M.ANGEL

ASTURIAS

—YEŞİL PAPA—

yordam edebiyat

Türkçesi:
Cemal
Süreya

Cemal Süreya *(1931, Erzincan - 9 Ocak 1990, İstanbul)*
Şair, yazar ve çevirmen.

1954'te Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Maliye ve İktisat Bölümünü bitirdi. Maliye Bakanlığında müfettiş yardımcılığı ve müfettişlik görevlerinde bulundu; 1965'te ayrıldığı müfettişlik görevine 1971'de yeniden döndü; 1982'de müşavir maliye müfettişliğinden emekli oldu.

Cemal Süreya, emekli olduktan sonra, yayınevlerinde danışman ve ansiklopedilerde redaktör olarak çalıştı. Birçok dergide yazıları ve şiirleri yayımlandı. Ölümünden sonra adına bir şiir ödülü kondu.

İkinci Yeni hareketinin önde gelen şair ve kuramcılarından sayılan Cemal Süreya, çok sayıda kuramsal ve edebî eseri Fransızcadan Türkçeye kazandırmıştır.

Cemal Süreya'nın *Yeşil Papa* çevirisi, ilk olarak 1967 yılında Cem Yayınevi tarafından yayınlandı.

Yordam Edebiyat'ta
Miguel Angel Asturias Eserleri

Guatemala Efsaneleri
Türkçesi: Tahir Alangu-A. Cengiz Büker

Sayın Başkan
Türkçesi: Zeyyat Selimoğlu

Kasırga
Türkçesi: Leylâ Gürsel

Yeşil Papa
Türkçesi: Cemal Süreya

Gözleri Açık Gidenler
Türkçesi: Erdoğan Tokatlı

Guatemala'da Hafta Tatili
Türkçesi: Leylâ Gürsel

MIGUEL ANGEL ASTURIAS

YEŞİL PAPA

ROMAN

TÜRKÇESİ
CEMAL SÜREYA

yordam
edebiyat

Yordam Edebiyat: 9 • **Yeşil Papa** • Miguel Angel Asturias
ISBN 978-605-172-152-1 • *Türkçesi:* Cemal Süreya
Düzeltme: Onur Caymaz - Günnur Aksakal • *Kapak ve İç Tasarım*: Savaş Çekiç
Sayfa Düzeni: Gönül Göner • *Birinci Basım*: Kasım 2016
© Miguel Angel Asturias, 1954 - Miguel Angel Asturias mirasçıları; © Yordam Kitap, 2016
(Bu kitabın telif hakları Agencia Literaria Carmen Balcells, S.A. aracılığıyla alınmıştır)

Yordam Kitap Basın ve Yayın Tic. Ltd. Şti. (Sertifika No: 10829)
Çatalçeşme Sokağı Gendaş Han No: 19 Kat:3 34110 Cağaloğlu - İstanbul
Tel: 0212 528 19 10 • **Faks:** 0212 528 19 09
W: www. yordamkitap.com • **E:** info@yordamkitap. com
www.facebook.com/YordamEdebiyat • www.twitter.com/YordamEdebiyat

Baskı: **Berdan Matbaası** (Sertifika No: 12491)
Davutpaşa Cad. Güven İş Merkezi C Blok No: 215/216
Topkapı - İstanbul
Tel: 0212 613 12 11

YEŞİL PAPA

ROMAN

Miguel Angel Asturias

Tahir Alangu

Dünyanın İspanyolca konuşan bölümünün en büyük romancısı, yazar olarak da en büyük savaşçısı Miguel Angel Asturias, ilk olarak iki eseri ile geçen yıl karşımıza çıkmıştı, yakında da üç romanı ve bir hikâye kitabı yayımlanacak.

M. A. Asturias, Guatemala'nın Ciudad kasabasında 9 Ekim 1899 tarihinde dünyaya geliyor. Bu hesaba göre, bu yıl 68 yaşına ulaşmış bulunuyor.* Guatemala'nın San Carlos Üniversitesi'nde hukuk okuyor. "Yerlilerin Sosyal Problemleri" adındaki tezi ile devlet hukuk sınavını veriyor (1923).

Bundan sonra da öğretimini tamamlamak için Avrupa'ya geliyor. Londra ve Paris'te uzun süre kalıyor. Sorbon'da okuyor. Geliş o geliş. Ara sıra, bir iki yıllığına yurduna dönüyor, bazı yüksek mevkilere getiriliyorsa da, ömrünün çoğunluğunu Paris'te ve sürgünde geçiriyor. Yeni düşünceli ve yurtsever öncüler işbaşına gelince, Asturias, Paris büyükelçisidir. Faşist cuntacıların bir askerî darbesinden sonra da sürgündedir. M. A. Asturias halen Guatemala'nın Paris büyükelçisidir. Kendi ifadesine göre, İspanyolca konuşulan bölgelerde ne zaman kendi kitapları toplanır ve yasaklanırsa, bu hareket bir faşist idarenin öncüsü ve habercisi sayılırmış. Yazar, denemeleriyle bu gerçeğe ulaşmış. Reynaud yö-

* Bu önsözün yazıldığı 1967 yılı için geçerli bilgi. Asturias, 9 Haziran 1974'te ölmüştür. -*Yordam Edebiyat*

netiminde Orta Amerika din ve kültürünü araştıran Asturias, ilk eserini *Religiones y mitos de la América indigena* (Amerika Yerlilerinin Dinleri ve Mitolojileri, 1923-1926) adıyla verdi. Bilimsel değeri bir yana, Asturias'ın bundan sonraki eserlerinin ve anlatım tekniğinin temelini bu eserinde bulmaktayız. Bu büyük folklor araştırması, onun eserlerindeki dil ve hayatı belirlemede kullandığı malzemeyi ortaya koyuyordu.

M. A. Asturias'ın hayatı ve yazarlığının bir yanı, kendi halkının iki büyük kaynağa dayanan kültürü "İspanyol-Maya" ise, ötekisi de yurdunun dış sömürücülerine, dünyaca ün kazanmış Kuzey Amerikalı kumpanyalara, yabancılara satılmış yerli politikacılara açtığı savaştır. Büyük bir yazar ve sanatçı, ama örneklerine ancak İspanyol soylularında rasladığımız çetin bir milli kurtuluş savaşçısı. Günümüzde "anti-Amerikan" direnmenin en önemli öncülerinden sayılıyor Asturias. Bir gerilla değil, bir politikacı da değil ama yurtsever ve namuslu bir yazar var karşımızda. Daha doğrusu onun hayatının bu iki yanı birbiri içinde erimiştir. Zaman zaman memleketini yabancı ülkelerde iki anlamda temsil etmek fırsatını buldu: Bunlardan ilki Juan Jose Arevalo'nun cumhurbaşkanlığı sırasında, yurdunu, Meksika, Arjantin, Fransa ve El-Salvador'da diplomat olarak temsil etmesidir. Castillo Armas ihtilalinin başarısından sonra da bu görevinden ayrılıyor (1955). Sonra tekrar arkadaşları iktidara geliyor. Ve Latin Amerika dünyasından yabancı pençesi çekilene kadar, M. A. Asturias'ın yazar olarak savaşı böylece sürüp gideceğe benzer.

Onun kendi ülkesini dünyada temsil etmesinin ikinci yolu da, ta başından beri aralıksız sürüp gidiyor. Kendi yurdunun sorunlarını, özgürlük yolunda direnmelerini, bir türlü sona erdirilemeyen milli kurtuluş çabalarını, kültürünün derinliğini bütün dünyaya yayan, birçok dillere çevrilen romanları ile bugün dünyanın önde gelen birkaç romancısı arasında yer alıyor. Nobel Armağanı günümüz dünyasının en başarılı öncü romancısına verilmiş oluyor. Sanatını kendi yurtsever düşünce ve ülkülerine, kendi halkının savunmasına yönelten bir yazar kadar şerefli bir

insan düşünülebilir mi? Bunu başkalarından çok önce bizler anlar ve beğeniriz.

Bir başka deyimle M. A. Asturias'ın eserlerinde birbirine bağlı iki yön açıkça görülmektedir: kendi yurdunun sosyal-politik sorunlarına bağlı oluşu, kökünü halk sanat ve kültürünün gür kaynaklarından alan güçlü bir sanat çabası.

Onun ilk edebiyat eseri, *Guatemala Efsaneleri* (*Leyendas de Guatemala*, 1930), 1923-1926 arasında hazırladığı doktora tezine dayanıyor. Bilimsel malzemeyi sanat yoluna başarı ile aktarıyor. Onun, bundan sonraki bütün eserlerinde hep bu bilim derlemelerine, halk kültürünü, memleketinin insanlarını derinden tanımaya dayanan bir temel bulunacaktır. Bu eserinde kaybolmuş büyük Maya kültürünün hayata yansıyan, sözlü gelenekte sürüp gelen yüksek anlatım gücünü keşfediyor. Asturias, ilk adımlarını bilim yolunda atmakla birlikte, bu kaybolmuş eski yerli kültürünü titiz bir bilimsel davranışla değil, kendi soyunun büyük bir hayranlıkla bağlandığı dünyasına yaklaşma aracı olarak ele alıyor. Guatemala halkının bugünkü hayatında eski büyük kültürü; mitolojinin kalıntılarıyla, gündelik yaşantılarla karışıyor. Guatemala insanını anlamak için bu köklere inmek, dışarıdan bakanlarca anlaşılmaz sanılan davranışlarını ve zihniyetlerini kavramak için, o büyük kültürünün etkilerini araştırmak ve anlamak gerekliydi. Asturias'ın eserlerinde iç içe geçen bu iki dünya, yani bugünün emperyalist-sömürgeci şartlarının getirdiği çatışmalarla, eski kültürün ruhların derinliklerine çökmüş kalıntıları, onun yurdunun gerçek yüzü olarak belirleniyor.

Fransa'da ilk sürgünlüğü sırasında, M. A. Asturias, şiirleri ve hikâyeleri yanında, ülkesindeki diktatör Estrada Cabrera'yı taşlayan ünlü bir roman yazdı: *Sayın Başkan* (*El señor Presidente*, 1946). Gerçi ilk eseri olan *Guatemala Efsaneleri* ile daha önce dikkati çekmişti, ama romancı olarak geniş çevrelere ününü yayan ilk eseri *Sayın Başkan* oldu.

Bu romanın peşinden *Mısır Adamları* (*Hombres de maiz*, 1949) geldi. Burada eski Maya dünyası kalıntılarının bugünün

Guatemala halkının dünyası ile nasıl kaynaştığı gösteriliyordu. Eski mitolojinin, Hristiyanlığın ve Anglosakson materyalizminin baskıları altında, *indios*'ların içlerinde nasıl yaşayıp bir direnme aracı olarak sürüp gittiği tasvir ediliyor. Orta Amerika'nın insanları yalnız yabancılar tarafından sömürülmüyor, azgın tabiat güçleri ve tropikal sıcak ve hastalıklar da onların karşısındadır. Yalnız hastalıklar, açlık, ezici hayat şartları altında değil, metafizik şüpheler altında da kıvranmaktadırlar. Seksüel hayat bile onlar için bir korku, dehşet ve ıstırap konusudur. Çünkü büyücüler *maiceros*'ları (mısır ekip biçen adamları) zürriyetsizliğe uğratıyorlar. İnsanoğlu bu bölgede o kadar uzun süredir eksiklidir ki, ne tabiatla ne de kadın ve hayatla dengeli bir anlaşma kurabilmektedir. Büyülü güçlere bağlı görüntüler o kadar sık kendini gösteriyor ki, bunları birer gerçek olarak kabul etmek ve yaşama düzenlerine bağlamak zorundadırlar. Bu ülke insanları, *indios*'ların mitolojilerine göre, mısır tanelerinden yaratılmışlardır. Bundan dolayıdır ki, onlara *maiceros* diyorlar. Bunlar kolaylıkla büyülenerek taşa ya da hayvanlara dönüyorlar. Orta Amerika Kızılderililerinin çok garip eski şeytan inançları düzenine bağlı büyücülük dünyaları ile yarı putperest bir hayat süren Maya Yerlilerinin ezilmiş hayatlarıdır bu...

Büyük kazike (kabile şefi) Gaspar İlom, kabilesini *maiceros*'larla mücadeleye çağırır. Çünkü hükümet tarafından toplanıp getirilen *maiceros*'lar, ormanları yakmakta, toprakları büyük mısır tarlaları hâline getirmektedirler. Burada yetiştirilecek mısırla büyük ölçüde ticaret yapılacaktır. Hâlbuki *indios*'ların inançlarına göre mısır ancak kutsal bir yiyecek olarak öpüp başa konur ve gıda olarak kullanılabilir. Kim bu mısırları başka amaçlara göre kullanırsa (ispirto çıkarmak gibi) kutsal bitkinin şerefini lekelemiş olur, gizli büyülerin cezasına çarpılacaktır. Hükümetin *indios*'ların ayaklanmasına karşı yolladığı kuvvetlerin komutanı Albay Godoy, onları bir türlü yenemez. Direnme gitgide yayılıp genişlemektedir. Ama onların şefi Gaspar İlom'u, gizlice, bir yolunu bularak zehirler. Hâlbuki kazike İlom, yüce

tabiat güçlerinin himayesindedir, yenilmez bir gücü vardır. İlom bu zehri tanır, ama kendi adamlarının yakalandıkları yerde barbarca öldürüldüklerini görünce, bilerek zehri içer. Albay Godoy da günün birinde esrarlı bir şekilde ölür.

Bundan sonra da savaş sonunun kargaşalıkları anlatılmaktadır. Savaşa karışan kadın ve erkeklerin ölümleri başlar. Kiminin karısı uçurum kenarında taş kesilir, kiminin karısı ise kocasından kaçar, derin kuyulara düşer. Kocalar karılarını bulmak için uzun yolculuklara çıkarlar. Burada *indios*'larda kadının ezilişi kadar törelere göre yargılanışı ve cezalandırılışı, bir yandan da kadın denilen yaratığın demonlara karışmış bir varlık olarak hayatta aldığı karışık yer anlatılmaktadır.

Asturias'ın daha sonraki eserleri, bir başka, bilinçli, daha vurucu ve savaşçı bir yön alıyor. Orta Amerika ülkelerini kıskıvrak bağlayan emperyalist sorunlar ve güçler (ABD sömürücülüğü, United Fruit gibi büyük tröstler) üzerinde ısrarla duran büyük bir roman trilojisi yazıyor: *Kasırga* (*Vientofuerte*, 1950), *Yeşil Papa* (*Papa Verde*, 1954), *Gözleri Açık Gidenler* (*Los Ojos de los Enterrados*, 1960).

Bu trilojinin ilk romanı *Kasırga*'da, büyük bir Amerikan tröstünün bakir ormanları sökerek açtığı büyük muz tarlalarında çalışan işçilerin, sıcak, hastalık, kötü yaşama şartları altında ezilişleri, küçük toprak sahiplerinin kumpanya karşısındaki direnmeleri, yönetici beyazların kadınlara saldırıları, başkentteki asker ve sivil idarecilerin satılmışlıkları, halkın içten içe homurdanışı anlatılmaktadır. Küçük toprak sahiplerini örgütleyen bir Amerikalı karı koca, büyük patronlara karşı kavga ve direnme hareketlerinde öncülük eder. "Yeşil Papa", ta uzaklardan, Şikago'dan binlerce insanın hayatına hükmetmektedir. Tropikal hastalıklar, çürütücü hava, ağır çalışmalar, yoksullukla ezilen yerli halkla onları sömüren yabancılar, çatışmalarının en kızgın yerinde amansız bir kasırganın kurbanı olurlar. Kasırga, burada toplum çatışmalarının, halktan yana olan o esrarlı tabiat güçleri karşısındaki aczini ve küçüklüğünü anlatırken,

bir yandan da yabancıya karşı çıkacak büyük bir yerli direnişin sembolü olarak kullanılıyor. Asturias'ın diğer kitaplarında görüldüğü gibi, bu kitabında da, yalın ve vurucu gerçekler, batıl yerli inançlar, hayal ve mizah garip bir düzenle iç içe girmiştir. Hayatın ezici sahneleri, tabiatın insafsız sertliğini anlatan tasvirler, insanoğlunu bu şartlar altında belirlemeler, eserin en güçlü yanlarıdır.

Trilojinin ikinci romanı *Yeşil Papa*'da, Geo Maker Thompson adında, Şikago'daki büyük tröst başkanı anlatılıyor. Bu adam, kendini birinci romanın sonlarında belli etmekteydi. Bu romanda ise soylu ve gururlu İspanyol ve *indios*'ların, ülkenin eski sahiplerinin çocukları karşısında, Anglosakson sömürücü emperyalist tipinin barbar ve insafsızca sertliğini temsil etmektedir. Vicdan ve beşeri ahlaktan yoksun oluşu, güçsüz, örgütsüz, saf insanları sömürmekteki dehası sayesinde büyük bir servet toplamıştır. Toprakları çaresizliklerinden ya da zorla ellerinden alınmış köylüler, birleştirilerek büyük muz tarlaları hâline getirilen kendi eski arazileri üzerinde çalıştırılır. *Kasırga*'da, "Yeşil Papa"ya karşı direnmeye yeltenen kimselerdir bunlar. Muz hevenklerini tarlalardan vagonlara, vagonlardan gemilere, yük hayvanları gibi sırtlarında taşırlar. Burada "Yeşil Papa"nın zalimliği, hükümetteki adamların alçaklığı, köylülerin çetin hayatı anlatılıyor.

Trilojinin üçüncü ve son kitabı *Gözleri Açık Gidenler,* dayanaktan yoksun, başvuracak yerleri olmayan, umutlarını yitirmiş bahtsız insanlar, "Hayatta haksızlığa uğramış ölülerin gözlerinin açık gideceğine, böyle gömülenlerin gözlerinin ancak büyük ceza günü mahkemesinde kapanacağına" inanmaktadırlar. Tıpkı bizim halkımızın inancına benzer bir inanış, "Yeşil Papa" Maker Thompson'un ekonomik diktatörlüğü, yabancılara satılmış bir zorbanın politik diktatörlüğü ile birleşerek halkı ezen iki katlı bir baskı düzeni kuruluyor. Bütün ülke merhametsiz bir idare altında boğulmaktadır. Başkaldırma düşüncesi, devrimci Juan Pablo Mandragon aracılığıyla kafalara yerleşmeye başlıyor. Anadan doğma bir örgütçü olan Mandragon, suikastlar, silahlı ayaklan-

malar düzenler, ama bir türlü başarıya ulaşamaz. Sonunda, çaresizliğinden, daha barışçı bir eylemde karar kılar: grev. Düşünceleri kabul ettirmek, taraftar kazanmak için önce en çok ezilmiş, en düşkün işçilerin alın yazılarını paylaşır, sonra yavaş yavaş üniversite öğrencilerini, öğretim kadrosunu, memurları, askerleri, din adamlarını, demiryolu işçilerini, zanaat sahiplerini, zafere ulaşacak davasına inandırır.

Renkler, düşler, gerçekler ve güzellikler, dehşet ve korkularla dolup taşan bu kitapta, yazar, hayatın en çirkef yanlarından en şiirlisine kadar bütün görünüşlerini, insancıl duyguların en iğrencinden en coşkununa kadar bütün çeşitlerini bir araya getirir.

Bu triloji dışında kalmakla birlikte, Asturias'ın öteki eserleri de Guatemala halkının toplumsal sorunlarını anlatmayı sürdürmektedir. Daha savaşçı eserlere yöneldiği görülmektedir. Hikâyelerini derleyen *Guatemala'da Hafta Tatili* (1958) bunlardan biridir. Yazarın "anti-Amerikan" saldırıları öteki eserlerinden çok bu kitabında kendini gösterir. M. A. Asturias, bu eserini, başka hiçbir eserinde görülmeyen acılı bir içtenlikle memleketine şöyle sunuyor:

> Kahraman öğrencilerinin,
> Ezilen köylülerinin,
> Harcanan işçilerinin,
> Savaşan halkının kanında yaşayan
> Yurdum
> Guatemala'ya.

Bu çok sert saldırı hikâyeleri, Guatemala darbeleri ve ihtilallerinden derleme unsurlarla işlenmiş dokümanlar karakteri taşıyor. Komünizmle Mücadele Dernekleri, mezarları kendilerine kazdırılarak öldürülen sendikalı işçiler, halkı kırıp geçiren paralı satılmış askerler, silahsız insanların inatçı direnişleri, iftira kampanyaları, kitle hâlinde tevkifler, sorgusuz sualsiz gruplar hâlinde kurşuna dizmeler, M. A. Asturias'ın bu en dramatik ese-

rinin acıklı muhtevasını veriyor. Denilebilir ki, bu eserinde Asturias, diğer eserlerindeki kılı kırk yaran sanatçı yanını bırakmış, artık çıplak, en tesirli bir röportaj gerçekçiliğine yönelmiş durumda. M. A. Asturias'ın, üzerinde en çok söz edilen bu eseri bütün kitapları içinde en vurucusu, en etkileyicisidir.

Bütün bu anlatılandan çıkan sonuç şu: M. A. Asturias'ın eserlerinin kaynağı kendi milletinin halk kültürü ve milli kurtuluş sorunlarıdır. Bu kültür ve bu çatışmalı hayatın tasvirini iç içe yürütürken, sömürücülere ve onların zalim ortaklarına karşı açtığı savaşı da aynı yörüngede ısrarla yürütüyor. Ona Nobel Armağanı'nı verenler yalnız eserlerini değil, bu namuslu davranışını da mükâfatlandırdılar. Büyük yazar eserlerini birbiri peşine vermekte devam ediyor. *Mulata de Tal* (Halis Bir Melez, 1963) ve *Alhajadito* (Dilencinin Bataklığı, 1966) adlı iki romanından sonra yeni bir efsaneler kitabı ile şiir kitaplarını da geçen yıl içinde verdi.

M. A. Asturias, ele aldığı temalara ve yurdunun gerçeklerine uygun düşen canlı, Avrupa roman geleneğini aşan bir anlatım tekniğine de ulaşmıştır. Dünya romanında başka öncüleri de olan bu yeni ve güçlü roman anlayışında, gündelik gerçekleri olağanüstü bir söz gücü ve canlı bir lirizmle, iklimin, tropikal bitkilerin, eski inançların, büyücülüğün, geleneklerin, kültür çatışmalarının, iktisadi savaşların birleşerek ortaya koyduğu, okuyanları sarsan bir etkileme gücü var.

Samatya, 26 Ekim 1967

BİRİNCİ KISIM

I

Başını kaldırdı. Islak bir ateş böceği ışığında aşağıdan yukarıya doğru aydınlanmış bu suratta Geo Maker Thompson'ı kim tanırdı ki? Üstünde iri ter damlaları birikmiş yağlı alnıyla, makine yağında kızarmış gibi görünen kulak kıkırdaklarıyla gırtlağına kadar kirlenmiş bu suratı kim tanıyabilirdi? Ayak ucunda bulunan lambanın cılız ışığı sakalının ucuna kadar yükseliyor, alnına ulaşamıyordu; gözleri iri iki meyve gibi, alnı iyice karanlıkta, burnu sivri...

Başını kaldırdı. Duman rengindeydi saçları, kırmızımsı bir duman renginde, sıcak gecenin karanlığına kıvılcımlar bırakan bir kömür dumanı. Hiçbir şey görmüyordu. Ama burnu, su buharı ve tuzla iyice berbat olmuş, pas kokulu, pis kazan dairesinden uzaklara bakmaktaydı. Solumak!.. Sürüsünü önüne katmış bir çoban gibi köpük yüklü dalgaları alıp götüren şu rüzgârı iyice doldurmak ciğerlerine, solumak.

Böğrü iki kat, solumaktan, bakmaktan, başını yukarıda tutmaktan sıkılmış bir şekilde doğrulduğu sırada kazan dairesinin koca anahtarı yere düştü. Döşemedeki ses ve sarsıntı, yüzünü aşağıdan yukarıya doğru aydınlatmakta olan ışığı titretti. Yüzü, bu kez sancak yönündeki lambaların kontrolüne girmişti; ağlamaklı, akıntılı, dalgalarla ıslanmış o lambaların.

Küçük vapur iskeleye yanaşmadan önce kısa bir süre burnunu dışarı uzattı; saatlerce saatlerce, karmakarışık bir yağmur altında rüzgâra kafa tutmuştu bu tekne; tabii saat diyorsak, bu daha çok yolcuların kollarındaki saatlerin gösterdiği bir zamandı; yoksa öfkeli Karayip Denizi'nin siyah vernikli yüzeyine gece inmeye başladıkça zaman da duruyordu; göz açıp kapayıncaya kadar süren

her şey, büyük bir bekleyiş içinde, artık kendi zamanlarına değil, sonsuzluğa aitmiş gibi geliyordu herkese; öylesine duruyordu ki zaman, kimse artık şafak söktüğünde beliren aydınlıkla gelenin sabah olduğuna inanamıyordu. Küçük tekne, Manabigue Dili'nin oralardaki dalga bombardımanlarını ve içinde bir kuyruklu yıldızın kuyruğuna tutulmuşçasına kaybolduğu köpük dağlarını geride bırakıp koyun sakin suyuna girdiği –bir mucizeydi bu, bir sürprizdi– ve uyuyan kıyıda dalgalanan orman zırhının karşısına geldiği zaman birdenbire aydınlandı ortalık.

Genç deniz kurdunun ter, kömür, yağ içinde kalmış geniş alınlı yüzü, kahverengi gözleri, bakır rengi sakalı, düzgün ama kırmızı diş etlerine biraz fazlaca gömülmüş dişleri, büyük ikramiyeyi kazanmışçasına, bu sabah ve deniz genişliğinin pırıl pırıl tazeliğiyle aydınlanıyordu; yolculara gelince, onlar mosmor, yara bere içinde, üstleri başları zavallı hayatlarının bu en müthiş gecesinde yırtık pırtık olmuş, uzakta, soluk nikel görünümündeki savanların ötesinde, palmiyelere ve ayva rengi bir gök fonunda mavi mavi beliren liman binalarına bakıyorlardı.

Yolcular!..

Doğrusu hepsinde birer kazazede havası vardı yolcuların. Fırtına ve makinedeki bozukluk dolayısıyla yolculuğun ebedî kıldığı her gecenin sabahında bir kaza sonrası görünümü kazanmıştı hepsi de.

Küçük vapuru dolduran otuz kişi birçok kere can çekişme ve yeniden yaşamanın sınırına gidip gidip gelmişti. Şu karanlık uçurum önce, sövüp saymalarına içerlemiş gibi onları yutuyor, sonra da Panama Kanalı'ndaki öbür tortularla birlikte kusuyordu. Bağrışmalar, küfürler denizin dibini kazıyordu sanki.

Tekne, her parıltının ateşine hazır bir kibrit kutusu gibi şimşeklerle aydınlanıyordu; bu, her seferinde gücünü biraz daha yitiren ve kendini dalgaların lütfuna göre ayarlayan makinenin sarsıntılarına karışıyordu; koca okyanusta, yağmur altında bir kâğıt gibi, fırtınanın önünde sürükleniyordu gemi.

Makinenin gücü azaldığı ve normal çalıştığı zamanlarda, teknenin yalpalayışı ya da düzgün gidişi sırasında, yolcular da umut ve umutsuzluk arasında gidip geliyorlardı; umutsuzluk süresi her zaman çok daha uzun oluyordu tabii; çünkü tekne her seferinde kudurmuş dalgaların tutsaklığına daha çok giriyordu ve daha çok içgüdüyle dalgaların hücumunu savuşturan Trujillo'lu dümencinin öfkesine inanmaktan başka çaresi kalmıyordu kimsenin.

İskeleye inmeden önce yolcular Trujillo'luya teşekkürler ediyorlar, eline sarılıyorlar, para ve mücevher veriyorlardı ona. "Sağ ol," diyorlardı yüzlerce defa. "Sağ ol, sana ne kadar teşekkür etsek az." Bu sözler aynı zamanda hınçla baktıkları gemi sahibi Geo Maker Thompson hakkındaki düşüncelerinin tersini ifade ediyordu. "Gaddar herif," diyorlardı onun için, "makinenin iyi çalışmadığını daha önce söyleyebilirdi bize; gece yola çıkmamayı akıl edebilirdi, hiç değilse hava bozunca geri dönebilirdi." Deniz tutmuş yolcular dört ayaküstünde iniyorlardı iskeleye; sarhoştan beter hâlleri vardı; deniz tutmayanlarsa sinirli bir titreme içindelerdi, toprağa ayak basarken bile güven içinde görmüyorlardı kendilerini: "Alçak Yankee!.." "Daha gemideyken hesabını görecektim ki onun!.." "Ne iş ama birkaç kuruş uğruna kalkıp bize bunları yapsın!.." Ancak bu kaza-yolculukta edindikleri hüzünlü hâl yüzünden söyledikleri bu laflar yalnız kendi aralarında kalıyordu; öfkeli bir kurşunla vücutlarında bir düğme iliği açılmasından korkuyorlardı. İndirme sırasında Maker Thompson'ın iki elinde iki tabanca vardı. Bir gün bir yerde kıkırdamamak için hiç ayırmazdı bu tabancaları yanından.

Trujillo'luyu yolladı, rıhtımda kimse var mı, baksın diye. Yalnız kalınca –makinist de, muçolar da ücretlerini almayı beklemeden gitmişlerdi– sert bir tekme attı makineye. Yalnız insanların ve hayvanların değil, makinelerin de canları yanar. Tekmeyi attıktan sonra bu kez okşadı onu: Nesi vardı acaba? Sanki sözlerini anlarmış gibi soruyordu makineye kibarca, şu hiçbir anlam taşımayan ince buhar soluğu dışında bir çalışma izi gösterseydi ne olurdu sanki.

Ama t amelemek de, okşamak da nafileydi; bir an işleyecek oluyor, sonra esrarlı bir şekilde duruveriyordu. Ayarlasan da, silsen de, üflesen de, eğelesen de boşuna: hep o aynı ses makinede. Yorulmuştu Geo Maker Thompson, uyumak için gitti yattı. Gemiyle ilgilenen Türk öğleden sonra gelecekti. Ama bu tekneyi şu durumuyla satın almak için deli olmak lazımdı. Trujillo'luya göre iyi bir iş değildi gemiyi satmak ama neylersin ki şu berbat su kabağıyla sefere çıkmak –öyle ya, sefere çıkmak– daha da kötü bir iş olacaktı. En iyisi kaderine terk etmekti onu. Trujillo'lu birazdan gelirdi, o adama rastlayıp rastlamadığını anlatırdı. Diyelim Türk erkenden geldi, makine de o sırada çalışır durumda; mesele yoktu o zaman. Yoksa... Yoksa her şeyi olduğu gibi bırak, defolup git daha iyi!

... İskelenin altında sallanan denizin mavi çuhasında köpekbalıkları dönüp dönüp duruyordu. Bu çuhada, bu siyah ve kocaman zarları atan kimdi? Adam gelir de tekneyi elden çıkarırsa... İyiydi o zaman, muz yetiştiricisi olacaktı. Ama ya adam gelmezse ya da gelip sözleşmeyi imzalamazsa... O zaman... Ne olacaktı o zaman? Denize, korsanlığa dönecekti yine.

Rıhtımdan bir ses duydu; ne zaman döneceğini soruyordu. "Bilmiyorum," diye cevap verdi Maker Thompson. "Makine pek iyi çalışmıyor." Sanki yukarıdaki sesin sahibini tutan katranlı direklerle konuşuyordu... Ya da köpekbalıklarıyla.

Trujillo'lu geldi, indi aşağı. Önce ayakları göründü, sonra topukları, şortu, gömleğinin etekleri ve kol ağızları, sonra da Panamalı başı. Bir mektup vardı elinde. Geo okumadı mektubu, hemen şöyle bir göz gezdirdi yukarıdan aşağı. Türk'ün kalın sesi de duyulmaya başlamıştı; birkaç kişi daha vardı yanında.

"Nesi var makinenin?" diye sordu İngilizce.

"Doğrusu ben de anlayamadım," dedi Maker Thompson.

"Bizim makinistler incelesin daha iyi. İş tamam, anlaştık. Bu akşam parayı getireceğim. Yarın sabah güneye doğru yola çıkacağız."

"Öyleyse, azizim Trujillo'lu, bana ait eşyanın dışarı taşınması gerekiyor."

"Senin gemiden çıkmana yardım için bir başkası gelecek," diye mırıldandı. "Beriki, bir yandan da hamakları, tüfekleri, dolu valizleri, kürkleri, lambaları, cibinlikleri, pipoları, kartları, kitapları, şişeleri bir araya topluyordu..."

Batan güneş Amatique Koyu'nu hardal rengi bir aleve boyamaktaydı. Rüzgâr, ateş almış gibi görünen kızgın palmiyeler arasından esiyor ve sanki söndürüyordu onları. Gökteki yıldızlar, son farlar, yeşil denizin üstünde dalgalanan siyah kıyılar... Tükenmez bir akşamüstü... Rıhtımda gezinenler... Siyahlar. Beyazlar. Ne tuhaf geceleyin beyazları görmek! Zencileri gündüz görmek gibi bir şey! Omoa'lı, Belice'li, Livingston'lu, New Orleans'lı siyahlar, yarı Kızılderili, yarı İspanyol, balık gözlü melezler, saçları örgülü Asyalılar ve Panama cehenneminden kaçmış beyazlar.

Türk, altın ve gümüşle ödedi borcunu; teknenin el değiştirişiyle ilgili kâğıtlar imzalandı ve gemi tan atarken, hiç yolcusuz, Geo Maker Thompson'ı getirdiği yöne, güneye hareket etti. Geo Maker Thompson şimdi kazıklara kurulu bir hamakta yatıyor, uykusuz, ışıksız, ısısız bir şekilde göğün seller hâlinde toprağa dökülüşünü dinliyor, yardımcısının verdiği mektuptaki bilgileri kavramaya çalışıyordu.

Taze hava, sağanağı eski şemsiyeler gibi süzen palmiyeler arasında uğulduyor, yavaş yavaş yükselen, kalay kaplama koyun sularına boşalan güneşin ak ateşini hafifletiyordu. Yalnız kırlangıçların, martıların, çaylakların kanatlarıyla örseleniyordu gök. Kırmızı kafalı akbabaların, ürübülerin yukarıdan bakan gözleri derinliklere işliyordu.

Muz yetiştiricisi olacaktı. Büyük bir iştahla kahvaltıya oturdu; kaynamış kahveyle kaplumbağa yumurtası ve ekmek tadında bir bitkinin ateşe tutulmuş dilimlerinden yedi: Yardımcısının bütün armağanı bunlardı. Centro Paradis Amerique denen, kendisinin Merkezî Amerika dediği şu kıyılar çevresinde gemicilik yapan Trujillo'lu, şeker, saparna, akaju, altın, gümüş, inci ve kadın ticaretiyle uğraşıyordu ve bu adam karada yaya yürü-

mek kendisine ağır geldiği hâlde, belli bir ücret karşılığında içerilere doğru ona arkadaşlık etmeyi kabul etmişti.

Hayır, hayır, orman ve bataklık karşı koyuyor, yağmur hiç kesilmek bilmiyor; bu yağmur, mart ve nisan ayları dışında, yılın hemen her günü yağar; korsanlarla birlikte serüvenlere atılmaksa kime ait olduğu bilinmeyen toprakları gasp etmekten çok daha az tehlikeli bir şey. Asıl kârlı iş, daha büyük bir yelkenli satın almak ve serbestçe deri, silah ticareti yapmak olurdu. Yoksa tembel tembel güneşte oturmak olacak iş değildi.

"İnsan canlısı biriyim ben," diyordu Trujillo'lu, "bu yüzden memleketimi daha çok severim. Yaban ördekleri bile tanır beni orada. Tütün de çıkar orada. Sadece muzla uğraşmak niye?.. Madem yetiştirici olacaksın, tütün ve şeker kamışı yetiştir daha iyi..."

Ve Geo Maker Thompson'ın uzattığı seçme Havana purosunu nikotinden sapsarı olmuş dişlerinin arasına kaydırdı. Maker Thompson da yakmıştı bir tane; güçlülerin, insanı ve toprağı bölüştükleri bir dünya manzarasına kocaman kocaman açılan gözleri duman içinde kayboluyordu.

"Ben olsam bir yelkenliyi dünyanın en iyi muz bahçesine tercih ederdim. Yanınızda çalışmak için başlangıçta elli ölçü brüt pirinç karşılığı para istiyorum. Bereket versin Türk hiçbir şey anlamadı. Yarın yelkenli bir motorla bir arkadaş gelecek onu bekliyorum ben aslında."

Derin ve uzun bir soluk aldıktan sonra tekrarladı:

"Evet, bayım, yelkenli bir motor gelecek yarın. Yankee sesini çıkarmadı. Ter boşanıyordu sırtından aşağı. Trujillo'luya elli ölçü brüt pirinç karşılığı altın, silah, giyecek, muz gelirinden bir pay vaat etti. Yeter ki kendisiyle birlikte içerilere gelsindi."

"Eğer toprağı sevseydim, iyi bir şey olurdu bu, para yapardım; gelgelelim çocukluğumdan beri denizlere alışmışım ben, bırakamam artık denizi... Son yatağım sudur benim!"

Geo Maker Thompson yardımcısını hep ikinci bir kendisi olarak görmeye alıştığı için bu ayrılıkla ikiye bölünmüş oluyor-

du. Puerto Limon'da rastlamıştı ona ve hemen birlikte çalışmaya başlamışlardı. Aynı ticaret dalında iş görüyorlardı zaten. Panama Kanalı'nda çalışan mutsuz İtalyanlara, İspanyollara oradan kaçmak, yapım hâlindeki, henüz beyaz iskelet hâlindeki demiryoluna kemiklerini bırakmamak, açlığın etkisiyle en düşük ücrete razı olmayı beklememek imkânını sağlıyorlardı.

Puerto Limon'da rastlamıştı ona; şapkası kulaklarına kadar inik, hemen oracıkta zina ederken görmüş ve çok eğlenmişti ilk gördüğünde. Çırılçıplak kadının üstünde bir korkuluk gibi görünüyordu. Ve Yankee, kapının açılır-kapanır panjurunu kaldırdığı zaman oralı bile olmamıştı bizimki, üstübeç gibi beyaz suratını buruşturmamıştı bile. Orada kim var, kendisinden ne istiyor, hiç tınmamıştı bunları; tersine gözlerini iyice yumarak abandığı kadının örsüne vurmaya devam etmişti çekicini. Vaktiyle bir kunduracının yanında boşuna mı çırak durmuştu?

Evet, Maker Thompson, Trujillo'lunun kişiliğinde kendinden bir parçayı da özgür bırakıyordu denizde; Bélice resiflerinde inci ve sünger avlayacak, bu çevrelerde ürün hırsızlığıyla geçinen asilere ve bağımsızlara silah tedarik edecek birini bırakıyordu; bu yardımcıyla birlikte biraz Jamaika'yı, biraz Küba'yı, biraz Baie Adaları'nı, romu, barutu, kadın kıçlarını, tamburları, banjoları*, marakazları**, tetonları, dövmeleri, dansları da bırakıyordu... Trois Points'i dönmeyi ona bırakıyordu. Kendisiyse içerilere girecekti; Yeşil Papa olacaktı, muz yetiştiricisi, çeklerin ve bıçakların efendisi, insan terinin gemicisi olacaktı.

Denizin kobalt renkli karatahtasında tebeşirle çizilmiş izlenimi uyandıran bir gemi belirdi. Teknenin alçı beyazı, rıhtımın siyahıyla ve tatil giysileri içindeki mürettebatla bir tezat yaratıyordu. Çektiği çizgi, dükkânların, av memurluğu binasının, bölgenin bu en az nüfuslu çevresindeki çamurlu, çukur topraklara dev böcekler gibi konmuş palmiye çatılı kulübelerin baya-

* Afrika kökenli bir telli çalgı.

** İçinde tohumları kurumuş bir bitkinin sapından tutulup sallanmasıyla çalınan vurmalı çalgı.

ğılığını siliyor, yok ediyordu. Yolcuların arasında George Maker Thompson'ın beklediği adam da olacaktı.

Elbise, ayakkabılar, kasket, hepsi bembeyaz... Beklenen yolcu, neşeli ve mekanik bir oyuncağınkini andıran bir tavırla, bir kolunun ucundaki elle seri bir selam sarkıttı. Öbür elinde bir pelerin, bir şemsiye ve bir karton kutu tutuyordu.

Maker Thompson, yolcunun bulunduğu yere ancak gerekli formaliteler bittikten sonra çıkabildi. Beriki sol elini uzatarak ona doğru yürüdü. Sağ kolunun ucunda kauçuk bir el vardı. Karton kutuyu koltuğuna sıkıştırmış, pelerin ve şemsiyeyi bileğine asmıştı.

"Bay Kind siz misiniz?"

"Ya siz? Bay Maker Thompson musunuz siz?"

İndiler, bagajlar da (denkler ve valizler) arkalarından geliyordu. Bunları yüklenmiş zenciler gülüşe gülüşe ve uzun adımlarla bayları izlemeye başladılar. Siyahlar için bu çöllük bölgelerde bir kişiden fazla olmak bir maiyet demektir; üç kişiden fazla olunursa bir kıta; dört kişiden fazla olunursa bir alay meydana gelir; beş kişiden fazla olunursa bir ordu.

Maker Thompson'ın küçük odası yeni misafirin eşyasıyla dolmuştu. Jinger Kind, pelerinini bir sandalyenin üstüne koyunca kauçuk el meydana çıktı. Bu, siyahlarda öyle bir hayrete sebep oldu ki uslu durmazlarsa dışarı atılacakları ihtar edildi onlara. İçlerinden en küstahları bu ele dokunacak kadar işi ileri götürdü, ayakları tutmuyormuş gibi birtakım soytarılıklar yaptı. Geo'dan tekmeyi yemeseydi daha da duracaktı orada.

Jinger Kind'in zayıf fizik görünümüyle (elbisesinin içinde iyice kayboluyordu) temsilcisi bulunduğu Karayip Muz Şirketi'nin gücü arasında büyük bir tezat vardı. Öte yandan kır saçları, ince dudakları, küçük ançüez bıyığı, kenarları yuvarlak, sarı zar şeklinde ve küçük göz bebeklerinin kara noktalarını göstererek dönmekten kırışmış göz altları, Geo Maker Thompson'ın yirmi beş yaşıyla, gür ve kumral saçlarıyla, açık alnıyla, sığ ve kahverengi gözleriyle, kızıl sakalıyla, etli ağzıyla da karşıtlık meydana getiriyordu.

Jinger Kind neşesini kaybetmemişti. Mendiliyle şakaklarında, yanaklarında, ensesinde ve boynunda birikmiş sıcak teri silmeyi bırakarak gömleğinin düğmelerini çözdü; göğsünü, omuzlarını, kesik kolunu kurutmaya başladı. Neredeyse takma el de terliyor derdiniz.

"Yerde mi uyuyacağım?" diye sordu neşeli bir sesle. "Hani ortada yatak matak görmüyorum da."

"Hayır, Bay Kind. Bir hamak kurulacak size."

"Bana mı?"

"Evet. Bunun gibi bir hamak. Cibinliğiyle birlikte."

"Mümkün olsa bir asma yatağı tercih ederdim. Benim öyle bir yatağım vardı New Orleans'ta ama getirmedim gelirken; burada da bulunur sanıyordum."

Gözleri bir gülüşle doldu. Dudaklarının kenarında, sert kırışıkların parantezleri arasında bir parça köpük belirdi. Ve ekledi:

"Öyleyse gemideki adamlara söylemeli de bir baş yastığı versinler bana. Gemi dedim de aklıma geldi, güneyle haberleşme imkânı sağlamak için geldi gemi ama dönüşte haberden başka muz da yükleyecek. Uşağınıza söyledim, hamak kurmasın bana. Şimdi şöyle çarçabuk bir şeyler atıştırsak ne dersiniz? Karnım zil çalmaya başladı."

"Mutlaka bir asma yatakta yatacaksanız bir de *petate* lazım size," diye söze karıştı kapıdan onları dinlemekte olan uşak.

"Nedir bu *petate* denen şey?"

"Palmiyeden yapılmış ufak bir hasır," diye açıkladı uşağın söze karışmasından sinirlenmişe benzeyen Maker Thompson. "Şuna bak, ne söylesem, ne yapsam beni gözlüyor."

"Peki, neye yarar *petate*?" diye sordu Kind.

"Yatağı serinletir." Cevabı yine uşak vermişti. "Çünkü geceleri asma yataklar fazla ısınıyor."

"Peki, peki, anladım! Bir *petate* ha? Anladım."

Bir fırın gibi yanan havada, kumluk yoldan gemiye doğru giderlerken Bay Kind aksırdı. Burun yollarındaki gıcıklanmayı

hisseder hissetmez küçük ve kırışık suratı daha da kırıştı, aksırık boşaldıktan sonra yine eski şeklini aldı.

"En kötü saati seçtik," dedi Thompson.

"Benim için kaygınız olmasın. Oldum bittim hep aksırırım böyle. Her aksırışta yok olacağımı, toza toprağa karışacağımı sanırım ama yine de bir şey olmaz sonunda. Yüzünün ortasında patlatılan bir kestane fişeğinden kurtulmuş biri gibi oluyorum. İdeal bir Rus çarı olurdum ben: Tedhişçiler üstüme boşuna atarlardı bombalarını çünkü aksırıyorlarmış sanırdım onları."

Sonra konuşma tarzını değiştirdi, gözleri yine o gülüşle dolu, ağzının kenarında, sert parantezlerin arasında yine o köpük:

"Ne kadar iyi oldu Geo Maker Thompson, sizinle birlikte çalışacağız. Kuvvet kullanma konusundaki fikriniz usullerimize aykırı bulunduğu hâlde Şikago'da sizi çok tavsiye etmiştim. Neyse bunlardan bahsetmek için daha dünya kadar vakit var önümüzde. Liman kumandanı nasıl bir adam?"

"Adını bile bilmiyorum."

"Ama onu hiç değilse..."

"Hiç değilse uzaktan görmüşlüğüm var. Safkan yerli. Uşağım Chipo'ya kalırsa doğru dürüst konuşmayı bile kıvıramıyor."

"Chipo'ya güvenilebilir mi?"

"Hayır. Ortalığı temizletmek, ayak işlerini gördürmek için tutuyorum onu. Yoksa yoksul şeytanın teki. İngilizce konuşulanları anlıyor, hatta Belice'de konuşulan zenci İngilizcesini çat pat beceriyor. Asıl adamım bir Trujillo'luydu ama karada benimle kalmayı istemedi. Çok yazık oldu. Her adama güvenilmiyor. Bu Trujillo'luya şey teklif ettim... Ne teklif etmedim ki ona! Ama yine de denizlerde dolanmaktan caydıramadım."

Tam uygun kelimeleri bulmak için bir süre sustu.

"Yankee'nin dölündeki hınzırlığa bak! Hoşça kal yerine şöyle dedi: 'Ben korsanları aşmak isterim...' Burnunun ucuyla güldü bana."

"Projelerimizi biliyor muydu?"

"Hayır. Yalnız muz işiyle uğraşacağımı biliyordu. Korsan lafının hikâyesi de şöyle: Ben ona Yeşil Papa adı altında korsanlık yapacağımı, korsanların papası olacağımı, Drake'in, Francois d'Assise'in yaptığı gibi denizleri kana ve ateşe boğacağımı söylemiştim; Wallace gibi, Birleşik Devletler'i kaybettikten sonra İngiltere tahtını Merkezî Amerika'nın yeterince teselli etmesi gerektiğini düşünen Kaptan Smith gibi."

"Şikago'da onun hakkında bir şeyler okumuştum."

"Bir zamanlar Karayip'in sahibi olan korsanların boyları şu kadardı (serçe parmağını gösterdi), ama servetleri, zenginlikleri! Efsanevi bir servetleri vardı. Usullerine gelince, Bay Kind, insanın usulleri hiç değişmemiştir çağlar boyunca: Denizi kana boyadı onlar. Biz de toprağı kana boyayacağız."

"Şikago'dakilerin bunu kabul edeceklerini hiç sanmam. Bu geri ülkelerde hep uygarlaştırıcı rol oynandığından bahsedilmesini isterler çünkü. Hâkim olacaksın evet ama bunu kuvvet kullanarak yapmayacaksın. İnandırmak, zor kullanmaktan iyidir. Bizim işleyeceğimiz topraklardan çekilirlerse neler kazanabileceklerini anlatacaksın yerli halka."

"Şikago'dakiler temettü hisselerinden bahsedildiğini duymaktan daha çok hoşlanırlar değil mi?"

"Ama burada temettü hissesi söz konusu değil..."

Kind, yakıcı güneşten kurtulmak için komik bir tavırla takma elini kullanarak şapkasının kenarlarını ensesine doğru eğdi. Sonra ekledi: "Burada, halkları uygarlaştırmak, Avrupalıların uyguladığı bencillik ve şiddet tutumunun yerine en uygun bir himaye politikasını geçirmek söz konusu."

"Ne tanrısal bir ahenktir o Bay Kind! Güçlüler hâkim oluyorlar. Ama niçin hâkim oluyorlar? İnsanları ve toprakları bölüşmek için!"

Beyaz bir çatının yanındaki turuncu ve lütufkâr bayrağın gölgesinde, atılmış iskeleden gemiye çıkıyorlardı.

"Kuvvet mi?" diye bağırdı takma kollu adam genç yurttaşına doğru dönmeden önce. "Bu hesaba göre halklara hâkim olmak

için Ptolemaios gibi niçin yıldızlardan yararlanmamalı; halkları, köle yaratılanlar ve özgürlüğe layık olanlar diye niçin iki gruba ayırmamalı? Ama o zaman da yengeç dönencesi dolaylarında yaşayanlardan hiç söz etmemek, onların vahşiler, sonsuz köleliğe mahkûm insanlar olduklarını söylemek gerekecek."

Gözlerinde o her zamanki gülüş, ağzının kenarındaki köpükle lafı bağladı:

"Bereket versin, *Cuatripartite* anlayışını geride bırakmış bulunuyoruz; Aristocu güç kavramını da aşacağız, yeter ki sizin gibi kimseler, daha önce Manilla'da denenmiş o saldırgan altruizm* denen şeyi benimsesinler."

Sesini alçaltarak, yumuşatarak itiraf etti:

"Bu alet de canımı sıkıyor benim. İnsan sakat olunca hiçbir iklimde rahat edemiyor. Cehennemde gibi... Amma da sıcak var ha!"

"Takma değilmiş gibi görünüyor oysa."

"Bilmem. Nihayet bir şeydir diye kullanıyorum onu; hem beşinci viskiyi yuvarladıktan sonra kimse onun takma olduğuna inandıramaz beni; yumruk sıkabiliyorum, vurabiliyorum: Yani benim elim artık o."

Liman kumandanı geminin yemek salonunda yemek yiyordu. Yanında köylü görünüşlü, solgun ve parlak tenli, siyah gözlü genç bir kız vardı. Gelenleri görmek için merakla değil de koket bir tavırla dönünce ensesine dökülen bukle dalgaları ve kulaklarındaki taşlı küpeler oynadı.

Kind başıyla selam verdi, kumandan karşılık verdi buna, sonra yeni gelenler komşu bir masaya oturdular.

"Soğuk et suyu, biftek ve meyve," dedi Kind yemek listesine bakmaksızın ve peçetesini kısa dizlerine sermek için açıp sallayarak.

"Domates çorbası, tereyağlı balık ve meyve salatası," dedi Maker Thompson garsona.

"Bira ister miydiniz?" diye sordu garson.

"Bana, evet," dedi Kind.

---

* Başkalarının yararını da kendi yararı kadar gözetmek.

"Evet, ikimize de bira verin," dedi öteki.

Yakınındaki bir masada İngilizce konuşulduğunu duymaktan hoşlanmayan kumandanın canı sıkılmıştı. Onların hareketlerini de gözden kaçırmadan bakışlarını köpüklü denize dikti; yanındaki kızsa sandalyesinde boyuna kıpırdıyor, sonradan eğilip almak için peçetesini yere düşürüyor, yelpazesini sallıyor, mendille burnunu siliyor, örtülerle oynuyor, simsiyah göz bebeklerini etrafta dolaştırıyor, masanın altında bacaklarını açıp kapıyor, vantilatörlerin serinliğini duymak istercesine o yana bu yana döndürüyordu.

Kind, çevrilecek dolabın hesabını yapmaya başladı. Onun yengeç kıskacını andıran takma eliyle yaptığı hareketleri gördükçe kıpırdak vücudunu zorlukla örten, elbise biçiminde sık dokulu bir kumaşa sarınmış olan kız çıkıp ortalarda salınmak isteği duyuyor, içinden kopup gelen gülme eğilimini önleyemiyordu.

Sonunda, Kind'in gerçek kuklalarınkini andıran dönüşü bu birikmiş gülüş salkımının tane tane patlamasına ve oradaki herkese dağılmasına yetti; kumandan bile gülüyordu şimdi altın dişlerini göstere göstere.

"Bu baylar vapurun bu sabah kalkıp kalkmayacağını biliyorlardır," dedi kız; biraz kumandana hitap diyordu bu sözlerle ama biraz da sakat adama dikkat ettiğini göstererek sebep olduğu bu gülünç olayı hafifletmek ister gibiydi.

"Sanırım bu gece yarısı kalkar," diye atıldı Kind; kendi dımdızlak kişiliğiyle limanın en yüce yetkilisinin jeolojik varlığı arasında mümkün olan en kısa süre içinde bir köprü kurmak isteğiyle.

"Siz de mi yola çıkacaksınız?" diye sordu genç kız.

"Şimdilik hayır. Arkadaşım Bay Maker Thompson buraya gelmişti; ben de New Orleans'tan geldim deniz yoluyla."

"Evet, bay birkaç gündür burada," diyerek söze karıştı kumandan, kurulan içten hava sesindeki otoriter edayı yumuşatamamıştı. Hani neredeyse Chipo ile konuşuyor derdiniz.

"Evet."

"Türk, sizin ufak tekneyi satın aldı değil mi?"

"Hayır, o almadı, ben sattım. Çünkü makine iyi çalışmıyordu."

"Herhalde Trujillo'lunun yüzünden işlemiyordu," dedi kumandan. "Şu *Sam Amca*'nın çocuklarına epey şey bildiğini, bebek olmadığını, yaptıkları her işten haberi olduğunu göstermek istiyordu."

"Para verdim ona, elbise ve av tüfeğimi..."

"Vahşi herif!" dedi kumandan, bıyıklarını sildi, bardağında kalan şarabı bitirmek için bir an sustu.

Kehribar renkli içkiyi yuvarladıktan sonra devam etti:

"Bu adamlar, bunlar... Bir işin çarkını çevirirlerken gerçek bir vahşet içindedirler..."

"Geriyeee, çark!" diye bağırdı ihtiyar Kind, gözlerinde hep o gülüş, ağzının kenarında hep o köpük.

"Trujillo'luyu savunduğum için özür dilerim," dedi Maker Thompson. "Ama hiç de vahşi değildi o. Hikâye şu: Bu bölgenin insanları özgürlüğü seviyorlar, ülkenin iç kısımlarına gittikçe de yitiriyorlar onu, yoksulluğu, cezalanmayı her şeye tercih ediyorlar bu yüzden..."

"Geri adamlar!" diye kesti onun sözünü kumandan. "İlerleme düşmanları, kendi kaderlerini düzeltmek istemeyen adamlar; bana onların vahşi olmadıklarını anlatamazsınız!"

"Evet, haklısınız, haklısınız elbet!" diye cevap verdi Maker Thompson gözlerini, yelpazelenirken kendisine gülümseyen esmer güzelinden ayırmadan. "Haklısınız ama onların kaybetmek istemedikleri şeyi, özgürlüklerini alıp yerine ilerleme olanakları vermemek şartıyla. Ben bu bakımdan uygarlaştırıcı himaye usullerine inanmıyorum. İnsanlara kuvvet yoluyla hâkim olacaksınız ve barış içinde yaşamaya bırakacaksınız onları."

"Bravo!" diye bağırdı kumandan.

Kind, iki siyah nokta gibi göz bebeklerini genç yurttaşının yüzüne dikti; geri ülkelere modern ilerleme ışığının ancak kuv-

vet kullanarak getirilebileceğini bu kadar az örtülü sözle duymak şaşırtmıştı onu.

Salondaki siyah garsonlarda aşırı bir saygı duruşundan ve kollarının ritmik hareketlerinden başka bir hayat izi görülmüyordu. Yemeklerin, örtülerin, tabakların, şişelerin değiştirilmesi işlemine sanki karanlık bir yıldız topluluğu nezaret etmekteydi; sofra arkadaşlarının sustukları anlardaysa vantilatörlerin uğultusundan, yükleme ve boşaltma zincirlerinin sesinden, körfezin derin çırpınışından başka şey duyulmuyordu.

"Evet, baylar, biz çok geriyiz," dedi söze yeniden başlamanın uygun olacağına karar veren kumandan, "çok geriyiz biz..."

"Öyle!" diye hemen laf soktu Kind.

Kumandan süzdü onu. Kendisi söyleyebilirdi o sözü, orduda rütbesi, bir şapkası, şeritleri kısaca kumandanlığı vardı. Üstelik bu toprağın çocuğuydu ama yeni gelmiş biri, sakat domuzun biri, bir Yankee dölü böyle hiç tınmadan, böyle açıkça aynı cümleyi kalkıp onaylasın, olmazdı bu... İş değişirdi o zaman.

"Öyle," diye tekrarladı Kind, "sahte bir tavırla ve can sıkıcı bir sessizlikten sonra, "geri kalmışsınız, öyle demek lazım. O hep duyduğum vahşi kelimesindense geri kalmış sözünü kullanmak daha yerinde olacak, zaten az gelişmiş ülkeleri vahşi ya da barbar kelimeleriyle nitelendirmenin tek nedeni bilgisizliktir. Yirminci yüzyılda şöyle diyoruz artık: İlerlemiş halklar ve geri kalmış halklar vardır, ilerlemiş olanlar geri kalmış olanlara yardım etmelidir, onlar da ilerlesin diye."

"Peki, geri kalmış dediğiniz halkların ilerlemeleri için ne yapmak gerekir," diye söze karıştı şimdiye kadar tartışmaya sadece tanık olarak katılan kız, simsiyah bakışlarını Kind'in ufak gözlerine dikmişti.

Kind, cevabını daha da değerlendiren kısa bir düşünme süresinden sonra:

"Büyük bir şey yapmak gerekmez," dedi. "Ufak bir trampa söz konusudur burada. Yani uygarlıkla zenginliğin takas edilmesi.

İlerlemeye mi ihtiyacınız var, işte biz onu toprağınızın ürünleriyle değişmeye hazırız. Bu trampa işlemi uygulandığı zaman en ilerlemiş ülke en geri ülkenin zenginliklerini yönetme görevini üstlenir: Ta ki öbürü de gelişsin, ilerlesin. Zenginliğe karşı kalkınma."

"Kalkınma uğrunda bu fedakârlığa katlanılabilir hatta daha fazlası bile yapılabilir... Ben, onurlu bir asker olarak Tanrı'ya inanıyorum ama mutlaka bir şeye tapmak zorunda kalsaydım, asıl Tanrı'nın kalkınma olduğunu söylemekten çekinmezdim."

"Çok güzel!" Coşmuştu Kind. "Çok güzel! Hem bakın Bay Kumandan, filomuz bu hareketin öncüsü olarak haberleşme imkânları yaratmaya başladı bile. Şimdilik haftada bir seferle iş görülecek. Haberler, yükleme, sonra yolcular..."

"Ben," diye atıldı kız, "ben bir kadın olarak kalkınmaya kutsal bir şey gözüyle bakıyorum; bir mektup kadar ince bir şey, yüreğin, ruhun soluğu gibi bir..."

Ama sonunu getiremedi sözünün, çünkü kumandan her hafta gelecek bir geminin limanda yaratacağı hareketi anlatmak istiyordu. Daha kolay içmek için kahve fincanını bıyıklarının hemen hizasında tutmuştu konuşurken.

Kind üsteledi:

"Ülkenin başka yerlerden kopmuş bu durumuna son vermek, Atlantik'teki belli başlı limanına hayat kazandırmak; ilerlemenin tartışılmaz belirtileridir bunlar. Şimdilik bizim muza ihtiyacımız var, en iyi fiyatla almak istiyoruz ancak kendi hesabımıza muz yetiştiriciliği yapmamız da gerekecek galiba çünkü sizin üretiminiz az, üstelik ileride talebin artacağı ve piyasada muzlarınızın daha çok aranacağı düşünülürse bu üretim miktarı daha da yetersiz kalabilir."

"Öyleyse? Aziz dostlarım," dedi kumandan, "engel olan mı var içerilere girmenizi, işte toprak önünüzde; ne bekliyorsunuz?"

"İşte, Bay Maker Thompson ile ben bu iş için geldik buraya, üretimi artırmak için. Tüketim miktarı gitgide artıyor, piyasaya yeterince mal sürülmezse biz de itibarımızı kaybederiz, siz de.

Ülkenin adı ve itibarı söz konusu. Biz büyük ölçüde servet üreteceğiz. Evet servet! Zenginlik! Köyler şehir hâline gelecek, şehirler büyük şehir olacak ve aralarında demiryolları, şoseler, telefon ve telgraf şebekeleri kurulacak... İşsizlikmiş, sefaletmiş, ücralıkmış, hastalıkmış, yoksullukmuş, hiçbiri kalmayacak bunların. Düşünün bir, muz bahçeleri, baltalık orman alanları, maden yatakları... Uzağa gitmeye ne hacet, burada bile altın yatakları, kömür damarları, mercan adaları var... Bir emporyumdur* bu!.. Uygarlığın ve ilerlemenin bir emporyumu!"

"Dostlarım," dedi kumandan ayağa kalkarak, "dikkat ederseniz sadece uyumaya değil, rüya görmeye de başladık."

Kind, Geo Maker Thompson'ı izleyerek kumandanla el sıkışmak için ilerledi, sol elini uzattı. Adını söyleyerek herkes kendisini takdim etti. Böylece simsiyah gözleri uykuyla dolan güzel yerli kızın adı da öğrenildi: Mayari.

"Konuşmamıza *daha serin şartlar altında, daha serin cevizlerle devam ederiz*," dedi kumandan, şaka yollu bizimkilerin kafalarını kastederek. "Bunun için de geceye kadar beklemeliyiz. Gemide birlikte yemeğe gelir misiniz?"

"Elbet, memnuniyetle," dedi Kind; sonra billurdan kahkahasıyla bu ilişkinin kurulmasını sağlayan Mayari'ye döndü. "Yalnız bir şartla, şu zavallı sakat kolumla alay etmemeye söz vereceksiniz."

"Ketenpere başlamadı daha. Bense vahşinin biriyim."

"O nasıl söz? O nasıl söz, bu söylediğiniz?"

"Yanlışlıkla ketenpere dedim, trampa diyecektim."

"Hayır, ona değil, vahşi sözüne tutuldum; vahşi diye bir şeye inanmıyorum ben! Hem vahşi diye bir şeyin olmadığı sonucuna ulaşmamış mıydık demin? Servet uygarlıkla değiştiriliyordu hani?"

"Bay Maker Thompson da ne kadar sessiz duruyor, hiç konuşmuyor," dedi Mayari, Kind'in sözlerinden kaçmak ve sarışın,

* Ambar

atletik yapılı, kahverengi gözlü, tropik* güneşiyle yanmış, geniş alınlı, kızıl sakallı, genç Yankee'ye yaklaşmak için.

"Yetkililer gerekli izni verirler hava muhalefeti olmazsa," diye cevabı yapıştırdı Maker Thompson -kızı Toro'lar** arasında kalmış bir Carmen'e benzettiğinden arena terimleriyle konuşuyordu- "söylemek isterim ki siz yalnız güzel değil aynı zamanda çok alımlısınız."

Jinger Kind, bakışlarıyla kumandanın sırtını izlemekteydi, -hemen hemen hiç boynu yoktu bu adamın, kafası doğrudan doğruya sırtına bitişiyor gibiydi-, Maker Thompson'ın gözleriyse Mayari'nin salına salına yürüyüşüne takılıp kalmıştı.

"Bence bu trampanın*** ilk işlemi Mayari'nin benim olmasıyla başlasaydı," diye düşündü Maker Thompson, sonra fikrini değiştirerek sesini yükseltti:

"Her şey bir yana, çok güzel rol yaptınız Bay Kind." Sesinde gizli bir gülüş vardı sanki.

Yeniden, oturdukları masaya kahve getirilmişti, Kind başını onunkine yaklaştırarak: "Öyleyse," dedi, "sakat bir kedinin üniformalı bir fareyle nasıl oynadığına daha yeni tanık oluyorsunuz."

"Evet, kedinin artık ilerlemeye inanmadığına da tanık oldum..."

"İlerlemeye inanmadığımı belirten bir söz etmiş değilim. Bir sigara yakar mıydınız?"

"Teşekkür ederim, benimkinden içeyim."

"Bu ülkelerin gerçek birer emporyum olacağına inanıyorum. Muz emporyumu. Ama dikkat edin emporyum diyorum sadece, bazılarının istediği 'imparatorluk' kelimesini kullanmıyorum."

Genç devin geniş alnı gözlerinden saçılan ışıkla aydınlanmıştı. Kahkahayı bastı:

"Yani o zaman artık emperyalistler yerine emporyalistler demek daha doğru olacak!"

* Tropikal kuşakta yer alan.

** İspanyolca boğa.

*** Takas. Paranın araç olarak kullanılmadığı bir alışveriş türü.

"Her ikisini birlikte söylemek gerekecek. Uygarlaştırıcı rolümüzde bize yardımcı olanlara göre emporyalist, görünüşe aldanmayanlara göre emperyalist."

"Böylece yine kuvvet teorisine dönmüş olmuyor muyuz Bay Kind?"

"'Saldırgan altruizm'e kadar."

"Yalnız şunu söyleyeyim ki sizin o emporyum lafınızdan çok şey öğrendim ben."

"Alay etmiyorsunuz ya?"

"İzlenmesi mümkün bir taktik buldum bu sözünüzde. Yöneticileri (çünkü ne kadar kötü bir adam olursa olsun bir yönetici yine de yurduna faydalı olmayı düşünür) bizimle imzalayacakları mukavelelerden hemen sonra halklarının hayat koşullarında büyük bir değişme olacağına inandırmak lazım... Emporyum..."

"Ama zaten sonuçta öyle olacak azizim, sonuçta zaten hayat koşulları düzelecek!"

"Pekâlâ! Pekâlâ! Her ne kadar inanmıyorsam da. Bu yanılgıya bilerek mi düşüyorsunuz anlamıyorum doğrusu. Yoksa gerçekten buraya şu yoksul şeytanların hayatlarını düzeltmek için mi geldiğimizi sanıyorsunuz? Onları ve pisliklerini taşımak için mi demiryolu yapacağız? Piyasalara bizimkilerle rekabet edecek malları götürsünler diye mi vapurlar işleyecek? Tanrı bilir bu bölgelerde hastalıklarla mücadele çabalarını da siz bu yaratıkların ölmemeleri için gösterdiğimizi ileri süreceksiniz. Ne yapalım yani! Ölürlerse ölsünler! Bizim yapabileceğimiz şey çabuk ölmesinler diye değil, bizim için çalışsınlar diye özen göstermek onlara."

"Ben de şunu anlamıyorum doğrusu: Aynı ağaç neden aynı zamanda iki türlü meyve vermesin yani bizim için zenginlik, onlar için huzur doğmasın."

"Neden mi? Şundan: Şikago'da servetten, zenginlikten başka bir şey düşünülmüyor; sonuç olarak bu zavallı adamların da demiryollarına, limanlara, tarım tesislerine, hastanelere, komi-

serliklere ve dolgun ücretlere kavuşacakları fikri hâkim. Bunlar gerçekleştirilince bir gün onlar da bizim gibi olabilir. Tabii hiçbir zaman olamayacak bir şeydir bu ama yine de para ve iktidar hırsına pes demeleri için yöneticileri inandırmak gerekiyor. Başkanlara yeniden seçilme olanağı, milletvekillerine çek sağlayacaksın; yurttaşlara gelince onlara ilerlemenin ufak hırsını, ellerinin yerine aletleri geçirebilecek tanrısallığı sunacaksın; gözlerin yerini dev farlar alacak; çelikten kaslar, elektrik şebekelerinden sinirler ve kandaki yuvarlar gibi denizlerde dolaşan gemiler olacak."

"Evet, ilerleme!" dedi Kind. "İdealistlerin ve düş görenlerin yurttaşlık duygularını efsunlayıp uyutacak şey, ilerleme..."

"Planlarımızla suç ortaklığına girenler de bunu gizlemek için o efsunu kullanacaklardır. Onlar da boyuna ilerleme, kalkınma diyeceklerdir. Oysa ilerleme diye bir şeyin, aşağı halklar için, tek görevleri bize hizmet etmek olan halklar için, mümkün olamayacağını bileceklerdir. Hadi, uzatın elinizi Bay Kind, epey şey öğrendim."

"Hayır, bu elimi değil, diye özür diledi öbürü, kauçuk elini saklayarak."

"Onu uzatın, takma olanı, sahte kalkınmanın elini, onlara getireceğimiz ilerlemenin elini. Sağlam olan sağ ele gelince, onu hazinenin anahtarını çevirmek ve silahın tetiğini çekmek için saklayacağız!"

Arkadaşı kauçuk elini sıktığı sırada Kind'in bütün varlığına inme inmiş gibiydi ve Maker Thompson'a öyle geldi ki şu düşsever herifi bir tekme vurup denize yuvarlasa bir insan değil bir kukla boğulmuş olacaktı.

II

Koyun bu yanında adacıklar vardı. Yanan topraktan öğle ortasının alevden ufkuna doğru kor renkli bir rüzgâr esiyordu. Mayari, önden çıkmıştı plajdan, daracık kumluk yolda, arkasından gelen Geo Maker Thompson'a cevap vermemek için gülüyor, gülüyordu, tüm dişlerini göstererek gülüyordu, simsiyah saçları rüzgârda kahkaha içindeydi; bir yandan da Maker Thompson'ı ciddiyet eksikliğiyle suçluyordu, bugün bu adacıkta buluşma isteğini yerine getirmekten dolayı da büyük haz duymaktaydı; şimdi o adacıktaydılar işte; Mayari kayalıkları tırmandıktan sonra gelgitin yalnızlığı ve salyaları içinde doğup öldüğü, suya batık taşlarda, sıçraya sıçraya yürüyordu.

Esen, esen, durmaksızın, yorulmaksızın esen rüzgâr, yürüyen çifti büyülemişti; ikisi de dillerini yutmuşlardı sanki; adanın artık ada değil de katılıp kalmış bir timsahın belkemiğini andırdığı noktaya doğru ilerliyorlardı: Mayari önce bir ayağını, sonra öbür ayağını atarken ve dengeyi sağlamak için göğsünde çaprazlamasına bitiştirdiği kollarıyla, geniş kanatlı esmer bir flamana benziyordu; Maker Thompson ise onun arkasında, büyülü bir sessizlik içinde, suyun parıltısını havaya yansıtan bu aynanın meçhul dünyasına girmekten korkmuş bir dev gibiydi. Ahmak ve açık ağızlı hayvanlar ve başka hayvancıklar, yüzgeçleri ve kabarcıklarıyla küçük siyah balıkların eğik yüzeylerini yakut noktalarla kaplar gibi sakin denizin billur derinliğinde maddeleşiyordu; atmosfer olarak yalnız ikisinin yüzü kalıyordu ortada. İkisi de vücutlarını kaybetmişlerdi sanki, kız önden gidiyor ve

çıplak ayaklarıyla bulduğu ya da bulmadığı taşlara basıyor, adam korsan kızılı saçlarıyla onu izliyordu, eline geçiremeden.

Geo Maker Thompson, beyaz Herkül göğsüyle, yenleri dirseklerine kadar sıvanmış gömleğiyle bu gizli, bu bölünmez, bu sonsuz yalnızlığı zorluyordu. Nereye gidiyordu? Ne arıyordu? Ne vardı yüreğinde? İçinden kopup gelen hüzünlü, derin ve hayvani bir soluma ona şimdiye dek sahip olduğu tüm kadınlarla yaptığı şeylerin bu imkânsız aşkla karşılaştırılamayacağını belirtiyordu. Gökten kopan ve bakir bir yıldız kaçışı içinde kaybolan bu yaratığa ulaşmanın niçin imkânsız gibi göründüğünü açıklamıyordu, açıklayamıyordu. Hiç kuşkusuz, maddi anlamda ele geçirebilirdi onu, koşup tutabilirdi kolayca ama bir kez yakalayınca, bir kez kolları arasına alıp sıkınca o yine şimdi şu göründüğü gibi yalnız kalmayacak mıydı? Şimdi şurada nasıl sessiz bir şekilde kayıyorsa tıpkı öyle, yalnız kalmayacak mıydı?

Birden, adanın dalgalı yosun kumaşıyla kaplı taşlardan başka şey bulunmayan yerine gelince durdu Mayari'nin hayali, bir adım daha atmadan önce, bakışıyla Maker Thompson'a "evet" diyecekmiş, yalnız aşkın gidebileceği, yalnız aşkın dönebileceği bu yere doğru onun da bir adım atmasını sağlamak istermiş gibi döndü arkasına.

Maker Thompson yetişti ona. Ancak hiçbir işe yaramamıştı bu, çünkü tam yanına gelmişti ki kaçak hayal tatlı vücudunu sallaya sallaya yürümesine devam etti.

"Mayari!.."

Böyle diyerek onu çağırmayı düşündü Maker Thompson ama sonra kendi kendine şöyle konuştu:

"Hayır seslenmeyeceğim. Zaten onun istediği benim kendisine seslenmem değil mi? Ben de seslenmeyeceğim işte. İleriye doğru yürüsün bakalım. Biraz sonra adım atacak toprak kalmayacak ve sulara gömülecek. Seslenmeyeceğim ona, yenilmeyeyim. Suya atlamaya ve onu kurtarmaya nasıl olsa vaktim var.

Mayari'nin ilerleyip ilerlemediğini görmek için yürüyüşünü yavaşlattı. Ama boşuna oldu bu."

Mayari dizlerine kadar sulara girmişti bile, müthiş bir istekle suda ilerlemeye devam ediyordu, müthişti, müthişti, tüm o esmer orman güzelliğinin içinde, saçlarının fırtınalı gecesinde, gözyaşlarıyla ıslanmış ateşleri andıran siyah göz bebeklerinin gecesinde, ilerliyordu suda.

"Seslenmeyeyim ona. Zaten onun istediği benim kendisine seslenmem değil mi? Yenilgiyi kabul edeyim istiyor."

Hayal yavaş yavaş belirsizleşmeye başlıyordu. Mayari'nin su yüzündeki güzel bedeni gitgide karanlığa karışıyordu. Akşam, dalga gölgelerinden halısını sere sere ilerlemekteydi. Denizden geliyordu gece, sonradan beyaz sağanaklar hâlinde boşalmak için kendini rüzgâra kaldırtan denizden geliyordu gece.

Etrafın sessizliğini kırıp döken bir denizci haykırışı, korsanın denizin dibine düşecek bir hazineyi yakalamak için seğirten sesi, dehşete düşmüş ve dili dolanmış bir ses yırttı boğazını. Göremiyordu artık onu. Yitirmişti. Nice iyi yüzücü olursa olsun nerede bulabilirdi ki onu? Rüzgâr hızlanıyordu, rüzgâr, rüzgâr, rüzgâr!.. Sonsuzluğu örten tuzdan bir maske... Duyulmaz bir sesle bağıran kimdi?.. Hiç kimse.

"Mayariii!.. Mayari!.."

Henüz bir saniye bile geçmemişti, buysa bir sonsuzluk kadar uzun geliyordu ona. Yeniden bağırmaya başladı:

"Mayariii!.. Mayari!.."

Kollarındaydı o, ama inanmıyordu Maker Thompson. Onu kolları arasında tutuyordu ve inanmıyordu. Kolları arasında sıkıyordu ve inanmıyordu.

"Mayari! Mayari!"

Yokluyordu onu... Kendinden kopmuş, kendi sevgili varlığından kaçmış bir hayalin gerçeği olan şu şeyi yokluyordu. Gerçeği tutuyordu kolları arasında, hayali değil.

Işıklarını yakmış binlerce yıldızıyla büyük amfiteatr... Koyun dışında rüzgârın perişanlığı... Kız yüzünü onun yüzüne yaklaştırdı ve o, öptü bu yüzü... Kıpırtılı etinin üstünde ıslak giysileri ve korku ve birlikte olmanın, gitgide daha çok birlikte olmanın verdiği sınırsız korku.

"Sevgili korsanım benim!"

"Mayari!"

"Geo!"

"Dönmemiz gerekiyor."

"Hemen dönelim..."

İkisi de seziyorlardı ki dönmek sadece gelgitin sütbeyaz aslan yelesiyle örtülmeye başlayan adanın dar sırtından yürüyüp gitmek değil, aşkın ölümü saydam kıldığı, hayatın öbür kıyısından bakıldığında, o aşkla yaşamaya imkân verdiği bir düş aynasından çekip almaktı onu.

Yaşıyorlardı, canlıydılar işte. Ne fevkalade şeydir yaşıyor olmak, canlı olmak! Ölüme bir adım yaklaştıktan sonra canlı kalmak! Başka ne isteyebilirlerdi? Bir arada oluşlarından, bir genişlik ve büyüklük duygusu içindelerdi; daha demin dalgalar tanrısal öfkenin tüm sesleriyle, kör deniz meleklerinin müthiş kılıçlarıyla onları bir cennet olan, cennetin bir parçası olan bir aynadan çıkarıp atmak istemişti.

Adadaki son, plajdaki ilk adım... Bir kadın hıçkırığı... Bağlı bir tutsağın hıçkırışı. Yaşlar iniyordu göz bebeklerinden.

"Geo!"

"Mayari!"

"Zavallı adları onların!.."

"En iyi gezinti," diye mırıldanıyordu, Geo onu belinden tutmaktaydı. "En iyi gezinti dönüşsüz olandır; sen seslenmeseydin yok olup gidene kadar devam edecektim."

"Uykuda gibi konuşuyorsun."

"Peki, uyanmam mı lazım yani? Niçin uyanayım?"

"Uyuyan bir kimse bana hiçbir zaman akıllı uslu görünmez de."

"Senin ırkın, Geo, hep uyanık kalan bir ırk. Ama bizler? Bizler öyle değilizdir. Gece gündüz düş içindeyizdir. İçinde birbirimize rastlayacağımız bir düş gibi gelir bu bana. Uyanık olsaydık rastlayamazdık. İlk rastladığımız gün hiç konuşmadın sen. Yüzüne bakıyordum! Fark etmiş miydin bunu? Kind kalkınmanın şurada burada nasıl olduğunu anlatırken sen dilsiz gibiydin, düşünceler arasında kaybolup gitmiştin. Aşırı memnunluk içinde görüyordum seni. Başka bir düş... Ama hadi gidelim, çok geç oldu çünkü..."

Birkaç adım sonra ekledi:

"Kapa gözlerini Geo. Düşünme. Yalnızca duy. Korkunç bir şey bir hesap makinesinin yanında olmak. Kapa gözlerini. Düşlere bırak kendini!.."

"Vaktim yok..."

"Ama düş gören kişi yüzyılları yaşar. Sizler çocuklar gibisiniz çünkü, içeriden yaşlanma nedir bilmiyorsunuz. Yalnız dıştan ihtiyarlıyorsunuz ve hep ergin kalıyorsunuz. Çocuksu bir erginliğiniz var. Oysa kanın ihtiyarlayabilmesi için düş kurmak gerek."

"Kendini yitirmek kâbusu, dengeni kaybettiğini ve dalgalarla sürüklendiğini görmek... Senin düş dediğin şey bu işte..."

"Koca aptal! Kaç kez yalnız gittim oraya ben. Kaç kez Chipo Chipo ile yaptım aynı gezintiyi!.. Seni oraya sürüklemem gururunu kırmak içindi. Yüreğinin dibinden bana seslendiğini duymak istedim!"

"Benim gibi bir adama..."

"Ve bağırdın Geo; kimseye seslenmeyeceğin şekilde seslendin bana..."

"Benim gibi bir adamın gerçeğin dışına çıkmaya hakkı yoktur. Gerçeklerin dışında hiçbir şey yoktur."

"Tek kelimeyle materyalist..."

"İşadamlarıyız bizler... Sizlerse fantezilerle oyalanıyorsunuz. Her zaman zıt kutuplarda oluşumuzun nedeni bu. Biz gitgide daha somut, daha olumlu duruma geldiğimiz hâlde siz gitgide soyutlaşıyor, olumsuz oluyorsunuz. Yararsız oluyorsunuz..."

"Ama Geo hiç gözüm yok kazançlarınızda sizin..."

"Neden o?"

"Çünkü sürekli olarak gerçeğin içinde yaşamak dehşet verici bir şey olmalı... İri ayaklarla..."

Ve gözleri bir hınzırlıkla dolu, yarı ciddi, yarı şakacı bir şekilde sözünü tamamladı:

"Bizim ayaklarımız küçülürken sizinkiler büyüyor. Bizler yeryüzünde değiliz. İhtiyacımız yok ki ayağa. Oysa sizler öyle misiniz? Gitgide beliriyorsunuz gezegenin üstünde. Onun için büyük, daha büyük ayaklar gerekiyor sizlere."

Chipo Chipo onları arıyordu. Palmiyelerin mırıltısı ve ayrışığının sessizliği içinde gölgeden, nemden ve köpükten süngerleşmiş plajı geçtiler.

"Yepyeni bir lokomotif geldi," dedi. "Chipo Chipo, çok iyi çalıştığı söyleniyor... Bir hayvan gibi yürütüyorlar onu. Adamlarla, meyveyle dolu bir sürü vagonu yürütüyor. Anneniz geldi."

"Nerede bıraktın onu Chipo?"

"Benim evde."

"Babalığımın evine neden inmemiş sanki? Saçma bir şey bu."

"Kumandanla birlikte geldiler ve Bay Kind ile konuşmak için kaldılar. Az kalsın Bay Kind'in elsiz koluyla tokalaşacaktı. Takmamıştı aletini zavallı! Benim bulmam gerekti onu. Hava sıcak olduğundan çıkarıyor elini. Bu da kızdırıyor Bay Kind'i. Rahatsız ediyor. Ama niçin onu takmadan edemiyor sanki? Tabii bunu ben söylüyorum. Yükü hafifler insanın. Bir kolumuz, bir bacağımız ve daha ağır çeken kemiklerimiz olmasaydı ne kadar rahat olurduk. Bizi asıl yoran, sürüklediğimiz şu koca iskelettir."

"Annemle tanışacaksın... O, çok daha gençtir benden... İnanmıyor musun yoksa? Bu nasıl adam Tanrım! Ne düş görüyor, ne

bir şeye inanıyor... Ben eve gidip bir değişeyim. Annem böyle ter içinde görmesin beni!.."

Dona Flora (kendisine Florona denilmesini isterdi, hele samimi biri tutup da küçültücü "florita" kelimesini kullanmasın, çok kızar ve duymazlıktan gelirdi, sonra da hemen göbeğini işaret ederek, "senin küçük çiçeğini burada sakladım," diye cevabı yapıştırırdı) işte dona Flora, Maker Thompson ile tanıştıktan sonra bir titreme içinde kızını kucakladı, öptü. Onu yeniden gördüğü zaman böyle kucaklayıp öper ve açıklanmaz bir duygu içinde kalırdı. Genç kız, öğrenciliği sırasında yedi aylık uzun bir ayrılıktan sonra başkentteki yatılı kolejden döndüğünde ya da işte şimdiki gibi vaftiz babası Aceituno'nun oturduğu limanda on beş yirmi gün geçirdiğinde titrerdi dona Flora, kızının kendi gibi pratik bir kadın olmamasının, çok farklı olmasının, uzun süredir yok olmasının, ayda oturan biri gibi olmasının etkisiyle titrer ve kucaklardı onu.

Maker Thompson, kızı kadar ilkbahar ve tazelik havası taşıdığını söyleyerek dona Flora'ya iltifat etmek istedi. Ama ilkbaharmış, güzmüş, ilgilendirmiyordu genç kadını, iş planıyla ilgili olmayan bu iltifatlara kulağını tıkayarak söze girişti:

"Kumandanın ve Bay Kind'in dedikleri gibi..."

"Ha! Evet, evet. Ben diyorum ki iyi ücret karşılığında bu adamlar topraklarını kapalı gözle satacaklardır. Zaten topraklar da pek matah şeyler değil; çoğu bataklık, çalılık, zehirli hayvanların, hastalıkların doluştuğu yerler. Ama yine de öderken cimri olmamamız gerekir; çünkü doğdukları, babalarından kalan topraklar hepsi; ancak gözlerini kamaştıracak bir para karşılığında çıkmayı düşünebilirler oralardan."

"Nahiyeye ait topraklarda vakit geçirmeden dikime başlanabilir," diye söze karıştı dona Flora, "topraklarını peşin parayla satmak isteyenlerden de istedikleri fiyat karşılığında alımlara girişilebilir hemen."

"Mesele o değil," dedi Kind, "asıl mesele satmak istemeyenlere karşı ne yapılabilir, ne yapacağız?"

"O zaman," diye derin soluk aldı dona Flora, "o zaman Bay Kumandan'ın işe karışması gerekecek. Bay Para işe yaramazsa sıra Bay Silah'a gelecek."

"Sahiden sanıyor musunuz ki?" diye sordu başyetkili bıyıklarıyla oynayarak. "Sanıyor musunuz ki onları kurşuna dizdirmeden dururum? Yurdun ilerlemeye ihtiyacı varsa, onlar da buna karşı engeller çıkarıyorlarsa, ihanet içindeler demektir; mantıklı olalım."

"İşte bu!" dedi kumandana dönen ve yelpazesini durduran dona Flora. "Sizin onlara şunu anlatmanız lazım: Ya satarlar ya da ihanet etmiş olurlar."

"Edindiğimiz bilgilere göre," dedi Kind biraz düşündükten sonra, "büyük engel bu durumda halkın belediyelere başvurması, belediyelerin de işi velveleye boğması ihtimalidir."

"Yalnız iki belediye var," diye açıkladı kumandan.

Bezden üniforması odanın karanlığında beyaz bir leke meydana getiriyordu, koltuğun arkasına yığılmıştı ve çok şişman olduğu için tüm çabasına rağmen bacaklarını bitiştiremiyordu.

"Peki ama bu da çok. İki belediyenin varlığı birçok kişinin kurşuna dizilmesi demektir."

"Kurşuna dizilme olmayacak Bay Kind ama... İnsanları yok etmenin birçok yolu vardır. Altın mermilerle de adam öldürülebilir."

"Çok güzel! Dona Flora, çok güzel!.. Ama bu onlara kurşun mermilerle ufak bir ders vermeyi de engellemiyor."

"Bunların ikisi de maden ama kumandanım, hepimiz altın mermilerden yanayız."

"Ama göreceksiniz ki öyle olmayacak," diye cevap verdi kumandan yine bıyıklarıyla oynayarak. "Göreceksiniz, hiçbir şey karşılığında bırakmayacaklardır topraklarını. Bu durumda biz de usullerimizi deneyeceğiz. Kalkınma neyi gerektiriyor? Bu

bayların üretimi en üst çizgiye çıkarmaları için toprakların boşaltılmasını. Mülk sahipleri ya çıkıp gider ya da pabuç pahalıya mal olur. Kurşun mermi olur, altın mermi olur ama tereddüt etmeden harekete geçeceğiz. Demirin eli hiçbir şey gözetmeyecek! Bana göre bu işlem için en iyi aday da kuvvet kullanma taraftarı olan Bay Maker Thompson'dur. Geçen gün yemekte söylemişti ya! Sözleri belleğimde iyice yer etmiş: 'İnsanlara kuvvet yoluyla hâkim olunur ve barış içinde yaşamaya bırakılır onlar.' Onlara, kalkınma yoluna girsinler diye hâkim olacaksın değil mi? Eğitmek amacıyla çocukları azarlar gibi."

Mayari, eşsiz gözlerinin siyah ışıltısıyla Geo'ya soru sormak için başını kaldırdı ama kumandanın sözleriyle coşan genç adam bir söylev vermeye girişmişti, bu toprakların elde edilmesi için bir güç politikasının uygulanmasını istiyordu; yalnız bu toprakların parça parça değil bütünüyle alınması gerekirdi; çünkü bölgenin kalkınması ancak bu şekilde sağlanabilirdi; büyük muz plantasyonları yaratılacaktı... Binlerce ağaç, milyonlarca bakım...

Dona Flora daha fazla düşünmeden kumandanın teklifini destekledi. Daha diplomat olan Bay Kind, başkente gitmeli, yüksek yetkili kimselerle görüşerek gerekli buyrukların verilmesini sağlamalı; komuta etmek için yaratılmış kimselerden biri olan Bay Maker Thompson ise (bu dev çocuğun düşünce tarzından ve fiziki görünüşünden etkilenen dona Flora da aynı tanımlamayı yapmıştı) ormana girmeliydi.

"Bir kere," dedi kumandan, "Bay Kind'in başkentte içişleri bakanının resmî olarak belediye başkanlarını çağırmasını sağlaması gerekir; bakan onlara hissettirmeli ki mülk sahiplerinin, işlenmiş olsun olmasın, topraklarını satmalarında hükümetin çıkarı vardır; yurdun kalkınması böyle gerektirmektedir. Ulusça kalkınmanın, sağlığa az ya da çok zararlı dikim alanlarında hemen hemen hiç denecek bir üretimle yetinen yoksul bölge köylülerinin haklarından önce geleceğini kimse inkâr edemez."

"Hem sonra," diye bağırdı dona Flora, "paraları ödenecek; hırsızlık değil, bir alım satım söz konusu."

"Ve genç Geo, Mayari'nin dediği gibi Geo..."

Ne istiyordu kumandan, görülecekti, yolundan dönmeyeceği görülecekti. Kızın göz kırpmaları, iç çekmeleri, nazlanmaları... Evet, çünkü Geo oradaydı, bir direk gibi sarsılmaz ve dimdik duruyordu. Sonra ormana dalacaktı genç Geo. Dona Flora'nın topraklarında genel karargâhını kurabilir, ne ekilecekse onu ekebilirdi. Nehrin kıyılarında *guineo** yetiştirmek için geniş ve bitek topraklar vardı; toprağını satandan satın alınacak, kalkınma düşmanlarına karşıysa ne gibi tedbirler alınacağı görülecekti...

Sonra ayağa kalktı kumandan, Maker Thompson'ın sırtına dostça vurarak:

"Onda eksik olan cesaret değil. Onda yani Yeşil Papa'da. Adı da ne kadar yakışıyor değil mi?"

"Bu konuda çok erdemi var, kumandan," diye sözü tamamladı dona Flora... "Bay Kind içinse ne bataklık ne de sıcak söz konusu olacak... Müthiş bir diplomat Bay Kind!.. Başkent, başkentin ılık günleri, akıl almaz geceleri!.. Ben şimdi burada çok hamarat bir kadınım ya, başkentte başka türlü oluyorum, bir hüzün alıyor beni, saatlerce, uyuyan dünyaların tozu gökten gözlerime düşüyor diyorum, sayıklıyorum. Muhabbetimiz çok güzel ama benim yapılacak bir sürü işim var daha. Hadi, Mayari!.."

Ama dışarı çıkmak için sokağa bakan ve sıcak gecenin genişliğinden başka bir şey görülmeyen kapıyı açınca (yıldızlar biberli altın tozları gibi gözleri iğneliyordu) sert bir çığlık attı:

"Ah! Chipo bizi dinliyormuş!.. Bak Chipo, duyduklarını hiçbir yerde tekrarlamayacaksın değil mi? Bak Chipo, çok ciddi, çok gizli şeylerdir bu konuştuklarımız!"

* İyi cins bir muz türü.

İki adımda kumandan Chipo'nun karşısına dikildi. Şaşırmıştı o da. Uşağı cezalandırmak istiyordu. Zavallı Chipo titriyordu, savunmasız kalakalmıştı oracıkta; yüzü tüm yerlilerinki gibi bomboştu; duymuş olduğu sözlerin bir tanesini bir yerde tekrarlarsa ölümden kurtulamayacağı tehdidiyle ilk kırbacı yiyince bu yüz acıyla kırıştı, derisi canlanır gibi oldu birden...

"Ne hain Yerlisin sen, şu konuştuklarımızın bir kelimesini bile ağzından kaçırdığını duyayım, seni kıskıvrak bağlar başkente yollarım, oraya sağ varacağını da Tanrı bilir!"

Kind müdahale edecek oldu. Bir insanın suratına, bir hayvana vurulur gibi, böyle vurulduğunu hiç görmemişti. Ama Maker Thompson'ın güçlü kolu önledi onu.

"Hani siz bana hiçbir şeye karışmama taraftarı olduğunuzu söylemiştiniz."

"Ama bakın nasıl vuruyor!"

"İyi ya işte. Hem işe karışacaksak mutlaka vuranın tarafını tutmamız gerekir."

Bir vapur düdüğü duyuldu uzaktan. Takma kollu adam hiç konuşmadı önce ama kurye göreviyle bindiği beyaz geminin güvertesine çıkınca arkadaşına kararını açıkladı: New Orleans'a dönüyordu. Bagajları yanındaydı. Demir almak için çekilen zincirin gürültüsünü bastıran kuvvetli sesiyle İngilizce bağırdı:

"Bizler alçağız! Alçak!"

Duyulmaz oldu sesi gitgide... Yalnız sakat eli seçiliyordu.

"En soylu geleneklere sahip bir ulusun alçak çocukları!.."

III

Chipo Chipo... Chipo Chipo! Chipo Chipo! Tutulmaz, yakalanmaz yapar adı onu. Ve o, peşindeki devriyeler için kırağı gibi bir şey olur. Kırağı: Sabahleyin kaktüsleri süsleyen, gün doğup da yer gök sarılarla kelleşince, bölgeye yangın girmiş gibi açık havada, gözleri yakan bir sarıyla kelleşince yer gök, buğulanıp giden kırağı.

Chipo adıyla yollarda görünürdü Chipo, sonra bakardınız aynı adla kaybolup gitmiş. Bakardınız kendi vahşi kedi benliğinden çıkmış, havada kolan vuruyor, kaotiler*, sincaplar, bağırgan maymunlar arasında sıçrayıp duruyor, sonradan yine aynı Chipo Chipo adı altında görünmek, Chipo Chipo adıyla dengesini bulmak için.

Bataklıkların fokurdayışı, sessiz ormanın süngersi, yeşil karanlığının ağırlığıyla ezilmiş sularda dev kabarcıklar, kabarmış gümüş ışığı ve bir fırın atmosferi... Tüm bunlar bulanıyordu taşlara basa basa yürüdükçe, su altında soluk almaya elveren solungaçlar gibi geniş ciğerleriyle soludukça ve dallara sarılı sarmaşıkları, büyük yarasaların kanatlarını çekip çıkardıkça, kuru yaprak yığınları üstünde uyuduktan sonra yüksek dallara tırmandıkça...

Bir an içinde görünüp kaybolduğu, demin burada şimdi başka yerde olduğu için kimse onun adını söyleme fırsatını bulamıyordu... Bir fısıltı dolanıyordu kulübeleri, yucca** hamuru yoğuran bir adamın soluğundaki ekşi fısıltı, açıkça, sert bir şekilde şöyle fısıldıyordu: "Topraklarınızı işaretleyecekler sizi yerinizden

* Bir çeşit ufak ayı.
** Bir tür tropik bitki.

yurdunuzdan atmak için." Mülk sahipleri, karıları ve kalabalık aileleri, kızlar ve oğlanlar, evlerde ve kulübelerde, iç bölgelerde ve Motagua kıyılarında, bu tehlike çığlığının dolandığını duydukları zaman sanki zayıflıktan ve çıplaklıktan sarhoş olmuş gibiydi, burunları, omuzları, kulakları, her şeyleri kupkuruydu.

"İşte böyle, bir anda geçiyor günler," diyordu. Evet, aslında hiçbir tuhaflığı olmayan, birbirine benzeyen günler böyle geçiyor, bir anda. Şimdi bomboş olan, içinde kimse bulunmayan, terk edilmiş evinden çıktığı gün de böyleydi. Chipo onların mallarının ellerinden alınmaması için yardım istemek amacıyla şehre gitmelerini söylediği zaman belediye meclisinin belli başlı üyelerinden birinin işe başladığı gün de böyleydi. Başkente gitmek için ağır ayakkabılar, bayramlık giysiler, kolalı gömlekler giymeye katlanan, boyunlarına kelebek şeklinde ufak siyah kravatlar bağlamayı ihmal etmeyen belediye başkanlarına ve üyelerine ne kadar umut bağlamışlardı. Onlar ellerinde ıslak kâğıt kokulu tapu senetlerini muhafaza eden paslı çinko tüplerle, iyice ihtiyarlamış, silinmiş, bakır renkli mühürlerle giderlerdi. Köy büyüklerinin ellerinde kutsal haklardan bahseden kâğıtların o gerçek ihtiyarlığı... Gençlerse onların isteklerini yerine getirebilmek için asılmaya, kurşuna dizilmeye, dövülmeye hazırlanıyorlardı.

Chipo'yu arayan kolcular barınaklara girip çıkıyorlardı. İzin almadan, düzensiz şekilde kulübelere girip çıkıyorlardı. Daha çok da yemek istemek için. Sudan ve çalılıklardan bunalmışlardı. Irmağa karışan ve ateşten göğü gölgelemek için toplaşmış bulutlardan dökülen o sudan istiyorlardı.

Bu adamların kulübelerde ve basamaklarda kaçak hakkında sorduğu sorulara cevap verenler, erkekseler üstüne basa basa "Chipo" diyorlar; kadınsalar "Chipo"yu daha tatlı hecelemek için kelimeyi yutar gibi konuşuyorlardı. Chipopo Chipo'nun oğlunun, Chipo Chipopo'nun torununun adını söylerken kadınlarla erkekler arasındaki bu heceleme farkında ne gibi gizli bir güç, ne gibi bir muamma, bir sır vardı?

Ben bilirim, Chipo Chipo,
Yalnız ben, sulardaki şiiri
Bir kayığın çocuğuyum
Motagua Irmağı'nda doğdum!

Ancak bu kolcular, kaçağın izinde taban eskitmekten başka (Chipo Chipo'nun köylülerle birlikte olduğunu, bir yerlere gizlendiğini sandıkları için) zaten topraklarının zorla ellerinden alınacağı korkusuyla yaşayan köylülerde ayrı bir dehşet izlenimi bırakıyorlardı varlıklarıyla. Kolculardan sonra Yeşil Papa, "kalkınmanın sarışın papazı", dona Flora'nın "kızımın nişanlısı" dediği Geo Maker Thompson geldi. İstenen fiyatı tam ve peşin verecek gibi görünüyordu, altın parçaları vardı gözlerinde.

Köylüler, kimileri zayıf ve kuru, kimileri kendilerini yeşil benizli yapan bir sıtmaya tutulmuş, hepsi de sessizlikle cevap veriyorlardı ona. Ne evet, ne hayır; kemik, kıl ve ter, her şey susuyordu.

Bir süre sonra, dona Flora'nın bir duvarın dibine çektiği, tehditler, vaatler ve bir sövgü yağmuru içinde karar vermeye zorladığı en yaşlılarından biri, kaçamak yoldan şöyle dedi:

"Peki! Düşünürüz... Düşünürüz."

Böylece her şey havada kalıyordu, sıcaktan hemen hemen sıvılaşmış bu gök, kaynar tencerenin katılaşmış madeni; dona Flora'nın kabalıkları, kulakları delen köpek havlamaları, tavukların ve horozların kanat çırpmaları, kısaca, bu "peki, düşünürüz"den başka her şey havada kalıyordu. Onların yüzlerinde değil, içlerinde uzak bir yankı gibiydi bu söz. Çünkü uzaktan uzağa da olsa topraklarının bozulmasını hiçbir zaman düşünmemişlerdi.

"Peki! Düşünürüz, düşünürüz."

"Hayır, düşünmeyeceksiniz, Allahın cezası!" diyordu dona Flora iyice azarak.

"Düşünürüz dona Florona."

"Peki, ama ne düşüneceksiniz?"

"Ah! Göreceksiniz onu!"

"Satıyor musun satmıyor musun? Bela mısın nesin sen? Satıyor musunuz, satmıyor musunuz? Bir kerede cevap verin. Bay çok meşgul, burada geçirecek fazla vakti yok. Bakın, altın olarak, sikke sikke ödenecek paralarınız. Üstelik peşin. Daha ne bekliyorsunuz anlamıyorum."

Onlarsa susuyorlardı. Göz kapaklarını kırpıştırdıkları, terledikleri, salyalarını yuttukları görülüyordu.

"Asıl kötü sonuçlar siz bu baya satış yapmadığınız zaman başlayacak..." diye diretiyordu dona Flora. "Ne dediğimi bilirim ben. Ne diyorsam onu yapın. Bir de işe hükümet karışırsa yandınız gitti. Kolcular gelir, kapı dışarı ederler sizi. Tek kuruşunuz da olmaz."

Onlarsa susuyorlardı. Kıl, kemik ve ter hâlinde susuyorlardı.

Hummalı toprağın verdiği bunaltı vazgeçmeye ve geri dönmeye kararlı olan alıcıları sersemletiyordu. Dalgınlık. Sinekler. Sığır sinekleri. Ayakta kalmak, kulübe kulübe dolaşmak, tüm mal sahiplerine ayrı ayrı para göstermek zahmetine değmezdi bunlar. Attan bile inmeksizin, asma kulübelerin kapılarında toplaşmış adamlara, ailelere yapıyorlardı tekliflerini: Bit, kir ve düş, giysiler yırtık pırtık, erkekler gömleklerini ve pantolonlarını kollarına almış, kadınların üstlerinde yağmur göre göre renklerini atmış etekliklerden başka bir şey yok, memeleri meydanda, çocuklarsa anadan doğma.

Dolaşma sonunda onları asıl ezen şey vücut yorgunluğu değil, yenilgiden doğan yılgınlık ve küçük toprak sahiplerini parayla elde edememenin verdiği öfke olmuştu. Nasıl insanlardı bunlar? Paraya niçin aldırmıyorlardı böyle? Su taşması, kaplan, çekirge sürüsü tehdidi altındaki toprak parçalarını güneşten daha parlak avuç avuç şu altınlarla niçin değişmeye yanaşmıyorlardı? İnsan değildi bunlar, ağaç kökleriydi. Ağaç kökleriydi. Ekilmemiş topraklarda bulunan ve fidanlığa zarar veren kökenlere yapıldığı gibi sökmeliydi bunları, atmalıydı...

"Dinlenelim şu ağaçlıkta," dedi dona Flora, rengi siyaha çalan ufak kısrağından inerek. "Nedenini bilmiyorum ama yurttaşları-

mın b inatçılığı bitiriyor beni. Ne kadar yontulmamış ham insanlar. Büyükannem söylemişti zaten bana, dünyada en kötü şey bu hayvanlarla bir iş yapmaktır diye. Sizin yurdunuzda hep uygar insanlar var, bu bakımdan çok mutlusunuz. Şimdi ne yapacağız bu it soylarıyla?"

Maker Thompson siyah kısrağından indi. Bir incir ağacının altındaki boş kısma doğru yürüdü, onun yanına uzandı.

"Doğrusu çok kibarsınız! Sigarayı boyuna tüttürüp duruyorsunuz da başka kimseye tutmak aklınızdan geçmiyor... Bizim canımız yok mu?"

Beriki ağzındaki sigarayı uzattı, dona Flora iyice içilerek ucuna gelmiş olan bu sigaraya götürdü dudaklarını, öper gibi.

"Bundan başka sigaram yoktu. Size sunmayışımın tek nedeni buydu."

"Öyleyse yine kendiniz için..."

"Yok yok, hem nasıl olsa artık siz ağzınıza almış bulunuyorsunuz."

"Pekâlâ! Öyleyse birlikte içelim. Tabii iğrenmeyecekseniz."

Maker Thompson cevap vermedi. Sivrisinekler dumandan kaçıyordu. Ama bu susması yalnız bir an sürdü:

"Mayari'nin buraya gelmeyip evde kalmasının nedeni yorgunluk değil... Onun hakkında konuşmak istiyordum sizinle..."

"Yorgunluk falan söz konusu değil... Biz küçük yosmanızdan konuşurken istediğiniz kadar gevezelik edesiniz diye evde kaldı o. Şaka bir yana, buraya gelmeyişinin asıl nedeni şu: 'Mayari şu bizim, satıyor musun, yoksa icabına bakayım mı, gibisinden iş anlayışımızdan nefret ediyor, öğretmen olmak için okumuştu ve bu adı almaya hak kazanamadı. Her şeyi tamam yalnız o unvanı yok. İşsiz güçsüz şimdi, tutuklu, kederli ve maydanoz gibi neşeli. Zavallı yavrum, limandaki vaftiz babasının, Aceituno'nun yanında kalsaydı çok daha iyi olurdu. Burada benim yanımda ne zaman canı sıkılsa oraya yollarım. Yaşlı olduklarından çocukları olmadı Aceituno'ların. Bu yüzden de çok şımartırlar Mayari'yi.

Yapacak hiçbir işi olmadığından karamsarlık içinde kızcağız. Benim gibi tıpkı, ben de burada öyleyim ama çok genç yaşta dul kaldım ben, çok şeye boyun eğmek ve bacaklarımı, bir erkek gibi ata binmek için ayırmak zorunda kaldım (oysa genç kızken hep yan otururdum at üstünde). Ben, tabancaya barut yetiştirmek zorunda kaldım hep."

Derin bir soluk almak için göğsünü şişirdi. Bluzunun altından fışkıracakmış gibi titredi göğüsleri.

"Gönlü kırılmış gibi bir hâli var," dedi Geo. "Bana bir hayduda, bir hayvana, bir makineye bakar gibi bakıyor..."

"Zavallıcık! Hep benim tersim olmuştur o. Çılgınlık derecesinde hayalperesttir... Oysa gel de benim gibi, elinde mutfak bıçağı, hayalperest ol. Aramızda belirli bir karşıtlık var. Bu yüzden istiyorum ki çarçabuk evlenesiniz, babasından kalan topraklarda yaşayasınız."

"İşin kötüsü benimle evlenmek istemez gibi bir havası var."

"Böyle bir şey mi söyledi, yoksa siz mi uyduruyorsunuz?"

"Söyledi bunu bana..."

"Son söz olarak mı?"

"Evet..."

"Canım çocuk çılgınlığı bunlar, çocuk hevesleri... Hepsi geçecek... Sonra siz de... Siz de öyle değil misiniz?.. Ah! Siz de çok tuhafsınız yani öyle kur yapılır mı bir kadına? Ruh ve tutku yok ki hareketlerinizde... Gerçek aşkın anlamını ben göstereceğim size! Zavallı, zavallı yavrum şeyi bile bilmeyen, kirpileri ters çevirmeyi bile bilmeyen bu sırık gibi adamla nasıl da... Oysa şöyle yapacaktınız sözgelimi!.."

Birden sarışın devin, kadın teninin ter kokusu yanında yok olan uçucu kolonya kokulu elini kavradı, sonra bırakıverdi ve kahkahalar atarak çimenlere uzandı.

Chilimate'lar* altında otlayan atlar başlarını kaldırdı ve bir kahve fidanlığının oraya diktiler gözlerini. Bir kolcu birliği ge-

* Bir Orta Amerika ağacı.

liyordu: Kolları bağlı bir adam vardı önde. Dona Flora ayağa kalktı ve kimi getirdiklerine bile bakmadan: "Chipo yakalandı," dedi.

Gözleri hemen hemen düşey doğrultuda bir zenci olan çavuşun da dediği gibi, ne yapılacaktı bu tutsağa?

"Peki, niçin götürüyorsunuz bu adamı?" diye sordu dona Flora. O sırada Geo atların yanına yaklaşmıştı.

"Saygısız davrandığı... Bir şeyler söylediği için..."

"Ne demiş?"

"Tekrarlamanın gereği yok o sözleri; suçu sabit," diye özür diledi çavuş.

"Ne dedin?" diye sordu dona Flora, kolları arkasından bağlı, dirsekleri sırtında bitişen, hasır şapkası rüzgâra karşı koysun diye kulaklarına kadar geçirilmiş, bir eli uyuzdan sarımtırak bir kırmızıya dönüşmüş, öbür eli hareketsiz ve bütünüyle siyah bir horozu andıran adama yaklaşarak...

"Ne? Ne demişim ben?"

Amerikalı, yarısı cebinde kopmuş bir sigara uzattı.

Dona Flora da sigarayı tutsağın ağzına tutuşturup yaktı.

"Tanrı sizden razı olsun madam..."

Dona Flora'ya böyle teşekkür etti ve ağzındaki sigarayı iştahla emmeye başladı (kanatları bağlanmış bir yarasa gibi) bir sigara tiryakisi gibi.

Sonra ekledi: "Chipo denen adamın bize kırda söylediklerini söyledim ben. Yabancıların bizi kalkındıracaklarını, rahata ulaştıracaklarını ama bize ayırdıkları şeyin başka bir şey olduğunu söyledim. Biz burada manyoka ekeceğiz, onlarsa kendi ülkelerine yaprağını götürecekler dedim. Çünkü buraya milyonlarca dolar akıtacaklar dedim. Yani bize manyoka ektirtecekler dedim."

"Peki, bu Chipo'nun onları aldattığını bilmiyor musun? Hiçbir şeyden haberin yok senin oğlum!"

"Öyle olabilir madam... Bir de şunu söyledim: Toprakları bizden alacaklarına, ürünü satın alsalar daha iyi olur. Bizim için asıl kalkınma böyle olurdu, böyle dedim."

"Pis yalancı! Seni ben kendim kırbaçlayacağım! Seni yakalayıp götürmemizin asıl sebebi kumandanın Yeşil Papa'ya satıldığını söylemendir. İşte bunun için götürüyoruz seni ve oraya sapasağlam varabilirsen bize teşekkür etmelisin."

"Bak oğlum, ahmakça bir yalan bu seninki. Koskoca bir kumandanın kendini satabileceğine nasıl inanıyorsun?"

"Nasıl olduğunu ben ne bileyim madam. Bu toprak meselesinin uygulanışında özellikle kumandanın çaba gösterdiğini Chipo kulaklarıyla işitmiş."

"Bana kalırsa çavuş," dedi Maker Thompson, "ölüsü ya da dirisi ele geçirilecek adam Chipo'dur. Başka birinin anlattığı şeyleri tekrarlamaktan başka suçu olmayan bu zavallıyı serbest bırakmak gerekir."

"Nasıl emrederseniz! Kumandan bizim şefimiz olmadığından, size itaat etmemiz gerektiğini söylemişti. Bu bakımdan isteğinizi yerine getireceğiz."

"Evet evet. Salıverin onu. İnsanları korkutmakla hiçbir şey kazanılmaz," dedi dona Flora. Bir yandan da kollarını çözer gibi yapıyordu. Kurtulsun diye.

Adam teşekkür etti ve beyaz kelebek bulutlarının kahve yapraklarının sıkı dokuları üstüne serpilmiş pamuk yumakları gibi göründüğü fidanlar arasından tabanları yağladı...

"Chipo'yu yakalamak, söylemesi kolay bunun," diye mırıldandı kuşku içinde kalan çavuş. "Altında iyi bir sandal olmadan nehre inmek mümkün mü? Bizde de o yok... Basit *pipant*'larla*, ufak teknelerle bu büyülü herifi ele geçirmek hayal. Adamlarım gördüler onu, hatta üstüne ateş de ettiler ama sanki havaya ateş etmişlerdi..."

* Ufak sandal.

Yalnız ben bilirim, ben Chipo Chipo
Sulardaki şiiri.
Bir kayığın çocuğuyum
Motagua Irmağı'nda doğdum

Suların şiirini ben bilirim
Kimsecikler bilmez benden başka
Sular söyledi bana sular
Kayığıma bindiğim günler!

Maker Thompson mavi damarlarında kapalı denizlerin çağrısını duydu ve şöyle dedi:

"Bence çavuş, onu canlı olarak su üstünde yakalamak gerekiyor. Yalnız bana kürek çekecek güçlü kuvvetli adamlar bulun. Burada hemen hızlı bir tekneyi nerede yapabiliriz? Suyu yarmak için keskin bir bıçağı olan teknelerden birinin planını çizeceğim."

"Öyleyse herkes evine," dedi dona Flora. "Biz atlarımızla büyük yolu izleyeceğiz. Size gelince onbaşı, siz yolu kısaltmak için şu kestirmeden çıkacaksınız, bir bambu ormanı vardır ileride, oradan sağa dönmeniz gerekecek. Sağa döneceksiniz diyorum çünkü sol yan bataklıktır, çok güçlük çekersiniz."

Geo, ata binmesine yardım etmek için yaklaştı ona ama dona Flora onun ellerinden kayarak atın üstüne kuruldu şöyle bağırarak:

"Hayır, yavrum, yardım etmeyiniz bana! Bu gibi hizmetlerden hiç hoşlanmam!"

Genç Amerikalı da kendi atına atladı, onu izlemeye başladı. Palmiye ormanları, nehrin taşmasından kalan kumlar, meraların yeşilinde mavileşmiş çimenler, zakate tarlaları, yaldızlı *guineo* fidanlıkları yakıcı rüzgârda sallanan pembe gümüş sorguçlu kamışlar.

Olamazdı bu... Adamın atını mahmuzladığını görünce o da öyle yaptı. Dona Flora, isteğiyle, ateşli havasıyla, kanılarıyla bu

adamın kızına göre olmadığını anlıyordu. Mayari'ye yaklaşmak için atını mahmuzlayan bu adam... Mayari ile konuşmak için... Ama hayır hayır, olamazdı bu, o konuşacak, Mayari de dinleyecekti ha, olamazdı...

Dona Flora'nın gemi azıya almış ufak kısrağı öbür atın kapatmak için uğraştığı arayı muhafaza ediyordu. Tırısa kalkmış hatta dörtnala geçmiş bir süvari tarafından takip edildiğini duymak ne zevkli şeydi!.. Geo'nun arkadan yaklaştığını anlayınca kısrağını hızlandırdı. "Yakalasın beni," diyordu kendi kendine, "yakalasın beni, belimden kavrasın, eyerden aşırıp indirsin beni, yere atsın, yere yıksın beni!"

Yarışçı kısrak ve peşindeki at, limon, portakal, turunç, hintkirazı fidanlıklarını geçti. Sakin güneş, yanan ve yakıcı toprak, böceklerin vızıltıları koşunun hızıyla iki atlının birbirine kavuştuğu yerde bozuldu. Kısrak bir gölgeden ürkünce adımlarını yavaşlatmıştı ve yakalanmıştı. Adam daha bir kelime söylemeden sordu dona Flora:

"Mayari sizinle evlenmek istemediğini ne zaman söylemişti?"

"Aşağı yukarı üç gün önce..."

"Yani salı günü mü?"

"Evet. Bizimle birlikte olduğu son gün. Hani birçok çocukları olan o melezlere gitmiştik ya? Hatırlıyor musun? Hani canım ilaç almak için gereken parayı sağlamak için topraklarını satmaya razı olan şu aile... Ama benim sizinle konuşmak istediğim şey başka. Çok düşündüm. Artık başka çaremiz kalmadı."

Dona Flora'ya öyle geldi ki atı ayaklarının altından kaçıyor, kafası yitip gidiyor. Aşk melekleri çevresinde dolanıyordu dona Flora'nın, iyiliği için ya da kötülüğü için. Hızlı hızlı atıyordu kalbi. Çalışma hâlinde telgraf aygıtı gibiydi şakakları. İçinde (anneye, dosta, kaynanaya) bölünen farklı kadınlar birden kendisinde tutkuyu, anlayışı, sevgiyi, hayat deneyini, kısaca çok şeyi bulacağını uman bu adam için birleşip tek kadında eriyordu... "Artık başka çaremiz kalmadı... Çok düşündüm..." Geo'nun bu sözleri-

ni tekrarlıyordu. Aptal değilse de biraz uyuşuk olan, her zaman kederli, düşçül, dalgın olan kızına göre değildi bu adam... Ah!.. Mayari ile konuşmamasını nasıl istemeli ondan?.. Beklemeli mi yoksa?... Bırakmalı mı biraz ne yaparlarsa yapsınlar diye? Ama yüzünde bir bozulma olmaksızın daha şimdiden erkek sesi dudaklarında titremeye başlamıştı. Ne tuhaf adam! Tuhaf!.. Peki ama neydi konuşacağı?

"Yapacağımız tekne için," diyordu, "takip gemilerini model almalıyız. İyi kürekçiler olursa çok hızlıdır bu gemiler. Hemen yarın inşaata başlayacağız. Mayari ile düğünümüzü de Chipo'nun yakalanacağı güne erteleyeceğiz."

Hayvanlar, bu kez sakin sakin yola koyulmuştu yine. Terden ve güneşten pırıl pırıldı iki at da. Kuyruklarını yelpazeleyip duruyordu ikisi de.

"Chipo ölü ya da diri yakalanacak. Kızınız hanımefendinin evlenmeyi isteyip istemeyeceğini o zaman anlayacağız. Şimdilik, benimle evlenmeyi akla bile getirmemek gerektiğini söylüyor."

"Bir sebep de gösteriyor herhalde," dedi dona Flora boğuk sesle. Vücudunda mutluluğa doğru kaynaşan, harekete geçen hücre ordusu birden gevşemeye, dağılmaya başlamıştı...

"Evet. Bir sürü sebep gösteriyor hem de!"

"Hiçbir sebep göstermemesi gerek. Genç, şerefli ve gelecek vaat eden bir adamsınız siz, daha ne isteyecekti?"

"Birçok sebep hem de."

Atını durdurmadan, üzengiyi düzeltmek için eğildi. Bir oluktan boşanır gibi ter süzülüyordu geniş alnından.

"Ne gibi sebepler mesela? Sizler de bir muamma oldunuz canım. Ne o bir şey söyler, ne siz bir şey anlatırsınız!"

"Onu bilmem. Yalnız, tekneyi yapacağım. Her şeyi o zaman göreceğiz!"

"Her şeyden önce bana bu budala kızın neler anlattığını söyleyin!"

"Sonra söylerim..."

"Hayır, şimdi söyleyeceksiniz," dona Flora'nın sesi tüm kaçamakları önleyecek bir tondaydı.

"Şimdi söyleyeceksiniz bana onun neler dediğini!"

"Kalkınmaya ihtiyacınız varmış ama Mayari bundan iğreniyormuş. Çünkü onu biz getiriyormuşuz yurdunuza. Biz, bir hiçmişiz sizin gözünüzde. Hüzünlü kaderiniz böyleymiş işte. Bu yüzden benim onunla evlenmek isteyişimden rahatsız oluyormuş. Ağzından çekip aldığım ekmeği benimle bir masada paylaşamazmış, kendi soydaşlarını topraklarından, evlerinden barklarından yoksun bırakarak, yol üstlerinde avare eden biriyle karşılıklı bir bardak süt içemezmiş..."

"Ama çıldırmış bu kız," diye bağırdı dona Flora, "çıldırmış mı ne bu kız?"

"Niçin inci avına çıkmak için denizlere açılmıyormuşum? İşte ancak bunu yaptığım zaman karım olur ve kuruntu içinde yolumu beklermiş... Ellerim insan teriyle kirleneceğine incilerle dolu olsaymış... Oysa şimdiki durumda ne zaman bir yerden dönsem, evden içeri adımımı atmamı korkuyla beklermiş... Kim bilir ne yapmışımdır yine? Kimi soymuşumdur? Böyle düşünürmüş. Okşayışlarım yakarmış onu. Öpüşlerim hakaret olurmuş. Çünkü bilirmiş ki parmaklarımın arasında her şeyi bozan, her şeyi kirleten, her şeyi onursuz kılan altın kırıntıları var. Elim, ya tabancanın tetiğinde ya da başkaldıran asiye kalkmış kırbacın ucunda olurmuş. Dudaklarımda kendini benim buyruğuma bırakmış ve mahvetmekte olduğum kimselerin suratına fırlattığım bir aşağılama ya da benden kaçıp kurtulanlara karşı bir sövgü anlamı taşıyormuşum..."

"Bu kız çıldırmış mı ne? Bayağı çıldırmış bu kız?"

Ev, muz, kahve ve şeker kamışı ekili toprakların, ineklerle dolu ağılların, ileride Motagua kıyılarına kavuşan meraların arasında, ufak bir tepeciğin üstündeydi. Nehir bu bölgede yeniden daralıyor ve mavi altından bir ışık gibi denize doğru akıyor, par-

lak damarlı kayalara çarpan köpük bulutları altında bir fırtına gürültüsü çıkarıyordu, kokularla tıka basa ve sımsıkı bir bitkisel örtü arasında.

Sarı, kırmızı, yeşil, mavi kuşlar, başka kuşlar, renksiz ama boğazlarında hızlı bir gürültü olan kuşlar: Billurdan *cenzontle**, tatlı ağaçtan kuyruksallayan, bal şerbetinden derekuşu, sesli göktaşı *kalandria***...

Neyse ki artık gelmişlerdi ve dona Flora şu aptal kızdan hemen istediği cevapları alabilecekti! Çocukların işi belli olmaz ki! Pis küçük hayvanlardır onlar. Hepsi de pis küçük hayvancıklardır; hele kızlar, onlar daha felaket!

Eve yaklaşırken çavuşu gördüler, onları selamlamak ve kolcu birliğinin daha önce oraya gelmiş olduğunu bildirmek için yanlarına geliyordu. Erler bir ağacın altında uyumaktaydı.

Atlarından inerek koridora kadar çıktılar. Dona Flora kızına gerçeği açıklamak için sabırsızlanıyordu. Eğrelti otu, orkide yığınları, renkli yapraklar, duvarlarda tarihsel tablolar, masalar, koltuklar, şezlonglar, kafesler, askılar...

Dona Flora adımlarını sıklaştırmıştı (uzundu koridor), iç odalara çarçabuk ulaşmak istiyordu. Bir yandan da yüksek sesle kızına sesleniyordu:

"Mayari! Mayari!"

Cevap yok.

"Mayari! Mayari!"

Hızla dolaştı yatak odasını, yemek salonunu, dikiş odasını, dua odasını... Kimse yok.

"Mayari! Mayari! Hangi cehenneme gidebilir bu deli?" diyordu kendi kendine, alçak sesle.

Ve yeniden bağırmaya başlıyordu, bu kez mutfakta ya da sofalarda: "Mayari! Mayari!"

Ses seda yok yine...

---

* Küçük bir tropik kuş.

** Bir tür tropik kuş.

"Hayır," dedi bir inek pisliği gibi saçları ensesine yuvarlanan cüce aşçı. "Hayır buraya gelmedi."

Saatler geçiyordu. Dona Flora bakalım elbise dolaplarında eksik bir şey var mı diye yukarı çıktı avludan; hayır, hiçbir şey eksik değildi. Mayari'nin çamaşırları, giysileri, her şeyi olduğu gibi duruyordu orada.

Seyisler, hizmetçiler ve erler Mayari'yi aramak için evin çevresine dağıldı. İçlerinden biri, en iyi ata bindirilerek Bananera Garı'na gönderildi. Bu adam meseleyi soruşturacaktı garda. Hiçbir haber alamazsa bu gece yük trenlerinin hangi saatlerde geçeceğini öğrenecekti. Ertesi sabah gelecek yolcu trenini beklemek çok geç kalmak demekti. Adamlardan biri de şifreli bir telgrafla kumandana gönderildi. Dona Flora'nın ısrarıyla Geo bu yazıda, kumandandan kızın Aceituno'larda aranmasını, orada da yoksa kaçmış olduğu için başkente ve her yere haber salınmasını rica ediyordu.

"Umarım başına bir şey gelmemiş, bu melunların eline düşmemiştir... Hani biri topraklarının satın alınmak istendiğini kestirir de düşmanlık ve kin duygularıyla hareket eder diye korkuyorum. Bir öç almadan yani... Ama hayır, mutlaka bizim Aceituno'lardadır şimdi, mutlaka oradadır... Orada olacağını umuyorum... Çavuş hemen maiyetiyle birlikte oraya gitsin, müfreze başkanına anlatsın her şeyi!"

"Ben hiç de telaşlı değilim. Çünkü onun bizden kaçtığını biliyorum..."

"Niçin ben değil de biz? Sizden kaçtı o... Zavallı yavrum!.."

"Evet, benden kaçtı... Ama bir gün bana şöyle demişti: 'Annemi gözlerim görmek istemiyor artık, Malinche'ye çok benziyor çünkü!'"

"Öyle mi diyordu?.. Pekâlâ! Ama bununla bana iyi mi kötü mü demek istediğini bile anlayamıyorum çünkü Malinche'nin kim olduğunu bilmiyorum..."

"La Malinche, Meksika'nın ele geçirilişi sırasında yerlilere karşı Cortes'in tarafını tutmuş ona yardım etmişti. Tıpkı şimdi sizin bana yardım ettiğiniz gibi..."

"Öyleyse mesele yok. Bir kere kalkınma böyle bir yardımı gerektiriyor, sonra siz Cortes değilsiniz. Bizi uygarlığa doğru yöneltme işini üstlenmişsiniz."

"Ben mi?"

"Evet, bayım, siz..."

"Yok canım, bir şeyi üstlendiğim yok. Bunlar hep Jinger Kind'in masalları, o sakat adamın. Kumandan Chipo'yu döverken müdahale etmek istemişti Kind. Oysa kumandan o sırada onu döveceğine öldürseydi şimdi bunca sıkıntıdan kurtulmuş olacaktık."

"Orası öyle. Ama benim için uygarlık gelmiş gelmemiş önemli değil. Şu anda beni ilgilendiren şey, kuzeye kalkacak ilk vapurun benim muzlarımla yüklü olması..."

"Madam, şimdiden olmuş kabul edebilirsiniz bunu."

"Elli dizisi altmış iki centavos'tan*..."

"Sekiz elden, evet..."

"Gerçekten de fazla kaybınız yok... Hadi! Benimle gelin, lambayı alsanıza, bir şeye bakacağım... Bana öyle geliyor ki... Aaa bu kafesler boş... Bir de şu yandan tutun ışığı... Hepsi boşaltılmış..."

"Yani ne demek bu?"

"Şu demek: Mayari kesin olarak gitti. Biz yola çıkar çıkmaz, çok erken saatte, o da kaçtı. Bakın, kuşlar bu sabah kafeslere koyduğum yemlere hemen hemen hiç dokunmamış."

Kurbağa vıraklamaları, öküz ve inek böğürmeleri, rüzgârdaki ağaç dalları ayın yükselişine her şeyi katışıksız ve saf olarak hazırlamak için çılgınca sarsıyorlar göğü. Hizmetçiler yemek getirdi. Ama kimin bir lokma yiyecek hâli var ki? Bananera'ya gönderilen kuryeyi bekliyorlardı. Atları eyerliydi, bu gece limana doğru geçecek ilk trene yetişmeye hazırdılar.

* Bizdeki kuruş yerine geçen para birimi.

Dona Flora'nın hiçbir zaman tam doldurmadığı çamaşır valizi de tıka basa şişmişti.

Dona Flora valizin içinde hamur gibi yoğurduğu giysilerden birden çekti ellerini:

"Kuşkular var içimde..."

Amerikalının lambayı kaldırmasını beklemedi. Kaptı lambayı, New York'ta dikilmiş gelinliklerle dolu sandıkların bulunduğu ufak odaya koştu. Orada kaldırabildiği kadar yukarı kaldırdı ışığı. Geo da geldi, aydınlık olsun diye lambayı alıp daha yukarı kaldırdı. Bir keder gölgesi düşmüştü dona Flora'nın yanaklarına: Gözlerini gölgeledi keder, saçlarını ıpıslak eden yakıcı teri soğuttu... Lambayı çekip almak istedi Maker Thompson'ın elinden ama boşunaydı: Bir hücuma uğramış gibi titremekteydi elleri... Mayari, gelinliklerini giyip gitmişti (eksik olan tek giysisi buydu sandıkta) beyazlar içinde... Evlilik giysisi içinde... Niçin?.. Niçin?.. Niçin?..

Ben bilirim, Chipo Chipo,
Bir ben bilirim sulardaki şiiri.
Bir kayığın çocuğuyum
Motagua sularında doğdum.

Bilirim sulardaki şiiri
Bir ben bilirim, başkası değil
Sular söyledi bana bunu
Kayığımın içinde öğrendim

IV

Ay basmıştı aralığı. Bir tuz ocağının damarları diyebilirdiniz. Her şey, avlular, bahçeler, her şey, bir tuz ocağını andırıyordu. Kamışlar yamaçlarda beyaz bir örtü meydana getiriyordu. Ateşböcekleri değil, meşaleler parlıyordu beyaz gecede. Nereye doğru gidiyordu bunlar? Ne yapıyorlardı? Kumlu kıyılar arasında sütün dökülüşü gibi uzana uzana akıyordu nehir. Kıyı, yokluyordu nehri, dağlardan akan sellerle, kamaştırıcı bir gümüş tufanı hâlinde ayışığı altında uyuyan bu su, aynı su mudur diye.

"Neden?" diye durmadan tekrarlıyordu dona Flora. "Neden?"

"Ama o gelinlikleri giymek için mi yoksa yanında taşımak için mi götürdüğünü bilmiyoruz ki?"

"Giyinmek içindir Geo! Gelinliklerine bürünerek gitti biliyorum! Niçin bir bardak su vermiyorsunuz?"

Geo hizmetçilere bakmak için mutfağa gitti ama kimsecikler yoktu orada. Ocakta küllenmiş ateşten başka hiçbir şey. Köpekler bile dışarıdaydı, koşuşuyor ve havlıyorlardı. Dinlemek için durdu ortalığı. Bütün millet ayağa kalkmıştı sanki. Sıcak toprağa yapışan çıplak gövdeli ağaçlar, toprağa yapışan sonra tekrar topraktan ayrılan bitkiler... Güneşte kavrulduktan sonra gecede nemlenmiş yaprakların hışırtısı... Böğürtlen yemekten dudakları mavileşmiş bir asker göründü. O da içecek bir şey arıyordu. Herkes susamıştı zaten, ay altında susuzdu herkes. Susuzdu kum, nehrin yanı başında. Susuzdu kül.

"Asker, ne var bu gece böyle? Ellerinizdeki meşalelerle niçin dolaşıp duruyorsunuz? Bu kadar ışık yakmanın sebebi ne?"

Mavi dudakları kımıldadı askerin ama verdiği cevap pek anlaşılmamıştı. Geo'ya öyle geldi ki bu adam insani bir varlık değil de Quiriguá'nın* taş kabartmalarından biri. Su bardağını doldurdu ve ürküntü içinde, gerisin geri dönüp gitti. Dona Flora, bir hamağa uzanmış, gözlerini tavana dikmişti. Geo'nun geldiğini işitince bağırdı:

"Çabuk olsanıza! Daha fazla dayanamayacağım!"

Ortadan ikiye ayrılmış saçlarıyla, kemerli burnuyla, dudağının kenarındaki acıyla, yapışık kulakları ve düşük omuzlarıyla o da taştan bir tanrısallık görünümü taşıyordu. Dona Flora suyu lıkır lıkır içerken Maker Thompson kutsal tapir görüntüsünü yakıştırdı ona.

"Gara yollanan adam saat kaçta döner acaba?" diye sordu dona Flora, bardağı geri vererek.

"Bana kalırsa burada beklememeliyiz. İster ilk geçecek yük treniyle, ister yarınki yolcu treniyle olsun limana gitmemiz gerek. Burada yapacak işimiz yok. Hizmetçiler, askerler, köylüler, herkes çalılıkları araştırıyor; çavuşa bile oraya gitmesi söylenmiş. Hepsinin çıldırmış gibi bir hâli var. Nehre yaklaşıyor, suyla konuşuyorlar sonra da ayaklarını ıslatıp geri dönüyorlar."

Dona Flora içini çekerek kabul etti bu teklifi.

"Pekâlâ! Oraya gidelim! Garda beklemek daha iyi olacak gerçekten. Çavuş gitti mi? Oktruva şefine onunla birkaç peso ve iki üç şişe içki yollayacaktım da."

"Biraz önce gitti çavuş."

"Yanımıza para ve silah almalıyız. Anahtarlar dolapların üstünde mi baksanıza. İçten sökmek gerekirdi bu kapıları. Salon kapısından çıkar ve asma kilit vururuz."

"Ya Mayari döner de... Şey yapamazsa... Her şeyi kapalı bulursa?"

"Önce kuşları kafeslerine sokun siz!"

"Kafeslerin kapılarını da mı kapatmak gerekiyor?"

* Eski bir Maya kenti.

"Aptallık etmeyin! Hadi!"

Geo kapılara kilit vurmaya başladı. Dona Flora'nın bir çığlığıyla bıraktı işini. Gözleri sabitleşmişti dona Flora'nın, kesik kesik soluyor ve dudaklarını ısırıyordu; yoksa Mayari gelinliklerini giyerek intihar etmek için kendini suya mı atmıştı? Zaten babası da intihar etmemiş miydi?

Babasının büyükbabası da bir zamanlar Barselona'da aynı şeyi yapmamış mıydı? Maker Thompson'a göre böyle bir şeyin olduğu kesindi, zaten adadaki o akşam da Mayari'nin boğulmasına ramak kalmıştı. Ama bir şey söylemedi. Umutsuzluğu içinde gözyaşlarına boğulmuş, dili köpük ve hıçkırık dolu ağzında zorlukla dönen bir annenin yanında susmak en iyisiydi.

"Bana öyle geliyor ki yolcu trenlerinden birine atlayıp limana gitmiştir. Sizin söylediğiniz gibi bizim hareketimizden hemen sonra evden çıkmışsa gara gidecek kadar vakti de olmuştur. Bunun için yapılacak ilk iş gara gidip soruşturmak. Oysa burada herkes rastgele orayı burayı yokluyor..."

Öyleyse zaman kazanmak için hemen kapıları kapayıp çıkmak gerekiyordu. Atlarını aramaya gittiler. Maker Thompson'ın eyerlediği atların yerdeki gölgeleri siyah kâğıttan kesilmiş şekilleri andırıyordu.

"Geo, çok müthiş bir şey bu! Umutsuz şekilde akıntıya karşı yüzüyorum sanki."

"Oysa tam tersi olması gerekir madam. Garda sorup soruşturacağız. Günde üç tane yük treni geçiyor. Sonra belki de yolcu trenlerinden birine binmiştir."

Kumda parıldayan binlerce kıvılcımın körleştirdiği bir çeşit çöle girdiler. Sessizlikte dolunayın yüzü solgun, adamınki bir kemik gibi beyaz, kadınınki bir kireç tabakasıyla örtülmüş gibi esmerdi. Meşe filizlerinden ve cüce bitkilerden meydana gelen toprağa yapışık bir biteklik iguanalar gibi solumaktaydı. Yüzlerce, binlerce cırcır böceği... Uzaktan görülen tumturaklı org'lar... Dikenlerin müziği, kumun müziği, ateşin müziği, dilsiz müzik...

Daha ötede, nehrin sularının taşlar üstünde şarıldadığı yerde, doğanın dev ayın plağı altındaki büyük sessizliğinden eser kalmıyordu; cırcır böceklerinin ufak söylevi bitiyordu: Her şey kafeste bir boğa gibi vahşi Motagua'nın gürültüsüne ayak uyduruyordu.

Evin dolaylarında dolaşan müfreze, batmış bir şehrin bulunduğu söylenen yerden inerken bir adam yakaladı. Yüzü siyaha boyanmıştı adamın. Kulakları sedeflerle kaplıydı. Başına şapka yerine kaplumbağa kabuğu geçirmişti. Kafasına iyice otursun diye de üstüne taş koymuştu.

Çavuş ne yaptığını sordu ona. Adam buna şöyle cevap verdi:

"Yapıyorum..."

"Ama bu yaptığını kimse anlayabilir mi?"

"... elâlem..."

"Mayari Palma adlı genç bir kıza rastladın mı?"

Cevap vermedi adam. Canının acımasına imkân bırakmayan kaplumbağa kabuğuna vurmakla yetindi sadece.

"Hadi çocuklar yakalayın şunu!" diye erlere buyruk verdi çavuş.

İçlerinden ikisi kollarından yakaladı adamı. O sırada biri de başına bir yumruk indirmişti. Sendeledi adam bu yumrukla ve muhafızlara saldırdı.

... Su her şeyi götürür. O şimdi uyuyordur. Her şeyi götürür su. O şimdi uyuyordur. Kelebek avlar gibi hareket ettiriyordur ellerini. Su her şeyi götürür. Şimdi uyuyordur o. Gelinliklerini giymişti nehirle evlenmek için. Kim evlenir akıp giden suyla? Kim evlenirse mavi ırmak-kuş mu olur? Kara ırmak-kuş mu olur? *Quetzal** mı olur kocası? Alakarga mı olur? Karakarga mı olur? Ne kadar da zayıf kolları! Bacakları ne kadar da zayıf! Ne derin sessizlik var körpe bekâretinde!

Mayari Palma, yapayalnız, taştan tarihler sütununa gitmeli, ayçiçeği başlı kuyruklu yıldızın önünde gözlerini yummalı, yeşil

* Çarpıcı renklere sahip bir tropik kuş.

ormanın kalbi ve besini olan göksel dumana dalmalıydı... Motagua Irmağı ile düğününü kutlamanın başka yolu yoktu.

Yalnızdı Mayari Palma, kükürt karıncalarının taşları kemirdiği tepelerde jagarlarla konuşmaya gitmeli ve kendini kakao ağaçlarının kanlı pençelerine bırakmalıydı... Motagua ile düğününü kutlamanın başka yolu yoktu.

Sineklerle dolu bu yoksul barınağa niçin bakıyordu? Niçin inceliyordu toprakla dolu bu yoksul barınağı? Bu gece yılın en güzel ayı çiçek gibi açılırken her şey sadece geçip gidiyorsa, kendisi sadece gizliyse... Niçin?

Başsız kırın, güneş ve ayla boynu vurulmuş, omuzlarının üstünden kırkılmış kırın aydınlığını görmek için duvarları bambudan yapılmış bir mutfağa girdi. Kıyıdaki kır, başsız bir kırdır. Başlar, yaylalara doğru çıkıldıkça görülecektir. Başsız bir kırdır burası, dilimlere ayrılmış kanlı boynundan hayat büyük kabarcıklarla fışkırır, gelişir, yayılır, çiçeklenmesini kesmez, bir hiç için çiçeklenir, sırayla mısır, fasulye, kabak ve şeker kamışı verir.

Üstlerine sinekler üşüşmüş besili domuzlar, yorgun tavuklar arasında, çamura gömülmüş, hiç kımıldamadan sıcakta kebap olmaya bırakmışlardı kendilerini, tek gözleriyle uyuyorlardı ve gözlerinin üstleri beyaz örümcek ağından, kırmızı gagalı yaşlı ördekler...

Ateşi sönmüş yaratıkların bu avlusunda yaşayan tek şey parıltılı, coşkun *guacamaya** idi. Hınzır kuş. Akıcı portakal yeşimi gözlü, kara noktalı bambu budağından gagalı kuş. Çevresindeki her şey renk olup tüylerine karışmıştı *guacamaya*'nın: Yeşil orman, mavi gök, sarı güneş ve daha sonra, mavilerle, leylakilerle karışmış menekşe tan vakti.

Meşin arkalıklı bir sandalye yorgunluğunu aldı. Ayakta durmak imkânsız. Bir inek postunun üstüne koydu gelinliğini. Bu dantel süslerin üstünde terzi kızların parmakları kim bilir ne yorgunluklar bırakmıştı. Bir an dudaklarının ucuna terzi kızla-

* Amerika papağanı.

rın başka kadınlar için göz nuru döktükleri o şehrin adı geldi: New York! New York!.. Ay altında yıkanır gibi bir nehrin azgın aşkına dalmak için bu satenleri, bu ipeklileri, tülleri sırtına geçirebilmek ne güzel bir şey olurdu! Bunları Geo Maker Thompson ile evlenmek için giymekse bir lokomotifin önüne yatmak üzere bir buluttan çıkmaya benzerdi. Oysa su ne kadar daha iyiydi, öyle tatlı, öyle okşayıcı, derin... Sevimli bir âşık gibi akarken sakalından ve gözlerinden başka hiçbir şeyi yoktu suyun! Evet, Mayari'yi ilkin dev kollarına alacak ve onunla birlikte kayalara çarpmaya gidecekti. Sonra bir yerde kaybedecekti onu. Daha sonra da anaforlarının içinde yeniden bulacaktı. Bir deli gibi döndürecekti onu. Bir süre sonra balçıklı bir su yığınında terk edip unutacak ama billur bir derenin pırıltılı sularıyla yeniden anımsayacak, önüne katıp götürecekti. Küstah bir sahiplik tutkusuyla paylayacaktı bazen dönüp dönüp. Kamışlar ona geçici mahpushaneler örecek, orada en tuhaf balıklara öpücükler yollayacaktı Mayari. Şarkıları su kabarcıklarından olan balık-kuşlar, dans ederken izler bırakan çengi-balıklar...

Yaklaşan bir ihtiyarla bozuldu Mayari'nin yürüyüş düzeni. Bir köpek vardı ihtiyarın ardında, üç adımda bir sekiyordu.

Bir pasta çıkardı adam (altından bir ciğere benziyordu pasta, eski bir tanrının akciğerine) ve parlak yeşil bir muz yaprağının üstüne koydu. Mayari'ye baktı hiçbir şey demeden. İhtiyarın yaşlarıyla yüklü ihtiyar bir sessizlik. Elini (kuru parmaklı bir el) alnına götürdü terini silmek için. Biraz sonra, ama epeyce uzun bir süre sonra, ihtiyar bir kadın göründü. Kırmızı bir kamışa dayanarak yürüyordu. Bir bacağı kalçasına kadar çıplak, öbür bacağı eğri ayağının altına kadar bir etekle örtülüydü. Toprağa palmiye yaprakları yaydı yan yana, üstlerine mısır suyuyla dolu bir küp koydu. "Nerede benim küçük beyaz yavrum?" diyordu ihtiyar kadın kamış değneği toprağa vurarak. "İsterdim köpük olsun o! İsterdim kum olsun o! İsterdim bir orkide olsun o!"

Sonra ihtiyar kadın, eski hâlinin tersi bir hâle büründü. Bir torbanın tersine çevrilişi gibi önce sedeflerin ve kırışıklarının içine gömüldü, sonra birden genç kız hâline geliverdi.

"Saçlarını tarayacağım senin," dedi Mayari'ye, pınar yeşiminden yapılmış bir tarakla. "Tarandıktan sonra, giyineceksin. Gelinliğini giymen için yardım edeceğim. Başka çamaşır giymene lüzum yok. Nişanlın çırılçıplak isteyecek seni. Amma da çok düğme var ha! Ama nişanlının elleri senin portakal bedenine ulaşmadan önce yüzyıllar koyacak araya. Kuşağına firuze bir nişan koyayım ki denizde yüzerken tayfalar tanısın seni. Beyaz giysisinin altında böyle memeler de çok hoş doğrusu. İki ufak limon gibi... Portakal çiçeği veren ağaç bu düğün için de sedefler verdi. Bunlar da portakal çiçeğini andıran küçük çiçekler, yalnız sedeften yapılmış..."

Ve Peten'i aydınlatan gün yükseldi. Mayari bütün öğleyi ve sabahın bir kısmını kulübede gizlenmiş olarak geçirdi. Rüzgâr esmiyorsa ayın aydınlığı güneşin saklı bulunduğu kıyının atmosferine girmez. Böylece Peten'i aydınlatan ışık onunla birlikte taşları, yabani güvercinlerin safran gözlerini, *uistiti*'lerin* altın kürklerini ve böğürtlenlerin pençelerini gösterdikleri ana kadar gizli kaldı.

Büyücülerin büyüsüne gelmiş değildi Mayari. Tuzlu su içindeydi yüzü. Çünkü yastığın bulutu üstünde hüngür hüngür ağlamıştı. Örtünün hafif yükü altında sıkıntıdan terleyerek şu hırslı müteşebbisle evlendiği takdirde kendisini ne boş günlerin beklediğini düşünmüştü. Evet, Geo Maker Thompson hırslı bir müteşebbisti, tek ufku paraydı onun, ruhu paraydı, daima efsanevi bir miktara yükselen, para yerine geçen kâğıttan sermayelerden başka hiçbir şeye sahip olmayan bir çevrede kendisine bir şef üstünlüğü kazandıran para... Şu yoksul ve zavallı insanlarda eksik olan bir üstünlüktü bu. Çünkü onlar basit tavırlı insan-

* Bir tür küçük maymun.

lardı, bağırarak konuşurlardı, konuşurken elleri ayakları rahat durmazdı, uzun adımlarla yürürlerdi ve daima sürüleri korumaktan konuşurlardı. Ömründe coşku nedir, düş nedir bilmeyen, bir manzaraya ya da bir Meryem resmine baktığın zaman içinin titrediğini söyleyecek olsan seni alaya alacak bir adamın karısı olmak... Bu dehşete düşürüyordu Mayari'yi. Tahammül edecekti ona, gelip evine yerleşmiş bu nişanlıya tahammül eder gibi. Boynuna ip geçirmese de sadece yüzünü görüyor, sesini duyuyor, geldiğini hissediyor da olsa, bu adamın yurdunun insanlarına karşı şu aşağılayıcı tavrı yeterdi. Yaralanıyordu Mayari bu tavırla. Başkaldırıyordu.

Mayari ilkin kalabalık melez ailesine bir iki söz söylemeye karar verdi. Ancak başka köylülerle konuştuktan sonra kanıları daha da açıklık kazandı. Çok basit deyimlerle anlatmaya kalkınca içindeki düşüncenin daha da aydınlandığını gördü. Önceleri güvensizlikle bakıyorlardı kendisine. Servi rengi benizli ihtiyar bir bunak kendisini dinlemek lüzumunu bile duymadan "canı cehenneme" demişti Mayari için. Fare gözlü başka bir ihtiyar "Tanrı'dan dilerim bir kuduz köpek ısırsın onu!" gibisinden laflar tekerlemişti. Ama böylesi ahmak adamların yanında iyileri de vardı tabii, onlar dinledi Mayari'nin sözlerini. Oysaki kızcağız başkaları gibi topraklarını ellerinden almak için değil, tersine kendileri gibi onları hiçbir fiyat karşılığında elden çıkarmamalarını söylemek için gelmişti, niye dinlemesinlerdi öğütlerini? Hiçbir fiyata toprakları elden çıkarmamak! Bu beş kelime, yapılacak her şeyi özetlemekteydi. Hiçbir fiyata toprakları elden çıkarmamak. Zorla ellerinden alsınlar, tek peso vermeden kendilerini bu topraklardan çıkarsınlar daha iyiydi. Çünkü zorla elinizden alınan topraklara bir gün yine sahip olabilmeniz ihtimali vardır. Ama bir kere sattınız mı onları, artık asla. Bunun için herkesin söz birliği etmesi, belediye meclislerinin toplantıya çağrılması, sınırları çevrili olmayan bütün arazinin derhal çevrilmesi ve mülkiyet belgelerinin iyice saklanması gerekiyordu.

Maker Thompson'a karşı duyduğu kinden doğan ve onunla beslenen bu çalışmada Mayari'ye en çok dokunan olay Chipo Chipo'yu görmeye gittiği sabah cereyan etti. Trapez şeklindeki iplerle Motagua mağaralarından birine sarkıttılar onu. Önce bir kumsala iniyordunuz, orada ayağında dondan başka giysisi olmayan çıplak bir adam sizi alıyor, taşlık patikadan mağaraya kadar götürüyordu. Chipo Chipo oradaydı, diz çökmüş duruyordu.

Mayari onu daha hiçbir şey değilken, adalarda gezindiği zamanlardan tanıyordu. Limandan tanıyordu Chipo Chipo'yu. Chipo Chipo da görür görmez hemen tanıdı onu. Kalktı, şapkasını temizledi, elini tuttu öptü Mayari'nin; kalın dudakları arasında önce soluğunu bıraktı sonra da içine çekti soluğunu, koklayarak bu eli. Nehrin bütün gürültülere hâkim olan sesi duyuluyordu dışarıdan. Bu yüzden kumsalda yaşayan insanlar hemen hemen sağır dilsiz hâle gelmişti. Sadece jestlerle konuşuyorlardı sanki.

"İnsan," dedi Chipo Chipo, "sesinden dolayı tanrılar kadar güçlüdür, sesimiz var oldukça güçlü olacağız, selamlarım seni."

Mayari ağır göz kapaklarını abanoz siyahı gözlerinin üstüne bırakarak gülümsedi. Karanlıktan çıkmayan, orada silinip giden, yalnız arada bir dişleri ve çizgili gözlerinin beyazı parıldayan bu adamın selamına iyi bir şekilde nasıl karşılık vermeli acaba?

"Yollarda asılmış insanlar var," dedi Chipo Chipo ve devam etti: "Kan akacak bu yollardan. Metis'in küçük adaleti bizi Beyaz'a çıkaracak. Zindan ve kırbaç bizi bekliyor. Ama intikam günü gelene kadar göğüslerimiz toprağın altında sakin kalacak. Mezardakilerin gözleri de görecek bunu. Gökteki yıldızlardan daha çoktur onlar. Kan içilecek. Korku salya hâline gelen gırtlak kemiğidir. Hiç duymuyorum onu. Salyalı değil, kuru bir ağzım var ve rahatça konuşuyorum. Sense nane gibi kokuyorsun, savaş sırasında ağlayacaksın bize."

"Nasıl kaçınılabilir bu savaştan? Belediye meclisleri toplandı ve halk hep hazır durumda. Ben de bir şeyler yapabilseydim..."

"Senin yapacağın bir şey yok. Sadece güzel güzel kok sen, nane gibi!"

"Ama Chipo!.."

"Yeşil Papa ile, maymun kollu şeytanla evlenirsen artık hiçbir şey yapamazsın, hatta nane gibi de kokamazsın artık."

"Evlenmeyeceğim onunla..."

"Peki, gelinlik ne oluyor?"

"Başkasıyla evlenmek için giyeceğim onu..."

"Motagua ile kimse evlenemez."

"Ama ben evleneceğim!.."

"Büyük ayı bekleyeceksin, mayıs ayını..."

"Büyük ayı bekleyeceğim..."

"Gemimle götürürüm seni."

"Ne işaret vereceksin bana Chipo Chipo?"

"Küçük bir inci dizisi, yeni inciler, Chipo-po-po-po-po-po-po'nun yeni incilerini!.."

• • •

Düzlüğün ortasında konaklayan askerî birliğin mensupları, çavuş ve kolcular, eski bir eve yerleşmişti. Dul Flora Palma'nın mülküyle ilgileneceklerdi. Yakaladıkları ve durumundan kuşkulandıkları adam da oradaydı: yüzü boyalı, kulaklarına istiridyeler takmış, başına şapka yerine bir kaplumbağa kabuğu geçirmiş o adamı.

"Sorguya çekebilmem için gitsin yüzünü yıkasın, üstündeki şu pis şeyleri de atsın," dedi sıtmalı yüzbaşı. Geniş ayakkabılarına kadar sıtmalıydı. Sıtma insanı küçültür ve ayaklarına kadar zayıflatır. Birliğin başkanıydı bu adam.

Ve sanık yüzü yıkanmış, istiridyeleri, kaplumbağa kabuğunu bir kenara atmış bir şekilde önüne gelince sordu yüzbaşı:

"Nedir bunun suçu çavuş?"

"Vahşi şekilde giyinmiş olması."

"Şimdi bırak aptallığı," dedi kumandan alçak sesle. "Ne yaptı bu adam? Niçin götürüyorsunuz?"

"Bir süre önce dona Flora'nın kızı ortadan kaybolmuştu. Mayari Palma'ydı adı... Bu madam bana rica etmişti de ben unutmuşum, şimdi aklıma geldi. Diyor ki madam, kızı hakkında hiçbir haber alamamışsanız arama yaptıracakmış her yerde..."

"Fakat o genç kızın kayboluşuyla bu adamın ne ilgisi var anlayamadım... Peki, sen anlat bakalım, kim böyle boyadı senin yüzünü, kulaklarına istiridye, başına kaplumbağa kabuklarını koyan kim?"

"Ay çıkacaktı da ondan efendim!.. Bu gece ay kocaman doğacak. Kaplumbağayı ve istiridyeleri aydınlatacak. Bu da iktidar verecek, cinsel güç verecek erkeklere."

"Demek öyle! Eğer ay bu gece sini gibi doğsaydı, bütün iktidarsızlar böyle suratlarını boyayıp, kulaklarına ve kafalarına bu zımbırtıları koysaydı, size iyi eğlence çıkacaktı ha? Ne dersin çavuş?"

Bir onbaşının buyruğunda bir başka kolcu birliği ilerledi oraya. Yanlarında başka bir köylü vardı. Aynı şekilde gülünç bir kıyafete bürünmüştü o da.

Yüzbaşı birinci seferde olduğu gibi bu adamcağızın da yüzünü yıkattı; kulaklarındaki, kafasındaki gereksiz süsleri attırttı.

Onbaşının anlattıkları daha ilginç ve karışıktı. Bu adam bu giysiler içinde *reçine* ve buhurdanla tütsü yaparken yakalanmış. Ayın gökte en yüksek noktaya geldiği sırada bu gece bir düğün olacakmış güya, yakalandığı sırada düğünü kutluyormuş adam. Güya bu gece bir bakire, Motagua Irmağı ile evlenecekmiş. Adam hep bu sözleri tekrarlıyormuş.

Yüzbaşı yarı kapalı göz kapaklarının altından uyuyan donuk gözlerini açmak için kaşlarını kaldırdı. Geliyorum diyen bir hummanın amansız soğuğu vardı gözlerinde.

"Nerede yakaladınız bunu? Nasıl anladınız o sözlerin anlamını?"

"Nehir kıyısındaki bir evde. Yiyecek bir şeyler arıyorduk. Biber fidanlarından başka şeye rastlamamıştık uzun süredir. Sonra bu kulübeyi gördük. Anahtar deliğinden içeriyi seyredip kulağımızı da kapıya dayayınca mesele ortaya çıktı. Tütsüler içindeydi bu adam. Bir yandan da yakarıyordu. Şöyle diyordu: 'Bu kızı sana veriyoruz kan akmasın diye...' Bir de şöyle yakarıyordu: 'Ölülerin gözlerinin her şeyi daha parlak göreceği o intikam günü gelene kadar göğüslerimiz suyun, güneşin, tohumların altında sükûnet bulacak.'"

"Peki, siz çavuş, siz ne diyordunuz demin: Dona Flora'nın Yankee ile evlenecek kızı esrarlı bir şekilde ortadan kayboldu demek?"

"Evet yüzbaşım..."

"Peki, kızın annesi?"

"Limana gitti kızın nişanlısıyla birlikte. Kız belki de oradaki akrabalarının yanına kaçmıştır diye."

"İyi! Bu iki herifi yakalamanız iyi olmuş. Çünkü kız limana gitmemişse... Neyse, şimdi bunları hücre hâline getirdiğimiz odalardan birine tıkın. Başlarına nöbetçi dikersiniz. Aralarında konuşmalarını da yasaklayın. Eğer genç kızı büyücüler kaçırmışsa..."

Boğucu sıcak. Sıcak ve sıtma. Acımış ağız. Önlenmez uyku, bir canlı mumya uykusu. Kininin etkisiyle idrar rengini almış örümcek ağları, cibinlik ve büyük bir *sivrisinek* hâline gelen sıtmalı... Keşke tüm hastalıklar istiridyelerle, kaplumbağalarla iyi edilebilseydi... İskeletinizle sürdürdüğünüz hayata karşı şu güçsüzlüğünüz. Gevşemiş bir sinir yumağından ibaret kalmış, etten çok kemik yığını hâline gelmiş olan yüzbaşı tortop oldu hamağında. Gözleri donuk, dişleri sarıydı. Pişmekte olan fasulyenin kokusu midesini bulandırdı. Kusmamak için kalktı. Zaten bir şey yoktu midesinde. Ellerini cebine sokarak dışarı çıktı. Düzlüğün kenarından ay yükseliyordu. Yuvarlaktı, büyüktü. Bir uydu gibi değil, yeryüzünün sultanı ve sevgilisi gibiydi.

• • •

"Sabah saat dörtte bir yük treni var," dedi Geo Maker Thompson, dona Flora'ya. "Gar şefiyle konuştum, Mayari'yi hiç görmediğini söyledi; bunlar sizin dostlarınız madam, Mayari bir yolcu trenine binseydi mutlaka görürlerdi, hem başka tren de geçmemiş."

"Ben de sormuştum, kimse bir şey bilmiyor. Şimdi emin olmak istediğim bir şey var: Yük treni burada duracak mı acaba? Hani bir bakarsın geçip gider. Biz de biraz uzaklaşmışsak istasyondan, tamam. O zaman nasıl gidebiliriz limana? Oysa mümkün olan en kısa zamanda limana gitmek iyi olacak."

"O yönden kaygınız olmasın, tren mutlaka burada duracaktır. Çünkü meyve yüklü birkaç vagon takacaklar katara."

"Kim bilir belki benimki de aralarında olur."

"Bilmiyorum. Ama öyle olsa ne iyi olurdu. Çünkü dönüş paranız çıkardı değil mi?"

"Düşünüyorum da bu gerçekten büyük bir iş... Mayari'nin toprakları üstünde yapılan dikimden de ürün alınmaya başlasaydı... Zavallı yavrum!.. Küçük bir budaladır o, hayat önünde savunmasız küçük bir kız! Bunca emekten, bunca zahmetten sonra..."

"Ben öyle düşünmüyorum. Meseleyi anlatayım size. Ona içimi açtığım, kendisini istediğim zaman verdiği cevap..."

"Canım aşk inatçılığı bu..."

"Dediğiniz gibi aşk inatçılığı evet. Ama cevap vermiyordu bana; bir cevap vermek istemedi sizin onu görmek için limana geldiğiniz güne kadar. O gün öğleden sonra saat beş buçukta rıhtımda buluşmak üzere randevu verdi bana. Buluştuk, adalara gezinti yapmamızı istedi. Gittik. Hava aldık orada. El ele. Bana hayır dediği hâlde ben boyuna söz istiyordum ondan..."

"Canım ben de kocamın evlenme teklifini kabul edene kadar altı ay geçmişti."

"Adalardan birine yeni girmiştik ki birden gevşedi eli avcumda. Ayrıldı, önden yürümeye başladı. Ben de onu izliyordum...

Ardından izliyordum... Ama yavaş yavaş tehlikeli bir oyun içinde olduğumuzu kavramaya başladım... Bir sandala binip onu denizden kurtarmayı düşündüm bir an."

"Peki, niçin seslenmiyordunuz ona?"

"Gidip kendisini tutayım, yakalayayım istiyordu çünkü..."

"Ne aptallık!"

"Birden adanın toprakları bitiverdi ve o tıpkı toprakta yürüyormuş gibi denizin içine girdi, hiç bozmadı yürüyüşünü, dizlerine gelene kadar ilerledi... Dayanamıyordum artık... Yüksek sesle seslenmeye başladım..." Dona Flora burada Geo'nun ellerini tuttu, sıkmaya başladı... "Yüksek sesle haykırdım ona, çağırdım. Zaten onun beklediği de buydu... Durdu, bana döndü ve kollarıma sığındığı zaman da uzun bir öpücük verdi bana..."

"Gerçekten tuhaf bir şey... Ama demek ki sizi sınamak istiyordu... Aklım karıştı şimdi... Böyle ellerinizi avuçlamam için ne var oysa? Bütün bu anlattıklarınız size daha önce evde anlattığım varsayımı doğruluyor: Mayari kendini suya atmak için giydi gelinliklerini."

"Hayır hayır, inanmıyorum buna, öyle değil." Maker Thompson onu daha fazla üzmemek için daha sonra Mayari'nin o gün kendini denize atmadığına sık sık yerindiğini anlatmadı.

Ayla yıkanmış palmiyeler yeşil, sessiz ve göz kamaştırıcı fıskiyeleri andırıyordu.

"Şu hınzır kız bize nasıl bir gece geçirtti ben bilirim! Siz şu ada hikâyesini anlattıktan sonra artık... Limana niçin gideyim artık, bilmiyorum... Ay, su, gelinlikler, hepsi de birbirine uyuyor işte..."

Trenin düdüğü öteden. Gar binasının katran vurulmuş pütürlü sıvası, gözyaşları gibi uzayan raylar, kukla gibi gardöfrenler*, heybetli ayın parıltısı altında sönmüş gibi duran, asma işlemi için hazırlanmış lambalar.

* Trenlerde vagon frenleriyle ilgili görevli kişi.

Bindiler trene. Gar şefi de yanlarında girdi. Boyuna tekrarlıyordu dona Flora:

"Bilmem ki artık neden gidiyorum limana!.. Bilmiyorum neden gidiyorum artık!.."

• • •

Bir müzikti ayın saydam suyla teması. Duyuluyordu... Dalgaların karışık, derin, gürültülü, kumsallarda sakinleşen, kayalıkları okşayan, taşları çıplak bırakan bir şarkısı, vücutlarının yarısı akıntı içinde kalan ürkek kurbağalar gibi bir şarkı duyuluyordu. Suyla ilişkisi olmayan şeyi söylemeye kalkmak kolay değil ama kıyıda kalanlara hoşça kalın demek istediğinizde billurdan ve köpükten kelimelerinizin elmas uçlu dilleri olur: Aşınmış ağaçlar, yumakları birbirine karışmış su bitkileri, izolateslerin beyaz mum şamdanları, incirlerin havada çizdiği yeşil biçimler; hadi demek istediğinizde de öyle olur bu hareket hâlindeki moleküllerin akışına katılanlara; yürüyen ve altın karışığı kumlardan ta dağ parçalarına kadar... Elmas dilleri olur kelimelerin, sözlerin...

Mayari, suyun ebedî âşığı, büyük düşünü bu sefer gerçekleştireceğini ve suyun derinliklerine doğru o tutkulu yolculuğuna hiçbir insani sesin engel olamayacağını biliyordu. Geçen sefer Geo kurtarmıştı onu. Adını söylemiş, seslenmişti ve o saydam sandığı kollarına sığınmıştı Geo'nun. Oysa o kollar sağlam duvarlar gibiydi. Geo, rakamlardan konuştuğu zaman onu içine hapseden bir mezar karanlığıydı kolları.

Ama bu sefer sadık kalacaktı sevgilisi olan nehre. Belki de kimse onun bir nehirle, Motagua gibi yurdunun kutsal topraklarının üçte birini kanıyla sulayan bir nehirle evleneceğini düşünmüyor... Bu nehrin yatağı ataları Mayalar'ın pembe mercan sallarla üstünde yolculuk yaptığı zamanlardan beri var. Daha sonra iyi keşişler, kâhyalar ve her boyda kayıklarda zincirli kölelere kü-

rek çektiren, kanca attıran korsanlarla o zamana kadar hızlı akan su, atılım gücünü yitirmiş, timsahlar, sonsuzluklar arasında yumuşak bir düş hâline gelmişti...

Mayari biliyor ki gözyaşları yuvarlaktır, küre biçimindedir, sonsuz sevenleri boğacak olan büyük su kütleleridir. Bunun için nehir-kocanın büyük gözyaşı içinde ölmekten korkmuyor. Kendi gözyaşlarıyla boğulmaktansa nehirde ölmek daha iyi... Ama kurbanının üstünde böyle yumuşacık uyuyan ve akıntısı sıra yüzen bu şeye niçin ölüm demeli? Bir bulutun içine girer gibi onun örtüsü içine bembeyaz giysilerle girip uyuduktan sonra alnın üstünde yeni yıldızların, Chipo'nun inci dizisi gibi yeni yıldızların dönüp duracağını niçin düşünmemeli?..

Gizlenmiş olduğu kulübede otururken yılın en büyük ayını gördü, âşıkların bakınca kendilerini ölmüş gördükleri o yuvarlak aynayı. Can çekişme sırasında kimse bulunmadı yanında. Portakal fidanı gibi bedeni, ayışığının titrek zerrelerini en mavi, en ince çoğalma eleğinden geçirmek için emip duran gökyüzünün içbükey aynasının tam merkezindeydi. Saç örgüsünün siyah yumağında sedef parçaları var, portakal çiçekleri gibi. Bir ada! Gelinlikler içinde bir ada. Ayakları alıp götürüyor Mayari'yi, küçük saten pabuçlar içindeki ayakları. Ay gidiyor, o gidiyor, nehir gidiyor. Bütün ayla çevrili bir ada bu ve gelinlikler içinde. Sandallar çıkıyor karşısına. Bir bardak çikolata. İçiyor çikolatayı. Yosunlu altındır bu ama parmaklarında değil, parmaklarının hülyasında.

"Barbasco çok uzak mı buradan?"

"Kim soruyor bunu?"

"Ben..."

Nehrin denize döküldüğü yere kadar inmek daha iyi. Gece çok güzel. (İşitti: "Gelin çok güzel..." Mesele, aynı şey olmasında canım: Madde dışı, uyurgezer, yarı saydam nehir için gece de güzel bir gelin olur.)

Hızlı akıntının ateşi üstünden iyice hareketsiz kalana, gerilene kadar, elleriyle kendi vücudunu sıkarak, kalçalarını sıkarak,

iyice yumularak, bir yumak gibi olarak iniyordu. Dişlerinin arasından esen taze rüzgâr ağzındaki altından çikolata kokusunu alıp dışarı atıyordu...

Ölümsüz kavislerinin üstü yaseminlerle süslenmiş kayıklar vardı. İçlerinde çocuklar, güvercinler vardı. Suyun üstünde sıralanmışlar, ışınlarını çoğaltmak için helezonlara bölünen ayın altında koyu bir bala benzemiş suda kendisini selamlıyorlardı. Ama hayır, vakit gelmemişti daha. Kendisine ait bir şey gibi onu sandalın dışına, kendi üstüne çeken, onu alıp götürecek olan akıcı suya değmeyecekti ayağı... Chipo'nun kayığıyla beyazlar içinde, şu mavi karanlığın içinde, nehrin büyük gümüş tozu kanatları arasında, dere kuşlarının cıvıltısı ve kamışlıkların altında meyillenen kayalar arasında gitmeliydi daha, gidilmesi gereken yere gitmeliydi. "Chilar." Chilar'a gidiyordu Chipo Chipo ile birlikte. İmza toplayacak, adamlarla konuşacak, Chama'yı görecekti. Chama'ya dua edilecek, yakarılacaktı, Dünyanın en iyi *guineo*'sunu yetiştiren bu topraklardaki bitki çamurunun kuruması istenecekti. Öyle ki bitkiler somun olsundu, ekmek içine dönüşsündü. Büyük acıya büyük derman.

Soluyor, korozo palmiyeleri örtülü tepelerde elastiki, yaldızlı akan, kedi gibi yumuşak olan nehrin tüm hayatını ciğerlerine indiriyordu. Bu yolculuğun nehirle düğünü demek olup olmadığını sormaya hazırlanıyordu Chipo'ya. Küçük ve iki meme izinden ibaret memelerinin üstündeki inci dizisini eline alıyordu.

"Senin rengin gölge veren dalların renginden," diyor kolları sandalı sürmek için kullandığı değneğin uzantısı gibi görünen Chipo'ya. Sesi, sessiz bir gürültü. "Bırak beni küçük damlaya yol açayım! Bilirsin damla suya düşerken pluk diye bir ses çıkarır. Ve her şey biter."

Chipo ter içinde, soluk soluğa, ne dediğini anlamadan değneği kullanıyor. O ise devam ediyor:

"Ama senin şu insan sesin de adada Geo'nun yaptığı gibi bana engel olmasın ha!.. Korkunç bir şey bu! Senin hakkın yok! Sende

nehrin karısına aykırı bir insan kokusu var... Sen istedin bunu... Benden istedin... Bacaklarım şimdiden titriyor başıma gelecekler den dolayı... Ona ait bir şey gibi, ona, onun üstüne gidiyorum. Beni ondan ayıracak bir sedef bile yok artık... Sen bile ayıramazsın... Hiç kimse... Senin bilgin de yetmeyecek. Ben adımımı attığım zaman nereye atıyorum, adımım beni bütün bütüne nereye, hangi dalgaya götürüyor bilmeyeceksin Chipo!"

Chipo, ter içinde, soluk soluğa, kayığı idare ediyordu elindeki değnekle. Ayışığına aldanmış deniz kuşları görünüyordu arada, sükûnetle akıyordu geniş sırtlı dalgalar. Her biri bir yataktı bunların. Kayıkçı ve gelin kayboldular, silindiler Mayari'nin adımını suya attığı noktada. Bir şey duyulmadı, bir şey görülmedi, bir şey bilinmedi. Yalnız Chipo'nun onu kurtarmak için uğraşması... Bir su kabarcığı dizisi... Hepsi bu.

V

Askerlerin kırkılmış ve iri kafaları duvarın üstünde asılmış iki vücudun sallanışını izliyordu. Rüzgârla harekete geçmiş o iki insan sarkacı mehtabın gümüş ışığı altında sallantısını yavaşlattı, ayışığı yandan vurmaya başladı üstlerine. Akmışların bu gidip gelmeleri avlunun duvarına iri gölgeler hâlinde düşen askerlerin başlarıyla tamamlanıyor, devam ediyordu.

Nöbetçinin haykırışını duyarak "ne oluyor" diye koşup gelen yüzbaşı çırılçıplaktı; sadece kunduralarını giyebilecek vakit bulmuştu. O da ayakları acımasın diye. Çırılçıplaktı ve bu yüzden elleriyle cinsel organını örtüyordu. Nöbetçinin sesini duyar duymaz fırlamıştı yatağından. Bütün geceyi uykusuz geçirdikten sonra birden iki mahpusun tavandaki kirişlere asılı olduğunu fark eden nöbetçi, ikinci bir gerçekliğe uyandığını sanıyordu.

Şef yere tükürerek çırılçıplak durdu nöbetçinin sesini duyup oraya koşuşan askerlerin ortasında. Bir yüzbaşı balgamı! Basit erlerin boğaz kazıntıları arasında bir yüzbaşı balgamı! Eliyle yine örttü orasını, kunduraları rap rap ses çıkaracak şekilde adımlarını yukarıdan yukarıdan atarak barakasına döndü. Nöbetçi, askerlere bakıyordu bir şey anlamadan, onlar da bir şey anlamamışlardı, nöbetçiye bakıyorlardı. Sessizlik. Ay. Ay. Sessizlik. Asılmışların karanlıkta bazen aydınlanan, bazen kararan uzun vücutları. Kemerleriyle kendilerini asmıştı ikisi de. Birisinin kemeri siyahtı, öbürünün yeşil. Avluda bir kuyu soğukluğu, kuyunun taştan bileziğinden gelen bir soğukluk. Farelerin koşuşmaları. Çalılıklara gidiyorlar. Ve ay çatıların üstünde.

Yüzbaşının barakasında gaz lambasının çevresinde ışıklı bir deri zemini. Ve odanın ortasında masanın gerisine vuran üç gölge çemberi. Yüzbaşının eli. Yüzbaşının eli bir bildiri yazıyor. Onbaşıyı çağırıyor yüzbaşı. Onbaşının hemen Bananera'ya gitmesi gerekmektedir. Orası da öyle yakın bir yer değil ki. Oysa öylesi ne iyi olurdu. "Telgrafçıyı uyandır ve bu teli acele kaydıyla çekmesini emret!"

"Ne yazık ki burada yargıç yok!" dedi kendi kendine yüksek sesle. Bu sözü işiten çavuş ölüm kararını herhangi bir belediye başkanının da verebileceğini hatırlatıyor. Onun kendi kendine vereceği cevabı vermiş oluyor çavuşun sesi. Ama yine de çavuşun verdiği bir cevap bu. Yalın şekilde söylüyor bunu çavuş. Evet. Çok güzel. Uygun. Şimdi yapılacak iş çavuşun en yakın belediyeye gitmesi ve belediye başkanını buraya getirmesi. Çavuş aldığı buyruğa itaat ediyor. Irmaktaki geçidi geçmeden Todos los Santos*'a ulaşmanın imkânı yok. Gece öyle aydınlık ki sanki nehir, geçtiği ormanları, kayalıkları, yaylaları yakacak. Giden bir ateş nehir, yürüyen bir ateş, okyanusa doğru ilerleyen ateş. Ama belediye başkanı yerinde değil. Belediye başkanı orada değil, belediye başkanı yok. Çavuş gebe bir kadına soruyor. Kaç aylık gebe, karnı burnuna gelmiş. Başı örtülü, tertemiz giysiler içinde ve yoksul bir küçümen!

"Nereye gitti belediye başkanı?" diye sordu.

"Başkente gitti. Hani elimizden topraklarımızı almak istiyorlar ya, o mesele için."

"Topraklarınızı elinizden almak isteyen yok madam, *sadece satın almak istiyorlar.*"

"İkisi de aynı kapıya çıkar. Çünkü biz satmak istemiyoruz. Sizin bana satmak istemediğiniz bir şeyi satın almaya kalkarsam o şeyi elinizden almış olmaz mıyım? Satın almaktan çok, elinden almak değil midir bu? Bu böyle... Dona Flora Polanco'nun, dul Palma'nın kızı da meseleyi böyle düşünüyor."

* Şili'de bir göl.

"H. li madam, sizin de benimle beraber gelmeniz gerekiyor."

"Benim mi? Hayır!"

"Ne dediniz? Hayır mı? Buyruğu siz mi vereceksiniz?"

"Belediye başkanının karısıyım ben!"

"Bakın bu önemli ama her şeye rağmen gelin benimle birlikte. Sizi zorla götürmemden daha iyi olacak kendi isteğinizle gelmeniz. Bu dona Flora'nın kızı hakkında ne biliyorsanız anlatırsınız yüzbaşıya... Ama karşı koymaya kalkışır ya da bağırırsanız sizin için daha kötü olur, çünkü o zaman sizi zorla götüreceğim, saçlarınızdan tutup sürükleyeceğim demektir... Hadi bakalım!.. Masal okumanın sırası değil!. Hem ufak bir gezinti yapmış olacaksınız canım; bu da iyidir... Böyle bir gezintiyi hiç düşünmemiştiniz... Neylersiniz, hayat... Sizin için iyi olacak bu. Ben de genç kızın neler söylediğini haber veririm yüzbaşıya. Derim ki dona Flora'nın kızı toprakların satılmasını ya da elden bırakılmasını önlemek için uğraşıyor."

"Eğer beni yalnız bunun için götürmek istiyorsanız mesele yok... Ama bir vahşet bu!"

Gün henüz doğmaktaydı. Kırık, yırtılmış büyük bir tekerleği andıran ay, ekseninden kaymış ve sapmış şekilde dönmesini tamamlayamadan, fazladan devir yapmayı deneyerek karanlığa gömülmekteydi henüz. Gün ışığında yıkanmaya başlayan düzlüğün öte tarafıysa ısınmaktaydı.

Çavuş belediye başkanının karısının dediklerini yüzbaşıya ulaştırdı. Oturuyordu yüzbaşı, ceketini omuzuna atmıştı, masanın altında kalıyor ve görülmüyordu vücudunun çıplak kısımları. Getirtti kadını.

"Adınız?"

"Damiana'yım ben..."

"'Damiana'yım ben..' Soyadınız yok mu sizin?"

"Var. Damiana Mendoza'yım ben."

"Evli misiniz?"

"Eh, şu karnımda taşıdığım yükle bir de evli olmasaydım tamamdı."

"Çavuşun bana söylediğine göre dona Flora'nın kızı küçük Mayari'yi görmüşsünüz."

"Evet, on gün kadar oluyor."

"Nerede gördünüz onu?"

"Evimde. Köye geldiydi Mayari. Toprak sahibi kimselere teklif edilen fiyatların kanuni olmadığını söylemek için geldiydi. Dediydi ki: 'Topraklarınızı satarsanız tüm haklarınızı kaybedersiniz'. Öte yandan kocama ki kocam çevrenin belediye başkanıdır; devletin himayesini istemek için başkente gitmesini öğütlediydi. O Amerikalı adamın, dona Flora ananın ve onlarla birlik olduğu söylenen kumandanın yapmak istedikleri şeyin doğru bir şey olmadığını belirttiydi."

"Çok güzel, madam. Kocanız ne zaman döner acaba?"

"Belli olmaz ki. Giderken bir şey dememişti."

"Pekâlâ! Siz burada bizimle kalacaksınız. Tutuklusunuz."

"Peki ama çocuklar? Çocuklarım var benim!"

Sonra, elini karnında gezdirerek ekledi:

"Tanrı'nın bana yalnız şu karnımdakini mi verdiğini sanıyorsunuz?"

"Öyleyse şöyle yapacağız. Bir asker katacağız yanınıza. O sizi götürecek. Kendi evinizde hapsedilmiş olacaksınız."

"Belediye binasında oturuyorum."

"İyi ya, belediye binasına hapsedilirsiniz siz de."

"Eğer kararınız böyleyse ne yapalım, yetkiler sizin elinizde, öyle olsun. Yalnız hangi asker götürecek beni?"

"Çavuşu görevlendireceğim bu iş için."

"Biraz sert bu adam yüzbaşım."

"Nasıl isterseniz. Size gelince çavuş; başka köye giderseniz dikkat edin, şu kaybolan genç bayanın öğütlerini izlemek için bütün belediye başkanları başkent yoluna dökülmesin."

"Bana kalırsa bu genç kız Amerikalıya karşı tehlike işaretini vermek için başkente gitmiştir. Bir bakıma hoşuma gidiyor bu durum. Çünkü bu hayvan herif bende kötü izlenimler uyandırıyor. Kendini kral sanıyor."

"Mesele kızın onun nişanlısı olması. İhanet etti kız ona."

"İhanet kadınların tek zevkidir yüzbaşım..."

• • •

Çavuşun aynı gün gittiği yer köyden çok bir ocağı andırıyordu... Yakıcı bir sabah. Kaba sıvalı üç evin ve birkaç asma kulübenin içindeyse ısının daha boğucu olduğu görülüyordu. Binlerce köpek havlamaya başladı. Bambudan, taştan yapılmış duvarların, çalılıkların ve evlerin bulunduğu alanların çevresinde sinekler gibi kaynaşmaktaydı bu köpekler. Buenaventura'ydı burası ve belediye başkanı yerinde yoktu.

"Nereye mi gitti?" diye soruyu tekrarladı, cevap yerine bir yumurcak.

Ağaçlarla çevrili, çamurlu bir yerdelerdi.

"Nereye gitti belediye başkanı? Peki oğlum! Kimse bilmiyor nereye gittiğini."

Sadece bir gözü görünüyordu yumurcağın, alnına düşen saçları öbür gözünü saklıyordu.

"Peki, böyle acele acele nereye gitmiş olabilir, bilmiyor musun?"

"Bilmiyorum. Kimse bilmiyor yani. İki günden beri ortada yok."

"Nereye gideceğini söylemedi mi?"

"Hiçbir şey söylemedi. Gitti."

Çavuş belediye başkanının sığınabileceği kulübeleri aramaya başladı. Üç evin üçü de bomboştu. Avlulardaysa sadece tavuklar, domuzlar vardı. Karanlıkta, hayvan kümelerinin arasında açılmış koridorlar ve güneş, ateşten güneş, bir ızgara gibiydi güneş. Ne bir gürültü, ne de rüzgârın soluğu.

Kimse bilmiyordu belediye başkanının nerede olduğunu. Gerisin geri döndü çavuş. Yolda yalnızken sigara içmek ister canı insanın. Çavuş da bir sigara yaktı. Dona Flora ile ilişkisi olan şu "mister" armağan etmişti sigarayı. İlişki mi? Evet, ilişkileri vardı. Yakaladıkları tutsağı götürürken onları ormanda yan yana uzanmış görmemiş miydi?

Sigarayı ağzından her uzaklaştırışında terini kurutmak için parmaklarını gömleğine sürüyordu. Çünkü sigara, ağzında biriken salyalarla ve alnından yuvarlanan terle iyice ıslanmış oluyordu.

Yürürken bir yandan sigarasını tüttürüyor bir yandan da kendi kendine konuşuyordu:

"Ne de olsa annesi daha uygun Amerikalıya. Daha kadın bir kere; ayartıcı bir yönü var. Bunun kanıtları da ortada hem: Toprak paralarını ödemek için niçin onlarla birlikte yola çıkmadı küçük? Evde uyumak, hesapları kontrol etmek için mi? Pasta yapmak için fırını mı yaktıracaktı? Babalığına mektup mu yazacaktı? Tüm bunlar olsa olsa annenin bulduğu bahanelerdir. Çünkü o, Amerikalı ile birlikte gitmek ve paraların ödenmesi sırasında onun yanında olmak istiyordu. Ülkenin kalkınması ve herkesin iyiliği için. İşin kötüsü küçük de kendi hesaplarını yaptı ve tam karşıt yol tuttu. Zaten durup dururken annesine 'benim Amerikalıya dokunma' diyemezdi ki. Ne yaptı, gitti köylülere topraklarını satmamalarını öğütledi. Todos los Santos'ta tutuklanan gebe kadının sözlerinden hiç değilse böyle bir sonuç çıkıyor."

"Şimdi de işte onbaşıyla doktoru görüyorum geri döndüğümde. Ama niçin? Niçin? Ölünün gözlerindeki morartıyı görmemişler gibi kalkıp ölüm sebebini araştırıyorlar. Zavallı büyücüler! Boyanmış ve makyajlı yüzleriyle ve kaplumbağa kabuklarıyla ne kadar güzeldiler. Şimdiyse muz yaprakları gibi asılmış duruyorlar boyunlarından!.."

Zehir gibi acı sigara izmaritini tükürdükten sonra çavuş, adımını evden bozma kışlanın eşiğinden içeri attı. Buenaventura'da belediye başkanının bulamadığını haber verecekti. Tam o sırada

yüzbaşı da odasından dışarı çıkmaktaydı. Doktor vardı yanında. İki maktulün asılmasıyla ilgili işlemleri yerine getireceklerdi. İnceleme yapmak için cesetlerin boyunlarındaki kemerler kasaturayla kesildi. Ölülerden birinin göğsünde bir kurdeleye bağlı efendimiz Esquipulos'un madalyaları vardı. Ötekinin üstünde hiçbir şey bulamadılar. Bir tutam saçı bile yoktu bu adamın. Çıplak göğsünden ve durmuş kalbinden başka hiçbir şeyi yoktu. Doktor, cesetler üstünde hiçbir işlem uygulamadan ölüm sebebini belirledi. Bu sırada bir akbaba sürüsü süzülmeye başlamıştı havada. Gömme işlemi için liman kumandanlığından gelecek buyruk beklendi. Geniş arazinin ortasında kazılan büyük bir çukura atılan cesetler daha şimdiden kötü kötü kokmaya başlamıştı. Ve toprak ve toprağın üstünde gök... Kimsenin kök salamayacağı tek şeydir gök... Tanrı'dır gök, yalnız o kök salabilir göğe.

• • •

... Amerikalı ve dona Flora, Aceituno'ların evine gittikleri zaman onlar henüz kalkmışlardı. Mayari'nin ne olduğunu onlar da bilmiyorlardı. Yeni kalkmışlardı daha. Kıyı bölgede sabahın serinliğinden yararlanmak için tez davranmazsanız o gün hiçbir şey yapamazsınız.

"Şöyle ufak ufak bir şeyler yemez misiniz? Mesela bir bardak kahve, bir parça ekmek... Boş mideyle uzun süre oturmak pek iyi gelmez insana..."

"Bütün bir geceyi böyle geçirmenin ne demek olduğunu biliyor musunuz anacım? Giden bir trenin sonsuzluğunda uykusuz kalmayı, o sonsuzluğun bir yerinde kızımızın gizli olduğunu, gelinlikleri içinde, bembeyaz, nehrin sularında dalgalana dalgalana aktığını aklımdan çıkarmamanın ne demek olduğunu biliyor musunuz?"

Don Cosme Aceituno ise onları teselli etmeye çalışıyordu:

"Böyle bir şey olamaz yavrucuğum. Ben kaç kere konuşmuşumdur Mayari ile; yaşamaktan bezdiğini, bezebileceğini bir

kere olsun görmemişimdir. Tüm bunlar sizin kendi yarattığınız şeyler hep..."

"Bilmiyorum, hâlâ nasıl yaşadığımı anlamıyorum. Kaç kere trenin altına atarak kendimi öldürmeyi düşündüm... Müthiş bir şey bu! Müthiş! Dolanmak, dolanmak! Dolanmak!.. Ve nehirde ölen kızımın renginde bir ayın altında tekerleklerin dönmesi!"

"Bir parçacık yemez misiniz? Kahve ve ekmek?" diye üsteliyordu dona Paula de Aceituno bir bardak kahveyi ve ekmek sepetini uzatarak.

"Bir de diyorsunuz ki Mayari hiçbir zaman kendini öldürmeyi düşünmez. Oysa onun babası da intihar etmişti."

"Ama bu ırsi değildir anacığım! Irsi değildir bu! Her ne kadar..."

"Öyle diyorsunuz ama anacığım, işte Geo burada, anlatsın size, nişan teklifini kabul ettiği gün onun neler yaptığını anlatsın. Çılgının biri bu kız! O gün Geo'yu uçtaki adalardan birine götürmüş kendi adını söyletmek için, çağrılmak için. Tabii Geo da bağırmış onu dizlerine kadar suya girmiş hâlde görünce. Orada bağırmasaymış boğulup gidecekmiş belki de..."

"Ama bunun anlamı başkaydı dona Flora," dedi Maker Thompson. "Bir aşk gösterisiydi bu, bir aşk kanıtı."

"Evet, başlamış ve bu gece gelinlikler içinde nehrin suları içinde son bulmuş bir aşkın kanıtı... Lütfen gidip kumandanı bulalım, bir şeyler yapalım... Yürek aldatmaz insanı."

Ama beklemeleri gerekiyordu kumandanı. Kalk borusundan sonra limandan uzak bir yere gitmişti yıkanmak için. Arada sırada birkaç el ateş edildiği duyuluyordu. Balıkçıl kuşlarına nişan alan kumandanın tabancasından çıkıyordu bu sesler. Elin tabancanın tetiğini çekerken ya da hiç değilse tabanca elindeyken yanındakiyle konuşacaksın bir yandan, öyle değil mi?

Olmak mı, olmamak mı?.. Gökyüzünde binlerce kara leke. Tuhaf şekiller meydana getirerek güneye doğru süzülen kuş sürüleri. Uzayda verilen geometri dersleri. Gidip gelen birkaç balık-

çı teknesi. Bu yakut ve güneş akışı içinde gidiyorlar mı, geliyorlar mı belli değil...

"Bereket versin gemi henüz gelmiş değil ve bizim meyveler henüz orada," diye düşündü dona Flora kumandana gitmek için Aceituno'lardan çıkarken.

Epeyce beklediler kumandanı, beyazlar giymiş bu kuklayı, sadece otoriteyi temsil ettiği için selam verdikleri bu kıskanç herifi. Yoksa böyle hareket ederler miydi ona karşı? Yoksa nasıl olur da bu ahmak herif kalkıp yerini don Cosme'ye vermezdi? O don Cosme ki nice öğrenci kuşakları görmüş, sonunda emekli olmuş, yaşlılığın ve sağırlığın tadını tatmaya mecbur kalmıştı.

"Sen Cosme, sen ha!.. Torununun intihar ettiğini ya da şu heriflerin eline düştüğünü mü düşünüyorsun sen de?"

"Valla kuşku içindeyim, ne diyeyim. Bir kere intihara hiç ihtimal vermiyorum çünkü annesine de söylediğim gibi bence Mayari küçük ve zeki bir bilgedir, dahası iyi duygularla dolu bir kızcağızdır. Dona Flora gibi anneler çocuklarının yüreklerinde olup bitenler hakkında fazla bir şey bilmez. Çünkü daha çok kendi işlerine dalmışlardır, bu arada asıl önemli olan şeyi ihmal ederler: Çocuklarının ruhlarının kurtuluşu ve eğitimiyle pek ilgilenmezler. Sanki dünyaya getirdikleri bu çocukların ruhları kendi kişiliklerinde kurtulmakta ya da mahkûm edilmektedir. Kötü çocuk cehennemdir onlara göre, iyi çocuksa tanrı."

"Bırakacak mısın, biraz da ben konuşayım?"

"Peki peki! Hadi konuş bakalım Paula'cığım! Ama öyle dişlerinin arasından değil. Şöyle yüksek sesle konuş ki ben de duyabileyim."

"Bazı şom ağızlı kimselere göre annesinin köylülerin topraklarını alan şu mister ile birlik olmasına çok içerlemişmiş kızım; sonra da hizmet etmeyi hiç istemediği böyle bir duruma karşı bir ümitsizlik anında... Ben inanmıyorum bu söylentilere..."

"Tabii kadınlar bunu her zaman daha iyi bilir. Çünkü onlarda kulak şeklindedir şey..."

"Domuzluğu bırak şimdi!"

"Kıllı kulakları vardır..."

"Bak, karışmam sonra ha! Bilirsin..."

"Öyleyse Mayari'nin intihar etmiş olabileceği fikrini senin kafandan silmekte haklıyım. O acı çekseydi, başkalarının hummasından gelmiş bir acı olurdu bu. Oysa topraklarını kaybetmek tehdidi altında olan köylüler de ertesi gün soyulmanın korkusu içindelerdi. Bunun için öç almayı düşünmüş olacaklar. Dona Flora'nın ve Bay Geo'nun en sevdiği varlıktan öç almayı düşünmüş olamazlar mı? Kısacası, Mayari'nin böyle basit bir çatışma yüzünden intihar etmeye kalkması imkânsız. Oysa toprak sahipleri... Biliyor musun toprak sahiplerinin şu Amerikalı adama ne isim taktıklarını?.. Yeşil Papa diyorlar ona..."

"Ah! Şeytan kulağına kurşun! Ayol, deccal gibi bir ad bu."

Büronun balkonuna asılmış yeşil bir örtü, ışığı hafifletiyordu. Kumandan, elinde bir deste iskambil kâğıdı, sabah sabah gelecek ziyaretçileri bekliyordu. Gelenleri bu şekilde huzura kabul etmekten hoşlanırdı.

Asılmış iki kimse, kaybolmuş bir kız, başkente giden belediye başkanları, topraklarını hiçbir fiyata satmak istemeyen küçük toprak sahipleri. İş günü amma da iyi başlıyordu ha!..

Dona Flora'nın müstakbel damadıyla birlikte yaklaştığını işitince, birliğine hazır ol sinyali verir gibi gürültüyle burnunu sildi kumandan. Bu burun silme tarzının askerî bir anlamı vardı: Tanrı'nın tahtı çevresindeki meleklerin yani askerlerin önünden geçtikten sonra huzura alınacakların yaklaştıklarını anlatan bir çeşit bildiriydi.

Dona Flora selam vermeden söze girişti hemen: "Olanlardan haberiniz var mı kumandan?"

Ve daha kumandan cevap verecek zaman bulamadan kelimeleri, cümleleri yığmaya başladı, şikâyetlerini sıraladı. Toprakları satın alınmak ya da istimlak edilmek istenen köylüleri

suçladı. Bunların kızını ortadan kaybettiklerini, iğfal ettiklerini söyledi... "Ah yavrum, zavallı çocuğum, yavrum," diye hıçkırıyordu.

Maker Thompson ise bir sandalyeye, demirden bir sandalyeye yaklaşmakla yetindi, her zaman sahip olduğu kendine hâkim olma duygusunu, bir an kaybetmiş bir annenin kederini desteklemek için. Öfkeydi, öç alma tutkusuydu dona Flora'nın kederindeki kibir.

"Evet madam, kızınızın o köylüler tarafından maruz bırakıldığını ileri sürdüğünüz şeyden en ufak kuşkunuz olmasın. Bunu ispat edeceğim size."

"Peki," diye kekeledi dona Flora. "Bir yükü kaldırıyorsunuz üstümden... Ama o zaman da böyle birden ortadan kaybolup gitmesi için ne olmuş olabilir? Gelip 'ben gidiyorum' demedi ya da 'ben şuraya gidiyorum' filan... İnsan böyle bir kelime söylemeden, bir haber bırakmadan çıkıp gider mi? Kümeslere bakan adam görmüş onu son defa. Adam yeni sağılan sütü mutfağa götürüyormuş, o sırada görmüş onu, koridordaymış."

"Madam, kızınız için söylenen ve onun hiç yapmayacağı o..."

"Yalan bu kumandan, yalan. İşte Bay Maker Thompson da burada, onun namına konuşsun isterseniz. İşte nişanlısı, müstakbel kocası burada."

"Canım sinirlenmeyiniz. Mesele o değil zaten..."

Maker Thompson kahverengi, soğuk gözlerini kaldırdı, kendine kibar bir jestle bir sigara uzatan ve sevgiyle küçültülmüş kelimeler arayarak konuşmaya çalışan kumandana baktı.

"Mayari, zavallı yavrucak!.." Maker Thompson sigarayı alana kadar kesti sesini. "Mayari hiç de masum bir güvercin değildi aslında. Özür dilerim böyle konuştuğum için. Şey gibi davranıyordu, babasının kızı gibi davranıyordu Mayari."

"Anlayamıyorum," dedi Maker Thompson, iyiden iyiye şaşırmıştı. Kumandana yaklaşmak için bir adım attı, arasında kirli sigaranın dans ettiği dudaklarından çıkacakları merakla bekledi.

"Sizin de öğreneceğiniz gibi Mayari Palma topraklarını satmayı reddedenlerin şefiydi. Bu gece bir kadın tutuklandı, belediye başkanlarından birinin karısı. Ama gebe olduğu için ve evinde daha birkaç çocuğu olduğu için kendi ikametgâhında hapsettik bu kadını. İşte bu kadının söylediklerine göre ortalığı ayağa kaldıran, bazı belediye başkanlarını ve ileri gelen köylüleri Maker Thompson'a karşı yardım istemek için başkente gitmeye zorlayan kimse, sizin sevgili yumurcaktan başkası değil. Öte yandan sizin için tuttuğum adamlar..."

"Demek böyle bir kadın var! Neymiş adı bu kadının?"

"Adı mı ne? Evet, böyle bir kadın var madam... Demin onu kendi ikametgâhında hapsettiğimizi söylememiş miydim? Adı da Damlana Mendoza..."

"Ne diyeyim bilmem ki!"

"Siz ister inanın ister inanmayın, Mayari babasına çekmiş. Babası da Barcelona'da anarşist olmuştu ya. Buraya geldiği zaman kaçıp gitmişti."

"Evet, öyleydi babası, anarşist fikirleri vardı ama o intihar ettiği zaman Mayari çok küçüktü, kaç yaşındaydı ki daha Mayari?"

"Siyasal fikirler ırsidir dona Florona. İnsan kanında taşır siyasal fikirleri ve hiçbir şey bu çeşit verasetten daha tehlikeli değildir. İhtilalciler birbirini böyle yaratır, polisler birbirini böyle yaratır."

"Peki," diye söze karıştı Maker Thompson. "Ondan haber var mı, ondan?" Belirli bir keder ve sıkıntı vardı sesinde.

"Tam bir şey söyleyemeyeceğim bu konuda. Yalnız bana kalırsa belediye başkanları ve ileri gelen köylülerle birlikte başkente gitmiş olacak. Ben telgraf çektim bugün, durumu belirttim, Mayari'nin aranmasını ve tahrikçi olarak tutuklanmasını istedim. Yarın mutlaka haber alırız. Madam Florona da, siz de göreceksiniz, köylülerin öldürdüğünü ya da iğfal ettiğini sandığınız ya da Motagua sularına gelinlikleriyle gömüldüğünü ileri sürdüğünüz yumurcak şimdi başkentte dolaşıyordur. En iyi fiya-

tı verdiğiniz hâlde soyulduklarını söylüyordur köylülere, tahrik ediyordur onları hepimize karşı."

"Pekâlâ! Öyleyse Geo ile birlikte gidip meyvelerimle meşgul olmaya zamanım var şimdi..."

"Mesele bu işte! Bir yandan madam partiyi vuruyor, öte yandan kızı kalkıp benim size satılmış olduğumu söylüyor, Maker Thompson... Bütün bunlar yurdumun kalkınması yolunda tutkulu fikirler beslediğim, şu şehirlerin büyümesini, ıslah edilmesini istediğim ve bu dolayların uygarlığın ve zenginliğin emporyumları hâline gelmesini düşlediğim için... Şu Yerliler de beni bıktırmaya başladı doğrusu! Asker ocağına girer girmez çevren Yerlilerle doluyor. Onlardan başka şey görmüyorsun. Onlardan başka şeyle uğraşmıyorsun. Bunun için, benim bir oğlum olsaydı, hiç çocuğum olmadı çünkü daha küçükken bu yönden belamı buldum, oğlum olsaydı, çeker vururdum onu, askerlik mesleğine girmesini önlemek için... Benim gibi, böyle yerliler arasında, onların pis kokuları arasında yaşamaktan kurtarmak için. Bu iğrenç, bu bok soyu..."

Dona Flora oturmakta olduğu paslı ve ince demir iskeletli sandalyeden kalktı, karakola kadar kendilerine refakat eden Geo'nun arkasından yürüdü.

"Başka haberler de var bu sabah. Ah! Ne güzel başladı gün. İki adam asıldı Bananera'da. Tam dikim için inşa edilecek binalarda; size yardımcı olsun diye garnizonu taşıdığımız yerde."

"Bu asılanların Mayari ile bir ilişkileri var mı acaba kumandan?"

"Yok sanıyorum. Görünüşlerine göre bu iki adam büyücü. Yüzleri boyalı ikisinin de. Yakalandıkları zaman başlarında kaplumbağa kabuğu varmış, şapka gibi kulaklarına kadar geçirmişlermiş kaplumbağa kabuğunu. Dünkü parlak ayın bugün de göğün tam ortasına gelmesini beklediklerini söylemişler. Gece yarısı da rahatça asmışlar kendilerini."

"Peki kumandan. Biz buradan dönelim."

"Görüşürüz Bay Maker Thompson."

"Bizim Aceituno'lara gitmeyi düşünüyoruz. Bir haber çıkarsa bize bildirirsiniz artık."

"Elbette madam, elbette! Sizin muzların geldiğini mi söylemiştiniz?"

"Evet, bu gece, bindiğimiz yük treniyle geldi muzlar da. Görseniz ne kadar güzel bir ürün. Ne var ki bu bayın eli çok sıkı, dizi başına altmış dört centavos'tan fazla ödemek istemiyor bana."

"Evet, fevkalade ürün. Ama herkese aynı fiyatı uyguluyoruz."

"İş başka dostluk başka... *Business, business.*" Ayrılmak için ellerini sıkarken kumandanın son söylediği sözler bunlar oldu.

Makamına dönmeden önce silahlı askerlerin beklediği ve subayın yanına yaklaşarak "yeni bir şey yok kumandanım," dediği karakol kapısının önünde uzun süre denize bakakaldı. Sanki ilk kez görüyordu denizi, sanki bütün günlerini, saatlerini denizi seyretmekle geçirmemişti: imkânsızın aynası deniz, imkânsızın tablosu, imkânsızın resmi.

Güneş, usta bir lehimci gibi kurşun parçalarını palmiye çatıların kirişlerine, yeşilimtırak kum renginde kısa otluklara, liman binalarına, çiğ renkli ahşap evlere, rıhtıma, raylara, birkaç müstahdemin oturmakta olduğu demiryolu vagonlarına akıtıyor, etrafı kasıp kavuruyordu. Kapı çerçevelerinden içeri sızıyor, basamaklardan atlayarak kompartımanlara dalıyordu güneş.

Göğün ve denizin aynı mavi yakuta dönüştüğü koyun köşesinden bir beyaz gemi belirdi. Koya doğru görkemli bir girişi vardı teknenin. Birazdan düdüğünü de çalacaktı. Suda yakıcı güneş... Toprak yönündeyse yağmur başlıyordu. Gürültü yoktu düşen damlaların sesinden başka. Sanki sağanak da yağmur bulutlarının ardında birden kayboluveren o hayalet geminin önünü kesmek için denizde yüzmeye başlamıştı.

Saatler hiç böyle uzun gelmemişti ona. Öğle vakti hiç bunca uzun sürmemişti. Kesin değil dakikalar da, saniyeler de. Yağmursa üsteliyor. Isıysa umut kesiyor. Dona Flora başkentteki

kardeşine telgraf çekti kendi hesabına; kardeşi mühendis Tulio Polanco'ya telgraf çekti: Mayari onlarda mıydı acaba? İzin almadan buradan ayrılmıştı ve nereye gittiği bilinmiyordu. Kızının yazışmakta olduğu kolej arkadaşlarından birine de telgraf çekti. Ama ona Mayari'nin izin almadan çıkıp gittiğini söylemedi. Dedikodu ortamı yaratmamak daha iyiydi. "Tahrikçi!.." Yerli melezi şivesiyle kumandan nasıl da zevkle kullanmıştı bu kelimeyi. Şöyle de diyeceklerdi mesela: "Anarşist tahrikçi!" Her şeye, her şeye göğüs gererdi dona Flora... Yeter ki Mayari ölmüş olmasın!

"Cosme'nin gözü ağrıyor, gidip kediyi bulayım bari... Öbür gözüne de sıçramasın diye bu hayvanın kuyruğunu sürsün göz kapaklarına."

Analık dışarı çıkınca ihtiyar konuştu:

"Baş başa kaldığımız şu sırada sana bazı şeyler söyleyeceğim." Sesini daha da alçalttı. "Onun şimdi başkentte ya da başkent yolunda olduğuna inanıyorum. Köylülerin topraklarının satılmasını önlemek için gitmiştir. Karım anlattı bana, Amerikalı ile senin giriştiğiniz işe çok kızmış Mayari. İşin gerçeği şu ki anacığım, biz onun intiharını en uygun çözüm yolu olarak düşünüyoruz. Olanlara karşı gösterdiği kayıtsızlık, annesinin ve nişanlısının bu sefil insanlara karşı giriştikleri mücadeledeki hayal kırıklığı bunu gösterir. Belediyelerin desteğiyle toprak sahiplerini size karşı isyan ettirme ihtimaline gelince biz bunun olabileceğini aklımızın kıyısından bile geçirmiyoruz. Sana da öyle gelmiyor mu?"

"O yaşıyor olsun da don Cosme, o yaşasın da ne olursa olsun. Benim için iyi olan onun yaşamasıdır."

"Don Cosme" sözünü üstüne basa basa kullanmıştı. Çünkü Mayari hakkında böyle düşünmeyi onun vaftiz babalığına yakıştıramamıştı.

Dona Pablita kediyle birlikte dönmüştü. Emekli öğretmen, kedinin kuyruğunu göz kapaklarına sürmek için hazırlandı.

Dona Pablita ananın ilaçları da çok tesirliydi doğrusu!

"Ey ağrı, Aziz Caralampio'nun hakkı için çık oradan," diyordu madam Pablita. "Caralampio'nun hakkı için çık oradan ve başka yere sıçrama! Çık ve başka yere sıçrama!.."

Kedi de miyavlamaya başlamıştı. Miyav! Miyav! Miyav!

"Aziz Caralampio! Aziz Caralampio!"

Geo yağsız balık çorbasından, yağda kızartılmış ekmekten ve Aceituno'ların mutfağından çıkma kırmızımsı et suyundan ibaret yemeği zenginleştirmek için gemiden bir paket soğuk et getirdi. Ve bir şişe kırmızı Bordo ve bir şişe Küba romu ve bir şişe viski ve bir şişe konyak ve bir şişe cin ve bir şişe şampanya... Ve neredeyse mide fesadı yaratacak bir yeme içme. Tam don Cosme'nin üstüne yıkılacak hâle gelmişti Geo. "Tanrı'nın büyük gücü" o sırada Magnificat ilahilerini okuyan dona Flora'yı yardıma çağırdı. Dona Flora ise bu etten ve şaraptan kuleyi sağa sola sallanarak alt kısımları okyanus gibi derinleştiren lambanın ışığı altında düşmesin diye tutmakla meşguldü. Maker Thompson'ın gitgide donuklaşan gözleri bu et ve şarap kulesinin tepesini meydana getiriyordu. İşin en kötüsü de bildiği İspanyolcayı unutması olmuştu. Hep İngilizce bir şeyler söylüyor ama oradakilerin hiçbiri bunun ne demek olduğunu anlayamıyordu. Öğretmen don Cosme'nin, İngilizce namına bildiği tek şey milli enstitüde imtihanlara girerken aklında kalan bir iki kelimeden ibaretti: *forget*, *forgot*, *forgetten*. Onları söylemeye başladı. Geo ise bunları duyunca çocuk gibi ağlayarak dona Flora'nın ellerini tuttu öpmek için, onu kendine çekti, sarıldı, başını dev ellerinin arasına alarak sıktı. Bu sahne kesik haykırışlar, jestler ve Maker Thompson'ın başını iki yana sallayarak "hayır, hayır, hayır," diye tekrarlamalarıyla son buldu.

"Ama ne demiştin sen?" diye ısrarla soruyordu dona Pablita kocasına. "Sen ne dedin de adam bu hâle geldi?"

"Ne biliyorsam söyledim."

"Peki ama ne dedin?"

"İngilizce heceleme yapmak aklıma gelmişti, onu yaptım: *forget*, *forgot*, *forgetten*..."

Maker Thompson, don Cosme'nin sesini yeniden duyunca yumruğunu sıkarak kendi suratına vurdu. Dona Flora tam zamanında üstüne bir yastık atmasaydı, bir kez daha vuracaktı daha kuvvetli olarak. Oracıkta öylece kaldı Maker Thompson, yüzü bembeyaz, bir titreme içinde, titreyen yumruğuyla: "Hayır! Hayır! Hayır!"

"Sussana baba!" diye bağırdı dona Flora, don Cosme'ye ve elini Geo'nun alnındaki terden geçirerek onu okşamaya başladı sakinleştirmek için.

Lambanın alevi azaldıkça odada bulunanlar gitgide koyulaşan bir karanlığa gömülmeye başladı. Geo açmak için bir sigara paketini yanından ısırdı. Açtı da gerçekten. Sonra öbür elini hiç kullanmadan dişleriyle bir sigara çıkardı paketten. Ağzında tuttu. Paketi öbürlerine verdi. Don Cosme hiç sesini çıkarmadan, büyük merakla, sigarasını yakmak için yaklaştı onun yanına. Herkes yaktı sigarasını. Koyun dışında çılgınca esen kuzey rüzgârının uğultusu duyuluyordu. Rüzgârdan çok yağmur. Bir an için ısıyı silip götüren serin bir yağmur.

"Viski içer miydiniz?" dedi dona Flora.

"Oh! *Yes*!"

Dona Pablita tirbuşonu avcuna aldı. Don Cosme'ye göre hepsi Hristiyanlar gibi içki almaya başlamıştı; yalnız Amerikalı hariç. O tam bir Amerikalı gibi içiyordu.

Don Cosme boşuna uğraştı o üç hecenin anlamını belleğinde bulabilmek için: *forget*, *forgot*, *forgetten*. Ne demekti acaba kötü bir rastlantıyla aklına geliveren bu kelimeler? Ama herhâlde bir hakaret, bir sövgü anlamı taşıyamazdı bunlar, öyle ya imtihanda sorulan şeylerdi. Yine de şu deccalin dölüne bakındı hele (Yeşil Papa adı da çok yakışıyordu ona doğrusu) sefahatin hezeyanına dalmış (boks, Anglosaksonlar için sefahattir), bardağının üstünde dev elinin parmaklarını açıp açıp kapıyor ve her seferinde hızlı hızlı şöyle diyordu:

"*Shut up*!.. *Shut up*!.."

Sonra sağanağa aldırmadan, kapıyı kapama gereğini duymadan dışarı çıkıyordu, parçalanan viski bardağını yere attıktan sonra.

Kim kökünden söküp çıkarmak istiyordu denizi bu akşam?

Gözlerini örtüyordu suyla yüklü rüzgâr ve tuzun yaylım ateşi gözlerini kör etmesin diye başını yere eğerek yürümek zorundaydı o. Ama böyle orayı burayı yoklayarak, denizi kimin sökeceğini kendi kendine sorarak, köklerinin en derinine dek, dallarının büyük ve yuvarlak yüzeyine dek kimin sökeceğini kendi kendine sorarak yürürken yalnız değildi. Deniz fenerleri de köpüklere aldanmış kıyılara sürekli olarak ışıklarını dikmek için gölgeden boyunlarını uzatıp uzatıp duruyorlardı...

Her şey onunla birlikte ve onsuz ve onun çevresinde sendeliyordu. Tan! Tan! Tan!.. Sendeleyerek yürüyordu Geo. Tan! Tan! Tan!

Bir kum yığınına çarptı ayağını. Öyle ki kaçmaya yeltenen ve zincirinden dolayı titreyen bir forsanınki gibi acıdı. Bu kez hedefsiz bir şekilde koşmaya başladı. Aslında biliyordu hedefini. Dipteydi bu hedef, bataklığın çılgın yankıları, çamurun uğursuzca yumuşak karanlıkları arasındaydı, sığlıktan yükselen sesler arasındaydı. Sallandı bir, geçişine engel olan bir hindistancevizi ormanıyla mücadele etmekten bacakları fersiz kalmış, bükülmüştü. Boğayı boynuzlarından tutar gibi atılmıştı bu ağaçlığa. Bu salkım saçak boynuzların ilk hücumunu hayalarının salkımlarıyla birlikte önlemek, etkisiz bırakmak için... Kök vermiş boğalar gibi hışılayan hindistancevizi ağaçlarına karşı giriştiği bu savaştan sonra başka bir mücadele başlamıştı. Köpükten, boşanmış atlar. Geo bu atların kimisinin üstüne binmişti, kimi atlarsa onun üstünden geçip gidiyorlardı... Ve yürüyordu Geo, sendeleyerek. Tan! Tan! Tan!

Kim alıp götürmüştü onu? Üstünden geçen bu atlarla birlikte nereye gidiyordu? Nasıl bir at koşturmaktı ki bu, kendisi toprakta sürünüyor, onlarsa, yani atlarsa üstünden aşarak geçiyordu?

Yüze yüze kumsala dönmedi. Dalgalar da alıp atmadı onu. Ama rüzgârda, ama rüzgârda uyumak, rüzgâr kayalık kıyının yüzeyine çarparak ezecekti onu.

Demin yaptığı gibi el yordamıyla hareket ediyordu. Adayı iyice biliyormuşçasına. Devrilmiş kadehlerle sel baskınına uğramış bir yaylanın gürültüsüne eş sesle öfkeli denizi göstererek konuştu:

"Şu muz kabuğunun üstünde kaydım!.."

Gittiği yol nereye gidiyor, doğru mu yanlış mı bilmek imkânsız. Geo ayaklarının kendisini taşıdığını bilmiyordu, görmüyordu bu yolda. Onu çağırmaya gidiyordu, onu! Onu bir daha çağıramazsa, adıyla çağıramazsa, sonsuza doğru bu gidişten, bu inatçı gidişten kim geri çevirebilirdi ki Geo'yu?

"Mayariii! Mayariiii!.."

Mayari önden gidiyordu, o da arkasından takip ediyordu. Böyle soluk soluğa olduğuma göre demek uzun adımlarla takip ediyorum onu, diye düşündü; hemen koşar gibi ama her seferinde daha uzaktan... Yarı çıplak erkek göğsüne, iri bedenine, ıslanmış kâğıttan kibar derisine; karşı denizden olsun, deniz dışından olsun, toprak kokulu iri yağmur ormanları çarpıyor, boynu vuruk iri su kitleleri üstünde köpükten dev sorguçlar dikeliyordu.

"Mayari!.. Mayari!.. Mayari!.."

Ne büyük bir derya parçası ayırıyordu onları! Derinliklerde ve gökte, sudan ve tekrar sudan...

"Mayariiii!.. Mayariiii!.."

Sessizleşti sonra bir ara, sesi yitip gitti boğazında, dalganın kaynayan gelgitine karşı bağırmak için saçlarının ve yüzünden akan suyun arasından başını kaldırıyordu:

"Mayari! Dön, geri dön Mayari!.. Tekrar denizlere çıkacağım ben... Eskisi gibi inci avcısı olacağım... Altın Sahili'nde esir ticareti yapacağım... Abanoz ağacı, bitki ve insan ticaretiyle uğraşacağım... Altın külçesi ve Panama'da satılan altın saçlı sarışınların ticaretiyle!.. Ve gemimin adaya her gelişinde sen 'sevgili korsanım' diye bağıracaksın bana... Hadi dön, dönsene hadi!.. Utila

Adası öyle uzak ki yüzerek gitmek için. Geo Maker Thompson muz yetiştiriciliğini bıraktı. Yeşil Papa bitti! Denizlerde sefere çıkmak insan terinde sefere çıkmaktan daha iyi!.."

• • •

Geo uyandığında gemide buldu kendini. İki zenci götürmüştü oraya onu. Biraz da canı acımıştı. Geceleyin zenci oldukları anlaşılmıyordu bunların. İşi yöneten de dona Flora'ydı.

Sabahın saat yedisi, sabahın saat dokuzu, saat on. Hatların bozuk olması dolayısıyla muhabere imkânları kesikti. Dona Flora postanede telgrafın başında oturdu hep. Hazır hâlde beklemek daha iyidir. Yerinden kalkıyordu, kapıyı açıyordu, postanenin dışında ne var diye bakıyor (hiçbir şey, çünkü görülecek hiçbir şey yoktu), sonra içeri giriyor bir bankın üstüne çöküyordu. Sonra yeniden kalkıyordu, sanki oturduğu bankın tahtalarında ateş varmış da yanıyormuş gibi, bir almanağın metnini çözmeye çalışıyor, tarifeleri okuyordu.

"Kötümsersin deme bana Cosme!.. Ama bizim kız evine bir çeşit övünme duygusuyla gitti ya, işte bu öldürüyor beni! Kaynananın damadına karşı duyduğu söylenen bu aşk... Sen de hiç kuşkulandın mı bundan? Ama evet, evet, hani o *forgot* mu ne, o kelimeyi hatırlamıştın ya, ne anlama geliyordu o kelime? Yoksa Hristiyan anlayışına göre zina anlamına gelmesin?"

"Hayır Pablita, o gün aklıma geliveren o kelimeler İngilizce unutmak kelimesinin fiil çekimleriydi. Tüm bu kutsal geceyi onu düşünerek geçirdim, sonunda da buldum. Gayrikıyasi bir fiil. Söylediğim zaman şaşırmamın nedeni de buydu."

"Yani Amerikalıya onu unutmasını söylemiş oldun değil mi? Her şeye rağmen sen de az çapkın değilsin hani! Gerçi siz erkeklere göre bu işin gayrikıyasi bir tarafı yok, o da başka... Her gün böylesi şeylere bol bol rastlanır sizde. Bana kalırsa, küçük, kıskançlıktan dolayı kaçtı. Bu adamın annesine daha uygun olduğunu düşünmüş olacak."

"Servet hırsı yönünden düşününce sana hak vermemek elden gelmiyor. Tam bir korsan bu adam."

"Korsan mı? Çok yumuşak söyledin... Köpekbalığı demek istiyorsun... Ya o masum beyaz gemileri bacalarına kadar muzla dolu görmek isteyen şu yaşlı afete ne dersin? Ama o beyaz gemiler tıpkı mezarlar gibidir sevgili Cosme ve biz, sanki burada gömülü değilmişiz gibi başka yerlerden böyle büyük ve yüzen bir mezar gönderilmesini bekliyoruz."

Telgraf memurunun alıcı aygıtın gürültüsüne bakışı dona Flora'yı aldatmamıştı. Başkentten arıyorlardı. Memur parmağını manipülatöre koydu ve dinledi. Dona Flora daha emin olmak için hatların çalışır durumda olup olmadığını sordu. Memur başını sallayarak buna olumlu cevap verdi. Ve aygıtı çalıştırmaya devam etti:

"Peki, o?" diye sordu don Cosme.

"O şimdi telgrafın başında. Buradan görüyorum. Evet, hiç kuşkusuz hırs birleştiriyor ikisini. Hırs yönünden tam bir çift meydana getiriyorlar."

"Kadınların görüşleri bizimkilerden kuvvetli oluyor tabii; bilirsin kadınlarınki göz şeklindedir. Üçgen içinde göz!.."

"Susacak mısın sen! Yoksa icabına bakayım mı kırbaçla? Sünepe domuz sen de, aklında hep aynı şey... Benim sorduklarıma cevap versen olmaz sanki. Bak şu ana kadar mesele hakkında fikrini açıklamış bile değilsin: Sen de benim gibi vaftiz kızının kıskançlık sebebiyle kaçtığına inanıyor musun?"

"Hayır. O kaçtıysa adaletsizliğe başkaldırmak için kaçtı; toprakları ellerinden alınmasın diye köylüleri ayaklandırmaya gitti."

Telgraf memuru dona Flora'ya iki açık mesaj uzattı. Kardeşi Tulio'dan ve Mayari'nin arkadaşından gelen cevaplardı bunlar: İkisi de Mayari'nin onlara gitmemiş olduğunu bildiriyordu. Kardeşi ayrıca ekliyordu: "Onun hakkındaki bu haberi verirken son derece üzgünüz..."

Dona Flora artık meyvelerini pek umursamadan rıhtıma koştu suya bakmak için. Budalaca. Suya bakmak... Ambarların dipleri görünmüyordu. Yüzlerce, binlerce muz dizisi. Hamalların omuzlarındaki diziler eğilmiş ve "n" harfine benzemişti. O sırada telgrafın sonucunu öğrenmek isteyen don Cosme geldi.

"Başkentten gelen haberler bana inandırıcı gelmedi babacım."

"Al benden de o kadar!" diye destekledi don Cosme telgrafları okuduktan sonra.

Dona Flora gözleriyle bir süzdü onu sözünün gerisini getirmesine fırsat bırakmadan.

"Konuşun. Anlatın..."

"Başkentten gelen telgraflar benim için bir şey ifade etmiyor artık çünkü Mayari'nin uzaklarda olmadığı kanısına vardım. O şimdi topraklar için kaygılanan köylüleri ayartmakla meşguldür, onların yanında olduğunu göreceğiz yakında."

"Tanrı'nın şu anda sizi dinlemekte olduğunu unutmayınız babacım. Tüm bu söylediklerinizin bir anlamı yok."

Bir iç çekişten, bir sessizlikten sonra arkasını getirdi:

"Peki, niçin gelinliklerini giyerek gitmiş olsun? İşte ben kendime durmadan bunu soruyorum... Kumandanın dediği gibi kırlarda 'tahrikçilik' yapması mümkünse bunu gelinliklerini giymeden de yapabilirdi. Aslında intihar etmek için giydi gelinliklerini, kendisini nehrin sularına atmak için. Tüm mesele bu. Bunun böyle olduğu fikrini kimse silemez benim kafamdan. Gelinlikleriyle, beyaz bir orkide gibi suda akıp giderken görüyor onu kalbim... Şunu biliniz ki babacım, kalp aldanmaz..."

"Biraz okumuş biri olsaydınız derdim ki sizde Ophelia saplantısı var..."

"Kızım bu benim, don Cosme... Niçin Ophelia'yı karıştırıyorsunuz?.. Gelinlikler içinde bir tahrikçi ha? İnanabiliyor musunuz buna babacım?"

"Peki ya kendisine tutulan Amerikalı ile artık evlenmek istemediğini göstermek için giymişse gelinliklerini? O zaman ne

diyeceksin? Olayları kendi düzenleri içinde görebilmek gerekir anacım. Hem sonra küçüğün sizi ve Amerikalıyı kıskanmış olabileceğini hiç aklınıza getirmiyorsunuz bakıyorum. Bu durumda intihar etmesi daha mantıklı."

"Hadi canım siz de. Şimdi beni fena konuşturacaksınız babacım. Mayari'nin bizden dolayı kıskançlık duymasını gerektirecek ne var ki?"

"Canım ne biliyorsunuz?.. Mesela siz ikiniz dışarı çıkarken hiç yanınızda olmadığı, hep evde yalnız kalmayı tercih ettiği yalan mı? Tüm mesele sizin hâlâ çekici, erkeklerin iştahını kabartıcı bir kadın olmanızda. Hâlâ cazip olmanızda. Bu biçimler var ya..."

"Dikkat! Babacım, budalaca laflar etmeye kalkmayın şimdi."

"Tüm bunlar sizden dolayı beliriyor bende anacım. Sizin şu güzelliğiniz mecnun ediyor beni..."

"Kesin martavalları!.. Bir domuzdan daha bayağısınız siz!.. Rezil bir moruksunuz!.. Anacığıma diyeyim de görün, içinizdeki istekleri temizlemek için bir temiz pataklasın sizi!"

Maker Thompson bu sırada gemiden inmekteydi. Yüksek sesle selamladı. Dona Flora'yı. Bir yandan da meyvelerini yüklenmekte olduğunu bildiren işaretler yapıyordu elleriyle. Don Cosme yalnız kaldı, denize bakar hâlde.

"Başkentte değilmiş," dedi dona Flora elinde telgraflarla Geo'ya yaklaşarak.

"Pekâlâ! Kardeşinin ve arkadaşının evinde görünmek istemedi demek. Böyle hareket etmesi normal. Çünkü bu yaptıkları onurlu bir şey değil!.. Belki de kumandana gelecek haber meseleyi tamamen aydınlatacak. Hadi kumandana gidelim. Bir haber çıktı mı diye sorabiliriz ona."

"Telgraf memuru bir haber olmadığını söyledi."

"Eh ne yapalım? Bekleyeceğiz. Güverteye çıkmak ister miydiniz?"

"Evet. Biliyor musunuz şu ihtiyar budala üzdü beni... Mayari'nin kıskançlıktan kaçtığını söylüyor bu pis hayvan. Güya sizinle benim aramda bir şeyler varmış da..."

"Bu da bir fikir tabii. Böyle düşünenler çıkabilir. Hatta daha kötüsünü de düşünebilirler ama doğru değil."

Güvertedeki küçük salonun vantilatörleriyle ısı hafiflemişti. İki limonata ve azıcık buz söylediler. Sigaralarının dumanlarıyla söyleşiyorlardı konuşmaksızın. Düşünceleri, uzakta zorlukla seçilebilen adacıkların bağrından gelen meltem gibiydi. Bütün ihtimaller arasında hangisi gerçekti acaba? Belirtilebilir miydi? Şöyle mi olmuştu? Yoksa böyle mi? Bir akşam çıkıp gitmişti bu sebeplerden birine dayanarak... "Mayari, Mayari" diye bağırmıştı Geo onu çağırarak. Mavide, denizin mavi gözünde... Dona Flora'nın dolu dolu gözleri uzakta billurdan gözyaşlarına bakıyordu.

"Ağlamayın. Nasıl olsa haber alacağız."

"Şu anda, biliyorum ki seviyorsunuz onu; düşünemeyeceğiniz ölçüde içimi ferahlatıyor bu... Bu gece biz olmasaydık onu aramak için denize dalacaktınız. Söylesenize, sizi oraya sürükleyen neydi? Öğrenmek istiyorum. Çünkü ruhlar birbirleriyle randevulaşırlarmış. Kim bilir belki de benim zavallı yavrum sizi çağırıyordu kasırganın içinde. Şimdi düşünüyorum da böyle yapmasına niçin imkân verdik diyorum. O kadar budalayız ki biz insanlar, kaderi değiştirmek istiyoruz sonra belki de bu yüzden, her şey bizim için kötü bir çizgide gelişiyor. Sizi çağıran oydu, sizi götürmek isteyen... Onu orada bırakmak istemediniz siz de. İstemediniz onu orada bırakmak..."

"Hatırladığım tek şey şu: Boyuna onun adını tekrarlıyordum, ona yeniden inci avcısı olacağımı vaat ediyordum... İyice kaybetmiştim kendimi!"

"Peki, şu sağır ihtiyara, babacığıma neden kızmıştınız? O, bir kelimeyi geveleyip durdu ağzında, siz de çok alındınız bundan."

"Unutmak, unutmak," diyordu ihtiyar. Durmaksızın bu sözü tekrarlıyordu: "Unutmak! Unutmak!"

"Hayvana bak! Onca yemek yedikten sonra öyle bir duruma gelmişti ki bu kelimelerle ne demek istediğini kendi de bilmiyordu... Yani bu sözlerle size onu unutun mu demek istemişti? Pespayeliğine bak şu moruğun!"

Uzun sessizlik girdi araya. Ve başka sigaralar. Geo yeniden doldurması için limonata bardağını siyah hizmetçiye uzattı, (dün gece kendisini bulup getirenlerden biriydi bu hizmetçi ve Geo'ya bakarken bir gülüş vardı gözlerinde), dona Flora kumandandan bir haber çıksın çıkmasın Bananera'ya dönmek kararında olduğunu söyledi.

"Meyvelerimin bedelini siz alırsınız. Bu akşam gidiyorum ben: Böyle bir terk ediş uğruna işlerimi aksatamam. Bilin ki ben bizim orada her şeyim: yönetici, uşak, öküz..."

"Birlikte yemek yeseydik."

"Hayır. Teşekkür ederim. Gidip biraz kestireceğim."

"Ben de sizinle beraber geleyim bari... Bananera'da yeterli sayıda adamım yok. Hem belki de birkaç adam bulurum kendime. İş genişliyor, çalışacak adam lazım daha."

"Geçerken nasıl olsa yolumuzun üstüne düşüyor, isterseniz kumandanın oraya da uğrayalım; belki de haberler çıkmıştır... Hava da amma soğudu ha! Üşütmüş olmayasınız sakın! Dün gece onu nice sevdiğinizi, denizlerde arayacak kadar ona tutkun olduğunuzu gördüm de. Müstakbel karınızın kaçışı söz konusu değilmiş gibi böyle bir ağaç parçasından daha berbat, daha kayıtsız kaldığınız için, yalnız bunun için bağışlıyorum şimdi sizi..."

"O benim için artık mevcut değil."

"Neden? Gelinlik öyküsünden dolayı mı?.. Başka bir gelinlik ısmarlanamaz mı yani?"

"Hatasını onarsa bile benim için artık yok olmuştur o!"

Bir an geçtikten sonra düşüncesini aydınlatmak için ekledi:

"Hayır... Gelinlik meselesi değil önemli olan. Ama gelip özür dilese de, hatasını onarsa da o artık benim için ölmüştür. Çünkü o bana karşı yerlilerin, melezlerin, siyahların cephesine geçti ve

bunun nedenini de biliyor olmalıdır; ona itiraz edecek de, ondan açıklama bekleyecek de ben değilim. Hem niçin? Olaylar sözlerden daha önemlidir. Mayari şimdi ne biliyor musunuz? Bana yabancı bir insan. Benim için ebediyen kaybolmuş bir kişi..."

"Ne diyeyim! Bakın, ben bu sabah duvara yeniden asılmış aziz resminin çerçevesiyle birlikte uyandım!.. Artık başıma düşecek akbaba pisliğinden kurtulamayacağım, biliyorum!.. Bir yandan sağır ihtiyar beni ibadete mahkûm etmek ister, bir yandan siz kızım başkalarının cephesine geçti diye hakaretlerinizi artırırsınız!. Yapacak tek şey kalıyor bana: çıkıp gitmek."

Çizgilerinin güzelliğini iyice ortaya çıkarıyordu keder. Kıyı artıyordu ateş kadınlığıyla.

Kumandan yerinde değildi. Dona Flora dinlenmek için odasına çekildi. Geo da adamlarını aramaya gitti.

Şimdi neyle yetineceğini, neye dayanacağını biliyordu dona Flora. Ahmak kız! İnsan topluyordu çevresine. Yakıp yıkmalı ormanları da çalılıkları da. Gerekirse kulübeleri de ateşe vermeli bütün, hastalığı yok etmek için onlarla birlikte. Çünkü Panama'dan buralara müthiş bir afet geliyor: çiçek ve sarıhumma... Her şeyi ateşe vereceksin, mikrop yuvalarından ibaret olan şu eski barınakları yakacaksın. Her yeri, her yeri yakacaksın. Herkesi bu hastalıklardan birine tutularak ölmeye terk etmektense bazı kulübeleri içindekilerin kebap olması pahasına yakmak daha iyi.

Limandaki sürüsüne bereket eğlencelerden eteğini çekme gereğine inandıramıyordunuz insanları. Kır hayatının, diyorlardı kendi aralarında, neşesi, eğlencesi yok; daha beteri kırda fundalardan, dikenliklerden, sık çalılıklardan başka şeye rastlayamazsınız. Ama limanın eğlencelerinden kendine pay çıkaramayanlar limana gidecekler de ne olacak, hiç gitmesinler oraya daha iyi. Kışlanın önünde trampet ve boru çalındığı vakitler ne güzeldir. Hele ikisi birden çalındığı zaman! İster kalk borusu olsun ister istirahat borusu. Hele Bélice'ten, adalardan, Livingston'dan ya da aşağılardan gelen gemileri seyretmek!.. Ne güzeldir gemiler

pisliklerini suya dökerken rıhtımda olmak. Köpekbalıklarının cümbüşü başlar hemen. Muz yükleyecek gemilere hayran olmak. Karınca sürüsü gibi adamların, sırtlarında muz dizileri, birbiri ardı sıra gemilere çıkışları. Zavallı bir köylü için "beyaz"ların tıpkı geminin adamlarıymış gibi güverteyi yıkamalarını, yemek yapmalarını, patates soymalarını seyretmek de mükemmel bir eğlencedir!..

Yolcu trenlerinin gelişini beklemek, birinci mevki vagonlara binip ikinci mevki vagonlardan inmek ya da tersine ikinci mevki vagonlara binip birinci mevki vagonlardan inmek ya da kompartımanlarda oturarak yolculuğun coşkusunu tatmak. Görmek, görülecek ne varsa... Rıhtımın ışıklarının yandığı saatte orada olmak. Pırıl pırıl transatlantiklerin çevresinde zayıflayan o ışık dizileri... Zincirler sudan birtakım deniz canavarlarını çekip çıkarmak için gıcırdadığı zaman hemen orada toplaşan kimselerden biri olmak. Kıra doğru yola çıkarken koltuklarının arasında bir horoz götürenler. İspritizmadan anlayan kimseler orada. Ve kötü karakterli kimseler orada. Düşünmek bile gerekmez orada. *Guaro*'nun* verdiği ateş başka şey canım! Yaşayan hiç kimseyi görmediğin yerlerde içmek için nereye gidebilirsin ki? Tanrı razı olsun mister'dan böyle dolgun ücret veriyor bize. Ama limanda yoksul yoksul beklemek daha da iyidir. Çünkü saatlerce denize baka baka, bir de bakarsın ki göz kapağının altında bir inci belirmiş. Tek umut! İşte bunun için saatlerce, yorulmaksızın sonsuzluğa dikerler gözlerini, bakarlar, bakarlar. Denize o kadar baktıktan sonra en kirli gözyaşı bile inciye dönüşebilir. Ecirlik** iyiydi, görkemliydi. Ama kendisine ücret sunulan kimse ihtiyatsızdır. Çünkü bir ama vardır işin içinde. Yakmaya gitmek gerekiyordu barınakları. Çünkü hastalık vardı, çünkü çiçek, çünkü sarıhumma... Evet, evet, sebep yalnız bu olmasa da, ortada başka bir sebep olsa da... Hem nasıl olsa minareyi çalan bir kılıf bulmuyor mu?

---

* Kamıştan çıkarılan bir tür içki.

** Ücretli işçi.

Başka sebep gösterilseydi de zaten, suç sayılacak mıydı? Para her şeyi hallediyor.

Ve her şey çarkı döndürmeye yarıyordu; şekerli su dolu bir kaba üşüşmüş sinekler gibi, sunulan ücretin etkisiyle hepsini teker teker yakalamak mümkün olmuştu. Yol giderlerine karşılık olmak üzere birkaç peso avans veriliyordu; trenle gitmek isteyenlerin isteği de yerine getirilmiş oluyordu.

Gemi gece yarısı yola çıkacaktı. Geo öğle yemeği için kumandanı güverteye davet etmişti. Ormandaki kulübesine dönmeden önce küçük bir özen göstermek istiyordu. Dona Flora, ilkin kabul ettiği hâlde, sonradan hayır demişti. Geo Maker Thompson bir şey anlayamadı bundan. Çok iyi bildiği İspanyolca ile değil de sanki hiç bilmediği bir dille konuşuluyordu kendisiyle.

"Bay Maker Thompson," demişti dona Flora, "madem siz artık hiç görüşmek istemediğinizi söylüyorsunuz, bu durumda yemek davetinizi kabul etmem, sizinle bir masaya oturmak benim açımdan doğru bir hareket olmaz."

Ve şöyle demişti kendi kendine:

"Artık ona bay diyeyim ve soyadıyla hitap edeyim konuşurken; anlasın artık Geo diye bir şey kalmadığını; madem ki kızımla aralarında her şey bitti, benim de ilgimi kesmem gerekir Geo ile."

"Özür dilerim, çok üzgünüm... Bir kahve içer miydiniz?"

"Düşünmem lazım Bay Maker Thompson. Kızımla hiçbir ilişkiniz kalmadığına göre benimle de hiçbir ilişkiniz olmaması gerekir..."

"Sizinle öyle değil!"

"Nasıl, benimle öyle değil mi? Birinci haber."

"Ama sonuncu değil. Sizinle iş konusunda yapacağım şeyler var."

"Sizi meyvelerimin satışı dolayısıyla sadece bu sefer rahatsız etmiş olacağım. Çünkü gitmem gerekiyor. Sonra yapayalnız, ken-

dime bir düzen vereceğim. Bir şey daha var: Kızım geri dönmedikçe evime gelmemenizi rica ediyorum."

"Doğru söylüyorsunuz. Ben de böyle düşünmüştüm. Hadi ben gideyim. Geç oldu çünkü. Kumandan neredeyse çıkagelir. Bir kahve içmek için gelseydiniz büyük zevk duyacaktım bundan."

"Gelirsem kumandanı görmek için geleceğim. Başkente telgraf çekmişti, henüz cevap alabilmiş değil. Ne kadar umut kırıcı bir şey... Sıcağın, sıkıntının içinde mahpus gibi kalmak orada; nereye gideceğini bilmeden... Bananera'ya gitmek; sonra kalkıp başkente gitmek... Gerçekten mi artık Mayari ile ilgilenmiyorsunuz?"

"İlgilenmez olur muyum dona Flora? Dostunuz değil miyim? Evinize girip çıkan bir dost değil miyim? Sonra niçin inkâr edeyim, seviyorum Mayari'yi... İlgilendirmiyor demiş olabilirim. Ama geri döndüğü takdirde onunla nişanımı devam ettirebilirim, hatta o bu işlere girmeden önce planladığım gibi hemen evlenebilirim Mayari ile."

"Hem bu işlere karıştığı doğru mu değil mi bilmiyoruz."

"Değil mi ya! Her şeyin aydınlanması için vakit var önümüzde."

"Böyle durumlarda kuşkuya düşmek incitici bir anlam taşır."

"Siz de söylemiyor muydunuz tüm meseleleri hep birden çözmeye kalkmak onları örselemekten başka sonuç vermez diye? Neyse hadi hoşça kalın. Yakında görüşürüz. Ama gelip kahve içseydiniz çok iyi olurdu güvertede."

Nefret ediyordu dona Flora ondan. Tüm gücüyle nefret ediyordu ondan: Tabii bu güç zayıf bir güçtü, ebedî yolculuğuna çıkacağı sırada geri kalanlardan nefret eden bir can çekişenin gücü gibiydi. Büyük tarım işletmeleri denizden fışkırırcasına dağlar arasındaki ovaları kapladığı zaman küçük muz üreticisinin tadacağı acıya benziyordu bu; köklerinin alacakaranlıklarına akan ışığı ve rüzgârı yerken çıkardıkları gürültü sebebiyle geviş getiriyor gibi olan kamışlıklar, eğrelti otu çukurları; su mu dedin, su ne kelime, her taraf sualtında, her şey sualtında, tüm muz ormanla-

rını su basmış; yüzlerce, binlerce, milyonlarca fidan dolduruyor ufku. İşte bu durum karşısında küçük üreticinin duyacağı acıydı dona Flora'nın acısı.

Maker Thompson iki kere okudu mavi antetli, süslü, telgraf kâğıdını. Resmî bir telgraftı bu, kumandan kendisi açtıktan sonra ona vermişti.

"Ne diyorsunuz buna?"

"Hiç tuhaf gelmedi bana. Bir bakıma Chipo'dan bahsettiği için kurtuldu o. Biraz durun da meseleyi size bütünüyle anlatmak için belleğimi yoklayayım. Kullandığı cümleleri yeniden toparlamaya çalışacağım. 'Senin sandığın gibi bir isim ya da bir kişi değil. Topraklarının satışla ya da başka yolla ellerinden alınmasına karşı koyan herkesin ortak fikridir Chipo, bir paroladır. Niçin yakalamak istiyorlar onu? Herkesin bildiği bir gerçeği söylememesi için. Bu şu demektir: Bütün insanları hapse atmak istiyorlar.'"

"Şu hatırladığınız cümleler her şeyi aydınlatıyor Bay Maker Thompson. Zavallı anne!"

"Onun adına çok üzgünüm. Çünkü Mayari'nin de öyle bir kadın olmasını isterdim. Yanımda çalışmış olan Trujillo'lu'nun dediği gibi hayat bize bütün 'atışları' yani şansları vermiyor."

"Telgrafı ona yorumsuz şekilde göstermek lazım. Hani gazetelerde biri kötülenmek istendiği zaman öyle denir ya."

"Bir kahve içmek için gelir belki de."

"Siz yemeği yediniz mi?.. Amma da meyve yüklendi ha! Habire çalışıyorlar."

"Gitgide daha da artacak bu. Büyük tüketim talebi var piyasada. Bizi kendi hesabımıza dikim yapmaya zorlayan da bu ya. Yerli üretici bu durumda Amerikan piyasasındaki talepleri karşılayamıyor. Bununla birlikte ben de sizinle asıl bu konuda konuşmak istiyordum kumandanım... Ama önce bir ikincisini getirtmek için şu elinizdeki viskiyi bitirin de..."

"Benim için sanırım bu kâfi artık. Kaç duble yuvarladık sayısını bile unuttum. Yine de ufak bir son duble iyi gidecek galiba..."

"İçkiniz hazırlanadursun, ben dona Flora gelmeden önce size iki küçük şeyden bahsetmek istiyorum. Size vermemiz gereken ikramiyeden hiç konuşmuş muyduk? Burada usul, verilen paranın gizli olmasıdır. Yalnız elde tutulmak istenen kimselere yapılan ödemeler bunun dışındadır. Sözgelimi, Orta Amerika'da sürgünlere çekle ödeme yapılır; koçanlarla bağlı tutulmuş olurlar. Zaten onlar için de bir şeyi değiştirmez bu. Bizimle açıkça işbirliği yapan kimselerdi hepsi. Ama işbirliği yaptığımız başkaları da var; onlara *green backs** vermeyi tercih ediyoruz. Böylece ödemeler gizli tutulmuş oluyor. Şu zarfın içinde vaat edilen miktarı bulacaksınız. Küçük bir avans şimdilik."

Garson viskilerle gelmişti.

"Evet, aziz dostum, sıhhatinize! Ufak armağan için de teşekkür ederim. Yalnız biliyorsunuz ki ben bir şey istememiştim. Bizi kalkındırasınız, uygarlaştırasınız diye en halis fikirlerle destekliyorum sizi. Hiçbir menfaat kaygım yok bu yönden. Bizim, yollar yapmak, tarımı geliştirmek, ormanlarımızdan odun çekmek ve Belice'de İngilizlere karşı kendimizi savunmak için biraz makineye ihtiyacımız var."

"Sıhhatinize kumandan! Değinmek istediğim ikinci nokta da şu: Şu sırada bütün çabam Bananera'da çalışacak bir sürü adam toplamak, -şimdiden bin kişi kadar topladım- ama doğrusu korkuyorum yakında bir çiçek ya da sarıhumma salgınıyla hepsinin hastalanacağından, güçsüzleşeceğinden... Bu adamların çoğunda Panama sıtması var."

"Evet. Yani ne yapmak gerektiğini anlatmak istiyorsunuz; doğru ama hükümete fazla gider yüklememek şartıyla. Çünkü bizim hükümetin bütçesi çok dardır. Benim başıma geldi de söylüyorum, liman bölgesinin sağlık durumunu ıslah etmek iste-

* Banknot.

miştim, ufak çapta bir iş olduğu hâlde aynı bütçe imkânsızlığıyla karşılaştım."

"Tam tersini yapmayı düşünüyorum ben; hükümetle işbirliği yapacağız; benim istediğim bir müsaade verilmesi değil de, şu su altındaki bütün barakaları, şu pis adamların bit yuvalarını ateşe verdiğim takdirde göz yumulması."

"Gerçekten de çok iğrenç bu barakalar!.."

"İşte hepsi bu. Daha uygun barınaklarda yaşamalarını sağlayacağım onların; yeni tarım alanlarında yeni evler yaptıracağım. O tarım işletmelerinde çalışacaklar canları isterse. Hiç değilse yeni evlerinde şimdiki gibi yaşamayı, canları nereyi isterse gidip orada çalışmayı tercih etmeyecekler."

"Eğer böyleyse... Sizin tavırlarınız insanı 'tekmeliyor'. Burada yerliler bu deyimi kullanır. Hiç kuşkusuz, azizim, sizler çok pratik insanlarsınız. Evlerini yeniden yaptıracağınıza söz veriyorsunuz değil mi? Hani sonra açıkta kalmasınlar da..."

"Bu zavallıların her şeyleri yepyeni olacak. Barınakları ev eşyaları, elbiseleri, çamaşırları, her şeyleri..."

"Ah! Evlerle birlikte onları da yakmak ya da başka insanlarla değiştirmek mümkün olabilseydi..."

• • •

Vantilatörün vınıltısı, yolcuların ve ziyaretçilerin bağırtıları, kumandanın ve Geo'nun sessizliği içinde ağlayarak içti kahvesini dona Flora. Telgraf metnindeki yazılar gözyaşlarıyla birbirine karıştı:

"Belediye Başkam Gabriel... tarihinde bu bölgede ortadan kaybolan Mayari Palma Palanco hakkında bilgilerini sunar...

Sözü edilen, Chipo Chipo adlı şahsın yönettiği kayıkla El Chilar kıyısına doğru gitmiştir.

L. y. C. Mencos."

"Bunda onarılmayacak bir şey yok," diyordu kumandan onu avutmaya çalışarak. "Bilakis şimdi onun nerede bulunduğunu, nereye gittiğini biliyoruz. Bananera'daki birliğe komuta eden yüzbaşıya emir vereceğim, derhal sıtmanın ortalığı kasıp kavurduğu El Chilar'a gitsin."

"Öyleyse ben de hemen gidiyorum."

"Öyleyse siz vakit geçirmeden ilk trenle gidin."

"Yarın sabah erkenden Bananera'ya gitmenin çaresini bulacağız," diye meseleyi basitleştirdi Geo. "Ben de gideceğim çünkü. Yarın orada olmam gerekiyor."

Geminin yanında beyazlarla siyahlar arasında bir arbede. Reflektörlerin altında iki taraf da kıyasıya birbirine girmişti. En ufak bir inilti ve şikâyet bile duyulmuyordu. Sadece solumalar ve rıhtım taşlarına çarpan vücutların sağır gürültüsü. Tekmeler, yumruklar, kafa darbeleri birbirine karışmış. Aralıklı hakaretler, küfürler. Kadınlar da karışmıştı işe; kimisi dövüşenleri yatıştırmaya çalışıyor, kimisi tahrik ediyordu. Saçları dağılmış, üstleri başları yırtık pırtık; tırmalıyorlar, tükürüyorlar, lanetler yağdırıyorlardı. Kadınların işe karışmasında bir çeşit boks ya da dans havası vardı; Karayip kıyısının *zapateado*'sunu ya da *jaleo*'sunu* andırıyordu.

Ayın kırmızımsı altından bir kayığı andıran son hilal şekli, çikolata renkli dağların ve koy yüzeyinin üstünde yakıcı sonsuzluktan sıyrılarak belirdi. Aşağıda yalnızlık ve pırıl pırıl altın parçaları, su üstündeki farların titrek ışıltısı... Yukarıda gece; yıldız yalnızlığı içinde gece.

* *Zapateado* ve *jaleo*, bölgeye özgü dans, müzik türleri.

VI

TOPRAK parçaları. Ayakları yanıyordu onların. Dağılan, toz olan toprak parçaları. Çıplak ayaklar. Sonsuz bir ayin kalabalığı. Kendi tarımlarından, topraklarından kopartılmış köylülerin ayakları. Giden, göç eden toprağın görüntüsü, köklerinden yoksun bırakıldığı bu yerde artık hiç kalmamak için yıldızlardan düşmüş o güzelim keseklerinin tozuyarak yok olmasına göz yuman toprağın görüntüsü. Yüzleri yoktu bu köylülerin. Elleri yoktu. Vücutları yoktu. Yalnız ayakları vardı. Ayaklar, ayaklar, ayaklar, kendilerini kurtaracak yollar, dik bayırlar, uyandırılacak topraklar arayan ayaklar. Ayakların üstündeki yüzler, eller, vücutlar da öyle, onlar da kaçmak, kurtulmak için... Nereye gittikleri görülüyor, artık hiçbir yerde yaşamıyorlar, gidiyorlar, gürültü çıkarmadan yürüyorlar, toz kaldırmadan yürüyorlar, yürüyorlar, yürüyorlar... Köz ve duman, evler ve yarı yarıya su altında kalarak köksüzleşmiş ormanlar, artık sadece zompopo'nun*, kara arının, böcek bulutlarının, *guacamaya*'nın ve maymunların hüküm sürdüğü savan** rutubeti.

Melez ailesi tüm çocuklarıyla birlikte *guineo* dikili ufak toprak parçasına sığınmıştı. Ama boşunaydı bu. Çekip çıkardılar, söktüler, ezdiler, parça parça ettiler. Bu kez asma kulübelerde tünemek istediler. Bu da boşunaydı. Kulübe ateşe verildi pılıpırtısıyla, dinî resimleriyle, alet edevatıyla. Küllerin içine yerleşmek istediler. O da boşuna oldu. Kızıl saçlı bir başkanın buyruğuyla otuz kadar gözü dönmüş, öfkeli kişi alıp oradan da attı onları kırbaç dar-

* Dev karınca.

** Tropikal iklimin bitki örtüsü.

beleriy .. İhtiyar melezler gözyaşları içinde, kaşınıyorlarmış gibi oldukları yerde bükülüyorlardı, bağırarak, ağlar gibi, parça parça, yaralı, vurulmuş elleriyle, kırbaç darbelerine karşı kendilerini savunmaya çalışarak. Ve yanmış, yuvarlak kafatasları üstünde saçları bir tutam tuz ve biber olarak kalmış, malları mülkleri ellerinden alınmış ihtiyar melezler. Ve onların çocukları ve torunları. Babalarının, dedelerinin derilerinde şaklayan palaskaları felaket ateşinin korkusuyla, ağlayarak, şu zavallı seslerle anlatıyor, tekrarlıyorlardı: "*Chos, Chos, moyon, con... Chos chos moyon con...*"

Diretiyordu melez. Tatlıydı anayurt, doğulan toprak. Hiçbir bedel biçilemezdi ona. Dünyanın başka toprakları acı gelirdi onlara. Hem nasıl bırakılırdı bu muz fidanlıkları, bambu çitleri arasındaki değirmenler, silah tehdidiyle yarı vahşi hâlde muhafaza edilen bu sürü hayvanları? Bu arı kovanları, bu tatlısu balıkları, bu hamaklar? Ellerinde kınından çekilmiş kılıçlar, *guarisamas*'lar*. Bu kılıçlar dilleri andırıyordu, konuşulan tek lehçeyi heceleyen dilleri. Kesme ve biçme darbeleri. Meyve yüklü katır sürüleriyle trenlerin muz yüklerini tamamlamak için durduğu bayraklı gar binalarına kadar yürüyorlardı. Zaman zaman kolcu birliklerinin sorguya çekmek için durdurdukları oluyordu onları: Nereye götürüyorlardı bu meyveleri? Nereden getirmekteydiler? Malların sahibi kimdi? Ne kadardı taşıdıkları mal? Bütün bunlar trene yetişemesinler diye yapılıyordu. Tren bu arada geçip gitsin ve tüm ürün mahvolsun diye. Ama diretiyordu melez. Bugünün sağanağına, yarının yakıcı sıcağına rağmen, nehir taşmalarına rağmen, geceler boyu hayvanlarını suyun içinde, yarı bellerine kadar çamur içinde sürerek muzlarını yükleme limanlarına kadar götürmeyi aksatmamıştı. Hiçbir gecikme, hiçbir engel durdurmamıştı onu. Tabii onun da birtakım tutkuları vardı. Tarım ve ulaştırma için gerekli araçlara sahip değildi. Evet ama, bir gün edinirdi onları, satın alırdı. Artırılmış parası vardı. Giyimleri iyi sayılmasa da sefil değildi. Hiç sevmezdi zaten gös-

* Bölgeye özgü bir kılıç, kama çeşidi.

terişi. Doğuştan sessiz ve sakindi ama uzdilli bir sessizlikti bu. Boş zamanları olmasını isterdi ama tembelliği sevmezdi, gürültüyü sevmez, aceleden nefret ederdi. Hız onun başını döndürmemişti hiç ve her şeyden önce özgürlüğünü, o küçük özgürlüğünü terk etmeye katlanamazdı. Binitinden ve isteğinden geliyordu bu. Efendi değiştirmek... Burada kendi kendisinin efendisiyken kalkıp bir başkası hesabına başka yerlere çalışmaya gitmek... Olabilir miydi bu?.. Olamazdı, hiçbir fiyat karşılığında düşünülemezdi. Gemilere yüklenmek üzere muzunu teslim ederken bu sorunun çözüldüğüne tanık olmuştu: Kimseye bağlı olmadan durumunun böyle sürüp gitmesi ve her mal tesliminde kendine göre ilerleme kaydetmesi güzel geliyordu ona.

Ama bu hız kırıldı, başlangıçtaki temposunu devam ettiremedi. Kolcular kışlaya en dikkafalı adamları getirdi ve Motagua Irmağı üstünde insan cesetleri akmaya başladı. Nerede boğulmuşlardı bunlar? Nasıl boğulmuşlardı?.. Gözyaşlarıyla donanmış kadınlar kıyıya koşuyorlardı kocalarının, babalarının, kardeşlerinin, çocuklarının cesetlerini tanımak için. Başkalarıysa daha ufak bir şansla kendi yakınlarının yarı yarıya kaplanlar tarafından yenmiş, kemik yığını hâlinde, kokmuş ya da kurumuş et hâlinde cesetlerini topluyordu. Ah! Daha başkaları da vardı, yılanların muhafaza ettikleri müthiş ve uyutucu ateş böceğini görmemek için bakışlarını başka yere çeviren başkaları da vardı.

Babalarına göre daha uysal olan yetimler dikim alanlarında çalıştırılıyordu. İsyanları bastırmanın sağladığı sayısız faydadan biri de buydu. Yetimliğin olgun erkek yaşına getirdiği çocuklar, terk edilişin genç adam yaptığı yeni yetmeler, zorunlu olarak büyükleri taklit eden yumurcaklar, hepsi, hepsi, en ufak ücret artışını ummadan en ağır çalışmalara boyun eğmişti. Boyun eğmişti ama o "*chos, chos, moyon, con*" sözlerini unutmamışlardı. Küçük melezlerin bu sözleri "ah, bizi aldattılar, ocağımızdan ettiler" anlamıyla birlikte yankıyordu kulaklarında.

Chos! *Chos*! *Moyon*! *Con*! Vurulmuş bedenlerin ve çocuk dehşetinin yarattığı savaş çığlığı. *Chos, chos, moyon, con*! Ocağımızdan ettiler bizi! Yabancı eller ocağımızdan etti bizi!

Bu çığlığın duyulduğu her yerde bir uygarlık elçisinin, göğsünün ortasında soğuk bir kurşunun iri deliği, yere uzandığı görülüyordu. Kimdi bu kurşunu atan? Hiç kimse. Yapayalnız, kurşunu aldığı gibi oraya gelmişti. Kurşununu. Sonra da o kurşunla birlikte dönüp gitmişti. Kim olduğunu araştırmanın gereği var mıydı?

Zopilotların huni gibi akışı gökyüzünde. Kapalı bir çember hâlinde inerek pay alıyordu zopilotlar ölüden. Zaten başka türlü cesetten hiçbir eser kalmıyordu. Sözgelimi sırtlan dişli nehirlerin çamurlu selleri vücutları alıp götürüyor ya da kırmızı karınca orduları tarafından yok ediliyordu vücutlar. Kırmızı karıncalar: hareket hâlindeki dünya. Demir parçası rengini onlara dünya veriyor.

Chos! *Chos*! *Moyon*! *Con*! Vurulmuş bedenlerin ve çocuk dehşetinin yarattığı savaş çığlığı.

Bir beyazın cesedi, beyaz olmayanınkinden daha değerli değildir. Kuşlar, çakallar, böcekler ona da aynı şekilde saldırır. O da kendini onların hücumlarına aynı hoşnutsuzluk içinde teslim eder. En tuhaf, en aç, en obur, dişleri ve pençeleri en iyi oluşmuş yaratıklar bir paket kürdan hâline getirinceye kadar parçalar onu. Onu başka hayatlara katmak için sürükleyen bu hayvanların dişleri ve tırnakları arasında çıkıp giden hayatı sürdürürken kanla nasıl ısınıyorlarsa şimdi güneşle öyle ısınan bu kemikler kemikten başka bir şeydir artık.

Zencilerin iskeletleri beyaz değildir. Evlerin yakılmasına yardım eden zenci Chombo da kurşundan nasibini aldı. "*Chos, chos, moyon, con*," diye bağırıldığını duydu ve olduğu yere uzandı inleyerek, maymun iniltileri çıkararak. Yaranın derin deliğinden pancar renginde kan fışkırıyordu. Kendisini fildişinden, undan

ve ayışığından bir iskelet olarak görmekten kim bilir ne kadar memnun olacaktı ya da kemiklerinin biraz da yurt çocuklarını kendi topraklarından kopartmak için barınaklarını, bağlarını, ekip diktiklerini yok etmek için, sağlık tedbiri almak bahanesiyle yaktığı kulübelerden yükselen kirli dumana benzediğini görünce ne sevinecekti kim bilir?

Ve şimdi işte tren düdükleri vardı burada. "Kalkınma! İlerleme! Kolomotris" –Trene böyle diyorlardı.– Meyve yüklerini ayrı yollardan ormandan bozma yeni dikim alanlarına taşıyordu.

Kolomotrisler, yangınlar, teodolitler* ve sırtlarında eskiden giydikleri elbiselerden başka elbise taşımayan melezler... Kırk beş yıllık şehirlerin (Barra del Motagua, Cinchado, Tendores, Cayuga, Morales, La Libertad ve Los Amates) tamamen boşaltılmasını tasdik eden son belgenin giderlerini ödemek için ceketleri –iyi kumaştan ceketler– satmak gerekti. Bu şehirlerden ikisi yargılama yetkisi bulunan belediyeler hâlinde kurulmuştu. Tek hayat izi kalmıyordu buralarda çünkü doğum yerleri buralar olan yerli çiftçiler, o zamana dek hiçbir hakkı olmayan Tropical Platanera S. A.** tarafından atılmıştı bu şehirlerden. Bu bir fidan dikmek için bir ağacın kesilmesi demekti.

Hepsi de sevgi ve istek dolu bakışlarla bakıyorlardı noterin yazdığı şeye. Bir şey anladıklarından değil, o harflerin içine gözlerinin nuru aksın, mühürlü kâğıtlar haklarının gereğini yerine getirsin, sokağa atılmış olmanın o müthiş kederini bitirsin, umutlarını gerçekleştirsin diye bakıyorlardı öyle.

"Koyunuz," diyorlardı. "Bunu da koyunuz, koyunuz!"

"Evet, bu konacak... Bu demin konmuştu!.. Buna gelince bu da zikredilecek... Ama böyle hep birden konuşmayın... Ayrı ayrı konuşun!.."

Sonuç, bütün bu tür "hatıralar" gibi oldu tabii. Kâğıtlar hiç okunmuyordu yetkililerce ya da okunuyor fakat dikkate alınmı-

---

* Bir tür ölçüm aleti.

** Platanero, İspanyolca muz, muz ağacı anlamlarına gelmektedir.

yordu. Bir an masanın üstünde dursa bile biraz sonra çöp sepetine atılıyordu. Ya da arşivlerde bir köşeye sokuluyordu.

"Gereksiz bir şey yoksullar için okuma yazma bilmek. Oğlunu sakın okula yollama," diyorlardı kendi aralarında. "Hem niye gitsin okula? Niye okuma yazma öğrensin? Kimsenin umurunda olmadıktan sonra ne fayda görecek okumaktan yazmaktan? Yazacak, yazacak... Okuma öğrenecek... Yazma öğrenecek... Yazacak. Yazma öğrenecek... Ve bütün bunlar bir hiç için olacak!.."

Binaların içme suyu haznesi olarak kullanılan kulelerle taçlanmış çatıları yükseliyordu ağaçların yaprakları üstünde. Berbere gitmiş gibi kırkılmıştı bu ağaçlar, budayıcılar ve bahçıvanlar tarafından. Bürolar, müdürlerin, müdür yardımcılarının, yöneticilerin, memurların evleri, hastane, ziyaretçiler için otel, havanın geçip böceklerin geçmemesi için cam ve elek altına alınmış bir dünya. Böcekler, tropik iklimin kusurları, gelip gelip tel kafesli pencerelere, kapılara çarpıyordu.

Ama orada bile mısırın ve fasulyenin, kuşun ve efsanenin, ormanın ve hikâyenin, insanın ve âdetlerinin, insanın ve inançlarının evreni, orada bile, süzgecin dışında kalan değersiz şeyler gibi dışarıda kalıyordu.

Bir zamanlar İspanyolların ellerinde Yerlilerin ağaç üstüne yapılmış resimlerini, amatl* kabuğuna yazılmış yazılarını, putlarını ve alametlerini mahveden ateş, şimdi de dört yüzyıl sonra onları kıvılcıma ve dumana çeviriyor, kemiriyordu: İsalar, Bakire Meryemler, St Antuan'lar, çarmıhlar, dua ve ibadet kitapları, yüz altmışlık teşbihler, anılar ve madalyalar. dışarıda kükreme, içeride fonograf; dışarıda manzara, içeride fotoğraf; dışarıda büyüleyici esanslar, içeride viski şişeleri. Başka bir tanrı gelmişti: dolar. Ve başka bir din: *big stick*'in** dini.

---

* Papirüs benzeri kullanım sağlayan bir tür bitki, yaprak.

** Roosevelt'in ABD dış politikasına yön veren ideolojisi: "Yumuşak konuşur ama aynı zamanda elinde büyük sopa taşırsan her daim ileri gidersin!" Büyük sopa, beyzbol oynarken de kullanır... Beyzbol da ABD'ye özgü sporlardan biridir. Yazar bu göndermeyi daha sonra kullanacak.

• • •

On yıl. Maya kronolojisine göre bir yarım katun. Arkeologlar ve manyaklar, müze bitleri, yüzlerinde tik, gözlerinde gözlük, geldiler; Quiriguá'nın, kabartmaları Mısır'dakilerden daha üstün olan sakardotal ve zoomorfik biçimlerle dolu yekpare dev taş anıtlarını seyredip kendilerinden geçmeye geldiler. Bir yarım katun. On yıl. Yeşil Papa'nın, dikim alanlarının yüce şefinin, çekin ve bıçağın efendisinin, insan terinin büyük gemicisinin bürosunda üç portre asılıydı duvara: Biri Mayari'nin portresi, eylem içinde ölmüştü Mayari, böyle diyordu Maker Thompson hatırlarken onu; Chipo Chipo ile birlikte, topraklarından çıkmak istemeyen mülk sahiplerini desteklemek için sefil bir köye giderken kendini suya atmasını böyle nitelendiriyordu. İkinci fotoğraf dona Flora'nındı, evlenmişlerdi dona Flora ile; onun da eylem içinde öldüğünü söylüyordu Maker Thompson alaycı bir ifadeyle, çünkü bir kız çocuğu dünyaya getirirken ölmüştü. İşte duvardaki üçüncü gümüş çerçevenin içinde fotoğrafı bulunan kimse de bu kızdı, Aurelia Maker Thompson. Üç portre: Mayari, nişanlısı; Flora, karısı ve Aurelia, kızı. Aurelia küçüklüğünden beri Belice'deki İngiliz kolonisinin başkenti San Juan'da bir kolejde okuyordu yatılı olarak.

Patronun kırmızı otorayının* şoförü Juambo le Sambito (küçük "tövbeli") onu bir kere daha fidanlıkları görmeye götürdü. Bu sefer bir başka adam daha vardı patronunun yanında. Kıpkırmızı bir baydı bu. Öyle ki cezalandırmak için hassas, yüzülmüş gibi duran tenini Tropika** güneşinin altında tutmuşlar derdiniz. Motorun ve tekerleklerin raylar üstünde çıkardığı gürültüden dolayı patron onunla yüksek sesle, neredeyse bağırarak konuşuyordu. Irmaklar geçiyordu köprülerin altından. Soğuk hapishane parmaklıkları etkisini uyandıran raylara karşı akan su nasıl da

* Ray üzerinde işleyen bir taşıma aracı.

** Ekvatora paralel olan, biri güneyde (Oğlak) diğeri de kuzeyde (Yengeç) bulunan dönenceler.

özgürlük çağrışımı uyandırıyordu! Otoray tekerlekli bir çekirge gibi gidiyordu. Maker Thompson zemine vidalanmış bir banka oturmuştu. Parlak, mavi bir kâğıda çizili bir plan yaymıştı bacaklarının üstüne. Derisi yanmış bay, elinde kurşunkalem ona yardım ediyor, plandaki yerleri, mesafeleri gösteriyordu.

Bütün sabah boyunca sürdü bu dolaşma. Sonra Maker Thompson'ın bürosuna dönüldü. Konuk Bay, planı bir masanın üstüne açarak şöyle dedi:

"Çok güzel ama avukatlarımın bana bildirdiğine göre bu topraklarda uygulamaya geçmemiz için gerekli kanuni yetkilerimiz yok. Kanunsuz olarak faydalanıyorum onlardan. Bu böyle sürüp gidemez."

"Kimse aksini söylemiyor," diye onun sözünü kesti Maker Thompson. "Oradaki adamlar iyi bilmelidir ki belediyelerin yapacağı hiçbir şey yok. Çünkü onların teşebbüsleri yüksek noktalarda başarısızlığa uğradı."

"Ama ne pahasına başarısızlığa uğradı?"

"Tabii ki altın pahasına."

"Doğru değil bu."

"Ona bakarsanız Şirketin bu ülkede yaptığı hiçbir şey doğru değil. Kanuni belgelere sahip değiliz diye tarım alanlarını, kuruluşları ve daha önemlisi, demiryollarını yüzüstü mü bırakalım yani?"

"Demiryolları bize ait değil bir kere. Ülkenin demiryolları. Üstelik daha yeni tamamlanmış."

"Kim dedi onu?"

"Hayır Bay Maker Thompson, toprakların tapu senetlerini almak gerekiyor; işe devam edebilmek için kanuni izin almak gerekiyor."

"Pekâlâ, pekâlâ! Kodaman kişileri satın alarak sağlayacağız bunu..."

"Nasıl sağlanacağını bilmem ama benim düşüncem bu noktada."

Derisi yüzülmüş Bay, soluk mavi gözlerini uzak bir noktaya dikmek için sarışın kaşlarını çatarak bir an ara verdi konuşmasına:

"... Ve... Biraz daha açayım: Öğütlediğiniz bu aldatma politikası benim hoşuma gidecek şey değil. Öfkelendiriyor, utandırıyor beni. İnsan Orta Amerika'da aynada kendine bakarken acı çekiyor doğrusu; adamların dertsiz, tasasız bir şekilde sahip oldukları topraklarını çekip alıyoruz ellerinden, bununla yetinmiyor, hepsini sarı madenden bir örtüyle, şu bok kokan altınla örttüğümüz daha bir sürü iş karıştırıyoruz; bunun için de tüm yaptığımız iş altını pisliğe dönüştürmek oluyor... Mülklerini ellerinden aldığınız adamlarla görüştüm, bu konuda tüm belgelerim hazır."

Konuk Bay konuşup durdukça Maker Thompson da onu süzmekteydi. Bir ara piposunu yakmak için çaktığı kibriti unuttu. Alev parmaklarını yakınca kendine geldi. Şiddetle fırlattı elindekini. Baş ve işaret parmaklarına tükürdü ama sesini çıkarmadı. Ancak bir süre sonra söze girişti:

"Saat kaçta gidiyorsunuz?"

"Teftiş etmem gereken daha başka şeyleriniz varsa kalacağım."

"Gerçekten, Vuelta del Mico fidanlıklarını da görmeniz gerekir. En iyileridir bunlar. Bu sabah sizi oraya götüremedim çünkü gitmeye de dönmeye de vaktimiz olmayacaktı. Biraz uzaktadır da... Bu öğleden sonra, *lunch*'tan* sonra bir de oraları dolaşabiliriz."

Baylarımız *lunch*'a oturmak için gitti. Bu sırada şoför Juambo le Sambito bekliyor, bir yandan da muz atıştırıyordu. Meyveyi önce titizce soyuyor, sonra da hayatla ipeğin birbirine karıştığı bitkisel özü küçük diline kadar ağzına tıkıyordu. Bir muz, bir muz daha... Ağzından, siyaha çalan iri dudaklarının çatlaklarından, bol bir salya akıyordu. Salyalar çoğaldığı zaman başını sağdan sola hızla sallıyor ya da elinin tersiyle ağzını siliyordu. Bir

* Hafif öğle yemeği.

muz daha, bir muz daha, bir muz daha!.. Onlar, baylar, *lunch*'a oturmuşlar; o, Sambito, muz yiyor.

"Juan satılmış!.." diye yanına yaklaştı tanımadığı biri. Belki de eskiden tanıyordu bu adamı. Ama çıkaramadı. Değişmişti.

"Juambo mu satıldı? Yok canım! Sambito hep aynı Sambito'dur!"

"Ya Sambo'nun adı Smith olmuşsa..."

"Olur mu öyle şey? Çünkü *Zambo*'yum ben."

"Peki, neden öyleyse?"

"Çünkü bunaltı veriyor bu bana... Sambo satılmadı. Juambo uyanık duruyor. Muz yiyor ve her şeye göz kulak oluyor."

Sambo ve Juambo, Sambito ve Juanito adının bu değişikliklerini duyunca meçhul adam daha da yaklaştı:

"*Chos, chos, moyon, con*," diye mırıldandı parola verir gibi.

Sonra başını yakınlarda kimse var mı diye dört yana çevirdikten sonra daha alçak, hemen hemen farkına varılmaz bir sesle eğildi Juambo le Sambito'nun kulağına:

"Senin patron 'temizlenecek' bu gece. Günü geldi. O yanındaki adam var ya, onun bizim tarafımızı tuttuğu, topraklarımızı geri vereceği söyleniyor. Sen, Yankee Geo uyuduğu zaman hücum eder gibi yap ve efendisine ölümün yaklaştığını gören bir köpek gibi ulu."

Şeflerden birinin otoraydan inip yaklaştığını görünce serseri –şapkasından ve donundan başka bir şey yoktu üstünde, çırılçıplaktı– çocuk dehşetinin ve vurulmuş vücutların yarattığı savaş çığlığıyla hoşça kalın diyerek uzaklaştı: *Chos, chos, moyon, con*! Güneş yanığından, gecenin ağır kokusundan, gecenin her şeyi kavuran buhar banyosu rutubetinden kara kemikli bir iskelet.

"Juambo," dedi Maker Thompson, mantar şapkasını çıkararak ve hafif, hafif olmasına rağmen başına büyük gelen bu şapkayla yüzünü yelpazeleyerek. "Juambo! Vuelta del Mico için ne dersin? Gidilebilir mi oraya?"

"Gidilir, şef! Ama tabii her zaman tehlikelidir orası. Bir kere otoray dönüş yapamayacak kadar büyük. Oysa indirme ve bindirme için yoldan çıkarırken manevra yapmak da gerekiyor. Sonra yine rayların üstüne koyuyorsun. Geçen bunu yaparken az kalsın pompa işçileriyle birlikte hayatlarımızı kaybediyorduk."

"Eh! Geçen sefer kimse ölmediğine göre şimdi biz de ölmeyeceğiz demektir. Bölge fidanlıklarını teftiş için bizi ziyaret eden o bayla birlikte gideceğiz; arabayı böyle raydan indirmek bindirmek sonra yine yola devam etmek iyi değil: İtibarımıza yakışmaz bu bizim. Ne der sonra adam? 'Amma da ihmalciymiş bunlar, şu kavisleri biraz genişletemezler miydi?' der."

"Siz nasıl emrederseniz... Yalnız ben olabilecekleri önceden söyleyeyim de Vuelta'da raydan çıkmanın iki tehlikesi var: Bir kere kaya duvarlarına bindirebiliriz ya da arabanın kendisi bizi ezer, söğüş et hâline getirir; öte yandan hendeğe yuvarlanabiliriz ki en kötüsü de bu olur."

"Sen tecrübesizsin Sambito."

"Belki de öyledir!.."

"Bu sefer Vuelta del Mico'ya gitmek için ben süreceğim arabayı... Göreceksin nasıl yapılıyormuş. Bak sana göstereyim, sen de öğren..."

"Ne çıkar, bir eksik bir fazla..."

"Ne dedin?"

"Hiç..."

Maker Thompson "ne dedin" derken elindeki bastonu vurmuştu Juambo'ya, hiç ayırmazdı o bastonu yanından, çifte tabancaları gibi.

"Demek bir eksik bir fazla ha?.."

"Bir Sambito eksik, bir Sambito fazla olmuş ne çıkar... Böyle demiştim patron!.."

"Ben de 'aramızdan biri ölmüş, biri kalmış ne çıkar' diyorsun sanmıştım..."

Yeni doğmuş fare yavrusu tenli konuk –öyle kırmızıydı ki derisi, yüzülmüş sanırdınız– Maker Thompson'ın yanına, yolcu banklarından birine oturmak için otoraya bindi. Şefin işareti üzerine Juambo yürüttü arabayı. Anayoldan çıkmadan önce, mahzenlerin önünde, sola doğru ilk yola girmek için *swick** yapması gerekti. Güneş hindistancevizi ağaçlarının gölgesini didiklemekteydi. Sararmış meralar. Kaktüsler. Palmiyelikler. Uzun palmiye dizileri. Ve binaların rengi atmış, kararmış sırtları; sanki bulutlar vantuz izleri bırakmış binaların sırtlarında, kara duman sorguçlu uzun bir baca. Bir başka baca daha alçak ama o da tütüyor. Barakalar. Su birikintileri. Sadece rayların geçmesi için yapılmış, parmaklıksız demir köprüler. Su altında topraklar, nemli ormanlar, kaba ipekle, kaplanmış, sıcak yapraklar... Dağ geçitlerinde palmiyeden kemerler, kubbeler. Şeytan tarafından yönetiliyormuş gibi uçup giden otorayın gelişini görüp korkuyla kaçışan yaban domuzları. Yumuşak gövdeli iri kuş sürüleri. Kırmızı teleklerin göz alan ışıltısı. Bir güvercinin mavi kahkaha çiçeği; kımıldadığına göre bir çiçek değil; dururken çiçek sanılabilir. Taşkın, ele geçmez çeteler hâlinde oraya buraya dağılmış maymunların isterseniz yakalayabileceğiniz kuyrukları. *Lian*'lar bazılarının bacak kadar iri sapları olan *bejucos*'lar**. Öğle sonrasının koyu renklerine karşı korkusuzca fışkırmış çiçek buketleri. Ve yeniden açılan kır, fidanlıkları barındırmak için yeniden açılan kır. Bulutlar, yaldızlı safran bulutlar. Tomurcukların, sapların, yaprakların, çiçeklerin umuduyla tıka basa dolu yeşil gövdenin şehvetli sessizliği. Geometri, mantık çizgileri, soyut çizgiler, ormanın belirsiz kitlesiyle ufukta kesilmiş muz ağacı dizileri, fidanlıklar arasına kapatılmış, yenilmiş, mahpus edilmiş, son hayat damlasını çıkarmaya mahkûm edilmiş toprağın gerçek solunumu.

Nasıl da taşkın oluyor yeşiller Vuelta del Mico yakınlarında! Görünür görünmez her şeyi nasıl da yiyip bitiriyor yeşillerin aç-

* Otorayda yapılan bir tür manevra.

** *Lian* ve *bejucos*, sarmaşık türünde tropik bitkiler.

gözlülüğü!.. Yeşilden başka hiçbir şey yok! Ama bu durgun yeşil sadece çevresindeki havayı, çevresindeki atmosferi yiyip içmekle yetinmiyor. Hayır, Vuelta del Mico'da vahşi yeşil, sadece çevresinde bulunan şeyleri çiğneyip yutmaz, yeşil su kökleriyle toprağın altını da kemirir, düşen akşamın güneş saçaklarında, kırlarda yüzen o saçaklarda, akıcı yeşimini ışıldatarak karnını doyurur ufukta. Gökyüzü, uykuya varmış saf genişliğini, hepsi de yeşil renkte olan bu kırların, bu sapların, bu köklerin, bu yaprakların, bu suların, bu taşların, bu hayvanların doymaz varlığının titreşimlerinden korumak için iyice yukarı kaldırır mavi tavanını.

Vuelto del Mico'ya yaklaşırlarken Juambo otorayın yönetimini Maker Thompson'a bıraktı. Alınan hızla ve rüzgârın etkisiyle araba iki sıçrayışta hızlıların en hızlısı Motagua'nın sürüklediği bir sal gibi yalpalayan düzlüğün arka kısmına ulaştı.

Bir önsezi vardı içinde Juambo'nun; arabayı şef yönettiğine göre... Bu şey demekti... Kaçınılmazdı bu, şaşmazdı... Bu durum içinde, şeye doğru gittikleri... Vuelta del Mico gitgide daha yakından seçiliyordu. Şu hınzır kavise gelince raylar kayalık yarlar ve uçurumlar arasına girdi birden. Toprak sekilerden kum akıyordu. Düşen kum ve çakıllardan ağlarını akıtan dikiş iplikleri gibi. Bazen taş düşüyordu, bazen toprak... Etraf yıkılıyordu sanki... Böyle hızlı, böyle acele, böyle delicesine gidiyordu şef!..

Juambo dua etmeye başladı:

"Aziz Benoit, kurtar Sambito'yu! Sen siyahsın, küçük Aziz Benoit, Juambo ise melez. Ama o da biraz siyahtır, kurtar onu. Kurtar Aziz Benoit. Aziz Benoit, Aziz Benoit..."

Birdenbire bir kavis. Bir şey yapabilecek zaman yok. Juambo arabanın birdenbire yönetimsiz bir şekilde raylardan çıkmaya başladığını, tekerleklerin, hızdan doğmuş esnek bir iradeyle, yolun dar dirseğinde bir şeylere tutunmak ve bitişmek istermiş gibi fırladığını görünce arka taraftan aşağı atlamıştı.

Dallara ve sarmaşıklara asılan şef, tozdan bembeyaz olmuş, yolun üstünde sallanıyordu. Arabaysa içindeki saygıdeğer ko-

nukla birlikte iki üç kere tepetaklak olduktan sonra boşluğa yuvarlanmıştı...

"Devrildi işte! Dememiş miydim ben?" diye bağırdı Sambito, takıldığı dalları ve sarmaşıkları gevşetip yola atlamış olan Maker Thompson'ın kulağına...

İkisi de uçuruma yuvarlanmış arabayı ve konuğu görebilmek için vakit geçirmeden dolma topraktan bir sekinin kenarına gittiler.

Arabanın düşerken söktüğü ağaçlar ve kopardığı dallar arasında açılmış bir çeşit yoldan başka bir şey görülmüyordu. Kumlara gömülmüştü otoray, ters döndüğünden tekerlekleri havada kalmıştı; hâlâ dönmekteydi bunlar.

Sambito, konuğu aramak için bir noktadan inmeye başladı. Bazen aşağı doğru kayıyor, bazen dallara tutunuyordu. Hiçbir şey görülmüyordu. Akşamın alacakaranlığı da gitgide koyulaşmaktaydı. Etrafı daha iyi dinleyebilmek için sık sık duruyor, kendi ayak seslerini kesiyordu Sambito. Ama ne kadar kulak kesilirse kesilsin yine de bir şey duyamayacaktı; çünkü saygıdeğer konuk artık hayatta değildi. Hiç değilse Sambito'ya öyle geliyordu. Ama aldanıyordu Sambito, adam yaşıyordu henüz, iri bir kayanın üstüne sırtüstü uzanmıştı, göz kapakları soğumuştu, ağzı yarı aralık ve gevşemiş... Şefi çağırmak ve acele etmesini sağlamak için bağırmaya başladı Sambito. Şef ve Sambito'nun keskin ıslığını duyup da oraya koşan birkaç kişi hendeğe iniverdi. Yardım etmekten değil, meraktan toplaşmışlardı bu adamlar. Yaralıyı yukarı çıkarmak için değnek darbeleriyle bir patika yapmak gerekti oracıkta. Sonra kollarını sedye biçiminde çapraz bağlayarak fazla sarsılmasına meydan bırakmadan yola çıkardılar onu. Zavallının kırmızı parlak teni sıcaktan eriyeceği yerde soğumuştu iyice.

Çok sert olmayan kumluk bir sekiye yerleştirdiler yaralıyı. Bu arada adamlardan biri atına binerek başka bir otoray bulmak için oradan uzaklaştı. Juambo da atın terkisindeydi. Yeni arabayı getirecek, dönüşte de kendisi kullanacaktı. Kapkara bir

gece inmişti. Vahşi hayvanların ayak sesleri duyuluyordu. Maker Thompson nöbet tutmak için ihtiyaten bir ağaca tırmandı. Tabancaları doluydu. Hücumun yalnız vahşi hayvanlardan değil, başka düşmanlardan da, insanlardan da gelebileceğini düşünüyordu. Saygıdeğer konuk can çekişir gibi hırıldıyordu. Boğuluyordu; gözleri donuk, dudaklarında kuru bir salya, saçları toz toprak içinde. Sessizlik birleştirir insanları. Böyle anlarda, biri, var olmak için ölümle hayat arasında çabalamaya başladığı zaman sessizlik hemen birinden öbürüne bir bağ kurar. Yarasalar. Böcekler. Çift olarak ilerleyen ve sonra ayrı ayrı yönlere uçunca bölünmüş gibi görülen yarasalar. Başka tuhaf şeyler... İnanılmaz. Orada bulunanlara, içlerinden birinin yurt çocuklarına ve çobanlara özgü ölümler dışında bir ölümle bu dünyadan gitmesi inanılmaz geliyordu. Bugün değilse yarın, ya bir orman açılırken ya da taş taşırken ezilip giderlerdi onlar. Ne ana, ne baba... Haç da dikilmezdi üstlerine. Hadi yallah çukura! Ondan sonra kimin ölüsü olduğunu anlayın anlayabilirseniz!

Juambo'nun sürdüğü otorayla ağır yaralı saygıdeğer konuk (kendine gelememişti) ve şef (piposu ağzında) geri döndüler. Yapraklar arasında ve ormanın kavşak yerlerinde kümeleşen, göz kırpan binlerce yıldız... Geldiler. Kaza haberi her yana yayılmıştı. Şenlikli bir şekilde aydınlatılmış evlerden adamlar çıkıyordu onları görmek için. Beyaz önlüklü, beyaz kepli hastabakıcılar doktorlar bekliyordu.

"Aziz Benoit, teşekkür ederim Sambito'yu kurtardığın için! O senin gibi siyah değil ama o da biraz siyah sayılır," diye boyuna tekrarlıyordu herkesin olayı ayrıntılarıyla anlatması için sorular yağdırdığı Juambo.

Sambito'nun asıl üstünde durduğu şey Aziz Benoit'nın gösterdiği mucizeydi. Sonra arabayı kendisinin değil de şefin, Bay Maker Thompson'ın, sürdüğünü anlatmak istiyordu. Üçüncü olarak üstünde durduğu şeyse Vuelta del Mico'daki dar yerden kim geçerse geçsin aynı akıbete uğrayacağıydı.

"Biz kurtulduk," diyordu. "Çünkü ben tam zamanında arabadan atladım. Tabii bu Aziz Benoit'nın lütfuyla oldu. Şef de tam o sırada sarmaşıklara ve dallara tutundu. Öyle yapmasaydı, kendisi de öbür mister'ın akıbetine uğrardı."

Saygıdeğer konuk, Charles Peifer, kendisine gelememişti. Önce ameliyat odasına götürdüler. Ama hiç dokunmadan çıkardılar oradan. Kafatası zedelenmişti.

"Aziz Benoit, teşekkür ederim Sambito'yu kurtardığın için. O senin gibi siyah değil ama biraz sayılır!" diye tekrarlayıp duruyordu Juambo.

Ay yükselirken, dağların eteklerini su altında bırakmıştı dalgalar. Köpekler havlıyordu karanlıkta. Oyuncuların şapkalarının üstündeki lambaların ışığı arada sırada bilardo masasını aydınlatan ışığa hâkim oluyordu. Fildişi toplar gibi, yeşil çuha da pırıl pırıldı. Sambito orada bulunanlardan birinin dirseğine dokundu ve kıçını kaşıdı. Adam onun yaklaştığını görmüş, anlamış ama görmezlikten gelmişti.

Juambo uzun süre beklemedi köşe başında don Chofo'yu. O, karanlığın içinde belirir belirmez daha fazla durmadılar orada, bir kelime bile konuşmadan ormana gittiler. Henüz ılık olan akşam nemiyle ıslaktı ayakları.

Kaza hakkında bilgi edinmek isteyen kimseler don Chofo'nun etrafını almıştı. Pek yorumlayamıyorlardı olayı. Kendilerine anlatıldığına göre bu saygıdeğer konuk topraklar meselesinde adaleti savunan biriydi. Ancak Juambo'nun kaza üstüne verdiği bilgiler herhangi bir kuşkuya meydan bırakmıyordu. Uğranılan felaket Maker Thompson'ın ihtiyatsızlığından çıkmıştı. Yine de yaralı iyileşebilir ve hazırladığı raporu Birleşik Devletler'e götürebilirdi. Bu ihtimal biraz su serpiyordu içlerine.

Esquivel kardeşler (Peru asıllı atlarına atladılar mı göktaşlarından hızlı yol alan süvarilerdi bunlar; baba bir, ana ayrı, iki kardeştiler, üç de yeğenleri vardı) don Chofo'nun o ölümcül uzlaşıcı tutumuna açıkça karşı çıkmıştı.

"Sizi evinizden atmak için geldikleri zaman ne yaparsınız? Kuvvete kuvvetle karşı koymak gerekir. İyi. Ama biz hükümetin gelip bizi korumasını beklediğimiz için kendimiz hiçbir şey yapmıyoruz. Bazı şeyler yapılabilmesi için daha vakit var önümüzde," diyordu don Chofo.

Esquvial kardeşlerse şapkalarını iyice geçirmiş oldukları başlarını sallıyorlar ve:

"Silaha sarılmalıyız, silaha sarılmalıyız, silaha sarılmalıyız," diyorlardı hepsi de ayrı ayrı.

"Yalnız kadınlar yardım ister," diye karşı koyuyordu beyaz gözlerine sinek dadanmış bir başkası.

Don Chofo kendi politikasını savunmak için söze karıştı:

"Biz kimseden yardım istemiş değiliz. Bence yardım istemek başka, hakkımız olanı elde etmek için kanuni yoldan ilerlemek başka."

"Kıçından korkmaktır bu," dedi biri.

Bir başkası hemen onayladı bu sözü:

"Evet evet, kıçından korkmanın ta kendisidir bu! Bizim buranın yasası başkadır oysa. Tanrı'nın sana verdiğini elinde tutmak için öyle kanuna falan başvurmayacaksın. Silahla göreceksin işini, silahla!"

"Tüm bunlar güzel fikirler tabii ama ben Chofo'nun tarafını tutuyorum. Çünkü Chofo onlarla değil, kolcularla mücadele etmek gerektiği kanısında. Niçin kıracağız bu biçare adamların kafalarını?"

"Onların temsilcileri oldukları için. Çünkü onları savunuyorlar. Adaletsizliğin askerleri olmuşlar. Onları savunmaya kalksa öz kardeşimle bile dövüşürüm ben. Kolcu dediğin, onlarla kumpas kurmuş adam demek. Hiç değilse biz de onların evini ateşe verelim. Nihayet onlarda ateş var da bizde yok mu? Aynı ateş bizde de var. Ateş kimsenin tekelinde değildir. İt herif! Bu senin kanını ısıtır işte!"

"Sen bizdensin Manudo, bizdensin sen," dedi Esquivel'lerden biri.

"Evet, ama bu kâğıt parçalarını imzalamak için değil... Bakın delikanlılar, ben siz nereye derseniz, nereye götürürseniz gelirim; bu ölü Yankee'ler ile olacaksa bize bunları yapmaya hakları olmadığını Tanrı'ya söyleyelim."

Esquivel'lerin büyüğü, Tano, acele acele lafları yuvarladı ağzında:

"Bu... Bu itoğlu it Yankee'ler hem... Ellerinden geldiği... Geldiği kadar bizi soyup soğana çeviriyorlar... Sonra da ne diyorlar?.. Biz diyorlar, pratik adamlarız... İşadamlarıyız diyorlar!.."

"Tamamıyla haklısın Tano Esquivel. Yankee'lerin bu kadar hızlı servet yapması karşısında dünyadaki insanların yarısının ağzı bir karış açık kalır. Çünkü çalışkan olduklarını söylerler. Korsan olduklarını, haydut olduklarını söylemezler. Oysa aslında haydutturlar..."

Göğün küresi, o büyük ve sakin karanlık, yavaşça dönmeye başladı. Zaman akmıyordu artık. Gözler yıldızlara, hep aynı yerde göz kırpan yıldızlara çarpacak gibi oluyordu. Ve hindistancevizi dallarında hafif bir rüzgâr sesi.

Saygıdeğer konuk sabah erkenden öldü, hiç kendine gelemeden.

Maker Thompson telefonda Şikago ile bağlantı kurmak için en uzak yıldızla konuşmak istermiş gibi bağırıyordu. Kürenin durumunda bir parçacık oynama vardı. Uzak yıldızsa yine eski yerinde durmaktaydı.

Saygıdeğer konuk Charles Peifer'in öldüğünü öğrenince hoşnutsuz gruplar dağılmaya başladı. Sambito yeni bir haber yaydı ortalığa. Şef, geçecek ilk yük trenine binmeyi ve tabutu *Turrealba* vapuru demir almadan limana yetiştirmeyi düşünüyordu.

Deniz solgun bir mavilik edinmişti. Tıpkı saygıdeğer konuk Charles Peifer'in gözleri gibi. Birleşik Devletler'in yıldızlı bayrağına sarılan ölü, subaylar tarafından vapurun güvertesine çı-

karıldı. Bu tören, daha sabahın ilk saatleri başlarken porselen lambaların ve reflektörlerin ışığı altında yakında bulunan tren istasyonundan ambarlara taşıdıkları muz dizilerinin ağırlığıyla iki büklüm olmuş, kırık enseli, çıplak bir sürü işçiye kısa da olsa bir soluk alma imkânı verdi. Melezler, siyahlar, yarı melezler, kolları dövmeli beyazlar. Bu boğucu günün sonunda üstlerinden trenler, muz yüklü trenler geçen vücutlar gibiydi hepsi de.

VII

GEO Maker Thompson, yüzü ve elleri kan pıhtıları içinde, uçuk mavi gözleri kapalı, saygıdeğer konuk Charles Peifer'in cenazesini yolladığı, yurdunun o yurt dışı parçasını Turrealba vapuruna teslim ettiği sabahtan beri uzun süre, birkaç yıl inmedi limana. Bugün de kızı Aurelia'yı karşılamak için iniyordu. Belice'den geliyordu Aurelia, oradaki öğrenimini bitirmiş, bir genç kız olmuştu artık.

Babalık duygusu sevecen bir aşkla kaplıyordu Maker Thompson'ın varlığını. Sanki Mayari'yi kollarında tuttuğu günlerdeki kan yeniden dönmüştü damarlarına. Ada olayından sonra Mayari tek zayıf noktaydı Maker Thompson'ın yüreğinde. Şimdi kızı dönerken içine girdiği şu duyguya on beş yıldır kapalı kalmıştı. Sıkıntılı bakışlarını ufukta gezdiriyor ve her an soruyordu Juambo'ya:

"Bir şeyler görüyor musun Sambito?"

"Hayır, şef. Hem bana kalırsa bugün gelmeyecek."

"Peki, ama telgraftaki bilgi?"

"O da var ya.... O zaman bugün geliyor demektir."

Ama koyun ufkunu, mavi köpüklerle paslanmış ufku gözlerken, uzak ve ılık noktalara gömülüp gitmeye çalışırken, Maker Thompson'ın gözleri, bir saatin birbirine yaklaşan ibreleri gibi, o adanın uzamış dili üstünde birleşiyordu. Nehirle evlenmek için gelinliklerine bürünmüş bir düş varlığının ardından yürümüştü o adada... Ve ona sesleniyordu, gizlice ona sesleniyordu: "Mayari! Mayari!.."

"Bir şey mi dediniz şef?"

"Bir şey görüyor musun," dedim, "Juambo..."

"Hiçbir şey göremiyorum."

Yalnız anısı kalıyor cinsel duygu taşımayan aşkların... Gün, saydam ve sıcak. Renklerin şöleni. Ağır uçuşları pelikanların. Toprak kaplamış süngerlerin üstünü... "Bu işi bıraksaydım, Trujillo'lu ile birlikte inci avcısı olarak denizlere dönseydim, Mayari işte beni şurada bekleyecekti." Birden Juambo'nun bağırtısıyla kendisini adalardan getiriyor; gördüğü hayalî gemi silinip gitti düşüncesinin tatlı denizinde. Gözleri bir saatin ibreleri gibi kayalık adanın üstünde birleşmişti. Ufukta ufak bir tekne gördüğünü haykıran Sambito'nun sesini duymak istemiyordu artık.

Mayari!.. Hayır, Mayari değildi bu gelen... Nişanlısı değildi şurada beklemekte olduğu... Portakal ağacı tenli, uykulu bakışlı, ipek göz kapakları altında abanoz gözlü nişanlısı değildi bu gelen.

Aurelia, dindar bir koleji, yatılı olarak bitirmişti. Bu yüzden vaktinden önce yaşlanmış bir hâli vardı. Saçlarının örgüsü sırtına sarkıyordu. Biçimsizdi vücudu, çok uzundu. Bu hâliyle bir vücuda değil de gri bir üniformaya sarılmış ve iri kulaklı bir başın geçebilmesi için bir ucu açık bırakılmış bir tüpe benziyordu...

Büroda asılı portreyle şu yaratık arasında ne gibi bir ortak nokta olabilirdi? Portredeki, güzel olmasa da gönül okşayıcı bir küçük kızdı. Aurelia babasının hayal kırıklığını fark etmişti. Onun keyifsizliğini şu rüküş kıyafetine bağladı. Öyle ya daha düzgün, daha sevimli biri olarak bekliyordu kendini, düşündüğünün tersiyle karşılaşınca böyle...

Piposunu acı gülümsemesinin içine gömerek Maker Thompson şöyle diyordu kendi kendine: "Eh! Hiçbir felaket yalnız başına gelmez. O da gözlük takmış işte!.." Yaşına rağmen bir görüş hatasını düzeltmek için taktığı gözlük, onu saç tuvaletinin, tavırlarının ve İngiliz usulü giysilerinin gösterdiğinden daha yaşlı göstermeye yetiyordu.

Üstüne üstlük, koyun dışında kuzey rüzgârı da epey kırbaçlamıştı onları. Hareketli deniz yolculuğunun etkilerinden biraz kurtulunca yüzüne renk geldi Aurelia'nın, o sıtmalı melez solgunluğu gitti. Yüzünün ortasında, gözlüğünün çerçevesinin, daha çok da iri ve erkek dişlerinin pırıltısı...

Juambo gümrük şefinin aramayı gerekli bulmadığı ufak bagajı eline aldı. Otoraya getirdi. Baba kız oturmuşlardı; kız mesafeli ve okullu, baba hayal kırıklığı içinde ve anlaşılmaz.

Palmiyeleri geçtiler. Halkalar geçirilmiş uzun zürafa boyunlu deniz sorguçları, koyun pırıltısında eriyen sorguçlar. Onları da geçtiler. Hızla geçtiler. Araba limandan uzaklaşıyor, kurumuş çamur yollara giriyordu: kulübeler, yoksul evleri, binalar...

Sambito eğleniyordu içinden matmazelle. Bunu daha yapabilmek için de işine koyulmuştu. Sessiz kahkahalar atmaya elverişli iri dudaklarının arkasında dişleri iyice ortada. Hınzır melez... Bu adı takmıştı kendine, böylesi hınzırlıkları hayat tarzı hâline getirdiği için. İşte böyle hınzırlıklar vardı hayatında. Bir de zenci örgütüyle ilgili başka şeyler. Bir de kutsal inanç.

"Soğuk karşıladı patron küçük hanımı," dedi sonradan oda arkadaşlarına. Bir açıklama yapmak yerine bu sözleri söyledi. (Ustabaşılarla aynı küçük evde oturuyordu.) Gerçekten soğuk karşıladı onu!..

Ama işte özgürlüğün tadı, bol besin, Tropika, yüzmek, at gezintileri, kokteyller, viski, sigara ve güzellik sırları, o biçimsiz yaratığı Belice'nin rahibe okulunda geçirdiği yıllardan, yüksek İngiliz sosyetesinin konuştuğu İngilizceyi kekelemekten kurtarmış, canlı, neşeli bir esmer güzeli hâline getirmişti.

Babasıyla senli benli konuşuyordu Aurelia. Bu da her şeyi yoluna koymaya yetiyordu. Babası Bay Maker Thompson değildi onun gözünde, sadece Geo Maker'di; doğrusu ya Geo Maker da kendisine kızını kazandıran bu ad altında daha rahat hissediyordu kendisini. Gerçekten nasıl da yakınlık kurmuştu şu son sıralarda ufak şeylerle, bir rahatlık kazanmıştı, iş kaygılarından

ve sorumluluklarından kurtulmuş, geçmişin yüklerini atmıştı üstünden. Hele tüccarlar gibi hep işlerden konuşmak; ondan da bir iz kalmamıştı. Böyle hep işlerden konuşmak arkeoloğu çileden çıkarmaya yetiyordu. Portekiz asıllı esmer bir Amerikalıydı arkeolog. Ray Salcedo'ydu adı. Quiriguá surlarındaki kabartmaların evrimini incelemek için bilimsel bir kurum tarafından gönderilmişti.

"Bizlerin hiçbir şey görmediğimiz şu taşlarda ne görüyorsun sen?" diye sorardı Aurelia arkeolog evlerine çay içmeye geldiği ya da kendisi iki adım ötedeki Şirket Oteli'nin barına gittiği zaman. Orada kalıyordu Ray Salcedo, kitaplarıyla, planlarıyla, fotoğraf makineleriyle, put, yeşim taşı, seramik parçası ve yontma taş koleksiyonlarıyla.

Aurelia'nın kapı önünde elini –unutulmuş bir yaprak gibi– Salcedo'nun avuçlarına birçok kereler bıraktığı ev, palmiyelerle, alacalı bulacalı çiçekliklerle, küçük beyaz yıldızlar gibi bir yasemin kalabalığıyla (canınızdan bezdirecek kadar kuvvetli bir kokusu vardı bunların) ve mahmuz biçiminde nazlı çiçeklerle çevrili bir binaydı. Sıcak, sessizlik ve Tropika'nın yarattığı o şiddetli bunaltı iki genci birbirine yaklaştırıyordu.

"Söylesene bana ne var bu taşlarda? Ne buluyorsun onlarda?"

"Yavrumu!.."

Aurelia'nın, o incelemekte olduğu kabartmaları andıran göğüsleri, sert, yalnız ve beyaz taştan yuvarlaklığı içinde, nazik sonsuz yuvarlaklığı içinde büyüyor, geriliyordu.

"Bunları anlayamadığım için utanıyorum kendimden... Öyle de karışık şeyler ki!.. Seni gidi hain seni, öğretmeyeceksin bana değil mi?"

"Pekâlâ, pekâlâ! En basitinden başlayalım. Yarım kabartma şu demek..."

Aurelia göğüslerini geriyor ve arkeoloğun öğretmen edasını taklit ediyordu:

"Pekâlâ, pekâlâ! Yarma kabartma şu demek..."

"Yarım kabartma, matmazel..."

"Bana öğretmiyorsun ya ben de öyle diyeceğim işte... Hoşça kal... Vakit geç oldu... Ben eve girmeden ışığı söndürmez Geo Maker... Ama Şikago'ya bir yolculuk yapmayı düşünüyor bugünlerde... O zaman anıtların önüne gideceğiz, tüm kabartmaların anlamlarını bir bir açıklayacaksın bana..."

Yıldız oymalı gece. Üstüne altın damgalar basılmış siyah zarf gibi. İnsanlar vardı içinde bu zarfın. Ufku örtüyordu. Gerçekten ne vardı bu yakıcı havada? Bu koku hangi bilinmez imbikten geçmişti? Hangi bitkisel düştü o yıldızlarla birlikte dönen?

Ray Salcedo, otele döndü. Karnı acıkmıştı. Bir sandviç, iki sandviç, altı sandviç indirdi mideye ve dünya kadar bira devirdi.

Ertesi gün mantar başlığını, çizmelerini giyerek gerekli şeyleri yanına alıp çalışmaya giderken yasemin dalları arasında esmer bir yaprakçığın her günkü gibi kendisine işaret ettiğini gördü. Durdu ve bu yaprakçığa merhaba demek için yukarı çıktı. Aurelia bir hamağa uzanmış, birlikte sıcaktan, sivrisineklerden, konuşacak kimsesi olmadan geçireceği şu uzun günden şikâyet etmek için onu bekliyordu. Şımartılmaya alışık bir çocuğun şikâyetleriydi bunlar, hepsi de yapmacıktı. Salcedo işine gittikten sonra da bu kez babasının başının etini yemeye başladı, eski Maya sanatından bahseden kitaplar ısmarlasın diye.

"İşler seni artık ilgilendirmiyor galiba?"

"Hayır. Şimdi beni sadece Quiriguá kabartmalarından ölçüler ilgilendiriyor. Bir de henüz okunamayan hiyerogliflerdeki muamma. Bir de kutsal şehirlerin geometrisi... Nacum'dan bahsedildiğini duydun mu hiç? Şu anda benimle Copan'a kadar arkadaşlık etmeni istiyorum. Gelir misin?.."

"Şikago'dan döneyim, nereye istersen gelirim. Hem Ray Salcedo ile de gidebilirsin. Niçin istemiyorsun onunla gitmeyi?"

"O zaten gitmişti erkenden. Şu anda Palenque'ye varmıştır."

Böylece daha önce ürünlerinin getireceği parayı tahmin etmek için sabahları ve akşamları fidanlıklarda babasıyla birlikte

yaptığı at gezintileri Quiriguá sırtlarına yapılan günübirlik ziyaretler hâline geldi. Maya kültürünün altın çağında kurulmuş olan bu şehirde siyah saçlı, mavi gözlü, esmer arkeolog sanki bir şeyler incelemiyordu da taş papazların ağzında belirecek ve kendisinin binlerce sırrı çözmesine imkân verecek bir işaret, anahtar bekliyordu.

"Sonsuz başlangıçlarla dolu hayat... Sonuç bir gün mutlaka çıkageliyor ama aradaki şeyler hep başlangıçlardan ibaret!.."

Böyle düşünüyordu Geo Maker yolculuğundan bir önceki gün muz yaprakları arasında; başında geniş kenarlı kovboy şapkası. Kızının söylediği ilahinin müziğine bırakmıştı kendini. Atların gidişi dalgalanma hareketi veriyordu vücutlarına. Bir de akşamları suda ilerleyen bir gemide duyabilir insan aynı izlenimi.

"*Jizü! Musye*!" diye bağırdı Juambo çamaşırlığın birden kapanan kapısı önünde, çalmakta olduğu ıslığı gerisin geri yutarak ve zayıf, uzun parmaklarını haç şeklinde yüzünden geçirerek.

İyi bir uşağın bakmadan görmesi, duymadan işitmesi gerekiyorsa işte Juambo da ne bir şey görmüş ne de işitmişti! Hem de göz kulak kesildiği ve kişiliğinin, gördüğünden fazlasına bakan, işittiğinden fazlasını dinleyen uşaklık hizmetine girmemiş bu iki organını fazla çalıştırdığı hâlde. Sıkıntılı bir seyirci tavrı takınmıştı. Oysa başını sallayıp hoşnutsuzluğunu belirtmeden ve sessiz birtakım hareketler yapmadan önce bu tavır içinde nasıl tutmuştu kendini. Kafası kurumuş, çikolata parçalarından ufak bir saç değirmenini andırıyordu. Gözleri iyice açılmış, üst dudağı kıvrılmıştı.

Kapının oradan uzaklaştı. Ya bir de fark etselerdi? Bir araba dayak yerdi! Gidip kanlı ağzını suyla çalkalamadan önce bir sürü tokat yerdi... Ama hayır, Juambo'yu yakalasaydılar sadece dövmekle kalmaz, onun önünde bir paravanaymış gibi küstahça devam ettirirlerdi eğlentilerini... Döşeme çatırdıyordu ayaklarının altında. Bir yandan da bal rengi yapraklı, kırmızı çiçekli ağaçların taçları içinde, gök çevresini aşkla şenlendiren papağanların,

torgayların* ve daha bir sürü kuşun şamatası. Bunlar yalnız çamaşırlığın çatısından değil, arkeologla kızın kapandıkları çamaşırlarla dolu salondan da işitiliyordu...

Pazar günü evin bu köşesindeki panjurlar hep kapalı kaldı. Juambo'dan başka kimse yoktu orada. Sabahleyin geçti evin önünden. Yabanlık giysilerini giymişti. Ağzında bir vals: giyotin valsi. Bu valsin sözlerini mi yoksa müziğini mi sevmişti Juambo? Bilmiyordu.

Benim yaptığım valsi yap, dans et sen de
Kralın perukasını takmadan dans et
Kral ki onu unutmuştu giyotinde
Ve o taç ve o kafa ve o ense

Benim yaptığım valsi yap, dans et sen de
Ölümüm ben, anladın bunu belki de
Fransa tacı var başımın üstünde
İsa'nın dikenli tacı var, dans etsene

Ama müzikten mi sözlerden mi (Osmo'lu biri söylüyordu bu valsi) daha fazla hoşlandığını anlamasaydı, pazar günleri çamaşırlığın önünden geçişinin asıl nedeninin çamaşırcı kadınların odaya sinmiş, cumartesiden kalma kokularını içine çekmek olduğunu hiç söyleyemezdi Sambito. Çamaşır kokusunu bastıran bir kokuydu bu. Çinko levhalarla ısınmış çatının vernikli ve katranlı kokusundan daha fazla hoşlandığı bir koku.

Bu ısı hamamında canlanan kadın kokusu –gece kokusu, bayram kokusu, bütün zamanların kokusu– bekâr kalmaya mahkûm o zavallı melez yalnızlığını hatırlatıyordu Juambo'ya. Çünkü Maker Thompson dul kalalı beri bir çeşit kadın gibi olmuştu onun hizmetinde. Hani işin içinde kötülük olduğundan değil ama kör bir bağlılıkla kulluk ediyordu ona. Tanrı'nın kendisinden bile korkmuyordu ondan korktuğu kadar. Ailesi vahşi hayvanlara yem olsun diye kendisini ormana bıraktıkları zaman patron gelip

* Bir tür serçe.

kurtarmamış mıydı kaplanın pençesinden? Şimdi böyle olacaktı tabii. Patron kendi evinde büyütmüştü onu. Kaplan korkusu iyice işlemişti içine, bu yüzden sık sık Aziz Benoit'nın gazabına uğrar, kriz geçirirdi. Patron her kriz geldiğinde boş tabancasını göğsüne dayayarak ölüm tehdidiyle iyileştirmişti onu sonunda. Bunun için artık kaşınmalı sarsıntılar geçirmiyordu. Yalnız bazen tüm vücudunu buz gibi bir ter basar, can çekişen kimselerde olduğu gibi idrarı soğurdu.

Kapıdan uzaklaşarak ve patronunu düşünerek yeniden istavroz çıkardı. Bir öğrenirse tamam, hepimizi öldürür. Bereket versin şimdi burada değil yabancı bir şehirde, Şikago'da. Ne de tuhaf adları oluyor oralardan gelen şu yapmacıklı kimselerin!.. Kendisinin doğduğu yerdeyse Chicomo diyorlar daha çok...

Sonra yine kadınlar. Neden hoşlanırdı melez kadın kokusundan? Kanını kaybeden ve sonra ay çıkınca yeniden bulan o varlık... Pazar günleri yalnız başına kaldığı zaman yaptığı tek iş gidip çamaşırı mavileştirmek için kullanılan çivit kokusuyla karışmış ve ortalığa sinmiş kadın kokusunu içine çekmekti. Beyaz çamaşırı mavileştirmek ve ona daha beyaz kalması için gökyüzü izlenimi vermek amacıyla kullanılırdı çivit; bulutlar sabahleyin daha temiz görünmek için akşamları mavileşirler ya tıpkı öyle. Yalnız bir erkek için daha büyük bir zevk var mıdır orada esmer tenleri devam ettiren o kokuya kendini bırakmaktan, serin suda köpüklerin okşayıcı temasıyla yumuşamış, biraz da sabunun yakıcılığını duymuş kadın ellerini, çamaşır sıkmaktan yorgun düşmüş kolları, ırmaksı akışın ışığını yansıtan güzel gözleri ve canlı tek erkek bırakmamasıyla dokunduğu her şeyi yakarak akan volkan lavlarına eş yangınlı kelimeleri hissetmekten...

Juambo'nun büyük zevki pazarları oraya girmek, bir süre kaldıktan sonra daima unuttuğu havluyla birlikte oradan çıkmaktı. Yemek odasındaki lavabonun havlusu. Yalnız bu kez, biri gelebilir diye korktuğu için valsi yarıda kesmek zorunda kalmıştı. Kirli tırnaklarındaki ekşiliği tatmak için parmaklarını emiyordu.

Beyaz güneş tepeleri. Sanki çamaşır yerine alacakaranlığa güneşle birlikte çarşaflardan, mendillerden, peçetelerden, örtülerden, kılıflardan bir evren girmişti. Aurelia boynunu uzatıyor ve sevdalı omuzunda Ray Salcedo'nun alnına yer açmak için başını arkaya atıyordu. Sanki dünyayı son kere görüyormuş gibi, onun havayı göz bebekleriyle içtikten sonra gözlerini kapadığını görüyordu Ray Salcedo. (En görkemli giysilerine bürünmüş rahip, ince taştan bıçağını saplıyor kurbanın göğsüne. Toprağın soğuk gözyaşıdır bu bıçak, taşlara ağlayan toprağın. Ve rahip onun yanan yüreğini çekip çıkarıyor ateşten bir kuş gibi.) "Tam bir öç alma," diyordu Aurelia. "Oh evet, tam öç alma!" Demirhindi ağaçlarının ağır kokusu sinmiş eşyanın gerçek dişiliğinde, pamuğun ve bezin üstünde, vücudunun farkında olmadığı uzun kolej yıllarının öcünü alıyordu kaprisleriyle. "Ah evet, tam bir öç alma; tam bir öç alma," diye tekrarlıyordu boyuna inleyen ağzıyla arkadaşınınkini arayarak ve kendi üzerine çevrilmiş yeşil göz bebeklerinin şelalesi yakınlarında onu bularak. Yıllarca süren bir ayrılıktan sonra kolejden döndüğü zaman limana kendisini karşılamaya geldiğinde elini bile uzatmayan babasından ne büyük öç alıştı bu!.. Babası kendisine güzel olmadığını hissettirdiği zaman ne kadar acı çekmişti, şimdi hâlâ çekiyordu. Renksiz, gözlüklü, saçları simsiyah örgülü, çadır bezi gibi kaba bir kumaştan giysiler içinde bir kızcağız!.. "Oh! Evet, ne intikam! Ne öç alma!" Terin ekşiliğiyle kirleniyordu öpüşleri ama kendisine yapılan her şeyin acısını çıkardığı bir çılgınlık içinde bedenini böyle bütünüyle, böyle hiç düşünmeden vermek de az tatlı şey değildi... Ey kırbaç darbeleri gibi acı bir alay taşıyan öpüşler, ey göz kapakları altındaki yaş damlaları!.. Öç almak... Bizi dünyaya getirenlerden öç almak! (Babası ona elini bile uzatmamıştı. Oysa çok uzaklardan, yatılı okuldan geliyordu o gün. İnsan yatılı okuldan boynu vuruk bir dünyadan döner gibi dönerdi oysa...) Hıçkırığın sınırında, kendilerini birbirine gitgide daha fazla adayarak, vererek, temele inerek, sadece oldukları gibi olarak, olmadıkları gibi yaşamayı

başaramayarak öç almak... Cinsel sevgide tanımlanmaz bir öç alma gücü var...

• • •

Pazar gömleğinin düğmelerini çözen Juambo musluğu aramaya koyuldu. Patlayacak hâle gelmiş kafasını suyun altına sokmak ve suyun kulaklarına, ensesine, sırtına, ta böğrünün altına iyice fışkırması için musluğu sonuna kadar açmak; ateş harlatan körükler gibi hissettiği kulaklarını tıkamak, bir yanağını suya tutmak, gözlerini kapamak, suyun çarpışı altına koymak burnunu, solumak, içine çekmek. Sonra alnını, öbür yanağını, ensesini tutmak suya. Juambo yıkandıktan sonra köpeklerin yaptığı gibi kafasını silkelemek için geri çekildi, gözleri donuk, düşüncesiz... Ağzını suyla doldurdu, suyu ağzının bir tarafından öbür tarafına geçirmeye başladı. Bu oyun epey sürdü. Sanki damarlarını yıkayan kanla kalbinin temposunu tutuyordu.

Ama nedendir böyle neşeli görünmeye çalışması insanın, bunca hüzünlüyken, bunca vahşi bir hüzün taşırken?

Birleşik Devletler'e giden patrondan üç portre kalmıştı büroda: biri Mayari'ninki. Juambo zorlukla hatırlıyordu onu. Küçücüktü ama severdi onu Juambo; her yalnız kalışında öperdi bu fotoğrafı. Çünkü yoksulları savunmuştu Mayari!

İkincisi dona Flora'nın. Yüzükoyun uzanmış dinleniyordu dona Flora. Öyle ki dirilip oradan çıkmak istese daha çok gömülecek yere.

Üçüncüsü de Matmazel Aurelia'nınki!

Portmantonun üstünde patronun tabancalarının kılıfları da kalmıştı... Juambo korkunç bir hüzün içindeydi. Parmaklarını artık o mavimsi silahlarla, vakti kıl şaşmadan bildiren o soğuk saatlerle dolu olmayan boş ceplerine soktu meşin kılıfların. ("Bir tabanca kılıfı şeklinde senin yüzün," diye tekrarlamıştı üstat, "güvensizliğimizin biteceği ve bu kılıftan tabancayı çıkaracağın güne hazırlan!")

Patronun bürosundan odasına geçti, oradan da ambara, örümcek ağı, ısınmış sedir ağacı, güve yeniği ve fare pisliği kokuyordu burası. Sandıkların arkasına attı kendini. Ne yaptığının farkındaydı: Kendisini akreplerin ve örümceklerin hücumuna sunmak demekti bu. Kanında taşıdığı o hayvan, şimşeklerini çaktırmaya başlamakta gecikmemişti. Dişleri birbirine çarpmaya başladı. İyice hissizleşmişti. Bir halkayı yutuyor gibi olmaktan dolayı, dili küçük diline yapışmıştı. Nabzı hızlı hızlı atıyor ve karayılanlar derisine sürünerek geçiyordu.

Uyandığı zaman sessiz bir salonda yattığını gördü. Kendisi gibi hareketsiz yatan ve göz kapaklarının açılıp kapanmasından başka hayat eseri göstermeyen daha birçok kişi vardı salonda. Yatağın yanında, beyazlar giymiş hastabakıcının yanında Matmazel Aurelia'yı ve Ray Salcedo'yu fark etti. Onlar da beyaz şeyler giymişlerdi. Ayaklarında, yürürken ses çıkarmayan pabuçlar vardı. Ellerinde tenis raketleri. Juambo tekrar kapayamadı gözlerini, çünkü o kadar da gücü kalmamıştı. Gözleri açık kaldı, öylece, onların üstünde: sessiz ve akıcı bir bakış... Omoa'lı o adamın söylediği vals hâlâ kulaklarındaydı:

Benim yaptığım valsi yap, dans et sen de,
Ama kralın perukasını takmadan dans et
Kral ki onu kaybetti giyotinde
Ve o taç ve o kafa ve o ense!..

"Mümkün, mümkün tabii," diyordu Ray Salcedo.

Ama mümkün olmadığını iyice biliyordu bunu söylerken. Aurelia gara kadar geçirdi onu: İki yüz adım. Juambo valizleri taşıyordu...

Aşağıda, deniz ufkunda, alçak topraklar bir fırtına akşamının koyu mavisine açılmış yeşil derinliklere karışıyordu. Öyle ağırdı ki hava, insan soluk almakta güçlük çekiyordu.

Sınırsız bir acının ağına düşmüş olan Aurelia, her zaman terini kurutmak için kullandığı mendille bu sefer gözyaşlarını silmesine rağmen heyecanına hâkim oldu sonunda.

Fırtına yaklaşıyordu. Mıknatıslı bulutların çarpışmasından fışkıran şimşekler, yankının silahlarını silip süpüren yıldırım darbeleri, ateşten atların yelelerini taramak için taraklar süzen billurlar... Ve sonra manzarayı işlemek için boşalan ince, uzun dişli sağanak. Bu ıslanmış hayvanın yani kıyının, derisi üstünde atmosferin nemli kireci, ölü kireci, karanlık kireci, yeşilimsi kireci, kırmızımsı kireci.

Gara gitmek için evinden çıkarken içinde bulunduğu coşku bütününü –Ray Salcedo "mümkün" demişti, iki kere demişti– şu anda ansızın yağan yağmurla ıslanmış ayaklarıyla hızlı hızlı eve dönerken yeniden yaşamaya başladı Aurelia. Rüyalar gibi paramparça bulutlar. Yıldırım düşmüş çukurları aydınlatan şimşekler. Ve bu sel gibi yağmurdan kaçış, bir yerde kurumak için. Sırtındaki beyaz örtünün sıyrıldığını hissetti. İyice açılmıştı sırtı. Sonsuza karşı bir sırt.

O gün evden çıkarken ortalık günlük güneşlik olduğu için geride kalan her şey yakıcıydı... Yakıcı olarak kalmıştı o günün anısı. Her şey, sağanak kompartımanın camlarını kamçılayana ve kendisi onun ağzına son kere ıslak ve sıcak dudaklarını verene kadar yakıcıydı her şey.

Öyleyse toprağın böyle ıslanması; o gitsin, Aurelia yalnız kalsın, onsuz kalsın, çıplak sırtı böyle sonsuza karşı kalsın diyeydi. Volkanik tepeler kızgın ateşle yanarken, kaynaşan dev okyanustan, içinde gerçeğin silinip gittiği bir düş buğusu, bir gevşeklik tüterken, fırtınanın çıkması Aurelia yalnız kalsın diyeydi.

Bırak geçsin ayın ışınları. Bu gece boşluğa dokunacak ellerin. Çiğle incilenmiş ellerin... Hummalı yüzünde başka birinin soğuk elleri gibi ellerin... Ve kendini yokluyorsun, bakıyorsun ki yoksun, uzaksın, yabancısın. Yok, olmak, uzak olmak, yabancı olmak: Üç ayrı durumdur bunlar. Sevdiğin ve seni seven kimseleri çevrende bulamıyorsan yoksun sen. Seni mevcut sanan insanlara karşı hiçbir ilgi duymuyorsan uzaksın. Ve yabancı!..

Yabancı... Yüzüstü yatıp bacaklarını biraz kıvırdığın zaman o çok iyi temsil ettiğin Orta Amerika haritanı çizmiyorsan yabancısın...

Böyle diyordu Ray Salcedo ona. Onu sevdiği hâlde böyle diyordu. Yeşil gözleriyle böyle diyordu... Dün! Dün! Ona sahip olduğu andan sonra bu saatte. Gözlerini yummuştu iyice, tam Aurelia'nın karşısındaydı, tıpkı kabartmalara dayanır gibi. Gözlerini yummuştu, kördü, çıplak vücuduna yapışıktı başı.

Babasını düşündü Aurelia. Kim bilir belki de şimdi limana gelmiş olacaktı babası. Adını söyledi onun: Geo Maker. Liman görüntüsüne sıkı sıkıya bağlıydı babası. Aurelia hamakta kalabilirdi. Juambo ve koruyucu melekler –sarkık kulaklı köpekler– onu korkutucu olan her şeye karşı korurlardı. Korkutucu ve sessiz olan her şeye karşı...

İlk aşkı niçin böyle bir öç hâline gelmişti? Bu iki kelimenin yan yana gelişini beğenmedi. İlk aşkı niçin böyle bir öç hâline gelmişti? Bu cümle asıl söylemek istediğini anlatamıyordu. Bulamıyordu bir türlü... Nasıl demeliydi acaba? Baba! Baba!.. *Father*! *Father*! Ben aşkla değil, öç alma tutkusuyla teslim ettim kendimi, bir öç alma tutkusuyla... Ama kimden öç alacaktım?.. Kendimden, hayattan, dünyadan, senden... Baba! Baba! *Father*! *Father*! Ama niçin öç aldım? Neden?.. Tek aşk ezgisinin, bütün günlerim ve gecelerim boyunca kendimde dinlemeye alışık olduğum bir karga gaklaması olduğunu bildiğim hâlde hangi içgüdüye uyarak yaptım bunu? Baba! Baba!.. *Father*! *Father*!

Uzun kulaklı melekler, köpekler, belli bir yükseklikten itibaren sessizlik yapraklarını yayan gölge sütunları gibi geceye doğru yükselen palmiyelerin ıslak yapraklarında rüzgârın en yumuşak fısıltısını dinliyordu. İki köpekten hangisi gözlerini önce açmıştı? Sonra hangisi? İkisinin dört gözü birden, billurdan, canlı ve aydınlık dört göz birden Sambito'nun üstüne dikildi. Sambito, kırmızı şurup dolu bir bardakla merdivenlerde görünmüştü.

"Soğuk nar şurubu getiriyorum size, hava da o kadar sıcak ki," dedi bir özeniş içinde, sonra orada durdu elindeki tepsiyle.

"Evet, susamışım... Çok sigara içtim bugün."

"Belki de yatmak istersiniz... Vakit gece yarısı... Ben burada, kapıda bekleyeceğim, bir şeye ihtiyacınız olur diye. Sonra bu hayvanları da buradan çıkarmam gerekiyor, her tarafı pireyle dolduracaklar."

Juambo kovdu köpekleri. İkisi de derin derin esneyerek kaçtı oradan. Daha sonra kendi barınağına gitti Juambo, oradan bir örtü aldı, gece ona bürünüp matmazelin kapısı önünde bir asma yatakta uyumak için.

Aurelia soyunmaya başladı. Hemen hemen hiçbir şey yoktu üstünde. Şu sıcaktan başka! Sadece külotla kaldı sonunda. O da mavi ipek köpüğünden ibaret bir şeydi. Taranmaya başladı. Uğultulu tarağı siyah saçlarından geçirirken Ray Salcedo'nun yeşil gözlerini kendisine dikerek ıslıkla çaldığı şarkıyı tekrarlamaya başladı:

Madam, şu senin kollarının arasında,
Kertenkeleye, yılana çevirirler beni;
Ama sen sıkı sarıl ve sakın bırakma,
Kocan mı? Kocanın cehennemdir yeri!
Madam senin şu kollarının arasında,
Geyiğe çevirirler beni, küçük ve vahşi,
Ama sen sıkı sarıl ve sakın bırakma
Çocuğunun babasıdır karşındaki...
Madam senin kollarının arasında,
Paslı demir çubuğa çevirirler beni;
Ama sen sıkı sarıl ve sakın bırakma
Senin isteklerinin çiçeği...

Kuvvetli ve erkek dişlerinin arasında yapışkan bir salya hâlinde tuhaf bir duyum... Yukarıdaki bendin son hecelerini üstüne basa basa tekrarlıyordu tasasızca: "*The father o'your child... The father o'your child...* Senin çocuğunun babası."

Tarağı elinden bırakmamıştı. Saçlarından geçirip geçirip Ray Salcedo'nun sesini hatırlamaya devam ediyordu:

Bir korku haykırışı duyuldu sonra:
Eyvah! Tam Lin bizi bıraktı gitti
Sevgilisinin kolları arasında
Dönüşmüştü kertenkeleye, yılana.
Ama o sımsıkı sarılmış ona
İstemiyordu başka bir koca.
Ve o dönüşmüştü onun kollarında
Bir geyiğe, küçük ve vahşi,
Ama sımsıkı sarılmıştı ona
Çocuğunun babasına...

Ve dişlerinin arasında yapışkan bir salya ve saçlarından tarağı geçiren ellerinin tembelliği ve aynı hecelerin tekrarlanışı üstlerine basa basa: "*The father o'your child*... Çocuğunun babası!"...

Ve dönüştü onun kolları arasında
Çıplak, çırılçıplak bir adama;
Ama yeşil mantosunu örtünce üstüne
İşte o zaman onun kadını oldu...

Bitkin bir şekilde yatağına uzandı Aurelia... Boğucu sıcak, uyumaya imkân vermiyordu bir türlü... Yüzü bir lokomotifin buharına tutulmuş gibi. Limanda birçok kereler makinistin yanına binerek fidanlıkları dolaşmıştı. Ama yapamıyordu artık. Kalktı. Gözleriyle emin olmak için pencereye gitti: Sadece bir tel kafesin koruduğu pencere açıktı... Parmaklarını tel kafese yaklaştırdı. Odadaki ışığa ulaşmak için çırpınan böceklerin vızıltıları dışarıda... "Tam Lin bizi bıraktı gitti!.." Ufacık, başka bir yaratık değilse, kimdi bu tüm rüzgârlara karşı duyarlı, sıkıntılı, kader tarafından mutluluğun kapısında alıkonmuş kimse? Yeniden yatağa döndü, ufak mavi külotu ve şimdi ayrı bir gerilim kazanmış kabartmaları andıran göğüsleriyle. Bu yatakta vücudunu dipdiri kılacak şeye en ufak yer yoktu... Ah! paslı demir çubuk olmuştu

isteklerinin çiçeği! "Yeşil mantomu örttüm üstüne ve o zaman o benim oldu!"

Büründüğü beyaz örtünün altından Juambo onun uyuduğunu görmüştü. Pazar günü onu çamaşırlıkta örtülerin, çarşafların üstünde biriyle nasıl... bastırdığını hatırladı; akları tebeşir gibi bembeyaz olan iri gözleri dönmeye başladı yuvalarında. Köpekler de yanına gelmişti Juambo'nun, otorayı yönetmekten nasır tutmuş ellerini yalıyorlardı. Bacakları arasından bir fare kaydı birden. Köpekler onun ardına düştü. Sonra yine hamağa uzanmış Juambo'nun yanına geldiler, onunla birlikte uyumaya başladılar.

Sessizlik doldurdu odayı. Şimdi herkes uykudaydı.

VIII

"Yürürken ökçelerinin çıkardığı ses umurunda değil ama bize iyi haberler getirdiği de muhakkak," dedi Şirket Başkanı, karşısında oturan ve orangutan asıllı sanılabilen Massachusetts Senatörü'ne, beklenen ziyaretçinin ayak sesleri duyulur duyulmaz.

Senatör, Şikago'nun en muazzam binalarından biriyken geçirdiği yangından sonra Şirket tarafından enkaz fiyatına alınmış binanın cilalı parkeleri üstünde yürüyen şu vahşi Bananera'nın ayak seslerinin kendisinde uyandırdığı iğrenme duygusunu tespit etmek için parmaklarına kadar kıl bürümüş ellerini tüylü kulağına götürdü.

Parkeler üstünde tak tak yürüyen George Maker Thompson'ın ayak sesleri kendisinden önce varmıştı Tropical Bananera S. A. başkanının kapısına. Ama başkanın rahatsız falan olduğu yoktu bu seslerden; bir fatihin ayak sesleriydi bunlar ona göre.

"Bu bir hayvan azizim!" diye reddetti onun fikrini beyaz orangutan yani Senatör.

"Sayın Senatör, Tropika'da yaşayanların daha başka türlü olmalarını mı istiyorlar acaba?"

"Bir hayvan."

"İşte geldi!"

"Hayır, yürüyor daha, duymuyor musunuz? Öyle ya yürümek diyeceğiz buna!"

"Bunlar bir fatihin ayak sesleri Bay Senatör!"

Oturması için kendisine gösterilecek koltuğu, özenle sunulacak sigaraları, yeşil jaluzilerle örtülü pencerelerden gelecek tatlı aydınlığı, duvarlara asılmış ve zavallı Orta Amerika'nın bağrında açılmış yaralar gibi üstleri çizilmiş haritaları hayal ederek yürüyen George Maker Thompson ökçelerinin döşemede çıkardığı sesleri hiç hafifletmedi. Hatta kapının önüne yaklaşırken daha da artırdı onları.

"İsterseniz şöyle oturalım Bay Maker Thompson," dedi Başkan kibar ve sevimli bir tavırla. "Nihayet geldiniz işte."

Beyaz orangutan yani Massachusetts Senatörü, ufak pembe bonbon gözlerini kaldırdı, ziyaretçilerinin koltukta taş gibi hareketsiz olduğunu görerek söze başladı:

"Bay Maker Thompson, şu toprakların bizim cumhuriyetimize ilhakı imkânları konusunda aldığımız bilgileri bir de ağzınızdan dinlemek için sizi acele acele çağırdık buraya. Biliyorsunuz 1898'den bu yana hiç ilhak yapmadık. Ha! ha! ha!.."

Gülmeye başladı önemli bir tavırla. Sanki bir çeşit yaldızlı yosun gibi yakasından ve kol ağızlarından fışkırdığı görülen bütün o sarı kıllarıyla gülüyordu.

"7 Temmuz," diye söze karıştı Başkan, "tam yedinci yıldönümündeyiz, ya yedi, ya altı, Hawaii Adaları'nın ilhakının altıncı ya da yedinci yıldönümünü. Şimdi burada hazır bulunan Sayın Massachusetts Senatörü'nün de bu büyük fetihte hizmetleri olmuştur. Kendisi toprak ilhakı konusunda uzmandır, bu konunun iyi bir teknisyenidir. Sizi buraya çağırmamın sebebi de bu."

"Büyük şeref bu!" diye bağırdı ziyaretçi koltuğuna iyice gömülmüş bulunan Maker Thompson; bir yandan da kendini, şimdiden hemen hemen ilhak edilmiş olan bu ülkeyi cumhuriyete sunan biri olarak düşeceği pasif durumda düşününce umutsuzlandı.

Senatör, bu kutlamaya teşekkür etmekten çok masanın üstünde asılı karta bakmak için eğildi. Haritayı daha iyi inceleyebilmek için sol gözüne rengi hafifçe yeşile çalan ve zümrüt izlenimi uyandıran bir monokl taktı. Sonra konuşmadan önce soluk al-

mak ihtiyacındaymış gibi titrek ve benekli dilinin dişleri arasından geçtiği görüldü.

"Gerçekten Hawaii'nin yurdumuza ilhakıyla sonuçlanan bir ihtilal hareketini düzenlediğimiz sıralarda Boston'da dünyaya gelmiş olan yurttaşım Bay Jones ile böyle yan yana oturmaktan dolayı büyük şeref kazandım; ama zor kullanmadan oldu bu, korsanlığa başvurmadan," diye tekrarlıyordu ihtiyar adam, pembe bonbon gözlerini yeşil monoklünün çevresinden ziyaretçinin üstüne dikerek. "İhtilaller, bizim ihtilallerimiz işadamları tarafından yapılmalıdır. Sizi buraya çağırmamızın asıl sebebi de bizim için çok önemli olan Karayip Denizi'ne bakan bu toprakların ilhakı imkânlarını ağzınızdan dinleyebilmemizdir."

Maker Thompson biraz yükseldi koltuğunda ve büyük el kol hareketleriyle, Başkan'a aşırı ve çekilmez gelen el kol hareketleriyle konuşmaya başladı.

"Hawaii Adaları'nın ilhak tarzının değerine karşı bir şey diyemem, yalnız sözlerime şunu belirterek başlamam gerekiyor ki bugün ilhak etmeye çalıştığımız topraklarda ukulele danslarıyla vakit öldüren bir halk değil, tersine her çağda savaşmış bir halk yaşıyor. Palmiye, onlar için yelpaze değil kılıç hizmetini görmüştür çağlar boyunca. İspanyol istilası sırasında Flandres'in göz bebeği cesur kumandanlara karşı ölesiye dövüşmüşlerdir bu toprakların insanları. Daha sonra İngiliz, Fransız, Hollandalı korsanlarla mücadele etmişlerdir."

"Zaten bunun için," diye onun sözünü kesti Başkan, "Bay Senatör zaten bunun için size barışçı yollar kullanılması gerektiğini söylüyor; askerî maceralara girmenin bir gereği yok, Hawaii'deki gibi barışçı yollardan yapılsın bu iş; önce ülkenin üçte ikisine sermaye yatırıp sonra işe girişmek en iyisi."

"İşte ben de bunun için, Bay Senatör'ün fikrini tartışmaksızın Orta Amerika ülkelerinde, barışçı yoldan bir ilhakı her planda destekleyen Hawaii halkından çok farklı insan toplulukları yaşadığını söylemek istedim."

"Bravo!" diye bağırdı Başkan.

"Daha bitmedi. Biz bu ekonomik nüfuz politikasını izleyerek daha şimdiden şu sonucu elde ettik: Bugün Bananera'da kontrolümüz altında bulunan bölgede geçerli olan tek para dolardır; hatta ülkenin kendi parası bile geçmiyor; bu bir."

"Çok önemli bir adım," diye onayladı Senatör, gözlerini duvardaki haritadan ayırarak ve pembe gözlerinin üstünde yeşil bir balgam gibi duran monoklünü çıkararak.

"İkinci olarak," diye sözüne devam etti Maker Thompson: "İspanyolcayı yürürlükten kaldırdık; Şirketimizin başka Orta Amerika ülkelerinde uyguladığı gibi bugün Bananera'da konuşulan tek dil İngilizcedir."

"Fevkalade, fevkalade," diye onayladı bunu Başkan.

"Nihayet, milli bayrağın kullanılmasına da son verdik... Şimdi yalnız bizim bayrağımız çekiliyor direklere."

"Bu biraz romantik ama..."

"Ama faydalı," diye açıkladı Başkan orangutanın sözünü keserek... "Bizim dilimizi konuşuyorlar, bizim paramızı kullanıyorlar, bizim bayrağımızı çekiyorlar! İlhak diyorduk, ilhak yapılmış bile."

"Raporunuzda eksik kalmış bazı noktalar var," dedi Senatör: "Yatırımlarımızla, oradaki toprak mülkiyeti haklarımızla, yardımcı teşebbüslerle ilgili bilgilere ayrıntılı şekilde yer vermemişsiniz. Sonra banka ve ticaret alanındaki etkilerimiz nelerdir? İlhak konusunu Washington'a sunacak Kamu Güvenlik Komitesi'ni örgütleyebilmemiz için tüm bunları bilmemiz gerekiyor."

"Hah! Şimdi yandın!" diye düşündü Maker Thompson. "Şu monokl takmış, şu yeşil dürbünlü herife göstereceğim."

Kalktı, geriye kalan şeyleri özetleyecekmiş gibi elini geniş alnına götürdü. Kahverengi gözleri sabitleşmişti.

"Bu ülkenin şimdiki hükümeti Atlantik'e kadar demiryolu kurma ve işletme hakkını bize bıraktı. İlk beş bölümü daha önce kurulmuş bu hat, ülkenin en önemli ulaşım aracı olmaktadır. Üs-

telik bu hak bize bırakılırken herhangi bir yükümlülüğe girmeyeceğimiz gibi bir karşılık da göstermeyeceğiz."

"Güzel! Demek oradaki hükümet de ilhakı benimsiyor! Öyle ya ülkenin en önemli ulaşım çizgisi olan ve söylediğiniz gibi daha önce beş bölümü kurulmuş bulunan demiryollarını bize bırakmasını başka nasıl yorumlayabiliriz? Bana öyle geliyor ki Washington'a bir bildiri yayımlamaktan başka iş düşmeyecek."

"Öte yandan sözleşmede özel bir hüküm var; söz konusu transferin içine daha birçok şeyler giriyor: Limandaki rıhtım –ki Atlantik üstünde sahip oldukları en büyük rıhtımdır–, mülkler, tekerlekli taşıtlar, yapılar, telgraf hatları, alanlar, garlar, depolar, ayrıca başkentte bulunan travers, ray gibi şeylerin hepsi tarafımızdan hiçbir gider yapılmadan bize bırakılıyor."

"Ah! Bunlar, Bay Maker Thompson, bunlar şaşırtıyor bizi! Ama bu sözleşmeyi imzalayan adam sarhoştu herhalde?"

"Yok canım. Ayakları birbirine dolaşıyordu o kadar. Sarhoşluk falan söz konusu değil. Bütün bunlar yetmezmiş gibi limandaki rıhtımların, rezervuarların, depoların, kaynakların, otuz kadar binadan –saymadan söylüyorum– meydana gelen bir blokun kapladığı tüm alanlar bize kalıyor sözleşmeye göre. Bin beş yüz kadar da iş hayvanı. Rıhtımın çevresinde, denize doğru bir mil, kıyıya doğru yüz yarda derinliğinde bir toprak parçası da bize bırakılıyor."

"Peki, ama niçin söylemediniz bize ilhak işinin olup bittiğini?" dedi Senatör.

"Desenize rıhtımlarımız, demiryollarımız, alanlarımız, binalarımız, kaynaklarımız var orada," diye saydı Başkan. "Para desen dolarla iş görülüyor, bayrak desen bizim bayrağımız çekiliyor direklere, dil desen İngilizce konuşuluyor, demek ki resmî bir bildiriden başka hiçbir şey eksik değil; üstümüze düşen de onu gerçekleştirmek."

İlhak uzmanı beyaz orangutan, yakasından fışkıran sarı yosun sakalını parmaklarının ucuyla karıştırdıktan sonra

Müsteşar'ın bu tip olaylar için kendisine verdiği özel telefon numarasına bakmak için bir kart çıkardı çantasından; pembe bonbon gözüne uçuk yeşil monoklünü taktı yeniden. Bir yandan da mırıldanmaktaydı:

*"Allons, enfants de la Patrie!"**

Yeşil telefona yaklaştı. Ne mühlet ne mesafe tanırdı bu telefon. Yüksek makamca huzura kabulünü rica ederken, telefonda sesiyle birlikte altın dişlerinin pırıltısı da ulaşıyor gibiydi karşı tarafa. Gevşeyip gözünden düşen monokl, yeleğinin üstünde dans edip duruyordu; sık ve kazayağı renkli saçlarla örtülü kafatasının üst bölümünde yitmiş pembe bonbon gözlerinden başka hiçbir şey görünmüyordu.

Çıkarken Maker Thompson'ın ökçeleri yine aynı sesleri çıkarmaya başlamıştı. Döşemeyi sarsacak şekilde. Ama hakkı vardı böyle yürümekte.

Her kapının ardında bir Yeşil Papa bulunan mutlu Porcopolis'in toprağına ayağını kuvvetle vurmaya hakkı vardı. Tropika'da geçirilmiş on beş yıl demekti bu. Bir Yankee gölüne dönen Karayip Denizi kıyılarında müstakbel bir ilhak demekti. İnsan terinin denizinde korsanlıkla geçirilmiş on beş yıl demekti. Şikago hiçbir zaman bir çift tabancayla giden ve kendisine et imparatorları, demiryolu kralları, bakır kralları arasında yer isteyerek dönen bu çocuğunun övünmesini önleyemezdi.

Sir Geo Maker Thompson... İngiltere'de doğmuş olsaydı adı böyle söylenirdi şimdi. Sir Fransis Drake gibi ve tüm şehir yeşil bayraklar –muz yaprağı yeşilinden– altında onun geçişini seyrederdi, altından daha parlak dizi dizi meşaleler ve sesleri deniz kuşlarının çığlıkları kadar melankolik olan Orta Amerikalı köleler arasında. Ama Amerika'da doğmuştu işte, bunun için Şikago'da bir reklam kurumunun, sayfalarında katillerden, banka soygunlarından, heyecanlı gangster hikâyelerinden bahseden

* Fransız milli marşından bir dize: "Haydi, yurt çocukları!"

gazetelerde muz krallarından birinin gelişi haberini yayımlatmasıyla yetinecekti...

Dünya malıyla randevulaştığı *Michigan Avenue*'dan çıktı, semtlerin karmaşasına girdi; sokaklar ince bağırsaklara, yol kavşakları hayatın sefaletiyle yeterince sindirilememiş yolcuların gelip gelip düştükleri anüs deliğine benziyordu; gelip geçenlerin oralardan çıktıktan sonra başka iç yollarda kayboldukları, sonra başka sokaklardan çıktıkları görülüyordu. Şöyledir Şikago: Bir tarafta, Grand Avenue yönünde, mermerin saltanatı; öbür tarafta yoksul insanların artık insan olmaktan çıkıp yıkıntı hâline geldiği sefalet dünyası.

Kendi semtini arıyordu Maker Thompson, sokağını, evini. Başkaları oturuyordu şimdi evinde. On beş yıl!.. Şu gördükleri omuzlarının üstüne başka başlar takılmış aynı insanlar mıydı? Yoksa aynı başlar başka insanlara mı takılmıştı? Bir binanın önünde durdu. Yoksul ve sarhoş bir orospu otururdu burada, yarasayı andıran elleriyle saçını başını yolarak Maria Céleste'nin esrarını anlatır dururdu. *Maria Céleste* adlı vapur New York'tan Avrupa'ya hareket etmişti; On bir kişi vardı içinde, bir de kaptanın karısı, bir de bir çocuk, hepsi: On üç. On gün sonra bir İngiliz gemisiyle karşılaşmışlardı; verilen sinyallere Maria Céleste'den hiç cevap gelmiyordu; durumdan kuşkulanan İngiliz gemisinin kaptanı bir şalupa indirmişti suya, Maria Céleste'nin güvertesine çıkılınca bir de görülmüştü ki vapurda hiç kimse yok, kendi kendine yolculuğuna devam ediyor Maria Céleste, ölü bir gemi... Her şey yerli yerinde, her şey düzenliydi. Cankurtaranlar eksiksiz, yelkenler açık, yıkanan çamaşırlar pruvaya asılmış, pusula işler hâlde, çark sağlam, kasarada içinde yemek yenmiş kap kacak, tayfa kulübesi, salonda iğnesi bir çocuk mayosu dikmek için kumaşa batırılmış bir dikiş makinesi, güvertede kırk sekiz saat öncesine kadar düzenli olarak tutulmuş vukuat defteri...

Şimdi o da kaybolmuştu. Maria Céleste'yi anlatamazdı artık, sesinin anısından başka bir şey kalmamıştı ondan; artık hiç, hiç,

hiç bilinmeyecek o on üç deniz yolcusunun nerede bulunduklarını polislere ya da yıldızlara soran bu kadının frengili, boğuk ve konserve açacaklarının çıkardığı cızırtıyı andıran sesi yoktu artık...

Maker Thompson gözlerini açtı ve hiç kımıldamadı yatağında. Oysa telefonun sesi kulaklarını çınlatıyordu. Alo!.. Alo!.. Otelin santrali hemen New Orleans'a bağladı hattı. Ne?.. Kızı şimdi New Orleans'ta mıydı? Demek Aurelia, New Orleans'taydı?.. Evet, oraya gitmişti Aurelia, şimdi de Tropika'ya dönerken New Orleans'tan geçmesini istiyordu babasının: Birbirlerini görürler, konuşurlardı.

Gördüğü düş ürkütmüştü onu. Yeşil gözlü, Portekiz Yankee'si kafalı genç arkeologla kızının yolculuğu arasında bir ilinti sezdi. Demek baştan çıkarmıştı kızını, şimdi de meseleyi kapatmak ya da (gülerek düzeltti) onunla birleşmek istiyordu. Birleşmek, ilhak, –işlerin en mükemmelidir ilhak– işi ilerletmek için de bu küçük yalanı uydurdu bana. Hadi evlensinler bakalım! Zengin kişiler canları istedikçe evlenip boşanır, bir mesele değil bu. Bugünkü aşkın özelliği bir *business*-aşk olmasındadır. Ama aşk Mayari'ninki gibi öyle olmaktan çıktığı zaman, dünyada yeri olmayan ve insan soyuyla bir alıp vereceği bulunmayan bir çılgınlık hâline geliyor. Aurelia annesinden kalan her şeyin sahibi şimdi: Bol ürün veren toprakları var, sonra Planatera'nın hisse senetleri, bankadaki şişkin mevduatı... Toptan hesaba vurulursa üç yüz bin dolarlık serveti elinde tutuyor; herhâlde şu aziz arkeolog itoğlusu da bu ayrıntıları sezmiş olacak. Çünkü taştan anıtlarla benim anıtsal kişiliğim arasında elbette birinciyi seçecek, Quiriguá'nın kabartmalarını Wall Street yörelerine geçirmeyi isteyecektir.

Bir sigara yaktı ve oda hizmetçisinin getirdiği gazeteyi açtı. Çabuk çabuk çevirdi sayfaları; yatak çarşafı büyüklüğündeki bu kâğıt mancınığın sayfalarını çevirirken bir haber arıyordu: doğduğu şehrin seçkin oğullarından Geo Maker Thompson adlı birinin geliş haberini. Sigara izmariti az daha parmaklarını yakacak-

tı. Duman kaçtı gözlerine. Aksırttı bu onu. Başka ve daha hafif bir duman yükseldi küçük kahvaltı masasından. Banyo küvetini dolduran suyun akışı duyuluyordu. Berber biraz sonra geleceğini bildiriyordu. O kurtardı Maker Thompson'ı. Evet, Onu kurtaran bu Figaro oldu. Elinde bir gazete, yalan ve övgü konusunda uzman olan ağzındaysa artık bir şahsiyet olmuş kişiliği için en ateşli kutlamalar. Maker Thompson bir hamlede gazeteyi kaptı onun elinden... Oradaydı işte!.. Ama nasıl görememişti kendisi?.. Fotoğrafı bir Şikago gazetesinde!.. Ne yüreklendirici şeydi bu? Şikago'nun en iyi gazetesi. Bankerler ve devlet adamları arasında George Maker Thompson!.. Geniş alnı, bol saçları, etli dudakları, zeki gözleri ve altında: George Maker Thompson ve *Green Pope* kelimeleri. Fevkalade!.. *Green Pope*!

Okudu yazıyı, yuttu, sonuna kadar, son noktasına kadar. Üstünde olayların değişip durduğu bir aynaya sahip olmak zevki. Böyleydi gazeteler. Olayların başka olayları gösterdiği aynalar. Yüzeyleriyle gerçek görüntüleri aynen kopya eden aptal sular kendilerini ne sanıyorlardı yani? Önlerine konan şeyin bir çizgisini bile değiştiremeyen o şatafatlı Venedik aynaları kendilerini ne sanıyorlardı? İnsanoğlunun günün birinde başka bir aynayı, içinde her şeyin daha iyi ya da daha kötü ama mutlaka daha değişik göründüğü şu tanrısal gazete aynasını yaratmayacağını mı sanıyorlardı? Ve işte şimdi o, yaprak yaprak katlanmış bir nehrin dibinde yansıtılmış, kopya edilmiş, resimlendirilmiş bulunuyordu; saatler aktıkça geçen, silinen, akıp giden bir nehirdeki gibi. Başka gazeteler konuşma yapmak istiyorlar. Başka aynalar. Yeni fotoğraflar. Matbaa harflerinden duşlar. Yeni değiştirimler, iki Amerika'yı birleştiren berzahın Atlantik kıyısı üstünde kuşkusuz başarılar. En az rastlanan ahtapotlardan biri, kırlangıç-ahtapot Nikaragua kıyısında hücum ediyor ona. Geo Maker Thompson, bıçak darbeleriyle mücadele ediyor. Müzisyen-balıklardan bir hamağın içine düşüyor. Sefere çıkan herkes onunla birlikte uyuyor. Bir Maya prensesi onun aşkı uğruna gelinliklerini giyerek Mota-

gua Irmağı'na atıyor kendisini, intihar ediyor. Bakir orman. Özel bir suyla beslenen timsahlar. Cama dönüşen bir suyla. En zehirli sürüngenler: Mercan-yılanlar, kancalı yılanlar, sakız ormanları. Dövmeli Yerliler. Ve sonra bir gün servet, zenginlik. Nehirlerin ayçiçeği renginde çamurlarla aktığı, kaplanların gün ortasında gözlerinden yıldız ışıltıları saçtığı topraklarda, dünyanın en iyi topraklarında, muz yetiştiriciliği. Altın sarısı renkli ve siyah halkalı kediler. İlk görüşte kaplan ya da jaguar sanırsınız ama değildir. Ocelot denir bu hayvana. İnsana saldırmaz. Köpekleri sürerler üstüne. Ocelot'un bir özelliği de tatlı ve amber renginde bir salya çıkarmasıdır, köylüler bu salyayı küçük kaplarda biriktirip saklar, güneş çarpmasına karşı serinletici bir şurup olarak kullanır. Bir gece Tropika'nın ortasında yıldırım çarptı böğürlerine. Bir anda kül olmuştu, sonra küllerin arasında bir şimşek oldu, işte o şimşek olduğu anda elinin dokunduğu her şey altın hâline geldi. Normal olarak bunun bir avuç şey olması gerekirdi. Ama öyle olmadı: Bugün bilimsel yöntemlerle sulanmış bulunan ve Kuzey Amerika sarayının bütün başka muzlara tercih ettiği o *guineo* cinsinin en büyülü fidanlıklarında milyonlarca yeşil altın dizileri üreten alanları kucaklaması için gök gürültüsü onun ellerini, sesini ve yankısını çoğalttı parmaklarının hareketleriyle. Ve şimşek yeniden şimdiki hâline dönüştürdü onu, Yeşil Papa yaptı; şimdi gazete satıcılarının Şikago sokaklarında, yüzlerce yüzlerce sokakta, bir sancak gibi gezdirdikleri Yeşil Papa. *Green Pope! Green Pope!* Ve New York borsasında, Paris borsasında ve dünyanın tüm borsalarında muz şirketinin hisse senetleri yükseliyor, yükseliyordu... "Ben 511'e alıyorum!" "617'ye alırım!.." "702'ye!.." "809'a!.." *Green Pope!.. Green Pope*!..

Sekreterler, muhafızlar, dalkavuklar, sımsıkı ve hemen hemen aşılmaz bir çember meydana getirdi çevresinde. Kurşundan, elle tutulur bir atmosfer soğutuyordu günlerini, gecelerini; çekilmemiş kurşunlardan, gizli kurşunlardan, maden soğukluğundan ve çevresinde halkalanan nezaketten bir atmosfer. Tabancalar, mit-

ralyözler, ince çelik mahfazalı yerler, zırhlı arabalar. Dalkavuklar yalnız multimilyonerlerin resimlerini basan lüks baskılı dergilerin parlak kâğıt aynalarında çıkmış portrelerini göstermeye geliyorlardı. Pürtüklü kâğıt, gazete kâğıdı artık çıkmıştı Maker Thompson'ın hayatından. Onun yerini ipek ve parfüm reklamlarıyla süslü sayfalar aldı. Yaldızlı harflerle yazılmış yazıların üstünde Maker Thompson'ın boy resimleri: Şirket başkanlığının mukadder adayı olarak Yeşil Papa, Karayip muz fidanlıklarının kutsal Papası, büyük zümrüt yüzüğü parmağına takmaya layık adam!..

Maker Thompson her şeyi söyleyebilirdi. Yeşil Papa olmak, ilhak edilen yeni toprakların valisi olmak istiyordu. Meseleye olmuş gözüyle bakıyordu. Şirket Başkanı ve Massachusetts Senatörü saat onda kendisini bekliyordu. Beyaz orangutan kıllı elini uzattı. Parmaklarına açık mandalina renginde cila sürülmüştü. Alışılmamış ama anlaşılır bir içtenlik. Kişiliği hakkında çok şey öğrenmişti gazetelerden, bu yüzden daha candan ilgileniyordu şimdi onunla.

"Washington'dan geliyorum," demek gereğini duydu hemen: "Ama şöyle otursak daha iyi değil mi? İlhak meselesini eski dostum Müsteşar'la görüştüm, uluslararası herhangi bir güçlük çıkmayacağa benzer. Yalnız Bay Maker Thompson, bize ait olan bu topraklarla Britanya Honduras'ı denen İngiliz kolonisi arasında ne kadar mesafe var acaba?"

"Haritada görmek mümkün Bay Senatör, izin verirseniz, hemen hesabını çıkarabiliriz."

"Tam da İngilizlere komşu!" diye bağırdı Senatör, masanın üstüne açılmış haritada yeşilimsi monokl takılı pembe gözünü gezdirerek: "İngiltere yeryüzünde kendi tacı yönünden yararlı gördüğü her yeri komşuluk kavramını ileri sürerek benimseyiverir. Denizlerin hâkimi olması da istediği her yere komşu olmasını kolaylaştırır. Yalnız bu kez iş değişik: Buradaki komşuluk bir varsayım değil de coğrafi bir gerçek."

Yeniden haritanın üstüne eğilen Senatör'ün giysisi altından sarı kıllar taşmaya başlamıştı; şişman olduğundan inliyordu, başparmağıyla yakasından taşan sarı kılları içeri tıkmaya çalışırken iki üç parmağıyla da sallanan monoklü yeniden tutmaya uğraşıyordu.

"Tam İngiliz sınırında!.. Baylar, ilhakın sadece elimizdeki avantajlarıyla yetinmeye mecburuz..."

"İlhak yapılmadan bir avantaj kazanılabileceğini sanmıyorum," diye fikrini açıkladı Maker Thompson. "İngiliz domuzlarının hoşuna gitmiyor diye partiyi başlangıçta kaybedersek ileride her şeyi kaybedebiliriz."

"Ne yazık ki ortada yalnız İngilizler yok. Almanya'ya giden Alman kahvesinin sevki bakımından büyük önem taşıyan nehir, deniz ve göl insanları var bu topraklarda. Orta Amerika ülkeleri gibi Almanya da bizim bu yöndeki ilhakçı tutumumuzla kendisini zarara uğramış görecektir."

"Tersine, Almanlar elindeki toprakları genişleten İngiltere'ye karşı oldukları için bu projeyi sempatiyle karşılar. İngilizlerin Britanya Honduras'ını ne hâle getirdiklerini bilmek yeter: Soyup soğana çevrilmiş bir iskelet hâline getirdiler ülkeyi, tek ağaç bile yok, çoğunluğu siyah olan halk, hayvanlardan daha kötü şartlar içinde yaşıyor. Oraya gittiğimde valiyle görüşmüştüm. Bir tane patates ve yarım marul yemek için smokinini giyen bir İngiliz'di bu. Şöyle demişti bana: 'Saygıdeğer dost, biz İngilizler gittiğimiz her yerde kölelerin özgürlüğünü ilan ediyoruz, yük hayvanlarınınkini değil!..' Bizse aynı şeyi hükümet binasının tanrısal Karayip Denizi'ne nazır en büyük penceresini yerinden oynatmadan devam ettiriyoruz. Tam zamanında oluyor bizim işimiz: Belice'yi elde tutmak için bizden daha haklı bir durumları olmayacağı için İngilizler bu toprakları ilhak etmemize ses çıkaramayacaktır."

"Ama karşı koymaları için bu daha önemli bir neden değil mi?" diye söze karıştı Başkan. "Belice'de kalmaya hakları olmadığına göre bu küçük cumhuriyetin bizim gibi güçlü bir devlet

tarafından ilhak edilmesinden korkacaklardır; kendilerine ait olmayan topraklardan çekilmelerini, kesin olarak oraları bırakmalarını, ne hâlleri varsa gidip kendi adalarında görmelerini isteriz diye."

"Meselenin en can alıcı noktasına dokundunuz!" diye bağırdı Maker Thompson, bakışlarının esmer alevini Şirket Başkanı'nın madenî gözlerine fırlatarak.

Ve düşüncelerle yüklü kısa bir süreden sonra ekledi:

"Bir kere bu küçük cumhuriyeti kendi topraklarımıza kattıktan sonra bize daha önce bir şeker adası sağlayan Monroe doktrinine dayanarak İngilizleri Britanya Honduras'ından kovarız."

"Bu durumda Montrö doktrini uygulanamaz," diyerek söze karıştı Senatör. "Unutmayalım ki henüz mürekkebi kurumamış bir İngiliz-Japon anlaşması var. Ayrıca Trafalgar Savaşı'nın bir hiç yüzünden yapılmadığını da aklımızdan çıkarmayalım. İngiltere, İspanya değildir. Zaman kazanmak ve bir sonuca varmak için meseleyi özetleyelim. İngiltere olsun, Almanya olsun, Orta Amerika ülkeleri olsun bu tarz bir ilhaka karşı çıkacaktır. Bu yüzden elimizde tuttuğumuz kadarıyla yetinmeliyiz: Yani fiilî ilhak sınırında kalmalıyız. İngilizleri kel ve ağaçsız Honduras'ları ile ve -öyle ya- sarhoş oldukları zaman uzanıp uyuyacakları kulüpleriyle, müthiş *ladies* olan kadınlarıyla (*ladies* kelimesini Fransızca okuyarak İngiliz kadınlarının 'müthiş çirkin' olduklarını söylemek istiyordu)* baş başa bırakalım."

Gülüyor ve parmaklarının ucunda kalan ufak salya parçasını beklemeye hazırlanmış gibi cebinden yarı yarıya sarkmış mendili yerine eliyle siliyordu dudaklarını.

Şirket Başkanı da gülmeye başlamıştı. Senatör sözünün sonunu getirdi:

"Almanları da kendi kahve tarlalarında, limanlarında bırakalım. Demin de söylediğim gibi şu anda elimizde bulunan avantaj-

* Fransızca "laide" çirkin demektir.

larla yetinelim: Demiryollarıyla, rıhtımlarla, dikim alanlarıyla. Bunun dışında ilhaka ne lüzum var?"

"Müsaade ederseniz Bay Senatör..."

"Müsaade sizin Bay Maker Thompson..."

"Meseleyi yanlış koyduk galiba, bunun için de Müsteşar ekselanslarının ve sizin vardığınız sonucu kabul edilmez olarak nitelendirme hakkını buluyorum kendimde Bay Senatör. Şirket, üstünde çalıştığı toprakların kanuni sahibi değil. Mülkiyet hakkımız yok bu topraklarda. Orada kalmamıza izin veren hiçbir belgeye sahip değiliz. Her an kalkıp bize 'hadi baylar, çekin arabanızı, buradaki hiçbir şey sizin değil' diyebilirler. Oradaki durumumuzu her karış toprağa pesolar ekerek sürdürüyoruz. Hükümet çevrelerindeyse altın pesolar ekmemiz gerekiyor. Toprakları ellerinden alınmış kimselerin çığlığı bize kadar ulaşmıyor, açlığın yarattığı esneme gibi ağızlarda kalıyor. Halk kitlesiyle yöneticiler arasında altın bir duvar vardır orada, bir sessizliği yankısız olarak sürdüren bu duvar, bu altın duvar biziz; hoşnutsuzluk çığlığı yüksek perdeden olduğu zaman başkaldıranları ezmek için duvardan parçalar kopar. Öte yandan imzalanan sözleşmeye göre demiryolları, rıhtımlar, kaynaklar, tekerlekli araçlar, çeşitli binalar, kıyı boyunca uzanan toprak alanları bize hiçbir gider karşılığı olmadan ve hiçbir yükümlülüğü gerektirmeden bırakılmış bulunuyor; söz konusu sözleşme ülkenin tarihinde benzersizdir; bu yüzden her an yeniden gözden geçirilebilir ve yürürlükten kaldırılabilir. Çünkü sözleşmenin birçok hukuki sakatlığı arasında öyle bir nokta var ki onu tümüyle hükümsüz bırakabilir: Ülkenin anayasasına aykırı oluşu. Her şeyi kaybetmek tehlikesi karşısında ilhak meselesi Kuzey Amerikalıların menfaatlerini koruyacak bir çare olarak beliriyor. Hem sonra unutmamalı ki biz bu ülkeye ilkin gemilerimizle haberleşme imkânını sağlamak bahanesiyle girdik sonra da yavaş yavaş..."

"Anlı şanlı, soylu Maker Thompson oldunuz! Bütün Şikago büyük başarınızı alkışlıyor!"

"Alkışlar," dedi Geo, Başkan'a dönerek, "bizi her şeyi kaybetmek tehlikesinden kurtarmıyor. İşte ben bunun için ilhakın gerekliliği üstünde duruyorum. Umarım ki bu anlattıklarımdan sonra Bay Senatör eski dostu Müsteşar'la yeniden görüşür ve meseleyi olduğu gibi belirtir ona. Demiryollarını, rıhtımlarını, zenginliklerini bize bırakan, bankası, ticareti ve politikası üstünde büyük etkilerimiz olan, bize danışan, bizden korkan bu cumhuriyetin ilhakı yoluyla menfaatlerimizin korunmasına ihtiyacımız var. Devletin üç kuvvetinden daha etkiliyiz orada, ayrıca dördüncü kuvveti destekliyoruz; birçok gazeteciyi gizlice reklam ve parayla beslemeseydik bu dediğim etkiyi yaratamazdık."

"Evet, tabii," diye hak verdi Senatör. "Bu söylediğiniz noktalarda mesele bambaşka bir durum kazanıyor ama devlet bakanlığına giderek, sadece dikim alanlarına yatırılmış sermayeyi korumak için bir cumhuriyetin ilhakını istemek biraz aşırı bir hareket olur gibi geliyor bana."

"Sayın Senatör dikim alanları meselesini sadece bizim savunduğumuz menfaatler olarak görmemeli; boşuna vakit öldürmek olur bu. Politik açıdan başka can alıcı noktalar var. Kamuoyu dediğiniz anlamsız bir sinektir; basınınız onu kendi örümcek ağlarına rahatça düşürebilir. Toprak bütünlüğümüzün güvenliği için bir kampanya açılmalıdır. Güç yönünden, topraklarımız Panama'ya kadar uzanıyor çünkü Tehuantepec'i dışarıda tutsak bile Meksika coğrafi bütünlüğümüzün ve Kuzey Amerika sistemimizin parçasıdır. Bu kampanyanın yanı sıra Latin Amerika'daki geniş Japon casusluk şebekesi ve sarı tehlike üstüne bir dizi heyecanlı haber, bizim ilhakçı politikamıza uygun bir hava hazırlayabilir. Hatırlarsanız Panama Kanalı açılmadan önce Nikaragua ile Tehuantepec arasında bir birlik devleti kurulması için pek engel bulunmadığı düşünülmüştü; böylece Japonya'nın Meksika'dan Panama Kanalı'na sarkması,

yapım hâlindeki Panamerikan Yolu'ndan* yararlanması ve bizim filomuzun sıkıştırılması tehlikeleri önlenmiş olacaktı. İşte şimdi de aynı sıkıştırılma noktasında üsteleyelim: Teknik veriler ve yetkili kişilerin kanıları bizim lehimizde işleyecek şekildedir. Kongredeki bazı temsilcilere bel bağlayabileceğimize inanıyorum ben..."

"Tanrısal Karayip Denizi'nin Kutsal Papası, böyle olmak istiyordun sen değil mi?" diye düşündü Massachusetts Senatörü bu söylevi dinlerken.

"Sayın Senatör Washington ile yeniden temas etmek lütfunda bulunacaklar," dedi Tropical Platanera S. A.'nın başkanı. "Uluslararası durum açıkça bir ilhak için elverişliyse öyle sanıyorum ki bu topraklarda iki ya da üç yüz yıllık bir himaye rejimi bizim menfaatlerimize azıcık da olsa siper olabilir."

"Bunun ne kadar süreceği pek belli olmaz. Size demiştim ben, bunlar *ukulele* danslarıyla uğraşan adamlar değil, bayağı savaşçı kimseler diye. Himayecilik, temelinde özgürlüğü, serbestliği öneren bir kavramdır; halkın savaşçı özelliğini uyaracak, onu mücadelelere, kurbanlar vermeye itecektir... Oysa ilhak öyle değil, hiçbir umut yolu bırakmaz ilhak. Düşününüz ki şu içinde bulunduğumuz durumu elde edinceye kadar kökünden söktüğünüzde derhal yeni kökler salan ağaçlar gibi ne adamlar yok ettim ben; Panama'dan kendi getirdiğimiz hastalıkları yok etmek için oturdukları evleri ateşe verdim ve inanılmaz görünen bazı şeylerle mücadele ettim: yerlilerin dayanıklılığıyla, çalışma gücüyle... Bizim rekabetimiz başladığı zaman kendi ürünlerinden hatırı sayılır sonuçlar alıyorlardı. Kırıp geçirmem gerekti çoğunu. Kimisini askerî hizmet için kışlalara sürdüm, kimisini sularda boğdum, kimisini kaplanların, yılanların pençesine attım... Bu ülkede himaye rejiminin zor sökeceğini bunlar size gösterir belki."

---

* Panamerikan karayolu, Alaska'dan Ateş Toprakları'na kadar uzanan ve çok az boşluğu olan bir karayolu sistemi.

"Aynı zorluk," diye söze karıştı Senatör, "hükümetimizden ilhaka karar vermesini isteyecek kimselerin imzalarını toplama işinde de var. Hawaii adalarının ilhakı sırasında da öyle olmuştu."

"Aynı şey değil bu. Katiyen aynı şey değil. Burada ilk planda olan ve her şeyi açıklayan şey olaylardır. Bize demiryollarını vererek kendileri ilhak istemiş oluyorlar. Demiryollarını bize bırakırken sadece bir armağanda bulunmuş olmuyorlar, buraya dikkatinizi çekerim, biz muz servetimizin ulaştırılmasında kullandıktan sonra gerekli gördüğümüz anda aynı demiryollarını altın pesolar ödeyerek satın alacaklar yeniden. Aramızdaki sözleşme, bize bıraktıkları şeyleri ileride yeniden satın almaları hükmünü de taşıyor. Binbir Gece Masalları'nı andıran bu anlaşmanın yarın yeniden gözden geçirilmesini önlemek için zorunlu bir tavır almamız ve sözleşme metnini bize katılmak istemenin, ilhak istemenin açık isteği gibi yorumlamamız gerekiyor."

"Ama bu yetmez Bay Maker Thompson; yurttaşların, ileri gelen bazı şahsiyetlerin Washington'a gelmesi, ilhak için teşebbüste bulunması da lazım."

"Sayın Senatör de beni desteklerlerse ilhak işini istemek için Washington'a ilk gelenler, demiryollarını efsanevi şartlarla bize bırakan kimseler olacak. Hepsi de şerefle dolu ve mutlak onur taşıyan kimseler. Birleşik Devletler'e katıldıkları zaman bizler gibi olacaklarına inanan, çocuklarını Kuzey Amerikalı olmaları için yetiştiren, kendilerine özgü her şeyi aşağılık bularak iğrenen, milli her şeyden nefret eden kimseler hepsi de..."

"Bu şartlarda devlet bakanlığına tekrar gitmekte sakınca görmüyorum ben."

"Savaşı başlatmak lazım," dedi Başkan, Senatör'e dönerek ve beyaz orangutanın Washington ile görüşmesine yardım etmek için yeşil telefonun dinleyicisini kaldırdı.

"Sizi bırakacağım," diye özür diledi Maker Thompson ayağa kalkarak. "New Orleans'ta da birkaç gün geçirmem gerekiyor. Umarım her şey iyi gidecek ve bir dahaki toplantıda Sayın

Senatör'den bizi Jackson'lar, Polk'lar, Mac Kinley'ler gibi büyük ilhakçıların arasına sokan haberler alacağız."

• • •

Geo Maker (Aurelia kendisini böyle çağırıyordu ya) gizlice inmişti New Orleans'a. Ömründe ilk defa baba rolü oynayarak tuzağa düşmüş bir hayvan gibi kızıyla birlikte dolaşıp duruyordu şehrin sokaklarını; renkli ayakkabı boyacılarının, giymiş olduğu kusursuz pabuçları neşe içinde boyadıklarını görerek, onları ayna gibi yapmak için konulan bir parça boyanın sürülmesiyle, fırçaların harekete geçmesiyle, bir müzik gibi sağdan sola soldan sağa gidip gelmesiyle eğlenerek. Mavi bezden çok temiz giysiler vardı boyacıların üstlerinde. Eski şapkalarını başlarının bir tarafına yanlamasına yıkarak, öbür taraftan sarışın, biraz da ağarmış, bir tutam kâkülün alınlarına düşmesini sağlıyorlardı...

Koluna asılarak yürüyen Aurelia bir büyükbaba olarak görmüyordu onu ama baba olarak da, herhangi bir aile büyüğü olarak da görmüyordu. Bir adamdı bu işte! Ailesiz bir adam, bir deniz adamı, bir muz yetiştiricisi ve şimdi günün adamı olmuş biri, olaylarla yüklü olarak çıkan ve zamanın nehrinde yiten gazetelere karşı dikkatli biri.

Aurelia'nın durumu uzun gezintileri gerektiriyor, Geo Maker da onunla birlikte dükkândan dükkâna, köşe başından köşe başına (Tropika'da *paseando* denir bunlara) koşuyordu. Gökyüzü, gecenin kadifesi üstüne yayıyordu mücevherlerini ve şehir, renkli ve göz alıcı giysiler içindeki insanlarıyla, her yerde rastlanan zencileriyle, ayışığında bir bayram örtüsü üstündeki siyah fasulyeler gibi görünüyordu.

"Geo Maker," dedi Aurelia kolundan çekerek onu, "gel, şu afişi okuyacağız; sarıhumma hakkında bir şeyler yazıyor."

"Daha iyi teklifler yapılmıştı bana!"

"Gel! Okuyalım şunu. Ne yazdığını öğrenmek lazım!"

"Canım o da öbürleri gibi. Hepsinde aynı şey yazılı. Her afiş metninin ayrı olduğunu mu sanıyorsun yoksa?"

Belediye terimleriyle yazılmış bu ölüm haberini okumak için orada durmasın diye hafifçe çekti onu duvarın dibinden. İçlerine vebanın matemi sinmiş bu harflerde bir tehlike işareti tütüyordu; 1867 yazını aklına getiriyordu insanın; sarıhummanın halkı kırıp geçirdiği o yazı.

Maker Thompson kızının çağrısı üzerine koşup geldiği güne kadar sık sık geçerdi New Orleans'tan, ama hiç durmazdı. Çok gerilerde kalmış bir geceden beri bu böyleydi. Çok genç olduğu yıllardaydı, bir gece iyice kafayı çekmiş, meyhaneden çıkıyordu ki büyük bir kasırgaya tutulmuştu şehir, her tarafı basan sular onu da sürüklemeye başlamıştı sel gibi akan yağmurun altında. Akıntı onu da silkiyordu evlerin mobilyaları arasında, sanki o da bir mobilyaymış, insandan bir mobilyaymış gibi. Yavaş yavaş gördüğünün kâbus değil, gerçek olduğunu fark etmişti, viskinin içine yuvarlanan bir ayyaş gibi sürüklenip gidiyordu. Başı bir balkona çarpınca ayılmıştı, elbiseleri üstündeydi, pis kokulu bir suda iliklerine kadar ıslanmıştı. Gözlerini açıp içinde bulunduğu tehlikeyi görünce bir ağaca asılana kadar akıntı yönünde yüzmeye karar vermişti. Karanlıkta biçimler ancak zor zoruna seçilebiliyordu. Arkasında önünde bulunan ve kendilerine hâkim olmaktan çıkmış insanların hiçbirini tanıyamıyordu Maker Thompson. Kaskatı ve iyice sarhoş olduğu anlaşılan bir bay yaklaşan tehlikeyi kavrayamamış, su üstünde kalabilmek için cambaz gibi birtakım hareketler yapıyordu. Maker Thompson bağırmıştı ona: "Eğer bir yere tutunmazsanız mahvolursunuz! Bakın, şurada, çok yakınınızda tutunulabilecek bir dal var!.." Tam bu sırada akıntı, sessizce dallara tutunmuş bir başka adamcağızı çekip götürmüştü, hemen hemen damların üstünden aşarak akan ılık suda hava kabarcıklarının çıkmasına bile meydan bırakmadan. Birtakım insanlar geliyor, birtakımları gidiyorlardı, tek kelime söylemeksizin, soluk almaksızın, hatta boğulurken tepinmeye fırsat bulmaksızın.

Bunlardan biri geçerken Maker Thompson'ın koluna asılmıştı; o da akıntıya kapılıp gitmemek için adamı yakalayıp çekerken bir kazazedeye dokunmuş olma duygusunu tatmıştı.

Sabah güneşi şehrin üstünde yükselirken; geceye neşeli sarhoşlar arasında bir meyhanede başlayan Maker Thompson kendini giyimli iskeletler arasında yüzer hâlde görmüştü; doğrusu bunların hepsi de herhangi bir kulüptekinden daha hareketliydi; kimileri ölmüş kafalarını, kimileri parşömen yüzlerini gösteren ve su baskınının kendilerine açtığı birkaç mezara yığılmış bir sürü kadavra.

Isıölçer ateşi gösteriyor. Bunaltıcı buharlaşma. Yükselen güneşin aydınlattığı bu ölüler kulübünden dehşete kapılmış olan Maker Thompson, Karayiplere doğru açılmak için limanı terk eden gemilerden birine attı kapağı. Honduras kıyısına gelince de inmekte gecikmedi.

"Kabul ediyor musun Geo Maker?" diye sordu Aurelia, onun düşüncelerini öğrenmek için. "Kızınla körü körüne bir anlaşmaya girmeyi kabul ediyor musun?"

"Meselenin ne olduğunu bilmeliyim."

"Peki, ilhak edilen toprakların valisi olursan Ray Saicedo'yu bağışlayacaksın."

Maker Thompson, sinirli bir tavırla kolunu çekiyormuş gibi yaptı ama Aurelia iyi kavramıştı onu, sessizce yürümeye devam ettiler. Ayaklarına bakıyordu Aurelia –insanlar geçiyordu durmaksızın, arabalar içinde ya da yaya– Geo Maker ise meydan saatlerine bakarak saatin tam tamına ne olduğunu anlamaya çalışıyordu.

"Öyle de olsa onu bağışlayamazdım galiba."

Kendine geldi Aurelia. Başını havaya kaldırarak:

"Öyle olsun," dedi. "Peki Geo Maker, bağışlama beni artık; bağışlama beni, ne yapalım!"

"Çok güzel. Bağışlamıyorum seni! Annenin ve kız kardeşin Mayari'nin olan her şeyin sana kaldığını, senin mülkiyetin ve yö-

netimin altında bulunması gerektiğini bilmem avukatlarım sana bildirdi mi?"

"Dün bildirmişlerdi... Ama menfaatler söz konusu değil, bedeli olmayan bir şey var burada: senin bağışlaman. Onu bağışlamanı istiyorum. Bana öyle geliyor ki değerli olduğunu sandığım şeyin, benim gözümde değerliliğini sürdürmesi senin bağışlaman ölçüsünde olacak. Sen bağışlamadıkça Geo Maker, o benim için artık aynı şey değildir."

"Benim için burada asıl hakaret senin anne olmak üzere oluşun değil, onun bana düşüncelerini anlatan tek kelime söylemeksizin çıkıp gitmesidir. Yarı yarıya terk edilmiş durumdasın şimdi. Hiç haber almadın ondan. Nasıl bağışlarım onu? Hayır, hiçbir şekilde."

"Ama yazacaktır mutlaka. Mısır'a gidiyordu. Arkeologlar, keşfettikleri sessizlik dünyasına yaklaştıkları zaman tüm canlı varlıkları unutur."

"Sana bir adres bıraksaydı, Kahire'ye telefon ederek konuşabilirdik onunla."

"Bana yazıp bildireceğini söylemişti."

"Durumunu biliyor mu?"

"Hiçbir şey demedim ona. Çünkü bana öyle geldi ki bu, yola giden bir kimseyi kendim için kullanmak olacaktı. Hem biz hayatta öyle irade dışı bir şekilde birleştik ki, bu henüz doğmamış yaratık, bizim için bağ değildi."

Adımlarını sıklaştırdılar. Geo Maker'ın önemli bir randevusu vardı. Siyah pantolon. Siyah kravat. Beyaz dumanlar. Sigaralar. Kokular ve küçük bir gönye.

• • •

Pencerelerden dökülen ışıltıların Missisipi'nin yüzeyini yaldızladığı kısımlar dışında, evin çevresinden geçenin su mu yoksa sessizlik mi olduğunu bilemezdiniz. Bir zenci, Maker

Thompson'ı eski halılar, porselenler, fildişi eşya ve antika mobilyalar bulunan salona kadar götürdü. Bir perde dalgalandı ve Tropical Platanera S. A.'nın en büyük hissedarıyla karşı karşıya geldiler: Kısa boylu, iri kafalı, geniş omuzlu ve cilalı pabuçlar giyinmiş biri.

"Hoş geldiniz!.. Sizi yalnız hakkınızda söylenen sözlerle tanıyordum. Söylentilerle ve yazdığınız mektuplarla."

"Binlerce kere teşekkür Bay Gray!.. Elinizi sıkmakla onur kazanıyorum! Ben de sizi şahsen tanıyabildiğim için çok mutluyum."

"Bir sigara?.. Viski getirtelim ve oturalım. Nereye oturmak istersiniz? Şu koltukta rahat edebilir misiniz acaba?"

"Çok hoş..."

"Suyla mı olsun? Yoksa maden suyuyla mı? Viskisi çok mu olsun?"

"Bilmem duydunuz mu? Tropika'da viskiyi hindistancevizi suyuyla içerler."

"Herhalde sıtmaya karşı iyi geliyordur."

"Can sıkıntısına karşı birebirdir."

"Bu yüzden bu usulü İngilizlerin icat ettiğini söylemeyeceksiniz herhalde. Şimdi, rastlaşmamızın ve hissedarların gelecek toplantısında kazanacağınız zaferin şerefine içelim. Şirket başkanlığına seçilmeniz garantilendi. O gün de şampanya açarız artık."

"Sıhhatinize Bay Gray! Sizin gibi bana babalık eden biriyle..."

"Seçilmeniz garantilendi. Büyük hissedarların hepsine güveniyoruz. Kind'in yönetimindeki birkaç softaya gelince hiç de önemli değil. Tanıyor musunuz bu zatı?"

"On beş yılı aşkındır. Şimdi iyice yaşlanmış olması gerekir."

"Hissedarların en kıdemlisidir. Ama bir şey becereceği yok sakatcağızın. Çoğunluk size oy verecek. Yalnız paranın değeri olduğu ve otoritenin yalnız parayla elde edilebileceği konusunda işadamlarının görüşünü siz ispat ettiniz, siz gösterdiniz çünkü."

"Hatırlıyorum (çok gençtim o zaman, belki de bunun için belleğimde kazılı kalmış), Jinger Kind, bizim meyve şirketinin, en soylu gelenekleri olan bir ulusun it takımını meydana getirdiğini söyleyerek ayrılmıştı bizden."

"Hep söyler bunu."

"Hakkınız var Bay Gray; yalnız para doğurur otoriteyi ve Kind'in deyimiyle o it takımı daha şimdiden iki yüz milyon dolardan fazla miktarı çekip çevirmektedir; biz işte bu krallık adına ülkeler ilhak edebiliyoruz. Oysa daha önce aynı ülkeler başkaları tarafından sefalet içinde, mücevherlerini rehine koyan, dilenci orduları ve yalın ayak papazlar arasında değişecek ikinci bir gömlekleri bulunmayan krallar adına fethedilmişti."

"Değil mi ya dostum, değil mi ya? Zaman değişti..."

"Otorite, sizin deminki sözlerinizi kuvvetlendiren Tanrı'dan doğar Bay Gray; sonra krallıktan, daha sonra halktan, en sonra da ona asıl otorite niteliğini veren paradan doğar."

"Ne dedim ben size Maker Thompson: Zaman değişti artık. Kind'in yüzümüze vurduğu o en soylu geleneklerin yerini uygun şekilde tröstler aldı; biz de Birleşik Devletler'in politikasını ayarlayan yüz tröstün arasında bulunduğumuza göre zenginliğimizi güvenceye almak ve (umutsuzluğa itilmiş, kanlı yurttaşlarına hizmet etmekten bıkmış, halklara, karşılarına çıkan her yabancıya bağlanmak istediklerini sokaklarda bağırtan hükümetleri aradan çıkarmak için o ülkeleri ilhak etmekte niçin gecikelim?"

"Çok, çok doğru, Bay Gray."

"Askerlerin, bu büyük avarelerin, dehşet ve ölüm saçarak yağmaya koyuldukları bir rejim türünü destekleyen Beyaz Saray'ın da böyle bir politika izlediğini fark etmek için fazla kavrayışlı olmaya lüzum yoktur."

"Bir Protestan, İncil'i daha iyi bilmez."

"Azizim, New Orleans tüm bu zavallı, hoşnutsuz kimselerin sığınağıdır. Ama içelim biz. Biraz viski daha ister miydiniz?.. İlhak gerçekleşirse daha rahat olacak odaları, ocakları; menfaatleri

ve şahısları güven altına alınacak. Geriye kalanı kurtarmak gerekiyor, aşağı halkların bu artıklarını..."

"Kurtarmak diye bir mesele yok. Hayır derneklerinin üyeleri de değiliz. Kind çarpılmıştı bu insani fikirlerle. Siz Tropika'da bulunmadınız Bay Gray. Orada benim gibi yıllarca yaşayan biri için kurtarılacak hiçbir şey yoktur. O topraklarda ölülerin tozunu bile koruyamazsınız. Çünkü o iklimlerde ölüler Mısır'da olduğu gibi mezarlarda uyumaz, buradaki gibi sokaklarda sürüklenmezler... Gençken güzel şehrinizde bir gece başıma gelenleri size anlatırım sonra... Tropika'da ölülerin cesetleri bile kurtarılamaz; yok olurlar, çıkıp giderler, geriye hiçbir şey bırakmazlar; ölüm ebedî değildir, hayatsa uçup gidici şeydir orada."

Ayak sesleri duyan Maker Thompson sözlerini yarıda bıraktı. Başka kimseler girdi içeri. Gray'in daha önce geleceklerini bildirdiği bankerler ve büyük hissedarlar: Socony-Vacuum Oil Co'nun (yüz kırk milyon dolar); Gulf Oil Corp'un (yüz yirmi milyon dolar); Bethle, Steel Corp'un (bir milyar dolar); General Electric Co'nun (bir milyar dolar); Texas Company'nin (bir milyar dolar); General Motors Corp'un (iki buçuk milyar dolar); U. S. Steel Corp'un (iki buçuk milyar dolar); Stand Oil Corp'un (üç milyar sekiz yüz milyon dolar) hissedarları.

"Ufaklıkları çağırmak istemedim," dedi Gray gülerek, davetlileri karşılamak için gitmeden önce. "Cücelerin yeri yok burada, gelenlerin hiçbiri bir milyar dolarlıktan aşağı olmayan kimseler. Öte yandan hepsi bizim Şirketin büyük hissedarları. Ve hepsi sizi tutuyor."

Sıcak gecenin uyurgezer aydınlığına açılmış pencerelerden rezede çiçeklerinin kokusu giriyor ve halis tütünlerin gümüş dumanına, buzlu beyaz şarapla ve parmağın bardağı ısıtacağı sıcaklıkta kırmızı şarapla yenmiş büyük bir yemeği sindirmeye –kahveyle birlikte– yardım eden likörlerin kokusuyla kaynaşıyordu.

Ayın dağları... Altın dağlar... Soğuktan titriyor o. Sigarasına asılıyor... Aç kalmış biri gibi çiğniyor sigarasını, sonra tükürü-

yor tütünü... Maker Thompson'dur o... Maker Thompson'ım ben... Yeşil Papa... Benim ülkem zamanın dışında ve zamandadır, gerçeğin dışında ve gerçektedir... "Panamerikan Birliği'nin Sayın Başkan'ı, Yeşil Papa buyuruyor size: Amerika'yı meydana getiren ülkeler arasına kıtamızın en güçlü devletlerinden birini daha kaydedin, ben, yeşil zümrütlü Kutsal Papa, hükümetlerin ve halkların yardımıyla hüküm sürerim orada, Panamerikan ailesinin yirmi dördüncü devleti, Meksika Körfezi üstündeki ve Karayip Denizi üstündeki topraklara sahiptir. İktidarımın yeşil uçları ta Pasifik'e kadar yayılır. Bu topraklardan başka, üstlerinde yüce otoritesini kurduğu yüzlerce, binlerce, yüz binlerce insanın da efendisidir o. Paranın kazandırdığı otorite. Topraklar, insanlar ve Şikago'da. Tropical Platanera S. A.'nın bürolarında her şeye kadir bir hükümet. Ayrıca bugün Panamerikan Birliği'ne bağlı ülkeler arasına kaydedilmesini gerekli gördüğüm bu devletin iki denizde seyreden gemileri var, demiryolları, limanları, bankaları var, Birleşik Devletler senatosunda temsilcileri var, modern bir devletin tüm haberleşme araçları, bir ordusu, seferber edilebilir deniz gücü var. Parası var: dolar. Dili var: Amerikanca. Bu yirmi dördüncü cumhuriyet Amerikalar Birliği'nde görünen ve menfaatleri sınırlı olan öbür cumhuriyetlerden çok daha güçlüdür. Bu yüzden isterim ki müzakere masasında ona hoşuna gidecek bir yer ayrılsın, onurlu Amerikan bayraklarına, bizim meyve devletimizin daha az onurlu olmayan ve yeşil zemin ortasında iki muz dalından, onun üstüne gelecek şekilde çizilmiş bir korsan kurukafasından ibaret bayrağımız da eklensin."

Büyük bir çarkla işleyen bir gemi Missisipi'nin uykulu sularında köpükten izlerini bırakarak ilerliyordu. Sonsuz... Bay Gray'den ve gelecek yıllık toplantıda Şirket başkanlığı seçiminde kendisine oy vereceklerini vaat eden büyük hissedarlardan ayrıldıktan sonra ellerini ovuşturdu. Sonsuz... Sokak, –Canal Street'den geçiyordu– otomobil, üniformalı şoför, bir kilisenin çanları –şafak söküyor olmalıydı– soğuk gürültüsü şehrin, mer-

divenlerde aksıran dev gölgeler ve ambulanslar ve tuğla yapıların üstünde donuk bakır aydınlığı.

• • •

Saat sıfır... Şikago... Tren manevraya geçiyor... Saat sıfır... Şikago... Tren manevraya geçiyor... Ne çabuk çalmışlardı kampanayı. Aurelia'ya hoşça kal diyecek vakti zor bulmuştu... Ama yine gelecekti... Onu ve Bay Gray'i görmek için... O geceden sonra New Orleans artık onun için yüzen kadavralar şehri olmaktan çıkmış, milyarderlerin, hiçbiri bin milyon dolarlıktan aşağı olmayan ve boyuna "yüzen evi olan kimse mutludur, yüzen bir ev" sözlerini tekrarlayan milyarderlerin şehri hâline gelmişti.

Saat sıfır... Şikago... Tren hareket hâlinde... Saat sıfır... Tren hareket hâlinde... Kampana birden çaldı, birdenbire. Ama kızına tam ayrılış anında şöyle demesi ne büyük bir kabalık olmuştu: "Umarım piramitler hafif gelir sana." Ray Salcedo... Bu ad şimdi dünyanın telefon santrallerinde –New York, Londra, Paris, Berlin– o kadar iyi tanınıyordu ki kelimenin Kral (Rey) değil, Ray olduğunu anlatmak için zahmete girmeye lüzum yoktu... "Ne kralı?" diye soruluyor. "Çelik kralı mı, petrol kralı mı, kauçuk kralı mı?.." Ray, Ray, Ray Salcedo, arkeolog... Hayır ama kızına şöyle demekle de iyi etmişti: "Bak Aurelia, Ray Salcedo ortaya çıkmazsa, sen de oğlan doğurursan, adı Geo Maker Junior olacak. Yakışıyor, değil mi?" Bu adı işitince sanki genç adam kuruntularıyla birlikte eski günlerine dönüyormuş ve bugün kurumuş, yıpranmış, yaşlı bir ağacın lifleri gibi sertleşmiş olan bu ad, yeniden bir serinlik dünyası, bir gençlik serabı buluyormuş gibi olacak...

Saat sıfır... Şikago... Saat sıfır... Şikago... Tren kalkmak üzere... Kalkan tren... Stoooop... Sssss-toooop... Sekreterler, hafif makineli tüfekleriyle muhafızlar... Hoşça kal gizlilik, tebdili kıyafet hoşça kal!... Fotoğraflar... Gazeteciler... Muhabirler... Bu geliş haberi için fazladan birkaç satır gerekiyor... Beyanat... Öbür hiçbir... Hatta bugün de beyanat verebilir. Evet, saat beşe kadar birinci

sayfada açık yer bırakmalı... Belki saat beşten önce verecektir beyanatı, belki de daha sonra... Gece baskısı için de yer ayırmalı... Muhabirler... Hepsi otele doluşmuş... Telgraf hatlarında yer ayırmalı... Telefon hatlarında da. Kablolu hatlar serbest bu akşam...

Kahverengi gözleriyle Şirket Başkanı'nın bakışlarına karşı koydu Maker Thompson. Massachusetts Senatörü'nü orada göremeyişine hayret etmişti. Yakında kendi bürosu olacak odadaydı. Saniyenin binde biri kadar bir zamanda dekorasyonu, mobilyayı, arşiv düzenini ve geriye kalan şeyleri nasıl değiştireceğini düşündü. İmtihan odasına alınmış bir öğrenci gibi kanı hızla dolanıyordu damarlarında. Başkan'ın sabit ve biraz meraklı bakışını, ilk hissedarlar toplantısından sonra mutlak çoğunlukla onun yerine kendisinin getirileceği ihtimaline bağladı. Belki de bundan haberi vardı Başkan'ın?

"Kimdir Richard Wotton?"

Soru o kadar aniydi ki Maker Thompson az kalsın başparmağını askısına geçirip ipek gömleğinin üstündeki esneklikle oynarken şöyle bağıracaktı: "Öldürdüğüm için onu..." Ama kendini toplayarak cevap verdi yüksek sesle:

"Richard Wotton öleli çok oluyor. Vuelta del Mico'da devrilen otorayda yanımda bulunan ziyaretçi..."

"Ama ölümünden sonra yolculuk yaptı o..."

"Evet. *Turrealba* vapurunda tabutla yolculuk yaptı."

"Siz öyle sanıyorsunuz Maker..."

"Nasıl? Ben mi öyle sanıyorum?.. Ama olay benim anlattığım gibi. Uçurumdan güç bela çıkardıktan sonra Richard Wotton'u ben götürmüştüm. Kafatasında ezilme vardı, doktor raporuyla sabit. Sonra öldü. Vapura kadar yine ben götürdüm ölüsünü."

"Öyleyse dirildi o Maker Thompson."

"Dirildi mi?"

"Bundan kuşkunuz olmasın Maker Thompson."

Maker Thompson, Şirket Başkanı'nın bunca dengeli şekilde söylediği bu sözün ne demek olabileceğini anlamak istercesine

başını salladı gözlerini kırpıştırarak. Belki de gerçekti bu. Çünkü parayla, paranın büyük keramet gücüyle Birleşik Devletler'e döndükten sonra diriltilmiş olabilirdi ölü.

"Dirildi mi?"

"Bundan kuşkunuz olmasın Maker Thompson... Yalnız ölünün dirilişi *Turrealba*'da değil, *Sixaloa*'da oldu. Gelip devlet bakanlığına Tropical Platanera'nın orada işlediği tüm suçları, zor kullanma hareketlerini, dalavereleri tartışılmaz şekilde ortaya koyan mükemmel ve istatistiklere varıncaya kadar ayrıntılı bir rapor verdi."

"Saygıdeğer konuk, Richard Wotton değil miydi yoksa?" diye sordu yeniden Geo Maker, kulaklarına inanamayarak.

"Yok canım!.. Saygıdeğer konuk dikim alanları hakkında bilgi edinmek isteyen bir hissedardı. Zevzek bir hissedar."

"Ama şikâyetleri dinliyordu..."

"Tabii ki şikâyetleri dinleyecekti çünkü o da Kind gibi zevzeğin, soytarının biriydi..."

Maker Thompson parmakları çapraz gelecek şekilde ellerini bitiştirdi, bir an hareket ettirdi onları tek kelime söylemeksizin.

"Yine de bir şey kaybolmuş değil," diye sözüne devam etti Şirket Başkanı. "İlhak işinden başka hiçbir şey kaybolmuş değil. İlhakı akla getirmemek gerekir artık. Ama ilhak gibi işi de kaybetmek istemiyorsak canla başla çalışmaya koyulmalıyız. Oraya gitmek ve teşebbüsün en yüksek ücretleri ödemesi, en fazla işçi çalıştırması sebebiyle varlığımızın bu ülke için temsil ettiği ekonomik yararlar konusunda yetkililerden tumturaklı beyanlar koparmak gerekiyor. Üst kademedeki devlet adamlarını, milletvekillerini, yüksek görevli memurları, belediye başkanlarını satın almamız gerekiyor... Bir etkisi, bir iktidarı olan herkes, trampet gibi, bizim bu ülkede uyguladığımız tarımsal, ticari, ekonomik ve toplumsal yönetime övgüler düzmelidir. Tabii bunun için de gazetelere, gazetecilere, muhabirlere büyük paralar akıtmak durumundayız; hayır kuruluşlarına, yaşlıları ve yoksulları barındı-

ran düşkün yurtlarına, kiliselere armağanlar vermemiz de bunun içine girer. Hangi dine bağlıdır bunlar?"

"Katolik..."

"İyi. Gerçi şu Katolik domuzlarına yardım etmek iğrendirici şey ama ne yapalım, dolduracağız kasalarını. Basına gelince, en iyisi az metin bastırmak, ha? Az metin, buna karşı çok fotoğraf: ürünlerimizi, hastanelerimizi, ulaşım araçlarımızı, okullarımızı gösteren fotoğraflar..."

"Henüz yapılmış bir şey yok ki ortada."

"Yani hemen kurmalıyız bunları. Vakit geçirmeden. Üç, dört, beş, on kadar okul. Lüzumu kadar, önemli olan, öğretmenlerin öğrencileriyle birlikte fotoğraflarda görünmesi... Birkaç da dünya haber ajansı..."

"Birkaç ajans var böyle."

"Bazılarını biz besliyoruz bunların, bunun için de bizim yönetimimiz altındalar. Bize çalışıyorlar. Şimdi asıl acele etmemiz gereken nokta devlet bakanlığının etkisini ortadan kaldıracak ölçüde bir hareket yaratabilmektir. Yoksa on beş yıllık çalışmanız tek kalemde yıkılır gider."

"Peki, kimdi o? Saygıdeğer konuğun adı neydi?" diye tekrarladı artık hiçbir şey dinlemeyen Maker Thompson.

"Charles Peifer..."

"Ama asıl adı değildi bu. Gerçi kendisini Charles Peifer diye tanıtmıştı ama Richard Wotton'du adı."

"Adı Charles Peifer'di ve zaten kendisi de Charles Peifer'di. Ölünce üç çocuk ve güzel bir dul bırakti arkasında. Şirketteki hissesi de onlara geçti. İlk hissedarlar toplantısında size oy vermeyi düşünüyor hepsi. Kendilerine yaptığınız iyiliği katiyen unutmuyorlar."

"Ne korkunç bir yanlışlık!" diye içinden geçiriyordu Maker Thompson.

"Richard Wotton'a gelince, bilmem tanıdınız mı kendisini, arkeolog sıfatına bürünerek gelmişti oraya. Sizi suçladığı belgeler

oldukça ilginç ve dokunaklı şeylerdi. Ama Karayiplerin her köşesinden, varlığımızı istemek ve bizi uygarlığın ve kalkınmanın elçileri, huzurun ve zenginliğin habercileri olarak selamlamak için yükselecek alkışların sağırlaştırıcı çığı altına gömeceğiz o belgeleri. Sarı tehlikeden bahsediyordunuz ya, şimdi bunu açıkça göstermenin zamanıdır: Japon casusluk yuvaları, Mikado'nun hizmetinde silahlı hainler... Haritalar... Kâğıtlar... Şifreli belgeler... Orta Amerika çevresinde, Pasifik sularında denizaltılar... Üstünde tasfiye havuzları bulunduğu için durumu bir kibrit kutusu kadar nazik olan Panama Kanalı'nın tahrip edilme ihtimali... Böyle olduğu takdirde Amerikan filosunun sıkıştırılma tehlikesiyle karşı karşıya kaldığı..."

"Richard Wotton mu?" diye yeniden sordu Maker Thompson, sanki boşlukta konuşuyordu. "Demek arkeoloğun adı Richard Wotton ha?"

"Kendini arkeolog olarak tanıtması bizim fidanlıklara girebilmek için başvurduğu bir hileydi. Hiç kuşkusuz arşivlerimizde bulunan birçok şeyi de öğrendi."

Bu sözden sonra Tropical Platanera S. A.'nın başkanı, Maker Thompson'ın yerinden kalkıp dışarı çıktığını gördü. Hem de bu kez ayak sesleri duyulmuyordu.

Charles Peifer'i ölümden nasıl döndürmeli?

İyi ki burada gömüldü Charles Peifer; üstünde teftiş elbiseleri, çift katlı bir tabutun içinde, üstünde yüzünü görebileceğiniz bir cam plaka, Vuelta del Mico'daki uçurumun dibindeki gibi gözleri kapalı, burada gömüldü. Tropika'da gömülseydi kaybolup giderdi, iz bile kalmazdı cesedinden. Çünkü orada ölüler çıkıp gider ve bir daha geri dönmezler artık. Ebedî değildir ölüm, geçicidir.

Onulmaz, çare bulunmaz... Bir dul ve şimdi birer delikanlı olmuş çocuklar, gelecek hissedarlar toplantısında ona oy vermeyi düşünüyormuş... Kendisini aday olarak hiç takdim etmeyecek onlara.

O gece gazete satıcıları Şikago sokaklarında uluyup durdular: müthiş haber!.. "Müthiş haber!.. Geo Maker Thompson, Yeşil Papa, özel hayatına çekiliyor, Şirket başkanlığını kabul etmiyor."

Onulmaz!..

Charles Peifer'i ölümden döndüremiyordu... Aurelia'nın karnında büyüyen varlığı, Richard Wotton'un oğlunu, hayattan döndüremiyordu...

Bir milyar dolar... Bir buçuk milyar dolar. Bir milyar sekiz yüz milyon dolar... İki milyar dolar...

Onulmaz!.. Onulmaz!...

İKİNCİ KISIM

IX

Küçük Yankee Boby Thompson'a bakarsanız (şimdi artık yaşlanmış olan ve kendisine hâlâ Yeşil Papa denen Maker Thompson'ın torunu) şehir sekiz, dokuz, on beyzbol kampına ayrılmıştı: Kare Ovası, Güvercin Ovası, Gerona, San Sebastian, Mart Alanı, Tepe, Ürün, Kır Evi ve bu sporun resmî elmasının bulunduğu Hipodrom.

Boby Thompson'ın takımı B. T. Indian adıyla oynuyordu. Ama daha çok Indian adıyla tanınırdı bu takım. Ufak ve zararsız bir direnmeyle oyuncular ona B. T. diyerek Yankee'nin ilk harflerini eklemiş oluyorlardı. Kaptanları olmasına rağmen şampiyonluk tacı giymemişti Boby Thompson. Takım arkadaşları büyük adam gözüyle bakarlardı ona, oyunun doğrudan doğruya İngilizceden okuduğu kurallarını iyi bilmesinden ve sahip olduğu eldiven koleksiyonundan ötürü: eldiven, maske, *catcher* göğüslüğü, *pitcher*, *fielders* eldivenleri, toplar ve nizami değnekler.

Sakız çiğneyerek sabahları çayıra giderdi Boby. Tan vaktinin buğusuyla nemlenmiş yeşil otlar üstünde sarı bir leke gibi görünen başı parıldardı güneşte. Takımının oyuncularını beklerdi orada. Onlar da o saatte gelirdi, siyah saçlı esmer çocuklardı. Kimisi saç baş düzgün, kimisi kir pas içinde, meyve, hatmi ezmesi, kara fasulyeli sandviçler (kendilerinin dedikleri gibi dişlerin üstünde matem çizgileri bırakan sandviçler) yiyerek, itişip kakışarak ve dövüşerek gelirlerdi.

"*Sho, boys*!"

Böyle bağırırdı Yankee, eldiven takılmış kolunun ucundaki değneği yukarı kaldırarak oyun alanının çevresinde ezil-

miş çimenlerin fark edildiği yerde, kendisini ta uzaktan, Kare Ovası'ndan görsünler diye. Bu yumurcakların bir kısmı eldivenlerini basit ve ekonomik bir usulle kendileri yapmıştı. Eldivenin genellikle meşin olan merkezinin çevresinde topun vuruşunu hafifletmek için yünden, pamuktan, kilden yapılmış bir çeşit astar vardı. Yastıklara ya da okulda karatahtadaki tebeşir izlerini silmek için kullanılan silgilere benzeyen biçimsiz eldivenler. Çapaklı denen Torres adlı biri, annesinin eski saçlarıyla doldurduğu eldiveniyle ünlenmişti. Öbür oyuncular da onu örnek alarak evlerindeki dolapları, yükleri, komodinleri karıştırmaya, evde kalmış halalarının ya da bir yaşta geçirdikleri tifodan dolayı başları kırkılmak zorunda kalınmış kız kardeşlerinin saçlarıyla yapılmış ne varsa hepsini aramaya başlamışlardı.

Grup, Boby'ye yaklaştığı sırada *Kedi* Ramos ile Samuel Galicia itişiyordu. *Kedi* Ramos, Galicia'ya ani bir çelme attı onu yüzüstü düşürmek için. Galicia düşünce de yerinde durmadı, yumruklamak için üstüne atıldı.

"Ne serserisin sen, düşmüş bir adama vurulur mu?" diye bağırdılar öbür çocuklar, ama hiç müdahale etmeden. "Hayvan gibi yumruk atma öyle!"

Boby, takım kaptanı nüfuzunu kullanıp her ikisine de birer tekme yapıştırarak ve aralarına girerek ayırdı onları. Üstündeki ağırlıktan kurtulmuş olan Galicia, ayağa kalkarak yeniden atılmak istedi Kedi Ramos'un üstüne. Kanayan dudağından ona küfürler savurarak elini ağzına götürüyor, kanı saçlarına sürerek kurutmaya çalışıyor, bu da ona başı, kulağı, alnı da kanıyormuş görünümü veriyordu.

"Sakin ol, Kuştüyü," diyorlardı arkadaşları Galicia'ya. "Günün birinde bakarsın *Kuştüyü* de Kedi'yi hileyle eline geçirivermiş, şimdi Kedi'nin ona yaptığı gibi. Sen de fırsatını kolla Kuştüyü, sen onu yersin be! Yersin sen onu. Zaten saçlarından yakalamıştı seni, sonra da yere indirmek için çelme atınca bundan yararlanmak istedi."

Boby Thompson'ın uzakta tuttuğu *Kedi* Ramos'un sol elinde evde yapılmış ve kötü dikilmiş yuvarlak bir yastığı andıran catcher eldivenlerinden biri vardı; eldiveni yüzünün üstünden geçiriyor, öpücüklere boğuyor sonra kalbinin üstüne getirip oraya sımsıkı bastırıyordu; bunlar ise *Kuştüyü* Galicia'yı çileden çıkarmaya yetecek hareketlerdi. Çünkü Kedi'ye bakarsanız bu eldivenin içi Galicia'nın kız kardeşi Amanda'nın saçlarıyla doldurulmuştu.

"Kız kardeşim senin suratına bakmadı da onun için değil mi; veremli köpek, veremli, veremli!" diye haykırıyordu Galicia, kanayan dudağına yediği yumruğun kendisinde yarattığı öfkeyi yenmek ve kendi kız kardeşinin saçlarıyla dolu olduğunu sandığı şu iri eldivenin Kedi tarafından öpülmesine karşı içini boşaltmak için. "Veremli, ne olacak! Veremli, veremli!"

Barışmaları güç oldu. Bunun için ikisinin yeniden tutuşmalarına ses çıkarmamak gerekmişti. Ama bu kez bir hakem önünde ve çıplak yumruklarla değil. Hangi boks eldivenlerinin takılacağı belirlendi. Küçük Mayen, bisikletine atlayarak düzeni korumak için kamp yerini bırakmayan Boby'nin evinden boks eldivenlerini getirmekle görevlendirildi.

Kavga nakavt esasına göre fakat dakika hesabına uyulmadan yapılacaktı. Galicia ve Ramos, öldürmeye susamış iki horoz gibi birbirlerinin üzerine atıldı, kafaymış, suratmış, vücutmuş, gelişigüzel yumruklarını patlatmaya başladılar. Delikanlıların meydana getirdiği çemberin içinde büyük bir sessizlik hüküm sürüyordu; tüm gözler boksörlere dikilmişti, yalnız kapışanların birbirlerine vurdukları yumrukların, gevşek eldivenlerin sesi duyuluyordu, herkes kendinden geçmişti, solukları bile kesilmiş derdiniz.

Galicia bir yumruk attı Ramos'un karnına. Berikinin yüzü birdenbire soldu, kusmak istermiş gibi hareketler yapmaya başladı. Ölümcül bir morluk yayılmıştı yüzüne; olduğu yere yıkıldı hemen. Bu durumu gören herkes kaçışmaya başladı, "karın boşluğuna vurdu," diyordu hepsi. Kamp yerinde nakavt mı değil mi diye tartışan Boby'den, Çapaklı Torres'ten, Kaplumbağa

Juarez'den ve bir de küçük Mayen'den başka kimse kalmamıştı. Bir süre sonra da küçük Mayen'i Zenci Lemus enseleyecekti. Çünkü küçük Mayen oradan ayrılırken kendi bisikletine bineceği yerde Zenci Lemus'ünküne atlamış, arkasına da Galicia'yı oturtarak hızla kaçıp gitmişti.

"Veyl nakavt olanlara!" diye bağırdı Kaplumbağa Juarez. "Veyl mağluplara" sözünden esinlenerek.* Tarih dersinden kalmıştı aklında. Ve anlaşmazlığın sebebi olan eldivene bir tekme attı.

Torrés arkadaşının bu hareketini görünce Amanda'nın saçlarıyla doldurulmuş ve şişirilmiş bir eli andıran ufak yastığı yakalamak için koştu. Ne var ki Kaplumbağa onun önünü kesmeyi başarmıştı; hemen önünde bitip yere çömeliverince Torrés'in dengesini kaybedip yere düştü.

"Amma da öpermişsin yeri be ahbap!" diye bağırdı Juarez, öteki toz toprak içinde kalmış elbiseleriyle ve eldivenle yerden doğrulmak üzereyken.

Çapaklı ise hiç vakit geçirmeden eldivenin dikişlerini dişleriyle sökmeye başlamıştı. Acaba ne vardı içinde?

"Amanda'nın saç örgüleri mi?"

Bu örgüleri daha önce gördüklerini hatırlamıyorlardı ama Amanda'nın tifoya tutulduğu için saçları kesilmeden önce örgülü saçlarla dolaştığı akıllarındaydı. Kehribar renginde bir inek kuyruğu, siyah suyla, karışık, yumuşak, çok yumuşak, geceyle karışık ve yumuşak bir ot demeti.

Boby, tirşe, mavi ve yeşilimsi gözlerini dikmiş, Çapaklı'nın eldivenin içini boşaltışına bakıyordu.

Amanda'nın saç örgüleri değildi bunlar!

Bakmadan görmüş oldukları o iri siyah kablo gibi saçlar... Amanda'yı da bakmadan görmüşlerdi. Ama şimdi düşününce Amanda'nın saçlarının büyük dalgalar hâlinde yüzünü daha

* "Veyl mağluplara" yani "vae victis", bir Latin atasözünden çevrilmiştir, "yenilen kahrolsun" demektir.

ince, daha zarif gösterdiğini, yüzündeki bu inceliğin de gözlerini daha irileştirdiğini hatırlıyorlardı.

"At Kuyruğu!" diye bağırdı Boby Thompson.

"Senin buralı olmadığın ne kadar da belli Yankee," diye atıldı Kaplumbağa Juarez, Çapaklı Torres bir yandan eldivenin içindeki saç tutamlarını çekip çıkardığı sırada "At Kuyruğu imiş, mısır püskülü desene şuna, mısır sakallı Yankee sen de ha ha ha!"

Hepsi gülmeye başlamıştı. Sızlanmalar içinde yerde duran Ramos ise sanki silinmişti ortalıktan. Ne olup bitiyor diye birkaç kişi daha geldi. Eldivenin sarkan bağırsaklarını da koparan Çapaklı, sonunda Boby'ye verdi onu. Kaplumbağa ise dayağı yiyenin bir daha geri isteyememesi için eldiveni saklamayı teklif etmişti. Yankee, "amma da iş ha" der gibi başını iki yana sallıyordu.

Mayen, Lemus'ün bisikletiyle döndü. Arkasına yine Galicia oturmuştu. Birden eldiveni inceleyen grupla karşılaştılar. Galicia bisikletten atladı. Eldivenin içindekileri gözleriyle görüp elleriyle yoklamak için.

"Amanda'nın saç örgüleri, kız kardeşinin saçları, ha ha ha!" diye bağırıyordu ötekiler, bir yandan da gülerek. "Ne güzel saçlarmış bunlar! Mısır ailesinin saçları hep böyle olur. Artık sana Kuştüyü demeyeceğiz, senin adın bundan böyle Mısır Püskülü... Ramos, eldivenin içinde büyükbabanın bıyıkları ve favorilerinin olduğunu söylese çok daha iyi ederdi!"

Kahkaha gürültüleri arasında mağlubun başını kaldırdığı görüldü. Bir çeşit sağırlık, bir çeşit gevşeklik duygusu içindeydi, mide boşluğu da ağrıyıp durmaktaydı. Palavracılığını tiye almak için hepsi onun başına üşüştü. Yastığın içinden Amanda'nın saçları yerine mısır püskülü çıkmıştı. Kıtırcıya bak sen!

Sonunda bisiklet meselesinden dolayı Mayen ile Lemus arasında çıkacak hır da önlendi ve herkes oyundaki yerini aldı.

Öğle güneşi. Sıcak topraktan, kurumuş çimenlerden toz. Boby, topa *bat*'la ya da "*trique*"le vuruyordu (tavuğun gerisi biçimindeki tahta değneğe böyle deniyordu). Her vuruşta top, bir

tüfekten çıkan mermi gibi uçuyor, öbür oyuncular aralarında yarım ay şeklinde toplaşarak eldiven takılı elleriyle onu havadayken ya da yere düşüp sıçradığında yakalamaya çalışıyorlardı. Topu tutan her oyuncu onu en yakındaki arkadaşına, o da bir başkasına, o da bir başkasına geçiriyordu; her biri eldivenleri kullanıyor, sonunda Boby'ye veriyordu.

Bir saatlik çalışma. Kilise çanları öğle vaktinin geldiğini bildirdikten sonra herkes evine dağılırdı. Boby, eldivenlerini toplar, onları salkımlar hâlinde *trique*'inin üstüne asar ve alayın başına geçerdi. Yolda Kaplumbağa Juarez'in "falsolu" atışlar için yaratılmış "usta kolundan" bahsederdi; *bat*'ını kavrayarak hücuma geçmiş bir karşı taraf oyuncusunu aldatmak için doğru çizgiyi izlemeyecek şekilde topa sapmalar verişi çok enfesti Kaplumbağa'nın. Kuştüyü'nün "hız"ından da bahsetmeden edemezdi Boby. Müthiş koşucuydu. Kuştüyü, beyzbol sahaları için. Yalnız aradan kaymayı bir parça daha öğrenmesi gerekiyordu. Bisikletlerine binmiş olan Lemus ve Mayen arkadan gelirlerdi, zil çala çala.

"Nihayet gitti şu şeytanlar takımı çünkü evet, bunların hepsi de şeytan!" diye bağırdı bir eşiğin önünü süpürmeye çalışan yaşlı kadıncağız. Bu sırada Boby ve B. T. Indian takımının oyuncuları sokaklarda dağılmak üzere yeşil çayırın ucunda kaybolmuştu. Kadıncağız tuğla kaldırımdan yükselen kırmızı toz bulutu içinde tek başına konuşmaya devam etti:

"Eğer biz hizmetçiler de dualar ve Hristiyan dini dışındaki şeylerden anlayabilseydik, evet, bir şeylerden anlamak, bazı şeyleri kendi kendimize halletmek; o zaman şunu düşünürdük: Bugünkü günde çocuklar artık eski oyunları oynamaz oldu: Topaç, uçurtma, 'küçük kuş'un partilerinde elden ele geçen bez top, kediyle fare, saklambaç, körebe, köşe kapmaca. Bugün oynanan oyunlar hep başka yerlerden gelme şeyler. Buraların oyunları artık işe yaramıyor. Yabancılar değerli sadece: yabancı oldukları için değerli. Bir boğa oyunu vardı eskiden. Biri boğa olurdu içlerinden. Öbürleri at olurdu ve ata biner gibi yapan süvariler. Ama

bütün bunlar bitti şimdi. Yalnız Yankee'lerin oyunları var. Belki de daha iyidir bunlar ama benim hoşuma gitmiyor."

Süpürmeyi durdurunca yerden kalkan kırmızı toz perdesinin içine kıvırcık tüylü bir köpeğin girdiğini gördü.

"Ah oğul! Nereden geliyorsun sen?"

Köpek daima sahibi Dava Vekili Reginaldo Vidal Mota'nın önünden giderdi. "Biriyle konuşuyorsun sanmıştım ben de," dedi bu yeni gelen, tuğla tozunu fazla yutmamak için acele acele konuşarak.

"Süpürgeyle konuşuyordum..."

"Ama bu biriyle konuşmak değil ki. Bir şeyle konuşmuş oluyorsun!"

"Canım köpekle de konuşsan aynı hesap... Bıktık artık insanlardan Rehinaldo."

"Reginaldo diyeceksin Sabina, Reginaldo."

"Bıktım insanlardan," diye tekrarladı Sabina Gil. "Mesela şu süpürgeyi düşün, işte bu bir süpürge ama insanlardan daha iyidir. Süpürge, siz süpürttüğünüz için şurayı süpürür ama insanlar, insanlar, buranın insanları... Buysa hizmet etmek istiyor; bu, emre hazır; bu süpürge hizmeti görmek istiyor... Hayır, en iyisi kapatmalıyım..."

"Sabina," diye bağırdı Vidal Mota odasından, "biraz su ısıt bana, tıraş olmam gerekiyor; havlu getir."

"Sıcak su var ama temiz bir havlum yok şu anda. Bekle biraz! Belki de avluya astıklarım kurumaya başlamıştır. Ütüyü bastırınca da iyice kurur. Eskiden çamaşırı çayıra sererdin istersen ama şimdi, bir değnekle bir topa vurmak için gelen o haylaz sürüsü... Ne zevk alıyorlar bundan bilmem. Senin yeğenin Fluvio da onlara uyuyor!.. Başlarına bir iş geleceği günü görmek isterdim..."

Hizmetçi kadın sıcak su kabı ve güneşle ütünün ılıklığını henüz taşıyan güzel katlanmış bir havluyla odaya girdiği zaman Vidal Mota, üstünde fanila gömlek, pantolonunun tüm düğmeleri iliklenmiş, elinde gazete, tuvaletten çıkıyordu.

"Ateşte ısıtılmış ütüyle ütülenen çamaşır daha güzel kokar. Kızdırılmış çam ve kül kokusu çıkar hep. Bunun için elektrik ütüsünü sevmiyorum. Hiç kokusu olmuyor. Ölü gibi kalıyor çamaşır. Şu saatte tıraş olmaya kalkman da amma şaşırtıcı şey!.. Güneş altında derini bozacaksın sonra!.. Kahvaltı etmek istiyor musun? İstemiyor musun?"

"Çok hafif bir şeyler yiyeceğim. Bilmem sana söylemeli miyim Sabina... Bugünkü programımdaki vasiyetname, bu ülkede şimdiye kadar kaleme alınmış vasiyetnamelerin en önemlisi olacak. Öyle heyecanlıyım ki."

"Ellerin titriyorsa kendi kendine tıraş olma, sonra usturayla yüzünü kesersin. Tanrı korusun! Şimdi gidip berbere söylemem daha evla; hemen arkamızdadır berber, gelip seni tıraş etsin."

"Sanırım hakkın var; çok sinirliyim. Sebebi var ama. Binlerce, binlerce dolar..."

"Haydi ben gidiyorum oraya. Doleur* olmasın diye."

"Evet Sabina, git çağır berberi. Kendi kendine tıraş olmaktansa daima bir usta tarafından tıraş edilmek evladır... Evladır, diyorum ama senin gibi 'daha evla' demiyorum. Çünkü 'daha evla' denmez, yanlıştır."

"İyi iyi! Böyle konuşmak hoşuma gidiyor benim..."

Bir milyon dolar! Tam rakamın ne olduğunu bilmiyordu. Berberi beklerken *Doların Prensesi* şarkısını söyleyen La Savate'ın kalçalarını düşünerek güzel hayaller kurdu.

Doların Prensesiyim ben,
Rakip tanımam kendime.
Herkesin gözü bende.
Ama aşk? Bakın onu bilmem...

Yalana bak! Aslında nasıl da bilir sevmeyi La Savate!.. Pahalıya mal olur, ama bilir sevmeyi! Namussuz!

* Acı.

Nasıl sevdiğini Vidal Mota söylesin size:

Güvercine nişan almıştı avcının biri,
Ama boşuna harcadı barutunu,
Çünkü üç el ateş etmişti:
İlk iki kurşun havaya gitti,
Namludan çıkmadı sonuncusu...

"İyi ki temizlemişim kapının önünü," diye düşündü Sabina Gil, evin önünde Saint Philip'in Efendimiz Mezarda Türbesi'nden üç kere daha büyük bir otomobilin durduğunu görünce.

Dava Vekili'ni aramaya gelmişlerdi. Usta berber tıraşın daha güzel olması için ikinci kez sabun sürmüş ve ikinci ustura geçmişti bu sırada.

"Çabuk ol usta," dedi berbere Sabina içeri girerek.

Sanki gerdeğe yetiştiriyormuş gibi adamın yanaklarını kıça çeviriyorsun. Seni almak için otomobil geldi. Söyleyeyim de beklesinler. Bir de içine binmek lazım bu otomobilin. Saray gibi bir şey.

Boby Thompson takım arkadaşlarını, New York'tan gelmiş tuhaf iki adama dürbünle bakmak için evinin bahçesine davet etti.

"Sirkte mi çalışacaklar?" diye sordu Galicia.

"Aptallık etme şimdi," diye cevap verdi Boby. "Doswell kardeşler bunlar."

"Peki, ne bunlar?"

"Nasıl? Ne mi bunlar? İki kardeş..."

"Evet, muhakkak iki kardeş. Ama ne yaparlar?"

"Avukattır ikisi de. New York'un iki büyük avukatı."

Kaplumbağa Juarez gülmeye başladı. Bahçeye bakan camların arkasında defileye çıkmış iki manken vardı sanki. İkisinin de üstünde aynı kusursuz terzinin elinden çıkma aynı siyah fanila elbise vardı, ikisi de aynı beyaz gömleği giymişti, aynı kırmızı kravat, aynı ayakkabılar...

Önce kendini tutuyordu Kaplumbağa, ama bir süre sonra hâkim olamamaya başladı gülüşüne. Konuklarla böyle alay edil-

mesi hiç hoşuna gitmemişti Boby'nin. Bir şamar indirdi Juarez'in kulak kepçesine. Beriki kıpkırmızı oldu birden, elini yanan ve ağrıyan yere götürdü, gülüşü gözyaşlarının içinde eriyip gitmişti.

"Fazla ileri gitme Yankee, şu anda evinde olduğum için ağzını burnunu dağıtmayacağımı da sanma! Senin şu yurttaşlarının alay edilmeyecek ne üstünlükleri var yani... Seninle de matrak geçmiyor muyuz?.. Sonra büyükbabanla... Büyükbaban sokaktan geçerken çocuklar 'Papa geçiyor' diye bağırıp sonra saklanmıyorlar mı?"

Yankee Thompson, elini dostça onun omuzuna koydu:

"Bağışla beni Kaplumbağa! Haksızlık ettim!"

"Hayır, sen haksızlık etmiş değilsin," diye söze karıştı gömleği daima dışarıda kalan Galicia. "Asıl Kaplumbağa işi çığırından çıkarıyor!"

"Vay sen ha? Püskül! Elinin tersiyle kim, yeri öptürmüştü sana?"

"Yapmayın, *boys*! Evimde kapışasınız diye çağırmadım sizi!"

"Bu heriflerle de hiçbir şey yapılmaz ki," diye lafa karıştı Mayen. "Boby, bizim takım için hepsi de nizami olan eldivenler, *bat*'lar, maskeler, göğüslükler getirmiş bulunan mister'ları görelim diye çağırdı evine."

"Evet, hepsi de nizami ama hiçbiri Kedi Ramos'nun, Kuştüyü'nün ablasının saçlarını doldurarak yaptığı eldivenden daha iyi olamaz."

Sözünün gerisini getiremedi Torrés, çünkü Galicia tokat atmak için elini kaldırmıştı. Tokat tam yerine inemedi ama Galicia'nın kolu biraz daha uzun olsaydı...

"Ahmak Çapaklı! Sen ki her yere hep kız kardeşimle gittin!.."

"Özür dilerim ama böyle dokunaklı konuşma!.."

"İşte benim dayım," dedi Fluvio Lima, Dava Vekili'nin içeri girdiğini görerek. "Tek dayım. Annemin kardeşi."

"Peki! Yarın çalışma var. Artık gitme zamanı. Gelen var mı?"

"Sen kal, Kaplumbağa," diye söze karıştı Boby, "şu tokat atma meselesinden ötürü kızmış olman acı verdi bana..."

"Unuttum bile ben onu. Kulağımın yanması da geçti. Sizinle ilgili her şeye güldüğümüzü, bundan dolayı da öfke möfke olmadığını söylemek istemiştim. Çünkü önemli bulmuyoruz aslında böyle şeyleri."

Vidal Mota, yaşlı Maker Thompson'ın yardımıyla çantasını ve vasiyetname eklerini işlemeli mermer masanın üstüne koydu. Masanın ortasında, dünya biçiminde bir kürenin üzerinde dakikaları gösteren pırıl pırıl bir sarkaç sallanıyordu.

"New York'lu avukatlar Alfred ve Robert Doswell," dedi yaşlı Maker Thompson Dava Vekili'ne İspanyolca olarak; sonra ikizlere döndü, İngilizce olarak berikini tanıştırdı: "Dava Vekili Bay Reginaldo Vidal Mota."

Tanıştırma işleminden sonra Lester Stoner tarafından karısı Foster lehine, sözü edilenin ölümü hâlinde, Lino Focero de Leon, Rosalio Lucero de Leon, Sebastian Cojubul San Juan, Macario Ayuc Gaitan, Juan Sostenes Ayuc Gaitan ve Lisandro Ayuc Gaitan lehine düzenlenmiş vasiyetnamenin okunmasına geçildi. Vasiyetnamenin orijinali İngilizce, çeviri nüshası Kastilce idi

"Bir dakika," diye kesti Vidal Mota. "Kastilce olmaz... Kastilce olmamalı... Anayasamıza göre bu ülkenin resmî dili İspanyolca."

"İspanyolca mı, yoksa Kastilce mi?" diye sordular Doswell kardeşler İngilizce olarak. (Maker Thompson, çevirmenlik görevini üstlenmişti.)

"Bir dakika. Söz konusu servet o kadar büyük ki kafam karıştı, bir türlü hatırlayamıyorum. Yanınızda bir anayasa var mı?"

Vidal Mota'nın teklif ettiği şeyin İngilizcesini duyan New York'lu avukatlar Anayasa metnine bakmanın daha yerinde olacağı fikrini belirtti.

"Anayasa mı, Büyük Şart mı?" diye ekledi Vidal, "Büyük Şart mı yoksa anayasa mı? Temel kuruluş kanununa verilecek ad konusunda uzmanlar henüz oybirliğine varmış değil. Büyük Şart

deyimi benim pek hoşuma gitmiyor. Biraz fazla Amerikanlık var bende. Öte yandan anayasa deyiminin genellikle benimsenmiş bir deyim olduğu kanısındayım ama..."

Bir memurun elinde bir anayasayla içeri girdiğini görünce konuşmasını kesti. Memur, kitabı Maker Thompson'a verdi. O da resmî dilin İspanyolca mı Kastilce mi olduğunu belirten madde hükmünü bulmak için sayfaları çevirmeye başladı.

"Bu, bana anayasa hukuku sınavımı hatırlatıyor," diye tekrar konuşmaya başladı Vidal Mota, hiçbir şey anlamadan kendisini dinleyen Doswell'lerin hayretten açılmış gözleri önünde. Bu bilim dalının yaşlı bir profesörü ve aynı zamanda büyük bir avukat olan ünlü Rudesindo Chaves, tezi takdim eden bana ve öbür adaylara karşı, ortaya çıkacak bir sürü sakınca dolayısıyla anayasanın özel kanunlar arasında düşünülemeyeceği fikrini savunmuştu. "Anayasaya birinci yasa diyeceksin olup bitecek. Yalnız anlamını..."

"Sözünüzü kestiğim için özür dilerim," dedi Maker Thompson İngilizce olarak "ama takdir edersiniz ki bu avukatlara her geçen dakika başına bin dolar ödeniyor..."

"Ben de size tam onu soracaktım monsenyör, bu Karamazov meslektaşları nereden bulup çıkardılar?"

"Ne diyorum, dakika başına bin dolar!"

"Ne kadar da birbirlerine benziyorlar! Adları ne?"

"Alfred ve Robert Doswell."

İkizler bir şey anlamaksızın bağırıyordu, sağırlar gibi.

Fluvio Lima'nın dayısı olarak takdim ettiği Dava Vekili Vidal Mota içeri girince, bildiğimiz hediyeleri getiren "ikiz dava vekillerini" görmek için Boby Thompson'ın evinde o akşam toplanan çocuklar ayrıldı.

Çapaklı ile Kaplumbağa, Yankee'nin yanında kalmıştı. Saint Augustin Kilisesi'nin karşısında yapılmakta olan evin önündeki sıva harcının karılmasını seyrediyorlardı. Kumun üstünde, sanki bir volkanın ortasında bir krater açılıyordu.

"İşte, çocuklar, del Agua volkanının yukarıdan görünüşü!"

"Öyleyse çıktın sen oraya?"

"Ah! Sen yok musun Kaplumbağa, şu zavallı Torés'i enayi yerine koyarsın hep. Size ben kaç kere anlatmadım mı ki bizim eve konuk gelen New Orleans'lı gezginlerle birlikte kratere kadar çıktım diye..."

"Öyleyse söyle Yankee, bir şeyler gördün mü yukarıda?"

"Bana kamış atma Çapaklı! Kaplumbağa seni enayi yerine koyduğu hâlde sen kalkıp bana kamış atmaya çalışıyorsun."

Duvarcı ustasının çırakları, sönmemiş kireç torbalarını kum tepeciğin ortasında oyulmuş bulunan kratere boşaltıyordu: Ter ve toz içindeydiler, yüzlerine, saçlarına, kaşlarına ve kirpiklerine kadar beyazımsı bakır rengine bulanmışlardı.

"Hanginiz duvarcı çırağı olmak isterdi?"

"Yankee'nin soruları beni çok eğlendiriyor," dedi Torés.

"Ben?" diye bağırdı Juarez... "Hayır, istemezdim!"

"Atlattın beni," diye itiraf etti Boby. "Harç karıcısı olmak istediğini, evet dediğini sandım. 'Hayır' demeden önce öyle bir 'ben' dedin ve öyle bir jest yaptın ki."

Krater kireçle dolduktan sonra büyük su kovaları getirildi. Söndürmek için değil; yakmak için su dökülen ve erimeye başlayan kireçten göz kamaştırıcı bir parıltı yükseldi, sıcak ve dumanlı, ateşsiz, beyaz ve yüksek bir alev. Sonra kürekle vurdular, vurdular, vurdular kumla kireci harç hâline getirmek için. Öbür çıraklar, ellerinde kovalar, bekliyorlardı. Harcı iskeleye, oradan da yapının tepesine çıkaracaklardı.

Fluvio Lima, Zenci Lemus ve daha birkaç kafadar Kare Ovası'na doğru yürüyorlardı.

"Çocuklar, benimle beraber alana kadar gelir misiniz?" dedi Fluvio. "Kaybolan bizimi acaba orada mı düşürmüşüm diye bakmak istiyorum."

Dağınık hâlde yürüyorlardı: biri arkada, biri önde. Bazen yol ağızlarında bir araya geldikleri oluyordu.

"Yankee'nin hiç babası yok; sadece büyük babası var," diye mırıldandı Lemus. Kendi kendine konuşuyor gibi olmasına rağmen asıl amacı bunu herkesin duymasıydı. Zaten hep böyle kendi kendiyle konuşurdu Lemus: Yarı kaçık biriydi. Arkadaşları onu dinler ya da ona cevap verirken sanki iki kişinin konuşmasına karışıyorlarmış gibi bir duygu içinde bulurlardı.

"Yankee'nin annesi New Orleans'ta oturuyor ve onu görmeye geliyor," diye açıkladı Lima. "Otoların yol istemek için korna çaldıkları dörtyol ağzını geçmeye hazırlanırlarken. Annesini son defa gördüğümde o da vardı yanında. 'Hoşça kal Yankee' dedim. O da şöyle cevap verdi: 'Hoşça kal Lima! Annemle beraberim!'"

"Zengin bir annesi var," diye dikkati çekti yanlarında yürümekte olan Mayen. "Onu görmek için kalkıp New Orleans'tan buraya geliyor. Benim annemse beni görmek istediğinde mutfaktan gelir."

Küçük grup Kare Ovası'na geldiği zaman Zenci Lemus durdurdu onları, Yankee'ye söylemek için bir şiir tasarladığını söyledi.

"Hadi bize de oku dostum," dedi Mayen.

"Öyle ya! Tabii! Hepimiz dinleriz, öğrenir, sonra da ilk karşılaşmada Boby'ye okuruz."

"Yalnız dikkat edin, araya laf sokmayın ben okurken!" diye bağırdı Lemus. Sonra hazırladığı dizeleri çarçabuk aklından geçirerek başladı:

Donde el Papa apache
nacio el camblalache
y noche con noche
van cuache con cuache;
el uno es tipache
el otro mapache
y el otro
besame cuando me agache
que todos los gringos
me los besan de hache

"Zenci, sen bunu '*a la noche, ton tamal de coche, marimba cuache*'tan almışsın..."

"Kafamdan çıkardım bunu! Yankee'ye de okuyacağız. Papa Apache, Yankee'nin büyükbabası; evleriyse o *business*'leriyle bir *cambalache*'ı (ambar) andırıyor ve New York'lu avukatlardan biri *mapache* (fare) kafasıyla, öbürü..."

"Buraya kadar fena değil. Ama sonu berbat mı berbat olmuş!.."

• • •

"Baylar, Lester Stoner'ın ya da Lester Mead ile Leland Foster'ın irade beyanları kanuna uygundur!" diye bağırdı yaşlı Maker Thompson önce İspanyolca, sonra İngilizce olarak. Tam o sırada Vidal Mota vasiyetnameyi kapatıyordu.

Melez uşak Juambo ilk tepsiyi getirdi: Ağzı ağzına iyi cins şarapla dolu kadehler, *highballs** dolu bardaklar.

"Buraya dikkat edin ha," diye açıklamaya girişti Vidal Mota. "Biliniz ki güney fidanlıklarını mahveden kasırgada karısıyla birlikte ölen ve şimdi burada tanışmış olduğum saygıdeğer New York'lu meslektaşlarımın huzurunda isteğini belirtmiş bulunan vasiyet sahibinin irade beyanı kanunlara son derece uygundur. Bize gelince aziz bay (sırtına küçük fiskeler vurmak için Maker Thompson'ın yanına yaklaşmıştı), biz, kendi kanununu kendisi yapan vasiyetname sahibi Lester Stoner'ın irade beyanının uygulanması için gerekli işlemleri yerine getirdik o kadar."

Bir bakıma New York'lu avukatların hiçbir şey anlamamış olmalarından, bir bakıma da viskiye dadanmış ve ikizlerin çevresine yayılıp oturmuş olan gazeteci, fotoğrafçı, muhabir kalabalığından ötürü Dava Vekili Vidal Mota'nın kendi kendisini alkışlar şekilde ellerini birbirine sürtüştürmesinden ve en yüksek derecede bir onaylama tavrı takınmasından başka bir başarısı olmadı bu söylevin.

---

* Görece büyük bardaklarda sunulan, genellikle tek içki ve tek karıştırıcıyla hazırlanan basit kokteyl.

"Vasiyetini nasıl yapmıştı, nasıl yaptı vasiyetini, saat kaçta, nerede?" diye sorup duruyorlardı gazeteciler Doswell kardeşlere.

Onlar da (konuşanın Alfred mi yoksa Robert mi olduğu belli olmayacak bir şekilde) olayı şöyle anlatıyorlardı: Bunlar bir gün New York'ta her zamanki incelemeleriyle uğraşırlarken Lester Stoner adında biri gelmiş, fidanlıklarda Lester Mead adıyla tanınan bu adamın zaten uzun süreden beri avukatıymışlar; işte bu Lester Stoner karısı lehine, karısının ölüm suretiyle yokluğu hâlinde de Mead–Lucero–Cojubul–Ayuc–Gaitan ortaklığı lehine bir vasiyetname düzenlemek istediğini bildirmiş. Stoner'ın ve karısının trajik ölümüyle, bu yedi kişinin yedisi de milyoner oluyormuş mirasçı sıfatıyla.

Gazeteciler, bir elde kalem, bir eldeyse hiç bırakmadıkları viski bardağı (bir bardak boşaltıldığı anda derhal dolu olan bir yenisiyle değiştiriliyordu), terekenin toplam değeri hakkında sorular yöneltiyorlardı. Hepsi on iki milyon dolar, diye not ediyorlardı; öyleyse yedi mutlu faninin her birine aşağı yukarı bir milyon beş yüz bin dolar düşüyor.

Başka sorular. Lester ve Leland yaklaşan kaderlerini hissetmiş miydi? Bu en korkunç kasırganın ortasında birbirlerine sarılarak öldükleri söylenmemiş miydi? Bir fırtına kurbanı olarak öleceklerinin daha önce bir Çingene tarafından kendilerine söylenmiş olduğu doğru muydu? Stoner, işçilerin isyanı sırasında öleceklermiş gibi konuşurken bunu mu anlatmak istemişti? O kötü falın sonuçlarını önlemek için mi Lead-Lucero-Cojubul-Ayuc-Gaitan ve Ortakları Firması'nı kurmayı akıl etmişti?

Çevirmenlik görevini üstlenmiş olan Maker Thompson, gazetecilere avukatların bu ayrıntıları bilmediklerini ve oturumun bittiği kanısında olduklarını söylüyordu İspanyolca olarak.

Vidal Mota gazetecilere yaklaşarak tanıdık olanlarla konuştu; açıklama yapacaktı.

"Size açıklama yapabilirim... Mirasçıların adlarını verebilirim size... Ama önce şu alçıdan yapılmış melek başlı avukatların dakikada bin dolar aldıklarını biliyor musunuz?"

Sonra heceleri ayırarak yavaşça tekrarladı:

"Bin-do-lar da-ki-ka ba-şı-na!.. Saate bakınız. Yelkovanın hareketine dikkat ediniz... Bir dakika geçince... Bin dolar giriyor ceplerine bu iki küçük meleğin!.. Ya yaşlı Maker Thompson?.. Biliyor musunuz onun hikâyesini?.. Ah! Ama bakın bunu yayımlamayacaksınız! Yalnız sizin için veriyorum bu bilgiyi küçüklerim!.. İyi çocuklardır gazeteciler, çok severim hepsini. İhtiyar Maker Thompson tam Şikago'da Şirket başkanlığına seçileceği sırada niçin geri çekilmişti acaba? Çünkü bir hayal kırıklığına uğramıştı... Tek kızı, hayattaki tek kızı Aurelia, şey bir hayat sürüyordu... Uygunsuz bir hayat... Onu bir kasırga alıp götürmemişti gerçi ama tutkularının fırtınası içindeydi. Yeşil Papa olmaya doğru gittiği için ihtiyar Maker Thompson'a Papa (Baba) adının takılması da bu sebeptendir... Ve onun çocuğu değil de torunu olan yumurcağın aslında annesinin karnına bir kabartma yapıştırdıktan sonra ortadan kaybolan bir arkeoloğun, Ray Salcedo'nun adını taşıması gerekirdi şimdi."

"Çok güzel, Bay Dava Vekili. Bir de mirasçıların adlarını verirseniz..."

"Benim evrakımda yazılı onların adları... Veririm size... Bununla birlikte karşılığını da isterim: İnsanın başından geçen şeylerin yayımlanmış olduğunu görmesi çok güzel bir şey; on iki milyon dolarlık vasiyetnameyi kayda geçirmek için beni, yani Dava Vekili Reginaldo Vidal Mota'yı, çağırdıklarını yazmanızı isteyeceğim... Mirasçıları soruyordunuz değil mi? Şunlar: Lino Lucero, Juan Lucero, Rosalio Candido Lucero, Sebastian Cojubul, Macario Ayuc Gaitan... Öbür ahmak Yankee'nin mirasçıları işte bunlar. Adam para yapmaktan başka bir şey düşünmezken aklına gelen tek şey bölgenin sıtmalı, aç ve cahil melez kişileri lehinde vasiyetname yazmak olmuş. Bu zavallı herifler ne yapacaklar o kadar parayı?.. İçecekler!.. Ölesiye sarhoş olacaklar! İçki banyosu yapacak hergeleler! Bir de tabii kan değiştirecekler durmadan... Şimdi o korkunç görünüşlü, saçları başları karmakarışık ve pis

kokular içinde yüzen kadınlar var ya, bizimkilerin her biri birer buçuk milyon doları kıvırdıktan sonra... Evet, bir milyon beş yüz bin dolar!.. İşte o kadınlar başka şeyler istemeye başlayacak: İpek ten, sarışın kâkül, ince ve güzel şeyler!.."

Kuzey Amerikalıların grubunda öyle büyük gürültü patırtıyla konuşuluyordu ki kendileri bile anlayamıyordu söylenenleri. Bakıyorsunuz konuşma kesilmiş birden, sonra bir de bakıyorsunuz iki üç kişi birden ağzını açmış veryansın ediyor. Başlanan sözü ilk önce bitirme konusunda bahse girmişlerdi sanki. Ama sözlerin biteceği yoktu çünkü ya bir başkası kalınan yerden hemen konuşmaya başlıyor ya da aynı kimse durmaksızın devam etmek istiyordu. Bu grupta bulunanlar şunlardı: İhtiyar Maker Thompson, Doswell kardeşler, Şirketin başkan yardımcısı, Pasifik bölgesi müdür vekili ve birkaç mahalli idare yetkilisi.

İhtiyar Maker Thompson söze başlıyordu:

"En iyisi mirasçıları buradan, buradaki durumlarından çıkarmak. Birleşik Devletler'e gitseler daha iyi değil mi? Olgun yaşta olanlardan nasıl bir sonuç alınabilir kestiremiyorum, belki de sadece cila vurabiliriz onlara ama çocukların durumunda iş değişir, bizim tarafımızdan yetiştirilince yeni bir zihniyet kazanacaklardır çocuklar, bütün bütüne Kuzey Amerikalı olabileceklerdir."

"Evet aynı şeyi düşünüyoruz," dedi Şirket başkan yardımcısı. "Bu konuda tamamen aynı şeyi düşünüyoruz! Yalnız bu planı uygulamaya geçmek çok güç. Hatta sizinle işbirliği yapacağımıza güvenmeseydik böyle bir şeyi aklıma bile getiremezdim." Burada Maker Thompson'ınki ile tokuşturmak için viski bardağını eline aldı. "Şimdi sizin gibi işlerden çekilmiş de olsa Şirketimizin eski bir dostu zaten yardım elini uzatmayı esirgemezdi bizden."

"Sayın başkan yardımcısı bunun mümkün olmadığını iyi bilir; bunu artık herhangi biri de yapabileceğine göre benim oraya gitmemin zorunlu olmadığını da takdir etmesi gerekir. Büyüklere örnek çiftliklere gitmeleri öğütlenebilirdi. Küçüklerin de zihniyetlerini tamamen değiştirecek okullara yazdırılmaları sağlanabilirdi."

"Bu çiftlik meselesi... Bu mesele benim midemi bulandırıyor biraz," diye söze başlayarak kendi fikrini belirtti Pasifik bölgesi müdür vekili. "Neden mi? Çünkü bu durumda onların eline tehlikeli bir silah verilmiş olacak. Topraklara miras yoluyla edindikleri parayı sermaye olarak yatırırlar ve bilimsel tarım faaliyetine girişirlerse pek ihtiyaçları kalmayacak bize. Bilim ve sermaye... Yok, canım, olmaz, olmaz bu... Katiyen! Ama mesela çiftlik yerine yolculuk düşünülemez mi?.. Bana kalırsa yirminci yüzyıl artık bir aydınlıklar çağı değildir. Turizm çağı olmuştur yirminci yüzyıl. Onları alıp büyük mağazalardan birine götüreceksin, görsünler, taklit etsinler, giyim kuşam edinsinler diye. Sonra da dünyayı tanımaları için yolculuğa çıkaracaksın, öğrenecek bir şeyleri olmadığından yolculuk edip duracaklar. Hani büyüyen, çoğalan, sonra da ölen kimseler vardır, onlar gibi: Bir posta paketi gibi durmadan gidip gelen, bu yolda yaşlanıp alıklaşan turistler gibi. Tam kelimesini bulamıyorum ama yolculukların, öğrenecekleri bir şey olmayan kimseleri alıklaştırdığı bir gerçektir."

"Çocukları da okula yollayacaksın," diye ekledi başkan yardımcısı.

"Değil mi ya?" diye cevap verdi müdür vekili. "Maker Thompson'ın da dediği gibi çocuklar yönünden tehlike yok. Çünkü biz yetiştirmiş olacağız onları. Büyüdükleri zaman Yeşil Papa'dan daha Papacı olacakları muhakkak."

Memnun memnun güldü sözündeki imayı daha iyi anlatmak için (ihtiyar Maker Thompson'ın karnına hafifçe vurarak). O da gülmeye başladı. Bir yandan da şöyle diyordu:

"Yeşil Papa'dan Papacı ha! Papamsı, Papamtırak ve nihayet Büyük Papa (büyükbaba). Ha! ha! ha!"

Ve herkes kendi düşüncesine dalmıştı. Şirketten çekilmiş olan, *bartolito*'ların fidanlıklar için yaratabilecekleri tehlikeyi düşünüyordu. *Sigatoga**, Panama hastalığı, kasırga ya da yeryüzünü silip süpüren rüzgâr. Bir de *bartolito*'lar... Peki ama neydi bu

* Bir muz hastalığı.

bartolito'lar? Kuzey Amerikalı las Casas Bartolomes'leri gibi bir şey mi?.. Şey... Şey... Richard Wotton sanarak Vuelta del Mico'da canına kıydığı adam... Adını ağzına almak istemiyordu Charles Peifer'in... Şu Charles Peifer mesela... Sonra şu Lester Stoner ya da Lester Mead denen adam mesela. İşte öyle bir şey, klasik "*bartolito*". Mesela ne biliyoruz Lester Stoner ile karısının kasırgada öldüğünü? Bilebilir miyiz ki bir... Küçük intihar volkanlarını faaliyete geçirir *bartolito*. Japonların savaşta intihar torpidoları kullanması gibi Kuzey Amerikalı kurtarıcı da yurt çocuklarının, Luceros'ların, Cojubul'ların, daha önce Manotas'ların, Esquivel kardeşlerin omuzladıkları küçük intihar volkanlarını kendine çekiyor. Ne güvenilir adamlar kaybolmuştu "*chos, chos, moyon, con*" çığlığının içinde. Maker Thompson'ın yaşlı uşağı Juambo'ya göre hiçbir şey söylemeyen ve her şeyi söyleyen bu çığlık!.. *Bartolito*'nun bir özelliği vardır: Gevşeklik ortamına girmiş kimselerde, bunlar uyurlarken bile (uyumak tembellik sayılır) bir volkan ateşi yaratır ve bu düşle, bu gerçekleşmemiş ve gerçekleşemez cennet tutkusuyla çarpılmış herkes derinlerden çektiği o ateşi, o lavları, kendisini ve çevresini mahvetmek için gerekli olan her şeyi dışarı püsküren bir yanardağ olur.

Juambo gözlerini ayırmadan bakıyordu Doswell kardeşlere. Bu bakışta batıl itikat ve merak bir aradaydı; hem garip bir şey görmüş olmanın zevki hem de kendi kaderi için iyi ya da kötü sonuçlar doğurabilecek bir görüntüye rastlamanın korkusu. Daha yeni haber verdiği aşçı kadın bahçeden tüm bu adamları gözetlemek için gelmiş ve şöyle demişti Juambo'ya:

"Şu iki heriften dolayı bir alay adamı buraya sürükleyen sizsiniz. İkiz oldukları söylenen ve aslında..."

Juambo tam ona cevap verecek ve böyle ikiz doğmanın gerçek bir şey olmadığını söyleyecekti ki zil çaldı. Odaya koştu.

"Juambo!" diye emretti patron. "Şoföre söyle, Dava Vekili'ni evine götürsün sonra şu kirli bardak ve kadehleri içeri götür, yeniden viski getir bize."

Otomobil arka sırada sarsılıp duran ve vasiyetnameyi koltuğunun altına sıkıştırmış Dava Vekili'ni evinin önüne kadar götürdü. Şoför bu sarsıntının nedenini açıkladı: Lastikler fazla şişirilmişti, yol da oldukça bozuktu, sık sık büyük çatlaklara rastlanıyordu.

Otomobil Kare Ovası'nın önüne geldiği zaman, Vidal Mota evinin kapısında büyük bir kalabalığın birikmiş olduğunu gördü. Ne olmuş olabilirdi? Tanrı saklasın, Sabina yine bir atak mı geçirmişti yoksa? Geçen sefer böyle olmuştu da felç geliyordu az daha kadıncağıza. Yüzü çarpılmıştı... Yoksa yeğeninin başına bir şeyler mi gelmişti? En azından bir top darbesine uğramış olabilirdi mesela. Ne beceriksiz şeydi şu yumurcak!.. Oğlunun yaralandığını annesine hemen yetiştirmek de hoş şey değil... Peki öyle bir şey de söz konusu değilse... Bir yaralanma da yoksa... O zaman... O zaman kendisini bugünkü çalışmasından ötürü kutlamak için evine kadar gelen dost kalabalığı olmalıydı bu. Şu mültimilyonerin vasiyetnamesi kendi müdahalesinden sonra ömrünce İspanyolca yazılı bir şeref belgesi olarak kalacaktı ya...

Otomobil durdu Vidal Mota bir dakika bile kaybetmemek için acele ettiğinden şoföre bahşiş vermeyi bile gerekli görmedi.

Sabina kapıda onu bekliyordu, hiç üstünden çıkarmadığı entarisinin içinde solmuş ve donmuş gibiydi; işin tuhafı bu entari şu anda her zamankine göre daha bir rengi atmış görünüyordu.

"Çok şükür, geldin nihayet!.. Kilise çanları gibi bağırıp duruyordum..."

"Ne var, ne oldu? İyi ki karşıladın beni... Kalbim bir pamuk ipliğine bağlanmıştı!.. Düştün sanmıştım ya da yine geçen seferki gibi bir..."

"Bir atak geçirdiğimi sanmıştın! Niçin yarıda kesiyorsun? Söyle söyleyeceğini. Zaten hep aynı sözü tekrarlar dursun. Tanrı bizi koruyor ama tüm kamburları da düzeltmiyor!"

"Ne oldu? Fluvio mu yaralandı yoksa?"

"Evet... Yani hayır... Evet, şuraya bir değnek ve bir topla oynamaya gelen Fluvio ve arkadaşlarıyla ilgili bir mesele. Ama Fluvio yaralanmış falan değil."

"İyi öyleyse," diyerek soluk aldı Vidal Mota.

Ve elindeki anahtarları tıngırdatarak:

"Ben şunları çekmeceme kilitleyeyim," dedi. "Sen de anlat bakalım bu adamlar ne yapıyorlar böyle kapının önünde. Şu vasiyetnameyi saklayacağım. On iki milyon dolarlıktır."

"On iki ne? On iki 'minyon' mu dedin?.. Adı Yankee olan bir 'minyon' da burada seni bekliyor... Buraya saklandı... Peşinde bir polis varmış. Bizim kapıyı aralık görünce hemen dalmış içeri. Ben o sırada dışarı fırlamıştım ki kendi eviymiş gibi içeri girmeye hazırlanan o polis memuruyla burun buruna geldim. 'Dur,' dedim ona, 'burası ahır değil, Dava Vekili Vidal Mota'nın evi'."

"O ne yaptı peki?"

"Kim?"

"Oğlan. Ne yapmış? Neden arkasına polis düşmüş?"

"Kendi yaşında başka bir oğlana korkunç bir tekme vurmuş. Tabii bu öbürlerinin demesi. İnan inanabilirsen doğru diye! Bir yalancı çetesi bunlar canım."

"Korkusunu bastırmak için bir şeyler verdin mi ona?"

"Evet. Sıcak su kompresi yaptım. Böylece titremesi geçti. Korku içindeydi. Dövüştüğü oğlanın çenesine tekme atmış, çene kemiğini çıkarmış da ondanmış korkusu, öyle dediler. İşte mesele bu! Öbür oğlanı hastaneye götürmüşler."

Küçük Yankee Thompson, sandık odasına saklanmıştı. Odaya girince ilkin pek bir şey görülmüyordu ama gözler karanlığa alıştıktan sonra küçük odayı dolduran mobilyalar ve eski püskü eşya seçilmeye başlıyordu. Vidal Mota sevgi dolu bir tavırla yaklaştı Boby'ye.

"Bereket versin seni tutuklamadılar," dedi. "Ne oldu kuzum?"

"Hiç."

"Hiç olmasına imkân var mı dostum? Çocuğun ağzına müthiş bir tekme attığını söylüyorlar."

Fluvio ve Yankee'nin takımından başka arkadaşlar koridorda uzun adımlarla ilerliyorlardı bu sırada. Onu savunmak için düzenledikleri planı bildirmeye gelmişlerdi. Kare Ovası'nda bir casusluk teşkilatı kurmuşlardı. Bir de besin servisi: Belki de saklanma süresi uzar diye evlerinden gerekli her şeyi getirmişlerdi. Sular kesildiği takdirde içilecek iki düzine soda şişesi; hava gazı kesildiği takdirde kullanılacak bir sürü mum ve kibrit. Üçüncü teşkilatsa istihkâm teşkilatıydı; söğüt inekler ve sıtma ağacı çukurlarını dolaşıp arkadaşlarını saklayacakları çok gizli bir mağara aramaktı bunun görevi de.

Yeni gelenlerin kimler olduğunu anlamak için ilerledi Vidal. Yeğeninin de aralarında olduğunu görünce yaklaştı.

"Bekleyin beni," dedi Fluvio kendini önemseyen bir tavırla arkadaşlarına. "Ufak bir şey konuşmam lazım dayımla."

İstihkâm ekibindendi Fluvio. Ama polisin geliş ve gidiş yollarını gözlemek için çatıya tırmanma iznini koparsaydı casusluk ekibine geçebilecekti.

"İşin en kötüsü," dediler öbürleri Boby'nin yanına girerek, "yarın Paroisse takımına karşı çıkaracağımız maç için hiç hazırlanamadık. Dövüşmekle çok enayilik ettin Yankee! Polisi, sokağın köşesindeki bir pencerede gizlenen ihtiyar bir kadın çağırmış. Kadın önce içeri girmiş sonra da sokağa bakan pencerede görünerek olanı biteni polise anlatmış. Tabii bu köhne moruğu bir taş yağmuruna tutmamız da gerekiyor."

Daha çok öfke çığlığına benzeyen bir hıçkırık koptu Boby'nin tıkanmış boğazından.

"Sen ki hayatında hiç dövüşmemiştin, nasıl akıl ettin bunu? Sanki kör olmuştun, hiçbir şeyi görmüyordu gözlerin... Biz engel olmasaydık öldürebilirdin de onu."

"Kurbağa'nın hatası oldu."

"Hangi Kurbağa?" diye sordu başka biri.

"Öbür çocuğun yanındaydı Kurbağa, Yankee'ye sövdü."

Boby öfkeyle ayaklarını döşemeye vurdu:

"Susun artık! Defolup gitsenize!"

Vasiyetnamenin güven altında olduğundan emin olmak için anahtarı kilidin içinde iki kere çeviren dayısının bürosunda Fluvio kavgayı tüm ayrıntılarıyla anlattı. Her şey bir kartpostal yüzünden çıkmıştı. Hani şu pis kartpostallar vardır ya bilirsin... İşte o dayağı yiyen çocukta böyle bir kartpostal vardı. Yankee'yi yanına çağırarak şöyle dedi çocuk: "Yankee, annene baksana biraz!.." Çırılçıplak bir kadın bir tayfanın bacakları arasındaydı resimde.

Vidal Mota biraz düzelterek tekrarladı aynı cümleyi:

"Çırılçıplak bir kadın bir tayfanın dizlerine oturmuştu."

"Evet, tonton! İşte o resimdeki kadının annesi olduğunu söylediler Boby'ye."

"O zaman iyi etmiş Boby tekmeyi sallamakla!"

Fluvio başını kaldırdı, dayısının yüzüne baktı. Bu son sözler ona artık çocuk değil, erkek olduğunu hissettirmişti.

"Birinin yüzüne karşı annesine leke sürmeye kalkan kimseyi dünya haritasından silmek lazımdır," diye sözünü tamamladı Dava Vekili.

Yeğeniyle birlikte odadan çıktı. Fluvio, istihkâm ekibinden ayrılmamaya karar verdi. Bunun için evinde bir kılıç saklayacaktı, çevredeki çalılıkları kesmek ve gizlenecek mağara bulmak için. Yankee orada saklanırdı güven içinde; istediği her şey yanında olurdu: Dergiler, kitaplar, topluluk oyunları ve başında nöbet tutan arkadaşlar.

"Ben komiserliğe gidiyorum," dedi Dava Vekili, Sabina'ya. "Şu kapıyı sürmele sen, çocuklar boyuna girip çıkmasın."

Her tarafından parfüm fışkıran bir kadınla meşguldü nöbetçi çavuş: pomatlı saçlarından, pudralı yanaklarından, mendilinin üstündeki harflerden kunduralarının derisine, robunun ipeğine kadar koku içinde bir kadın. Vidal Mota işini bitirene kadar bekledi çavuşu.

"Özür dilerim Bay Dava Vekili," dedi çavuş. "Geldiğinize dikkat edemedim. Evet, rapor burada."

"Komiserden ricada bulunacaktım. Yok, mu kendisi? Öyleyse siz ona söyleyin. Raporu mahkemeye intikal ettirmesin. Yarına kadar bekletsin."

"Bu hastaneden gelecek bilgiye bağlı bir şey."

Komiser tam bu sırada içeri girmekteydi. Onu gören bir grup polis memuru ayağa kalktı. İçlerinden biri de şefin geldiğini çavuşa haber vermek için koştu. Çavuş doğruldu ve olayla ilgili rapor vermek için komiserin yanına geldi. Daha sonra komiser elindeki kırbaçla sağ ayağındaki çizmeye birkaç kere vurdu, kasketini geriye iterek terli alnını açtı ve Mota'ya çocukların kavga ettikleri sırada orada olup olmadığını sordu.

Olay hakkında çavuş tarafından haberdar edildikten sonra ziyaretçisinin konuşmasına fırsat vermedi. Mota raporun o gün mahkemeye sunulmamasını istemeye vakit bulamadı.

"Hayır, bayım, ne bugün ne de yarın. Rapor mahkemeye hiçbir zaman gitmeyecek. Çünkü bu raporda olaylar fazlaca kabartılmış. Sayın polis müdürünün istihbaratına göre mesele basit bir çocuk kavgasından ibaret. Ne yazık ki bu arada birinin ayağı kayıp düşmüş, çene kemiğinde bir kırılma olmuş."

"Monsenyör Para," diye düşündü Vidal Mota. "On iki milyon dolar, yüz milyon dolar, beş yüz milyon dolar, bin milyon dolar ve katran ruhu ve nizami sessizlik kokan bir, iki, üç, dört, beş, yedi polis."

Ertesi gün evin kapısını açtığında bir avuç haylazı döşemenin üstüne yayılmış görünce Sabina istavroz çıkardı, hele Fluvio'nun Paroisse'lılarla bir karşılaşma yapacaklarını söylemesi üzerine iyice dehşete düştü. Trainard'lar takımı o semtteydi.

"Dinle bak, uyansana, hadi uyan," diyordu Sabina Dava Vekili'ne tüm gücüyle onu sarsarak. "Kalk, iş şimdi de Paroisse'lı Trainard'larla sopa savaşına döndü. Senin Fluvio da içlerinde. Kız kardeşine haber vermen lazım..."

Vidal Mota gözlerini açtı, terliklerini geçirdi ayağına, sandalyenin üstünde duran cüppesini giydi; Sabina'nın bahsettiği kargaşaya müdahale etmeye hazırdı şimdi. Tam bu sırada dışarıdan şöyle bağıran derin bir ses duyuldu:

"*Play ball*!.."

"Ah, bir şey değilmiş," dedi Sabina çocukların oyuna hazırlandığını kapı aralığından gözetleyince. "Özür dilerim, gelip seni uyandırdım." Vidal Mota ise derin bir soluk aldıktan sonra öfkesini belli etti:

"Hep böyle yaparsın zaten..."

"Düşün ki sen uyurken hatta rüya görürken bile o dakikada bin dolar kazanıyor."

"İşte ben de bunun rüyasını görüyordum ya!.. Tam ben (neden uyandırdın, söyle neden, hangi akılla), tam ben de şu New York'lu avukatlar gibi dakikada bin dolar kazanıyordum ki... Dakikada bin dolar! Onlara bile bir rüya gibi geliyordur bu, kimsenin gelip kendilerini uyandırmadığı mutlu bir rüya."

*Umpire** yaptıran Boby'nin madenî sesi çınladı yine:

"*Three mens out*!.."

"Şu Yankee denen oğlan bu sabah sana teşekkür etmek için buraya geldi. Zavallıcık pek berbat durumdaydı. Belki de yaptığı şeyden dolayı. Şimdi dışarıda İngilizce bağırarak kafa patlatan da o."

"Hoş şey değil!" diye bağırdı Vidal Mota gerinerek.

"Evet. Ama söylesene niçin?.. (Dışardan yine Boby'nin sesi: *One straight*) Bir tayfanın dizlerine oturmuş çırılçıplak bir kadın... Ama bu niçin mutlaka onun annesi olsun? (*Ball one*! diye bağırıyordu Boby...) Yani ellerinde, ne derler ona, bir fotoğraf makinesi vardı da kadın tam o anda resmini almalarına müsaade mi etti?.. Çok daha kötü şeyler görülüyor da fotoğraf almak kimsenin aklına gelmiyor."

* Beyzbolda hakemlik.

"Bunun bir portre olduğunu söylemedim..." (*Ball two*, diye bağırdı Boby...) "Ama bu olayda birçok şeye karşı yapılmış çirkin imalar var."

"Peki, sen nereden biliyorsun bunları?"

"Şirketten kimselerle yakın dostluğum vardır benim."

"Öyle ya! (*Straight two*)... Bak ne diyorlar? Diyorlar ki güya bizim buradan bazı herifler on iki bilmem ne kadar bin altın peso mirasa konmuşlar... Söylesene..."

"Evet, dediğin gibi..."

Tam bu sırada Fluvio içeri giriyordu. Mağrur, soluk soluğa ve toprakta yuvarlanmış gibi toz ve ter içinde. Kapıdan girişini görerek dayısına haber verdi Sabina: "*Home-round* yapmaya geliyordu Fluvio.

"Ne diyor Yankee?" diye sordu dayı.

"Çok mutlu, çünkü ben de onun takımındanım. *Trainard*'lara karşı oynuyoruz. Biraz su içmek için geldim eve."

"Buzsuz su vereyim sana. Böyle terli terli buzlu su içmen doğru olmaz. Hemen şifayı bulursun."

"Ama bu da çok ılık!" diye bağırdı Fluvio, verilen suyu ağzında birkaç kere çalkaladıktan sonra tükürerek.

"Hadi biraz soğutayım. Ama fazla değil. Buzlu su felakettir. Kanda pıhtı yapar."

Oyun çığırından çıkarak düzenli savaş hâline gelmişti, yumruk atmalar, sopa vurmalar, taş fırlatmalar. Sabina'nın yalvarmasına dayanamayarak Fluvio'yu önlemek istedi Mota!

"Nasıl göz yumuyorsun gitmesine!" diyordu Sabina: "Gözünü çıkarırlarsa görürsün. Bu Paroisse'lı çocuklar kötü kimseler. Bakarsın gözünü oymuşlar, bakarsın kafana taş indirmişler... Kim vurduya getirirler adamı. Ondan sonra işin yoksa..."

Küçük haylazın rengi uçmuş, gözleri donuklaşmıştı, tir tir titriyor, gitmenin mi kalmanın mı doğru olacağını kestiremiyordu. Sonra birden karar verdi. Başını ve vücudunu taş yağmurundan

korumaya çalışarak kendi takım arkadaşlarının bulunduğu yere koştu. Onların atış gücüne katıldı o da.

"Böyle oraya gitmesine müsaade ettiğine göre onun kendi yeğenin olduğuna, kendi kanından geldiğine inanmıyorsun galiba!.."

"Arkadaşları tarafından korkak diye adlandırılsa, dayısının evine meydandan kaçmak amacıyla gitti diye alaya alınsaydı çok daha mı iyi olurdu sanki?"

"Neden böyle yapıyorlar Tanrım! Neden Yankee'lerin oyununu oynuyorlar. Bize gitmez bu oyunlar. Çünkü akacak kan damarlarımızda durmuyor, kavga dalaş içinde her şey mahvoluyor."

Aşağıda, Kare Ovası'nın bir ucunda Boby'nin takımından çocuklar bağırmaya başlamıştı, küçük bir daire hâlinde toplaşmışlar, birbirlerinin üstlerine zıplıyorlardı. Savaş bitmişti. Şöyle bağırıyorlardı:

"Hurra! Hurra! Ra ra ra!...

Hurra! Hurra! Ra ra ra!...

Indian! Indian! Indian!

Hurra! Hurra!

Hurra!.."

Alanın öbür ucunda da Paroisse takımının oyuncuları. Onlar da aynı şekilde toplaşmışlar, bağırıyorlardı:

"Trainard!

Trainard!

Trainard! Hurra! Hurra!

Hurra!"

X

"Rehinaldo, gazeteyi okumakla mesele hakkında sonuca varamasam da..."

"Reginaldo diyeceksin Sabina, Rehinaldo değil."

"Özür dilerim. Şeyle karıştırıyorum hep... Elmayla... Senin adın elmadan geliyor değil mi?"

"Şimdi artık gelmiyor Sabina..."

"Her neyse... Ha! Ne diyordum sana, gazete okumuş olmakla sonuca varacağım yok. Önceleri hiç gazete okumazdım ama şimdi bir yıldan fazla zamandır, burada olup bitmiş olduğu söylenen her şeyi ve kimsenin ağzından düşmeyen şu milyonların hikâyesini öğrenmek istiyorum. Tamamıyla okuyamadığım için, yani güzel şekilde okuyamadığım için de bana okusun diye yeğenlerimden birine gidiyorum. Merkez Pazarı'nda bir konfeksiyon mağazasında çalışıyor yeğenim. Kahvaltı için bir şeyler var mı diye de bakarım bugün. Hani değişik şeyler var mı diye. Sahi sen sebze sevmiyorsun ama bence denemelisin sebze yemeyi. Baksana kıpkırmızı olmuşsun hep et yemekten, bir de şeyden... 'Sıhhatinize!'" Kadeh kaldırır gibi bir jest yaptı...

"Bak bakalım paça* var mı? Yoksa da ara."

"Vay başıma! Her zaman et! Gazeteyi de götüreceğim, sen nasıl olsa okudun. Kıyıda şu olmuş, bu olmuş umurumda değil ama işte mirasa konan bu heriflerin kimler olduklarını ve niçin mirasa konduklarını öğrenmek istiyorum. Gazeteyi doldurmak için kâğıt üstüne dökülen bu şeyler, bir sürü yalandan ibaret: Her

* Paça, memelilerden ufak bir kemirgen; eti çok makbuldür.

zamanı da böyledir bu. Kendi kendime derim: Gazetelerin daha küçük boyda çıkarılmasına niçin uğraşılmıyor? Her şeyi böyle uydurmuş olmamak için mi?.. Ayin günleri kilisede dağıtılan gazeteler çok küçüktür. Ve orada yazılı her şey Tanrı'nın katıksız gerçeğidir."

Merkez Pazarı'ndaki konfeksiyon dükkânının içini iplik bobini, buhur, kuru çiçek suyu ve yeni çamaşırlardan yükselen bir nişasta kokusu dolduruyordu.

"Ne sessiz burası," dedi Sabina, bakır rengi yüzünün oval biçimiyle kapıda belirerek. Kardeşinin en küçük kızlarından biri olan Tomasita Gil hemen koşup karşıladı onu. Sonra rahatça ziyaretçi sandalyesine, yeğeninin yanı başına kuruldu Sabina. Tomasita, makineden geçireceği kumaşların dikiş yerlerine *stearin** sürüyordu.

"Ne büyük bir mucize! Sabina hala, kaç yıl var ki hiç uğramıyorsunuz! Geçerken sizi gördüm demin, alışveriş yapıyordunuz ama işte şu karışık hayat içinde insan hiçbir şeye vakit bulamıyor."

"Gerçekten gazete okumaya bile vakit olmuyor kızım; işte ben de bunun için kaçamak yaptım: Gazeteyi bana sen okuyasın diye."

Ve üçe katlanmış şekilde şalının altına soktuğu gazeteyi çıkardı.

"Sizi ilgilendiren bir şey mi var orada, hala?"

"Evet. Şu bilmem ne kadar milyon mirasa konan adamların hikâyesini merak ediyorum."

"Ne düşünüyorsun bu konuda?"

"Vaktin yoktur belki rahatsız etmeyeyim..."

"Yok, halacığım. Büyük zevkle dinlerim sizi; hem sonra ben de öğrenirim bir şeyler bu konuda çünkü kulağıma şöyle bir çalınanlardan öte bilgim yok. Burası çarşı olduğundan başka konulardan pek bahsedilmez. Herkes kendi gevezeliğindedir!.

* Üretimi sırasında, soğuyan mumun, kalıptan kolayca çıkmasını sağlayan kaydırıcı madde.

Şu köşede isli balık satan kadıncağız onları tanıyor. Bu talihli kişilerden Bastiancito adında bir..."

"Oku bakalım, ne diyor gazete... Hayır, iri harflerle yazılı kısımları okuma, ben de görüyorum onları. Küçük harflerin başladığı yerden okumaya başla..."

"Ünlü ve değerli avukatlar Robert ve Alfred Doswell'in memleketimize gelişiyle son zamanların en ilgi çekici hikâyelerinden biri sona ermiş bulunmaktadır. Doswell Fler, mültimilyoner Lester Stoner'ın mirasını bugün her biri bir buçuk milyonu aşkın bir servete sahip görünen bazı yurttaşlarımıza intikal ettirmek amacıyla gelmişlerdi. Sayın Doswell'lerle yapılan bir röportajı..."

"Orayı atla yavrucuğum. Çünkü ne demek röportaj? Anlamam ben. Hoşuma da gitmez. Mirastan bahseden kısmı oku bana."

"Halacığım bir röportaj demek yani konuşma demek."

"Evet ama sen yine devam et... Bu büyük bayların ölümünü ve mirası anlatan yerleri oku."

"Pekâlâ! İşte burada. Edindiğimiz bilgilere göre bundan birkaç ay önce Tropical Platanera S. A.'nın fidanlıklarını tahrip ederek oraya felaket ve yıkım tohumları serpen kasırganın içler acısı kalıntıları arasında Lester Stoner ile karısının cesetleri bulunmuştur. Daha çok Lester Mead ve Leland Foster adlarıyla tanınan ve Kuzey Amerikalı karı-koca burayı ikinci yurt olarak..."

"Güzel! Bak burası çok ilgi çekici..."

"Stoner'lar iş için gittikleri New York'tan dönmüşlerdi ve muz unu imal edecek yeni bir fabrika ve kuru muz işiyle uğraşacak yeni işyeri kurarak işletmelerini genişletmeye hazırlanıyorlardı; ayrıca esans yağı veren bitkilerin bakımıyla da uğraşacaklardı; bunun için Mead-Lucero-Cojubul-Ayuc-Gaitan ve Ortakları Limited Şirketi adıyla çalışacak bir de şirket kurmuşlardı. Korkunç kasırga onları evlerinde otururken bastırmıştı (denize yakın bir bungalovda oturuyorlardı), evlerinin parçalar hâlinde uçtuğunu

görünce köye sığınmak istemişler ama bir ormanda fırtına ortasında ölmüşlerdi."

Cesetlerin bulunuşu, aralarında korkunç felakete uğramış karı-kocanın mirasçısı olan Şirket ortaklarının da bulunduğu halk yığınları arasında büyük üzüntü uyandırmıştır..."

"Peki Tomasita ama şimdi şunu anlat bana: Biliyor musun insan yaşlanınca kafası artık hiçbir şey almıyor, yani Kuzey Amerikalı büyük adamlar, kaç kere milyoner oldukları hâlde böyle çalılıklar arasında yaşıyorlardı ve bu dediğimiz kimselerle ortaklık kurmuşlardı değil mi?.."

"Evet, Sabina hala, adlarını da yazıyor ortakların: Lino Lucero, Rosalio, Candido Lucero, Bastian Cojubul..."

"Senin komşunun bildiği bu olacak..."

"... Macario, Juan Sostenes, ve Lisandro Ayuc Gaitan..."

"İşte mirasa konan yediler... Sen okumana devam et..."

"Dün, seçkin çevrelerimizce çok iyi tanınan Bay Geo Maker Thompson'ın ikametgâhında vasiyetname açılmış ve okunmuştur. Lester Stoner bu vasiyetnameye göre tek varis olarak tüm mallarını karısı Leland Poster'e, onun yokluğu hâlinde de..."

"Ne demek bu? Biraz kabalık yapılmış gibi geldi bana. Bu bayanın erdemlerinden bahsedileceği yerde yokluklarından bahsediliyor. Hem de bir vasiyetnamede. Ancak yabancılarda taslayacağımız bir şey bu."

"Öyle değil Sabina hala. Bırakmıyorsun ki devam edeyim... Yokluğu hâlinde demek, o olmadığı takdirde demek yani kadın da olmadığı takdirde o zaman Şirketin ortaklarına kalıyor mallar."

"Ah! Evet! Öyle ya! Yani ikisi de ölürlerse demek istiyor, Tanrı bağışlamıştır günahlarını ikisinin de değil mi? İkisi de ölürse her şey öbürlerine kalıyor. Rehinaldo hakkında da bir şeyler yazıyor mu onu okumadın."

"Evet, şurada vasiyetnamenin Dava Vekili Reginaldo Vidal Mota'nın huzurunda kayda geçirildiğini yazıyor."

"Vay! Vay! Desene bugün yatağında durmaması ondanmış, o kadar geniş olduğu hâlde. Şimdi, Tomasita, uzun lafın kısası, özet olarak, mesele şöyle oluyor: Bu çok, çok zengin kimseler kıyıda yaşıyorlarmış ve her şeyin sahibi olanı, karısı lehinde vasiyetname yapmış ama bir şartla: Eğer o da ölürse tüm miras yurttaşlarımıza kalacak. Ve kasırga ikisini de yerle bir etti. Reginaldo'nun ikiz olduklarını iddia ettiği o avukatlar da mirasçılar bu paraları ceplerine atsın diye geldi. Belki de akıllarına bile getiremezlerdi böyle bir mirası. Hayat bu!"

Bir kadın girdi içeri. Fanila almak için. Tomasita'nın gösterdiği kumaşı aldı, yokladı. Sonra çift enlisi yoksa başka yere bakacağını söyledi.

"Çift enli bulamazsınız. Hiçbir yerde yoktur. En iyisi bunu almanız."

"Başka yerde bulamazsam gelir alırım. Zaten biri sipariş etmişti. Kendim için almıyorum."

Sabina'nın bu arada hikâyeyi aklından bir kere daha geçirmeye vakti olmuştu. Hiçbir şey almayan alıcı gider gitmez başladı yine:

"Bilmem ama Tomasita, bu işte bir esrar var gibi geliyor bana. Zaten bunun için geldim buraya. Her zaman seni rahatsız etmediğim için bu defalık bağışlarsın beni artık. Ne diyordum, bir sigara içebilirim değil mi, diyorum ki bence gazetenin yazmadığı ve mutlaka öyle olması gereken bir şey var burada, korku ve büyü içinde bitmiş rüya gibi bir şey... Esrarlı bir şey (mısır püskülünden yapılmış sigarasını derin derin içine çekti)... Olaylar olduğu zaman insanın hiçbir zaman açıklayamayacağı bir şey... Ciğerlere çekilen sigara dumanı gibi esrarlı..."

İğnesine iplik takmak için makineye eğilmiş Tomasita'nın tıkalı burun delikleriyle zoru zoruna soluk aldığı işitiliyordu.

"Gazete okumak aptallığını gösterdiğim için yerinmiyorum. Büyük harflerle yazılı kısımları sökebiliyorum da. Hayır, hiç yerindiğim yok Tomasita, çünkü sen de dikkat etmişsindir, gaze-

teler her şeyi açıklıyor, çözüyor, didikliyor, suyunu çıkarana dek geveliyor her şeyi; başka türlü söylersek olaylardaki esrarı, hayattaki esrarı ortaya döküyor. Ayrıca başka bir esrar katıyor olaylara ve hayata; kendi yarattığı ve geleceği yanıltmak için kullandığı yapma bir entrika, bir karışıklık, bir esrardır bu."

Tomasita başını kaldırdı. İpliği nihayet takabilmişti iğneye. Acı çekmiş bir gençlik belirtisi göründü solgun yüzünde.

"Ama Sabina hala, ne gibi bir esrar olabilir ki bu olayda? Sanmıyorum esrar falan olduğunu. Tabii şeyler bunlar."

"Sana öyle geliyor. Benim için öyle değil ama. Günün birinde önüne gelen her şeyi yerle bir eden bir rüzgârın çıkması tabii değildir. Modern kötülük işte burada. Gazete öyle yazıyor diye başa gelen şeylerin tabii olduğuna inanmak... Hayır, Tomasita, öyle olmayan bir sürü olay vardır ve hepsinin bir yeri, bir saati, bir sebebi olmuştur... Sen yaşamadığın için bilmiyorsun. Tecrüben yok senin... Ama en iyisi gazeteyi katlayıp gideyim; seni işinin başında korku içinde bırakmak istemem, zaten korkunç denecek kadar yalnızsın."

"Gazeteyi bana bırakabilirdin hala. Eve gazete almıyoruz biz. Sonra o kadar güzel açıklamış ki..."

"Hadi kalsın sende. Yalnız dikkat et kaybolmasın! Ne var ne yok evde? Bak onu sormayı unuttum. Kardeşim ve Guadalupe nasıl? Guadalupe'un romatizması vardı. Annen, kardeşimle evlendiği günden beri romatizmadan çeker durur. Umuyorum ki bu ırsi değildir kızım, sen de şu toprak rutubetiyle kaskatı olmazsın ileride."

"Bütün çarşı rutubet içinde ama benim dükkânda tahtalar var da onlarla korunabiliyorum biraz."

"Mezarlığın üstüne kurdular bu çarşıyı. İşte sana anlatmış olduğum şeyin bir delili daha. Mesela çarşıda adamlar görüyorsun, bir sürü adam görüyorsun, alıyorlar, satıyorlar, giriyorlar, çıkıyorlar ama çarşının altında da ölüler var, binlerce cesedin kemikleri... Şu kıyıda yabancıları öldüren rüzgârın arkasında da bir gü-

cün, iradenin bulunabileceğini düşünüyorum hep. Büyükannem bunun Caixtoc olduğunu söylerdi. Başkaları ise Zizimite diyor."

"Ama Zizimite şeytandır..."

"Çalılık şeytanıdır: küçücük, soytarı ve kederli."

Ayrılmak için kalktı:

"Hiçbir şey almadan gidiyorum. Ne yapalım senin dükkânında paça yok."

Tomasita gazeteyi katlayıp dikiş makinesinin üstüne koydu ve kapıya kadar geçirdi halasını.

"Halacığım, burada bırakacağım seni. Paça aramak için seninle beraber daha uzağa gidemiyorum; çünkü burası boş kalacak sonra."

"Tanrı kızımı dolaşıp duran soygunculardan, yankesicilerden korusun. Bir şey daha soracaktım: Bu, kıyıdaki adamlar, buranın parasıyla acaba ne kadar bir servete konmuş oluyor?"

"Gazetenin yazdığına göre: Otuzundan hesaplarsak yani bizim otuz pesomuz bir dolar ederse otuz altı milyon peso falan ediyor Sabina hala."

"Uvvv! Amma da para ha! İnsanın aklı almıyor! İşte Tanrı bunun için bize felaketler gönderiyor. Çünkü iyice göze çarpan bir şey bu. Peki gazete tüm memleketi silip süpüren o koca kasırganın Tanrı'nın cezası olduğunu niye yazmamış? Hani tabiat, bugün tabiat diyorlar ya, açıkça ya da doğrudan doğruya Tanrı'nın hizmetinde değilmiş gibi açıklıyor olayları. Hayır, Tomasita, bu kadar para büyük acılar meydana getirmeden muhafaza edilemez; bizim buralı olan mirasçılara gelince her şeye rağmen zenginlikleri ne kadar güzel bir şey olursa olsun hiç gıpta etmiyorum onlara çünkü çok parası olmak da bir acı kaynağıdır."

"Sabina hala, bize ne zaman geleceğinizi söylemeden bırakmam sizi; eskiden oraya kadar bir uzanırdınız."

"Kısmet olursa babanın doğum yıldönümüne geleceğim."

Tomasita, ihtiyar kadının bahsettikleri mirasçılardan Cojubul adlı birini tanıyan kurutulmuş isli balık satıcısının sergisi

önünde uzun uzun durduğuna dikkat etti. Sabina her adım başında zaman kazanıyor ve adamların yüzlerine bakıyordu.

Dikiş makinesinin gürültüsü ve gazetenin yazdıklarına değil, kendisine anlatılanlara önem veren Tomasita Gil'in düşüncelerine uygun ahenkle işleyen pedal... Satıcı kadının çevresini dolduran isli balık kokusu... Sımsıkı kumaşın içinde ne güzel bir vücudu vardı bu kadının! Ve ne güzel, ne de beyaz dişleri vardı... Bütün gün *copal** çiğnemek için yaratılmıştı sanki!.. *Copal* daha mı beyazdı?.. İri memeleri ve büyük kıçıyla geviş getiren bir denizineğini andırıyordu, çok ufak olan ayaklarını hesaba katmazsan boynu, kolları, kalçaları, her şeyi öyle iriydi. Kadın *copal*'i büyük gürültüyle çiğnedikçe, çiğnedikçe, çiğnedikçe o Amerikalı karıkocanın hikâyesi geliyordu aklına. Dostunun ona anlattığı şekilde. Evet, halasının dediği gibi bir gerçekti bu, gerçek bir hikâye. Gerçeklerin gerçeği.

Fidanlıklarda yarı yarıya çılgın, yarı yarıya sağduyulu acayip bir yaratık türemişti: Cosi. Adı bir köpek adıydı ve zaten kendisi de köpeğe benziyordu. Sadece görünüşte bir Hristiyan tavrı taşıyan bu serseri herif, dikiş iğnesi, toplu iğne, yüksük, dikiş kıvır zıvırları satıyor ve malını satmak için bağırırken ağzından güzel ve havlama karışığı bir çeşit gürültü çıkarıyordu.Şirket ileri gelenlerinden biriyle evli olan bir kadının dikkatini çekti bu adam. Öyle ki adamın konuşma tarzına vurulmuş derdiniz. Sesindeki çınlak hava, çınlak ton. Nasıl çıkarıyordu bu sesi? Nasıl söylüyordu kelimeleri? Söylenecek çok şey vardır çünkü ve onları da söylemek, anlatmak gereklidir. Dona Leland, bir seyyar satıcıdan başka şey olmayan bu yoksul adamla evlenmek için günde yüzlerce dolar kazanan kocasından ayrıldı. Bir seyyar satıcı bile denemezdi Cosi'ye çünkü nihayet seyyar satıcıların içinde satış yaptıkları bir araçları, bir çeşit sermayeleri vardır. Oysa bizimkinde dikiş iğnelerinden, toplu iğnelerden, dikiş için gerekli kıvır

* Brezilya reçinesi.

zıvırlardan başka şey hak getire. Ama bu tarihten sonra Lester Mead adını alan Cosi satış tablasını ortada bırakıyor ve Şirketin haksızlıkları, adaletsizlikleri, yolsuzlukları altında inim inim inleyen küçük muz üreticileriyle işbirliği yapıyor. Vasiyetnamede sözü edilen Şirket de işte bu mücadele cephesinden doğuyor. Başında her konuda karısı tarafından desteklenen bu Kuzey Amerikalı olmak üzere tabii. Yankee ülkenin üreticilerini tehdit eden mali güçlükleri ortaya koyuyor sonra da karısını alıp Şikago'ya gidiyor. Orada tartışmalara giriyor, Bananera'nın insanlığa yakışmayan yöntemlerinin yumuşatılmasını istiyor. Ama hiçbir sonuç elde edemiyor. Kendi yurttaşları karşısında hayal kırıklığına uğrayınca bu sefer New York'a gidiyor ve avukatlarının önünde ki bunlar şimdi burada bulunan ikizlerdir, bütün servetini karısına, karısının ölümü hâlinde de Şirketi meydana getiren kimselere intikal ettirecek vasiyetnameyi düzenliyor. Ama aslında kimdi bu vasiyetnameyi düzenleyen? Karısı biliyor muydu onun aslında kim olduğunu? Biliyor muydu ki bu adam aslında savaşmakta oldukları büyük işletmenin en büyük hissedarlarından biri? Sonra her şey anlaşılıyor. Adı Lester Mead değildi onun. Asıl adı Lester Stoner'di. Bir milyonerdi kendisi. Ama milyoner gibi yaşamaktan bıkmıştı. Yoksul kılığına girdi ama gerçekten bir yoksul kılığına girdi. Gerçek bir yoksul oldu, yoksul, yoksul, yoksul... Ve fidanlıklarda bir aşk aramaya başladı...

... Balık satan kadın burada kesti hikâyesini ağzındaki reçineyi çiğnemek için. Altı kere çiğnedi: Minyan! Minyan, minyan, minyan; minyan; minyan! Sonra kaldığı yerden devam etti.

"... Şansı varmış adamın, aradığı gerçek aşkı buldu. Parayı önemsiz gören kimseler hep öyle olur, aşkı bulurlar... Şansı varmış adamın aşkı bulmakla, çünkü aklını başından alan kadın da aşktan başka şeyle hareket etmemişti. Evini ve bütün güzel şeyleri terk etti bu kadın, iğnelerinden, yüksüklerinden başka hiçbir şeyi olmayan bu adam uğruna kocasını terk etti."

... Lafın burasında isli balık satan kadın ıslak ve fildişi parlaklığındaki dişlerinin arasında reçinesini gürültüyle çiğniyor, parmaklarını şaklatıyor ve siyah kehribardan iki ay gibi duran göz bebeklerinin altındaki mavimtırak aklığı ortaya koymak için başını geriye geriye atıyordu.

Ama hikâye bitmedi burada. Lester Mead kendisinin kim olduğunu karısına anlatınca ne olmuştu? Şöyle olmuştu: Lester Mead bunu anlatınca New York'ta kalabilirler ve yüksek bir hayat sürebilirlerdi. Ama ikisi de istemedi bunu. Hatta akıllarına bile getirmediler... Fidanlıklara dönmek için acele ettiler hatta. Planlarını uygulamaktan başka şey düşünmüyorlardı: Muz unu öğüten değirmenlerini genişletecekler, kuru muz için yeni bir işyeri açacaklar, esans elde etmek için gerekli bitkilerin bakımını gerçekleştireceklerdi. Ama ölüm, bu planlarının gerçekleşmesini önledi. Aşka rastladıkları yerde ölüm de onlara rastlayacaktı. Kasırganın içinde mahvolup gideceklerdi. Kendilerini hayata adamış bu iki hayat... Balık satan kadın, hikâyenin bu noktasına gelince ağlamaya başlıyordu (ağladığına dikkat edilmesini hiç istemezdi, bu gibi hâllerde hemen konuyu değiştirir ve mesela 'anneniz balık istiyor mu' derdi). Gücüne gitmesin diye olumlu cevap verilmesi gerekirdi bu soruya. Çıldırtan bir dalga gibiydi öfkesi. Daha geçende aynı meydanda balık satan bir kadınla kavga ederken tıpkı dalgadan çıkıyormuş gibi bir sürü balığı kadıncağızın üstüne fırlatmıştı.

"Baksana Bay Dava Vekili," dedi Sabina eve dönünce, "bak sana paça getirdim. Bana pahalıya mal oldu ama buldum sonunda. Zaten geç kalışımın sebebi de bu oldu. Şu küçük hayvanın tadını bilmiyorum. Herhâlde biraz *tatou** tadındadır. Şimdi sen onu neden sevdiğini anlat bana. Katılaşmaması için zamanında ateşe koyayım ben de bir yandan."

"Son seferki gibi pişir; çok güzel olmuştu."

* Orta ve Güney Amerika'da yaşayan bir domuz.

"Yeğenim haberleri bir güzel okudu bana. Gazeteyi onda bıraktım. Senin işine yaramaz nasıl olsa değil mi? Senin adını da büyük büyük yazmışlar. Ama fotoğrafın yoktu. Sadece şu ikiz avukatlarınkini kocaman kocaman koymuşlar... İkisinin de aynı mesleğe girmeleri çok tuhaf; bir de yedi mirasçının fotoğrafları... Benim gibi yabani Yerli hepsi... Yiyip içince güzelleşirler ileride; bir de şeyin portresi vardı gazetede, hani yeğenin Fluvio'nun arkadaşı var ya, adı Yankee midir nedir, işte o çocuğun büyükbabası olan bayın fotoğrafı. Hani sen geçen gün bu yaşlı arkadaşından bahsetmiş ve kaybolmuş bir kadının babası olduğunu anlatmıştın ya!.."

"Canım bazı şom ağızlı insanlar söylüyor bunu; ben pek emin değilim."

"Bir şeyin emin olması için senin tarafından kaleme alınması lazım. Sen zaten emin olsaydın bunu da vasiyetnameye geçirirdin hemen. Oysa senin vasiyetnamede yalnız Doların Prensesi hüküm sürüyor şimdi. Peki kaybolan bu kadın buralı mıydı?"

"Kim? Doların Prensesi mi?"

"Onun nerede olduğunu biliyoruz. Hep istersin ki sana kaybolan öbür kadından bahsedeyim. Hayır, ben bu önemli bayın kızını soruyorum."

"Bananera'da doğmuştu o ama babası gibi Kuzey Amerikalı. Hep New Orleans'ta oturduğu için de fazlaca Yankee bir kadındır."

"Yankee'ler bir kadının iyi mi kötü mü olduğu hakkında kafa yorup durmadıkları için iyi ki orada kalmış. Buradaysa tam tersi, buradakilere bakarsan iyi kadın diye bir şey yoktur."

"Doğru değil bu söylediğin. Delili: İhtiyar adam kızı yönünden hayal kırıklığına uğramış sonra da gizlenmek için torununu alıp buraya gelmiş. Tam başkan seçileceği güne bir şey kalmamışken Şirketi birdenbire terk etmesinde kendinde meydana gelen bu büyü bozulmasının rolü var demek ki. Görüyorsun ki bu iş onlarda da bildiğin gibi değil."

"Yeğenin Fluvio bana anlattıydı, güya senin bu kadar takdir ettiğin bu önemli bayın torunu büyükbabasının New Orleans sokaklarında bir hücuma uğradığını söylüyormuş."

"Benim bildiğim Maker Thompson öyle her gürültüye pabuç bırakacak cinsten bir adam değildir; her an silahlıdır bir kere. Öyle kolay kolay..."

"Bırak da sözümü bitireyim. Ben ne söylüyorsam onu dinle. Ölülerin hücumuna uğramış; yarı yarıya çürümüş bir sürü cesedin, nihayet artık hayatta olamayan adamların hücumuna uğramış..."

"Herhalde bunun için vazgeçmedi Şirketin başkanlığından. Ne diyorum iyi dinle bak Şirketin başkanlığı diyorum, Şirketin başkanlığı! Ne demektir bu bilir misin? Hem sonra New Orleans'ı sık sık su basar, ölüler suyun içinde gezintiye çıkmaya başlar."

"Evet kim bilir belki de öyledir. Ama adamcağız rastladığı ölüleri kendi kurbanları sanarak dehşete kapılmış da olabilir. Bananera'daki fidanlıklarında bir anda öldürdüğü zavallı adamlar... Kaç kişi boğulmuş, kaç kişi kaplanların pençesinde can vermişti orada... Suya attırarak boğdurmuştu onları, parçalasınlar diye kaplanların pençelerine atmıştı nankör herif! Lanetli herif! O günlerde muz ağaçları meyve yerine ölü parmağı veriyordu. Sen muz yediğini mi sanıyorsun? Bir ölünün parmağını yiyorsun aslında!.."

"Ah! Sabina! Büyütüyorsun meseleyi!"

"Büyütüyormuşum! Gerçeği söylüyorum ben! Mesela senin şu önemli bayı ele alalım, masonların ileri gelenlerinden biri olmaktan başka neyi var bu adamın? Otuz üç dereceli bir mason... Büyük saygı gösterilmesi ve Papa adıyla anılması da bundan değil mi? Masonların Papası, işte bu kadar!.. Ama... En iyisi ben küçük kangurumu ocağa koyayım... Ne yani? Paça yerine kanguru diyebilir miyim? Siz bir paça yemeye hazırlanmışsanız artık önünüzdeki etin bir kanguruya ait olduğunu bilmek boşunadır...

Et bir kere kurumasın, hepsi bir hesap olur... Tüm bu yaşadığımız zamanlar da böyle aldatıcı işte. Demin dükkânda yeğenime de aynı şeyi söylüyordum. Görmelisin dükkânda satılan eşya ne kadar güzel ve birbirine uygun... Bütün Kıyı'da taş taş üstünde bırakmayan bu kasırga olayında ve karı-koca Amerikalıların ölümünde bir esrar olduğunu anlattım yeğenime..."

"Ah! Sen yok musun? Her şeyde bir esrar görürsün."

"Olayların sadece maddi yanlarını görseydim, sizin gibi modernlerle aynı fikirleri taşısaydım, en kutsal şey olan dostluk yerine çıkarları koysaydım asıl o zaman kötü olurdu... Sevgidir yaratan bu kutsallığı. Ne kadar sevgin varsa, o da o kadar vardır!.."

"Paça! Bakalım paça pişmiş mi diye ocağa bakmaya ne dersin?"

"'Ne yapacağını bilmeyen geveze kocakarı!..' Bunu mu söylemek istiyorsun bana?.. Ya da her şeyin iki kere ikinin dört etmesine bağlı olduğunu."

Evet, Sabina Gil'de yaş altmış yedi, deri bumburuşuk, ağızda tek diş kalmamış, kemikler kağşamış, saçlar ak... Pişirdiği küçük hayvana tuz koyuyor, tabii ki fazla değil, yoksa sulanır et, soğan, sarmısak ve domates koyuyor; evet Sabina Gil, Kıyı'ya gidebilirdi oradaki adamlarla konuşmak için, ne uykulu ne uyanık bir şekilde, kafası ne düş ne gerçek olan o şeyle dolu bir şekilde, günün sıcak saatlerini büyük ağaçların gölgesinde geçirebilir ve bütün bunları mutfağının köşesinden yapabilirdi. Ateşin şarkısı dışında hiçbir duası, yanındaki kedisinden başka hiçbir arkadaşı olmaksızın yapabilirdi bunları.

"Sen, küçük Paça, sen ki çalılıklara girip çıkıyorsun, ormanlar, su boyları senin uğrağın, uzun ağaçlara tırmanıp iniyorsun, sen tanığımsın benim, onların ve bütün dünyanın da tanığısın; bizler ki zelzelede, şimşek ışığında, bir yağmur damlacığında ve üstünde bulunan her şeyle birlikte Kıyı'yı mahveden şu kasırgada gizlenen esrarı bilmiyoruz."

Ve zavallı hayvancık, öldürülmeden önce fosforlu göz bebekleri çıkarılmış gibi vernik hâline gelmiş bir kan ve siyah reçine

damlayan gözleriyle, sivri yüzüyle, ayaklarının büzülmüş tırnaklarıyla yerinden doğrulup konuşabilseydi şunları söyleyecekti Sabina'ya:

"Sen, Sabina Gil, yaşlı kadın, bakire kalmış ve kısır kadın, kasırgadan sonra olanları öğreneceksin. Çünkü benim öğrendiğim, gördüğüm ve sana anlatabileceğim tek şey bu. Rito Perraj, kulübesinin bir köşesinde kuru yatağına uzanmıştı. Ağlayan sineklerin vızıltısı içinde. Sinekler bir ölünün üstünde ağlar gibi ağlıyordu onun vücudunun üstünde. Ama öbür dünyaya gitmiş değildi. Yorgunluktan bitmişti sadece, yerinden kımıldayacak hâli kalmamıştı, gözlerini bile açamıyordu. Büyük rüzgârı harekete getirdiği için yorulmuştu bu kadar. Rüzgârı denizden ta en yüksek göklere kadar kaldırmış ve oradan devirmişti onu fırtına ve borayla tıka basa dolu olarak... Günlerce, gecelerce devirmişti onu büyük Şirketin fidanlıkları üstüne hiç durmadan.. Alev yerine zümrüt renkli yapraklar yükselten muz ağaçlarının yeşil ateşini söndürünceye kadar. 'Ne büyük bir kötülük bu senin yaptığın, ey büyücü' dedim ona. O da şöyle cevap verdi bana: 'Kör Paça, kötülüğü görüyorsun da adaleti görmüyorsun. Hermenegildo Puac adalet istemişti benden.' 'Rito Perraj, içimizdeki umudu öldürenlere karşı adalet istiyorum' demişti. Ben de ondan başını, güzel ve sakin insan başını istemiştim. Mezardan başını alabileyim ve fırtınayı çıkartayım diye intihar etmişti. Soğuk havayı, denizin soğuk havasını, balıkların solungaçlarından geçip ısınmadan, dalgaların oynak ciğerlerinde ılınmadan, göğün üst katlarında biriktirdim, öylece çoğalmaya bıraktım. Bu sırada Hermenegildo'nun vücudunu da topraktan çıkarmış, iktidarımın simgesi olan sönmemiş kirecin içine atmak için kafatasını yüzmüştüm (başı, daha yeni kangren olmuştu başı). Suyun içinde sönmemiş kireç. Gerisini sen de biliyorsun, Paça, on bin kırışığın arasında göbeğinin yanında bir güzellik noktası taşıyan o ihtiyar kadına anlatmalısın bunları."

"Sabina, Gil, yaşlı kadın, bakire ve kısır kadın, büyücü Rito Perraj, umudu öldürenlere karşı adalet isteğini, Hermenegildo Puac'ın intihar etmeden önce bulunduğu isteği uygun gördü. Hiçbir aldatmaca olmadı. Her şey öylesine gerçekti. Ve Hermenegildo Puac'ın başı, sönmemiş kireçten, büyücünün iktidarının simgesi olan sönmemiş kireçten çıkarıldığı zaman o kadar güzeldi ki! Dudakları çok olmuş bir muzun kabuğu gibi, burnu yassılmış, kuru ve beyaz dişleri bir ölüm gülüşüyle gülmek için dizilmiş bir sıra kemik, bir gözü aralık kalacak şekilde dikilmiş, öbürünün göz kapağı üstten dikilmiş gibi. Bu yüzü aklına getirince dehşete kapılmayasın sakın?.. Umudun ölmemesi için mücadele eden kimselerin hepsi sonunda idam sehpasında ya da giyotinde can verirken bu gülüşle gülmüşlerdir, dehşet ve hıçkırıkla birlikte. Ve büyücü, biberler kırmızı karınca rengini almadan önce fırtınayı boşaltmak için, kimsenin söylemediği, benim söylemediğim, ey göbeğinin yanında bir güzellik noktası taşıyan yaşlı kadın senin de söylemediğin, hiç kimsenin söylemediği o kelimeyi (*sagutan*) ağzına almak için yakarıp durdu. Ve Rito Perraj'ın söylediği o kelimenin etkisiyle sönmemiş kireç içinde sadece bir baştan ibaret olan o başın kolları oldu, bir zincirden daha fazla eklemli kolları oldu, gelip gelip dirseklerinde birleşen uzun ve halkalı zincirler hâlinde ve rüzgârın bütün hareketlerine elverişli kolları oldu. Ve eşyayı sert şekilde kavramak ve muz ağaçlarını yere yatırıncaya dek köklerinden sökmek, onları artık faydalanılmaz ölçüde toza toprağa bulamak, kırıntılar, pislikler hâline getirmek için binlerce, on binlerce, yüz binlerce parmaklı elleri oldu; evleri, kuruluşları, köprüleri, kuleleri, telgraf merkezlerini, sınır taşlarını, ağaçları, hayvanları ve şehrin büyük bir kısmını yıkmak için elleri oldu."

"Büyücü Rito Perraj, kasırgadan sonra ne kadar zaman yattı kulübesinin bir köşesindeki kuru yatağında, vücudunun üstünde ölülerin üstünde ağlarmış gibi ağlayan sineklerin vızıltısı arasında? Canlı balıklarla bir deniz kokusu, ölü balıklarla, kurbağagillerle, büyük su kuşlarıyla bir deniz kokusu; derin suyun şimşekli

saydamlığına gömülerek yüzsüz dev saçlar gibi siyah kan dalgaları kaybeden midyeler ve istiridyelerle kabuk bağlamış kayalıkların kokusu. Köpüklerle oynayarak inen, her şeyi yuvarlayan her şeyi kucaklayan bataklığın dili. Çalılıklardaki felaketler daha az değildir muz fidanlıklarında olanlardan. Bitkisel örtü, sadece üstlerinde yumuşakçaların taşlaştığı yaşlı dallardan, en çözülmez sarmaşıklardan örülmüş bir örümcek ağıyla karşı koyar okyanusa. Titan'ın bütün hücumları gelir ve çarpar onlara, kırılır, hiçbir şey elde edemez. Çünkü bitkisel elek, vahşi ve akıcı direnmesini çoğaltır gitgide. Bir titreme içindedir bitkiler, kökler dışarı çıkar, çırılçıplak ve dallar art arda çözülüp dağılır, deniz çalkantısının kızgın salyaları üstünde yüzen küçük ganimet parçaları hâline gelir. Çok defa böyle olur. Çünkü Senyör Pasifik gazaba gelir çok defa. Rüzgâr kırıp geçirmeye başladı bu savunma araçlarını, tiftiklemeye başladı bu halatları; boranın hiçbir zaman sökemediği ağaç gövdeleri çılgın topaçlar gibi dans etmeye başladı. Adaletin öcünü daha açık göstermek için açılmış şaşırdı gedikler; toprağın içinde olup da bozulan ve kıyıya kadar sürüklenen şeylerin kalıntıları; kasırganın günlerce öfkeli soluğuyla havaya kaldırıp uğursuz uçuşu içine aldığı her şey; nehirlerin sürüklediği her şey. Büyücünün döndüğü balıkçıllar kumsalı pek uzak değildi. Suyun yeşil mücevherine karşı pembe kumlarıyla parlıyordu, oracıkta uykuya varmış beyaz, ince sisin uykusunu dağıtmamak için her türlü gevşek biçime giren köpüklerle kaplıydı... Rito Perraj, bu tüylü sisten bir bacak sundu Kasırga-Tanrı'ya, bir bacağı yoktu, kesilmişti çünkü ve sözünü tutmuştu ve soluk almadığı için burun delikleri hemen hemen tıkalıydı."

"Sabina Gil, yaşlı kadın, bakire ve zımpara gibi kısır kadın, sana büyücünün kasırgaya, bu tek bacaklı Tanrı'ya tüylü sisten bir bacak sunduktan sonra neler yaptığını da anlatacağım. Ben Paça'yım ve anlatacağım sana bunu. Balıkçılar kumsalını bırakıp Hermenegildo ailesinin oturmakta olduğu küçük kulübeye gitti büyücü. Hermenegildo Puac'ın büyük oğlu onu bekliyordu. 'Yor-

gun musun büyükbaba?' diye sordu şapkasını iri kafasına bumburuşuk geçirmiş olan çocuk. Gözleri babasınınkiler gibi tatlıydı. 'Yorgun musun büyükbaba?' diye tekrar sordu. 'Ben oyum,' dedi büyücü. Sonra ikisi de sustular. Onlar için bir çeşit konuşmaktı konuşmamak. Aralarında gizli bir alışverişti konuşmak. Söze ihanet etmeksizin doğrudan doğruya bir alışveriş. 'Yuc!' dedi büyücü, sessizliğin bu dudaksız diliyle Pochote Puac'a, küçük Amerika karacası yuc biçimi altında kendisine dokunulmaz şef beratını vereceğini anlatmak istiyordu. Yuc dedi ona. Sonra açıkladı ona, Yuc dedikten sonra, Yuc yaptıktan sonra kullandığı sözlerle, şunu anlattı ona: Toprak tektir ama toprağın büyük şefler için dört 'uğultu'su vardır. 'Uğultu' nedir? Tanrı'nın sevgili kullarının derilerine sürülen toprakların her birinin çıkardığı gürültüdür. 'Tek bir görkemin olacak ve her yerde olacaksın. Şef olmak, çoğalmak, çok olmaktır. Her yerde bulunmak gücüdür şef olmak.' İkisinin de yüzleri sustu. Pochote Puac'ın yüzü Rito Perraj'ın yüzünün karşısındaydı. Karınları da sustu, besinsiz karınları. Yuc, şimdi senin alnına, başının çevresine, ensene yeşil toprağı sürüyorum; bu sana prens iradesini, umudu, *ketzal*'in* uçuşunu, zümrüt taşındaki derinliği, yeşimin pırıltısını ve otların ebedî gücünü kapandıracak. Bundan böyle yeşilbaşlı adam diyeceğim sana..." "Yuc, şimdi de yüreğine, tüm göğsüne sarı toprak uğultusundan sürüyorum, sarı mısır başaklarının altın rengini verecek bu sana, her zaman insani olman için sürüyorum bunu, karnının üstüne ve erkeklik organının altına da aynı şekilde sürüyorum. Bundan böyle sana sarı taşaklı adam diyeceğim..." Daha sonra kırmızı "uğultu" elde etmek için kırmızı toprak aldı avuçlarına, en yiğit savaşçı hâline getirmek için iyice ovdu onun kollarını ve bacaklarını. "Savaş adamı diyeceğim sana, kan renkli ateşin bütün aşırılıklarını kullanan adam..." En sonra karanlığın uğultusunu çıkarmak için kara toprağı avuçladı, ayaklarına, el-

* Bir tür renkli, küçük kuş.

lerine, sırtına ve hatta kıçına sürdü. "Senin izin görünmeyenin izi olacak, varlığın yaklaştığı hissedilen, yakınımızda olan ama kim olduğunu bilemeyeceğimiz bir varlık olacak, senin yerin gece içinde umudun şafağını bekleyenin yeri olacak. Günün doğuşunu ummak, işte senin asıl görevin. Şafağı ummak erdemini kuşaktan kuşağa geçirteceksin, büyük amacın bu olacak. Taşın üstünde, ağaç gövdesinin üstünde, sandalyenin üstünde, koltuğun üstünde kalmayı öğrenmek; senin bilgeliğin bu olacak..."

"Şu Paça'ya da bak! Tencereyi koyduğum cehennem ateşinin üstünde bile bir türlü pişmek bilmiyor! Benim pirzolalarımdan da sert çıktı ayol! Büyücü Paça, pişecek misin pişmeyecek misin! Evet, dilsiz olduğunu söylüyorlar, ama ateşe tuttuğum zaman vücudun hiç de susmuyordu. Pişirilirlerken hayvanların neler dediklerini anlamak, işte asıl bilim bu."

Ve kuru bakla tırnaklı zayıf bir pençe gibi elini kaldırarak başını kaşıdı Sabina. Top sahasında oynayan çocukların şamatası. Yine bir hır çıkaracaklar... "Saat kaçta gidiyorlar okula", ben de bunu soruyorum. Vidal Mota dışarı çıktı. Ama yine gelecektir, Paça'sını yiyecek ya. Herhâlde Vidal Mota şimdi bu can sıkıntıları içinde Kıyı'ya gitmiştir, talihli mirasçıların işleriyle uğraşan kimselerle birlikte. Banaysa çekilmiş kahve ve mum lazım. Çekilmiş kahve ve mum. Çekilmiş kahve, mum, bir de ekmek. Ve bozuk bir saat gibi görünmek, durmak bilmeyen bir saat gibi, ileri giden bir saat gibi. Takvim gibi. Dur da yetişeyim sana! Dur da yetişeyim sana! Şöyle diyesi geliyor insanın: "Bu kadar acele etmeyin! Niye böyle hızlı koşuyorsunuz? Saatler ve günler akıp gidiyor... Bizi böyle ihtiyarlatmanın cezasını kim ödetecek onlara? Günler ve saatler akıp gidiyor... Hem niçin sonsuz olacakmış... Kesin olarak durması daha iyi..."

XI

Çiçek balı kokusu havada. Yanan hava. Güneş sabahın saat beşinden beri tepedeydi sanki. Büyüleyici, sarhoş edici kokular. Şafağın sıcağında yıldızlar. Uykusuzluk. Canlı şeylerin verdiği bunaltı, yorgunluğun getirdiği dalgınlık, gevşeme ama uyku yok. Tüm yönleri mesafelerin ama uyku yok. Ter. Göllerin üstünde, nehirlerin üstünde ter. Organlarınızın ağırlığı üstünüzde ve denizlerde, ırmaklarda ter. Yarı uyanık gözlerin ışığı. Sabahla öğle arasının uyuşturuculuğu. Sıkıntılı bir soluma. Nihayet orada ileride bir yeşil; düşünce nihayet taze bir şeyler yaratabilmek için ineklerin otladığı yeşillikleri düşünmeyi başarır. Yakıcı tuğla döşemeler. Ve vücudun ağırlığıyla yay şeklinde çökmüş, yakıcı hamak. Çıplak bedenin teriyle nemlenmiş dokuma. Yelpazelenmek, yelpazelenmek için hafifçe sallanmak, hafifçe yaylanmak hamakta, acımış ve sarkmış organlarını gevşetmek... Yüzler. Bu mor ışığın altında boyanmıştı yüzler. Karanlıkta hayvanlar, karanlıkta başlar, karanlıkta deriler. Niçin açacaksın gözlerini? Aynı şeyleri bulmak için mi? Aynı manzarayı görmek için mi? Yaşadığını yeniden öğrenmek için mi? Gece yorgunluğunun verdiği gevşeklik sırasında yarı yarıya unuttuğun şeyin bilincine varmak için mi? Ama bir işgünüydü gelen: Onun için gözlerini açmak gerekiyordu, gözlerini açmak gerekiyordu, gözlerini açmak gerekiyordu. Zorla açmak gerekiyordu gözlerini. İstesen de istemesen de açmak gerekiyordu. Kimse istemese de açmak gerekiyordu... Gün yükseliyor, horozlar ötüyor, bazı kadınlar uyanıyor, kaşınıyor, havaya paslı soluklar bırakıyor, iste-

meye istemeye kalkıyor, kahve yapmak için ateşi yakıyorlardı... Ve sabahın saat dördündeki bu sıcaklığın ortasında sıtmalıların titremeleri. Seyrek sakallar, ağırlıksız başlar, hamakların örgüleri çevresinde dar açı yapan sivri dirsek çıkıntıları. Hamaklardan kayıp yere düşmemek için nasıl çaba gösteriyorlardı bunlar kim bilir? Derin şafak. Beyaz yüzey ve mavi unla karışmış gölge derinliği, aydınlanmak üzere olan buğu, göksel fırçanın ilk darbesinde elektriklenen, büzülen örümcek ağı ışıltılarıyla kaplı muz ağaçları üstünde ince güneş damlaları. Deniz, büyük deniz, sinek vızıltılarının ummanı, kişiyi gevşeten, tatsız, yeknesak, tek telli sinekler. Küçük sinekler, iri yapışkan sinekler. Nehirler, kurt nehirleri, altından ve abanozdan, kehribardan ye gümüşten, kandan ve lacivert taşından kurtlar tırmanıyorlardı ağaçlara, bakalım yaprakların parıltılı yeşili nerede bitiyor, sonsuz göğün mavisi nerede başlıyor diye. Açmak gözlerini, açmak onları ve yürümek, aynı yerlerde yürümek, evin koridorunda, odalarda ve onları karanlıkta muhafaza eden saçakların uykusuyla çerçevelenmiş avlularda yürümek. Ne kadar hoşa gitmeyen bir şeydir hayvanları, artık bir daha gözlerini açmak istemeyen öküzleri ve katırları aramak için gittiğinizde bataklık suyuyla ıslanmak! Dürtmek gerekecektir hayvanları canlandırmak için. Sopayla vuracaksın, bağıracaksın, onları ağır yataklarından kaldıracaksın. Çok güçtür hayvanların böyle yeniden hayata katılması, en ufak harekette yıkılacaklar sanırsınız. Günaydın! Günaydın!.. Başka kelime yoktur ki. Hep aynı sözler. Günaydın! Günaydın!.. Zaten her gün aynı yakıcı, boğucu günü gördükten sonra başka kelimeler de olsaydı neye yarayacaktı? Çalışmaya büyük bir zevk ve iştahla başlandığını söylerler, masaldır bu. Hoşnutsuzlukla başlanır, hoşnutsuzlukla devam edilir, hoşnutsuzlukla bitirilir. Hamakta uyuyup durmak ve işlerin kendi kendine, onlar olmadan, kıyının şiddetli kokuları içinde taze sabahla büyülenmiş, sarhoş olmuş, kendilerini kaybetmiş bu zavallı insanlar olmadan yapılması çok daha iyi olurdu. Kötü

bir saatte dünyaya gelmişlerdi... Bir çıkıp gidebilselerdi! Bütün öbür günler gibi başlayan şu gün bir savuşup gidebilselerdi buralardan! Ya da bugün değilse bir gün; yarın, öbür gün, günün birinde kurtulsalardı şu cehennemden!.. Ah! Evet, ne büyük zevkle kalkılırdı o sabah bir yerlere gitmek amacıyla. Ne mutlu olurdu gözler orada uyudukları ya da uyuyamadıkları, ter kokan yuvayı terk etme saatine açıldıkları zaman!.. Son gece de zaten hiç uyumamışlardı kurtuluş gecesi olduğu için. Hızlı hızlı hazırlanırlardı. Her şey güzel gelirdi onlara. Tadılmamış bir zevkle günaydın demek isterlerdi. Ama kimse aklından geçirmiyordu bunu. Çünkü buralar, çünkü Kıyı, tuttuğunu bırakmayan bir kadın gibidir; size her an bırakılabilecek duygusunu verir ama aslında vücudunuza doladığı bacaklarıyla sımsıkı sıkmaktadır sizi. Bir çift kalçadır Kıyı, ne doyarsınız ona, ne de gereğini yerine getirirsiniz. Çünkü sizi boyuna uyarır daha büyük bir tadı araştırmanız için, başka noktalara yönelmeniz için. Ama yoktur aslında bu başka noktalar, başka tat alınacak yerler. Kalçadan, sadece ondan ibarettir Kıyı. Onu fethetmek için çırpınanlar, inat edenler yenilir sonunda. Şeker kamışı posası hâline gelirler, hani denizde eriyen, kıyıda nemli kabukları kurutulan ve yakılan şeker kamışı posası vardır ya...

Ayçiçeklerinin kahkaha çiçekleriyle, terelerle, senyörün kan damlalarıyla ve iri sarı papatyalarla nöbet tuttukları çitin orada, Bastiancito Cojubul, çocuklu karısı, Rosalio Candido Lucero ve Uzun Saçlı Ayuc Gaitan durmuşlar gökteki bir şeye bakıyorlardı.

Üçü de (kadının umurunda değildi) havadaki sinek gibi zorlukla seçilebilen şeye dikmişlerdi gözlerini, bu şey bir uçaktı ve biraz sonra bir yabanarısına, daha sonra da yusufçuğa benzedi, en sonunda da müthiş bir araç oldu. Tropical Bananera S. A.'nın hava alanına doğru yönelmek için deniz tarafında izlediği yolu bıraktı.

"Hadi çocuklar, sabah bitti. Bizse burada tembellik edip duruyoruz," dedi içlerinden biri.

İşe gitmek için pembe bir ıslaklıkla örtülü çitin yanından ayrıldılar. Kadınsa bir sepetin içinde bulunan çocuğunu arıyordu bu sırada, onu uyandırmak ve meme vermek için.

Ama tam buna hazırlanırken biraz önce işe gitmiş olan adamların yanlarında başka adamlarla döndüklerini gördü. Bu sonuncular onlara artık kimler olduklarını anlatan birtakım jestler yapıyordu.

"Siz ne oldunuz biliyor musunuz?" diye bağırıyordu Mauricio Crespo adlı birisi... "Kundaktan beri düşünemediğiniz şeyler oldunuz siz!.. Hiç aklınıza gelir miydi bu!.. Bu değnekleri, bu orakları, bu ipleri bana verin artık; çöp kutunuzda neler varsa bana verirsiniz artık!"

"Artık işe gitme meselesi de ortadan kalkıyor bugünden sonra!" diye uluyordu bir başkası, Braulio Rascon adında biri. "İşe gitmek ha! Artık bir daha işe gitmeyeceksiniz!.. Yaşamak derler ya, işte yaşamak ne demekse siz de yaşayacaksınız onu! Bize gelince, biz zaten ölü doğmuşuz yavrucuğum, çünkü yoksuluz ve bütün ömrümüzce yoksul kalacağız. Bunlar yaşayacaklar ama yoksulluğun mezarından çıkacaklar bunlar!"

"Hiç şüphe yok, büyük ikramiyeyi kazandılar piyangoda," diye düşünüyordu Bastiancito Cojubul'ün karısı Gaudelia, bebeğinin ağzına vermek için parmaklarıyla sıktığı memesinden süt akıtarak. Zavallı küçük adam! Kocasını kutlayan bu adamların bağrışmalarıyla şaşırınca ne yaptığını bilmeyerek bebeğin gözlerine damlattı sütü. Ama çocuk sarıldığı memeyi bırakmadı, bir yandan da bu adamları, yeni gelen başka adamları izliyordu gözleriyle. Meme emiyor ve bakıyordu; bakıyor ve meme emiyordu.

Ve hepsi de aradıkları sevinç gösterileri dışında, güvensiz bakışlarla bu adamların çıldırıp çıldırmadıklarını ya da kendileriyle alay edip etmediklerini anlamaya çalışıyorlardı konuşurken.

Nihayet onların konuşmadıklarını, ağızlarını açmadıklarını ve çevrelerinde gittikçe daha kalabalık bir halka meydana getiren

komşularının selamlarına, alkışlarına, kutlamalarına, el sıkışlarına, kucaklamalarına sadece cevap vermekle yetindiklerini görünce dayanamadı Rascon, şöyle dedi:

"Biraz içki çekmeye ihtiyacınız var sizin. Şişe de hazır şurada; aklıma geldi de iyi bir sürpriz olur diye getirdim... Hadi bakalım, çekin bir parça, hadi sen Bastiancito, sen de Rosalio Candido... Hadi bakalım Uzun Saçlı sen de. Şerefe! Kadehe, bardağa falan ihtiyaç yok!"

"Sen de Gaudelia, sustur şu ciyak ciyak öten papağanını!" diye karısına bağıran Bastiancito'nun tek sözü bu oldu. "Şımardı biraz kerata!"

"Bırak kadıncağızı. O da çok memnun şimdi. Çünkü o da biliyor sizin artık kimler olduğunuzu! Kuyruklarını sallayarak sizi kutlayan köpeklere dikkat etmiyor musunuz? Onlar da farkında işin, artık kuru ve bayat yiyecekler onlar için de bitti, iyice farkındalar baksanıza! Parça parça et, güzelim kemik suyu yiyip içmeye hazırlanıyorlar..."

İçlerinde en geveze olanı, içki içmeye en meraklı olanı Rascon'du. Ama şişeyi ilk diken Crespo'nun da ondan aşağı kalır tarafı yoktu. Samuel'ler ise (Samuelon, Samuel ve Samuelito) arkadaşlarına uymaya çalışıyordu. Durum da buna elveriyordu doğrusu. Bu genç adamlar her günkü gibi kalkmışlardı yataklarından ama işte her şey değişmişti onlar için. Kimin aklına gelirdi ki bu uçakta, bu ufacık sineğin içinde...

"Bana kalırsa onları Şirketin bürosuna çağırırlar," dedi birisi.

Gruba katılan bir başkası düzeltti:

"Bence de mahkeme önüne davet ederler. Çünkü meseleyi yargıcın öğrenmesi gerekir..."

"Öyle ya," diye söze karıştı Dascon, "yargıcın görevi bu."

"Gerçekten de öyle. Ortada bir miras olduğuna göre başka türlü nasıl olabilir zaten? Tanrı ruhunu hoş tutsun, büyükbabam Belisario'nun ölümünde de öyle olmuştu."

"Mirasçıların şerefine!" diye bağırdı bir kere daha Samuelon, kardeşleri Samuel ve Samuelito ile birlikte, sanki üçü de aynı adammış gibi: "Mirasçıların şerefine!.." Ve herkes kakao tadındaki *guaro*'dan büyük bir yudum aldı.

Daha sonra bu ani şöleni kutlamak için kitaralarını almaya gittiler ama tabii son bir defa içmekten vazgeçmeksizin.

"Daha içki lazım. Yaya olarak gidip almak gerekiyor, ben şey vereceğim..."

"Kimse bir şey vermesin," diye bağırdı Rosalio Candido. "Üç şişe *Comitan* var bende."

Kitaralar çalınmaya başladı: önce bir "giriş", sonra iki duble, daha sonra da vals...

"Sakın fazla sarhoş olmayın çocuklar!"

"Şaşırtıyor beni şu Rascon, içmeyelim diyor."

"Evet, fazla kaçırmamalıyız çünkü bakarsın bizi de tanık olarak dinlemek isterler. Bunun için ayık olmak gerekir."

"Ama bizimkilerin artık pek içemedikleri görülüyor," diye dikkati mirasçılara çekti Crespo. "Hadi, siz mirasçılar, Bastiancito, Rosalio. Uzun Saçlı, hadi eğlenin biraz! Eğlenin hadi!"

Kıyının büyük deniz sessizliği içinde kurşun gibi ağırdı öğle üstü ve dışarıda şölen (içki gitgide artırıyordu bağırtıları, açık saçık sözler şarkılara, danslara, karışıyordu), çevrede oturan başka kimseler hamaklarına, asma yataklarına, hatta daha bir serinlik arayanlar toprağa uzanmıştı. Eşyanın sınırları siliniyordu. Öğle güneşinin beyaz ışıltısı sanki karanlıkmış gibi kör ediyordu gözleri. Zaman zaman bir kuş havalanıyordu ama terle kaplı kanatlarını güçlükle kımıldattığı belli oluyordu.

Ne Tropicaltanera'nın bürosundan ne de mahkemeden çağırdılar onları. Çünkü kasırga adliye binasıyla birlikte tüm evrakı da yok etmiş bulunuyordu. Fırtınanın nasıl bir öfkeyle bu sefil adalete ilişkin belgeleri dağıttığına dikkat etmek gerekirdi. Davalardan da, kararlardan da bir şey kalmamıştı ortada. Rüzgârın uçurmadığı bina yıkıntısıysa tüm belgeleri pislik yığını hâline

getirmişti. Ama zaten insanların adaleti, eninde sonunda bir pislik yığınından, yazılı kâğıtların pisliğinden başka bir şey midir ki...

Yani onları ne Şirkete ne de yeni adliye binasına çağırdılar. Mahalli kumandan askerî bir birlik göndererek celp etti onları. Şölenin yerini köpek havlamaları doldurmuştu. Böyle bir kabalığın arasan eşini bulamazdın. İnsanlara en kötü şekilde davranmak alışkanlığı. En üst derecede aşağılamak onları. Onların dün yoksul, bugün zengin olduklarını bilmek de önemli değil. Herkesi aynı hizada görürdü asker. Zaten "askerî otorite" kavramının ana kaynağı da bu değil miydi? Yurttaşları aynı hizada görmek. Aynı zamanda herkesi toprak hizasında görmek. Başını bir parça kaldırdın mı yandığının resmidir; bu kez toprağın altına gömerler seni, üç metre altına toprağın. Yalnızca orada başka bir seviye arayabilirsin kendine. Birliğin başındaki asteğmen, haklarında düzenlenmiş celp belgesini okudu onlara... Ve kendisiyle birlikte gitmelerinin bin defa daha iyi olduğunu ekledi sözlerine.

Sevinçli ama aynı zamanda kaygılı olan Gaudelia, dosdoğru Semiramis'e koştu. Lino ve Juancho Lucero'ya, Ayuc Gaitan ve kardeşlerine haber vermek gerekiyordu (kumandan onların da derhal gelmesini emretmişti). Askerler, Bartiancito'yu, Rosalio'yu, Uzun Saçlı'yı alıp götürmüşlerdi. Hem de şölenden kalan şeyleri yani öbür sarhoşları, kitaraları, içkileri, bir arabaya atmaktan başka hiçbir şeye vakit bırakmadan.

Araba tekerleklerinin madenî çemberleri düz ve kumluk yol boyunca vücutlarının ağırlığını yumuşak yumuşak titreten kısa ayaklı öküzlerin adımlarına parlak ışıltılar yansıtıyordu. Öküzler arada bir dillerini (damar rengindeydi dilleri) çıkarıyor ve sıcaktan yanmış çenelerinin altlarını üstlerini yalıyorlardı. Alınlarında yapraklardan yapılmış bir siperlik vardı.

"Öküzler, öküzler!" diye bağırıyordu arabanın ön tarafında ayakta duran Rascon... "Eski dostlarımız öküzlere bakın! Öküzler, öküzler!.. Tıpkı bizim gibi! Hep de bizim gibi olacaklar... Ama

şimdi değil!.." (Sendeliyordu). "Şimdi... Ne var biliyor musunuz, onlar şimdi... Artık öküz değiller, artık... Hiç öküz değiller artık... Hayır... Bizim dostlarımız öküzler değil... Artık araba çekmeyecekler... Mutlu ve rahat olacaklar... Ben isterdim ki... Artık öküz olmamak, hiçbir zaman, artık olmamak... Kısaca, benimle birlikte orada olan bu öküzler... Papazlar niçin bizi vaftiz ediyorlar da... Demek istiyorum ki mesela niçin öküzleri tesadüfen vaftiz etmeye..."

Kulübesine gitmek için arabadan indi. Sara Jobalda'nın evinde oturuyordu... Bir bir yana, bir öbür yana yalpalayarak ama yine de düşmeden yürüdü.

"Bir öküz!" diye bağırıyordu her sendeleyişinde... "Bir öküz," diyordu esneyerek, aksırarak, öksürerek, tükürerek, kusarak... "Bir öküz!.."

Kapının önüne geldiği zaman tüm gücünü yitirmişti. Beş ay önce gelmişti bu kapıya, kiralamak için. Her sabah yolculuğa hazırlanırdı. Yataktan kalkar kalkmaz örtüsünü katlar, içinde artık sadece kuru mısır yaprakları bulunan bir sepete koyardı, yolculuk düzenini almak için. En değerli malıydı bu örtü. Akşamlarıysa çok geç gelirdi eve, geceye doğru. Şapkası kulaklarına kadar geçirilmiş (tam ağlamaklı gözlerini saklayacak şekilde), biraz çakırkeyif bir şekilde girerdi içeri. O gün de kurtulamamış olduğunu kendi kendine anlatarak, hıçkırıklar içinde örtüsünü çıkarır ve yere yayardı, "yarın gideceğim" derdi, "yarın mutlaka, gideceğim!"

Sara Jobalda kollarından tutarak onu içeri sürükledi. Kapının önünde bir adamın uyuması da çok çirkin bir şeydi canım! Her zamanki gibi üstünü aradı sarhoşun. İki ufak sigara çıktı Rascon'un ceplerinden. İki sigaradan başka hiçbir şeyi yoktu zavallının. Ama bu da bir şeydi. Sara Jobalda alıp sakladı sigaraları. Adam sabahleyin çıkıp gidince kendisi içmek için.

"On iki milyon," dedi Rascon oturunca.

"Ne demek bu?" diye sordu Sara Jobalda bir büyüklenme çılgınlığı içinde gülerek.

"Nasıl? Ne demek mi bu?.. Kurumuş, bunak karı sen de!"

Ve Sara Jobalda bir tokat attı M. Braulio'nun yüzüne. Beriki ileri doğru yıkıldı ama başı yere çarpmadan, kemikleri kauçuktanmış gibi doğruldu yine, başını tekrar yaşlı kadının yüzüne yaklaştırdı; bir yandan da konuşuyordu:

"Onlara haberi benim götürmemi istediler. İhtiyar Piedrasanta gazetede okumuş ama cesaret edememiş... Cesareti yokmuş... Bir milyon altın pesoya konmuş bir insana, pis bir kuşa, bir böceğe bunu haber vermeye gitmek için fener gerekiyormuş... Bir milyondan da fazla, bir buçuk milyon."

"Pekâlâ! Şişe için öyle konuşmuştum, içki için. Çünkü siz, don Bruilo, hayır, Bay Brauilo, siz her şeyin çaresini içkide buluyorsunuz! Her şeyi içkiyle yapıyorsunuz."

"Ben kimseye bir şey demiş değilim. Şimdi kumandanlığa götürdüler onları, resmen kendilerine bildirmek için... Bunun için götürdüler kumandanlığa. Askerlerin onları alıp götürmesi de bundan dolayı. Heyecandan hasta olacak hepsi de. Ben de bunun için Samuel'ler ile birlikte onlara kravat takacakları zamanı önceden haber vermek için ufak bir eğlenti düzenledim. Göreceksiniz, heyecandan bayılacaklar belki de. Çünkü onca pesonun sahibi olmak pek fena şey değil. Siz de bu gece benim hesabı çıkarın. Çünkü yarın gideceğim."

"Beş aydır bana hep aynı masalı okuyorsunuz Bay Brauilo."

"Hayır, bu sefer gerçekten gideceğim... Bana elli dolar borç vermelerini isterim onlardan... Ama niçin elli dolar olsun, yüz isterim... Domuzdan kıl koparmak gibi bir şey olur bu. Yüz dolar da az aslında. Niçin yüz dolar isteyecekmişim? Pekâlâ bin dolar verebilirler bana!.."

Sara Jobalda, Lino Lucero'nun da bu müthiş paranın mirasçıları arasında olduğunu öğrenince havanın sıcaklığını çiğniyor-

muş gibi dişlerini takırdatan sarhoşu kendi kendine konuşmaya bırakarak kumandanlığa gitti.

"Unutmak için içmek lazım..." Rascon'dan son duyduğu sözler bunlar olmuştu evden çıkan Sara Jobalda'nın. Sefahatinin öbür yönündeki sınırsız alana uzanmış yatmıştı ama Sara Jobalda cevap vermemişti ona ya da cevap vermektense vermemeyi tercih etmişti. Gerçek şu ki cevap vermişti Sara Jobalda, cevap vermişti, cevap vermişti...

"İçelim bu berbat şeyleri unutmak için!.. Yalnız değiliz burada, herkesin önündeyiz... Şeydir usta olmak. Usta olmanın ne olduğundan başka bir şey söylemeyin bana. Usta olmayan kimselerin kendilerini öyle sanmalarını önlemek meselesi değil bu. Belki yetenekleri vardır böylelerinin ama bunu bilmezler... Bunları kullanmamak için doğmuşlardır."

Uyumaya başladı. Kapısı açık kalmış odadan mırıltıdan başka bir şey duyulmuyordu. Etrafı koklaya koklaya bir köpek girdi içeri. Bir köşede duran bir sandalye iskeletinin üstüne işemek için arka ayağını kaldırdı ama Rascon'un tekmesini yiyince öfkeyle hırlayıp ürüyerek kaçtı. Kapıya gelince durdu. Tüm yumuşaklığını takınarak yalanmaya başladı.

"Hoşt, pis köpek!" diye bağırdı o sırada oradan geçmekte olan Toyana Almendares. Kumandanlığa gidiyordu Toyana Almendares, zamanında yetişmek için de acele ediyordu. Kim bilir belki biraz para, daha doğrusu biraz ödünç verirlerdi kendisine. Çünkü aklından durmadan geçirdiği şu listeye bir çare bulunması gerekiyordu: Küçük Franko'ların lokantasına olan borcunun temizlenmesi, Piedrasanta'ya rehin verdiği parlak kolyenin alınması ve meyhaneciye olan borç kalıntısının ödenmesi. Borcunu vücuduyla ödemesini istiyordu meyhaneci. "Bana kokularla, baharatla öde borcunu Toyana", diyordu orospunun dölü. "Hayır, para olarak ödeyeceğim," diye düzeltiyordu Toyana. O yine üsteliyordu: "Hayır, parayla değil, baharatla; hani karanfil gibi, tarçın gibi, iri biber gibi şeylerinle."

• • •

"İkinnnnci emir!" diye haykırdı kumandan haklarında celp çıkarılan adamlar askerlerin arkasında ve akrabadan, eş dosttan, bildiklerden ve yabancılardan meydana gelmiş bir kafilenin ortasında göründükleri zaman..."

"Ne yapmışlardı bu adamlar?"

"Niçin getiriliyorlardı?"

"Niçin hapsedileceklerdi?.."

Askerlerin arasında ilerleyen arabadaki birkaç adamı gören meraklılar birbirlerine bu soruları soruyordu. Arabadakilerse boyuna konuşuyorlar, kendilerini ön plana çıkarmak için elleriyle, ayaklarıyla hareketler yapıyorlardı. Çünkü kendilerinin mahkûm değil de aslında önemli bir mirasa konmuş kimseler olduklarını, içlerinde ilk defa selamlanması, kutlanması, gülümsenmesi gerekenin kendisi olması gerektiğini, mirasa konmaktan dolayı ne kadar memnun olduğunu anlatmak için hiçbiri öbürlerinden aşağı kalmak istemiyordu.

"Askerlik hayatı düzenden ibarettir," diyerek gelenleri odasına aldırdı kumandan. "Emirler almak, emirler vermek ve emirleri yerine getirmek. Ve şimdi de yeni emir: emrin iptali... Resmî bildirinin ilgililere okunması törenle Şirketin bürosunda yapılacak. Ayrıca oraya, askerî birlik refakatinde olmadan gitmeleri isteniyor; demek ki büyük bir mirasa konulduğu zaman askerî birliğin gerekli olmadığı düşünülmüş. Oysa bence tam tersi doğrudur. Zengini savunmak gerekir çünkü. Zaten birliğimi bu yüzden yollamıştım size, sizi korusunlar diye, sizi yemelerine, parça parça etmelerine engel olsunlar diye. Ama Şirketin hoşuna gitmese de askerlerle yollayacağım sizi oraya. Çünkü hiçbir zaman elde edemedikleri şeyi elinizden kapmaya yeltenecek kimselere karşı sizi korumak görevimdir benim..."

Tam bu sırada belediye başkanı içeri girdi "talihin mutlu kocaları!" diye bağırarak. Gerçekten de bütün bu sevinçten ve ilti-

fatlardan yeni evliler gibi sıkılmış olan bizimkilere çok uyuyordu bu sözler. Orada bulunanlardan biri bir bardak içki daha içmelerinin iyi olacağını söyledi.

Telgraf memuru arkasında bir sürü yumurcağın taşıdığı kilolarca telgrafla geldi. Öyle çoktu ki bunlar hepsini katlamaya vakit bulunamamıştı. Birini eline alınca öbürleri geliyordu. Yardımcısını kendi masasına oturtup gelmişti buraya Polo Gamey; çünkü yazmaktan elleri yorulmuştu.

"Bu kadar telgrafı yalnız başkanın makamında gördüm!" diye bağırdı kumandan, hepsi de aynı şeyden bahsediyor. "Kutluyorlar ve sadaka istiyorlar. En iyileri de kutlamayı unutup kelle koltukta sadaka istemeye gelenler."

Toyana döne döne, iri kimseler nasıl yürümezler de döne döne giderlerse o da döne döne yanına geldi Bastiancito Cojubul'ün; alçak sesle rehin verdiği değerli kolyesini kurtarmak için yardım istedi ondan.

"Rehine vermiştim kolyemi, yok artık kolyem," diye tekrarlıyordu boyuna meme köklerini ona göstererek. Kolye olsa oradaki çıplaklığı bir parça azaltırdı.

"Dur bakalım hele Madam," diye kendini savunuyordu Bastiancito. "Şu ana kadar henüz bir şey bildiğimiz yok."

"Teşekkür ederim. Sözünüz yeter bana... İnanıyorum size."

Ter yuvarlanıyordu alınlardan... Kimse yürümekten vazgeçmeye cesaret edemiyordu, çünkü Şirkette bekleyenler vardı onları. Ama kendileri için bir sığınak olmuş olan kumandanlık binasını terk etmek de istemiyorlardı. Bu kaynaşan kalabalığa karşı kim koruyacaktı onları? Daha şimdiden sert tepkileri yüzünden tehlikeli adam hâline gelmiş şu astsubayın yanında ya onların etrafını alıp bir duvara sıkıştırırlarsa?

Kadeh kaldırdıkları, kitara çaldıkları zaman dostlarla yan yana olmanın zevki, ilk anların sevinci ve askerlerle kumandanlığa gelirken toplaşan halkın verdiği neşe yavaş yavaş kaybolmuş, yerini onlara dokunmak, onları yoklamak, onlarla bir arada ol-

mak ve senli benli konuşmak isteyen bütün şu meçhul kimselerin meydana getirdiği kalabalığın merakına bırakmıştı.

Kumandan öbür bildirileri okurken Cojubul yavaşça onun yanına yaklaştı:

"Yanımıza askerî bir birlik katmazsanız bizi öldürürler," dedi.

"Sizi öldürürler mi? Hayır. Bu her biri başka yerden gelmiş adamlar, bu Meksikalılar, bu Kübalılar sizi yakalarlarsa, bir rezalete, bir saldırıya sebep olursanız kim sorumlu olur bundan? Tabii ki askerî otorite, sizin için güvenlik tedbirleri almamış olan kumandan. Biliyorum azizim, işin içyüzünü biliyorum. Sadece asker katmayacağım yanınıza, güvenliğinizi tam sağlamak için kendim de geleceğim. Sürekli olarak sağlayacağız güvenliğinizi. Kendi evinizde mahpuslar gibi yaşayacaksınız, başka bir yolu yok ki bunun. Çünkü fidanlıklarda delilerinkinden daha pis kahkahalar atarak dolaştığı söylenen ve daha sonra böyle bir vasiyetname düzenlemekle gerçekten çıldırmış olduğu anlaşılan o Yankee'nin sizi servete boğduğu günden önceki basit insanlar değilsiniz sizler artık."

Belediye başkanı Pascal Diaz, Şirket binasına gitmenin zamanı geldiğini belirtti. Yargıç, öbür mirasçılar ve uçakla gelmiş kimseler orada kendilerini bekliyorlardı.

"Pekâlâ!" diye bağırdı kumandan. "Verilmiş emre rağmen bu bayların arkasından bir askerî birlik yürüteceğim."

Belediye başkanı, mirasçılar, askerî birlik ve onların arkasına takılan kalabalık, hepsi yola koyuldu, kimileri araba içinde, kimileri yaya.

Ağır hava, uçan tozları yüzlere yapıştıran terle karışık sıvı bir tortu meydana getiriyordu... Bir yangın sıcağı vardı ortalıkta, kıyıdaki akşamın yangınından kopan bir sıcaklık; en şiddetli lal ve zincifre kırmızısı içindeki ufukla beslenen yangın izlenimini tamamlamak için yerin ateşiyle birleşen göğün ateşi; ince muz sütunları arasındaki ve ovada kırın düzlüğündeki kandan suyun

göğünde kirli enginlere inciler serperek yavaş yanmaya başlayan ilk yıldızların bulunduğu deniz çizgisine kadar hep böyle.

Patikaların ve büyük yolun kıvrımlarından kurtulmak için açılmış kestirmelerin üstüne çöken bu kırmızı karanlık içinde ilerliyorlardı, ünlü vasiyetnamenin şimdiye kadar neyseler o olup da yine öyle olmayı sürdürecek bu adamlara okunması sırasında orada hazır bulunmak isteyenler. "Ne tuhaf bir gece, değil mi?" diyordu burnundan konuşan bir adam melez bir kıza. Kızın kuru yaprak gibi bir yüzü vardı; burnu yassı, ağzı ufaktı; fırlayan elmacık kemikleriyle gözleri şakaklarına doğru çekilmişti.

"Hiç görmedim," diye cevap verdi kız. "Öbür yakada bile görmedim, ah orada armağanlar var; babaya küçücük bir miktar vermişlerdi ama mirassız; evet, babaya verdiler bir miktar..."

"Ama bunu onun güzel gözlerinin hatırı için vermemişlerdi herhalde..."

"Oh! Güzel! Güzel Baba... Buraya gömüldü. İki yıl önce."

"Bunu demek istemedim. Babana verilen paranın armağan olmadığını anlatmak istedim..."

"Bir miktar..."

Melez kız kocaman kocaman açıyordu gözlerini (bir miktar) öyle ki sanki gözleri sadece kafasından çıkıp gidecek gibi değil de aynı zamanda havaya asılıp kalacak gibi bir izlenim uyandırıyordu.

"Yankee'lerin ona verdikleri para, topraklarını boşaltması, çıkıp oralardan gitmesi içindi..."

"Ve başkente gitmişti buraları bırakıp. Anastasia da onunla birlikte gitti. Kız kardeşim Anastasia başkentte kaldı sonra. Ben Anastasia'nın kız kardeşiyim, burada doğdum..."

"Peki, kız kardeşin niçin buraya gelmek istemiyor?"

"Bilmiyorum. Hep beni çağırır Anastasia. Başkent daha iyi, diye mektup yazar. Ama anne yazmaz ona mektup. Cevap vermez ona."

"Peki, çok para mı vermişlerdi babana?"

"Bir miktar..."

Akşamın parlak alevine bulanmış bir toprağın madenî rengini taşıyan kumlu tümsekte, karanlık hayvanların dağınık koşuları işitiliyordu... Melez kız ve burnundan konuşan adam el ele tutuşmuş kayıyorlardı, düşmemek için birbirlerine sarılarak, bacakları ayrık, vücutları arkaya kaykılmış...

"Bu mirasın beşte biriyle mutlu olur muydun?"

"Bir miktar..."

Burnundan konuşan adam kokluyordu kızı: Ter ve sımsıkı bir et, ağaçla demirin alaşımı gibi sımsıkı bir et. Bir yandan kokluyor bir yandan bakıyordu kıza. Hem bakıyor hem de ayağı kayacakmış gibi yapıp iyice yapışıyordu ona.

"Biliyor musun Toba, büyücü Rito Perraj'ın gücü bende olsaydı vasiyetnamenin okunması sırasında mirasçıların adları yerine tek ad söylenirdi: Toba!"

"Tobias!.. Benim adım erkek adı. Baba dedi ki ben erkekmişim," dedi. "Kadın vücudunda erkekmişim ben."

"On iki milyon doların mirasçısı Toba!"

"Bir miktar..."

"Oradaydı ve hiçbir şey görmüyordu Toba, biraz sararmış yüzünde iki beyaz göl gibi açılmıştı gözleri."

Hımhım adam, Toba'yı koklamıyordu artık. Yakut rengindeki, hemen hemen ateş rengindeki havada kızın etrafında titreyen soluğunun halesini çiğniyordu ağzında.

"Toba, niçin gitmek istiyorsun oraya?.. İnsanlar dolu orada... Oysa bak rastlaştık... Yalnızız şurada..."

"Anne istemiyor gelmek. Baba burada gömüldü, burada."

"Bak rastladık birbirimize. Üstelik yalnızız da. Bir parça kalalım burada. İnsanların geçişini seyretmek için oturalım şuraya. Nasıl koşuyor insanlar? İri kafalı küçük sinekler gibi hepsi de. Yalnız başları görünüyor, bir de arkadan ayakları. Hepsi koşuyor. Niçin? Talih onların yüzlerine gülmüş değil ki. Koşuyorlar ama. Çünkü her şeyden önce... Toba..."

(... llerini avcuna almıştı, tutuyordu onu, yere oturtmak istiyordu. Ayaklarının altındaki topraklar kayıyordu.)

"... çünkü her şeyden önce içinde bulundukları durumdan memnun değiller, işte aşksız dünya da, memnun olmayanların dünyasıdır; kıskançlığın, paranın, ünün, zevklenmenin, gücün dünyasıdır bu dünya; bundan başka da, işte gidiyorlar, Toba..."

(Ellerini bırakmıştı. Bu kez ona daha yakın olmak için kollarıyla beline sarıldı. Sarıldı ona, denizin derinliğini içine çeker gibi vücudunu solumak, kirpiklerini kirpiklerine değdirmek, dudaklarını dudaklarına yaklaştırmak, birbirine karışan soluklarını tek soluk hâlinde çıkarmak için.)

"... gidiyorlar, çünkü her biri yeni bir duruma yükselmiş bu yeni milyonerlerle kendi uğradıkları ya da uğrayacakları sefaletlerin öcünü almış olacaklar; çünkü bu yeni milyonerler kendileri gibidir, Toba; artık onlar gibi olmaksızın bu büyük şölende kendilerini temsil edeceklerdir. Bir kere yenilmez olarak onaylandıktan sonra isterse yeniden ırgat hâline gelsinler, derileri kirlensin, saçlarına bit düşsün, düşkünler evinde geçirsinler günlerini ve herkesin atıldığı çukura atılsın cesetleri, ne çıkar bundan? Ne önemi var bunun?"

"Bir miktar..."

Bir öpüş alıp gitti, Toba'nın gözlerini kocaman kocaman açarak tekrarladığı bu kelimeyi dudaklarından.

İlkokul öğretmeni olan Hımhım'ın anlattığı şeylerin hiçbirini kavrayamayan melez kız, sözün iyilikçi büyüsüne kapılmıştı; kendisini yoldan çeviren, ellerini adamın avuçlarına bıraktıran, belinden kavranmasına, her yanının öpücüklerle donatılmasına ses çıkarmadığı bu şey, sözün iyilikçi rolüyle olabilirdi ancak.

Akşamda gece, akşamın içinde gece. Akşamın kızıllığında yıldızlar. Yüzlerce elektrik ampulüyle aydınlatılmış meydanlara doğru koşan kalabalığın kaynaşması. Topraktan sökülmüş bir kök gibi olan sıcak karanlığın ortasında ışık gölleri, elektrikler.

"Toba..."

Yalnızdılar iyice artık, küçük tepenin eteğinde, yumuşak kumların üstünde. Yeniden kızı öpüşlere boğdu adam. Koklayarak ve sıkarak, göğsünün üstünde sımsıkı bağlayarak. Kendinin olmasını istediği bu katı ve yumuşak yaratığı hiç bırakmak istemiyordu. Zevkin bu gerçek ilahisi ve küller...

"Entarim yırtıldı... Benim tek entari... Başka entarim yok..." Mırıldanıyordu Toba. Yüzünde bir türlü anlayamadığı, bir türlü anlayamadığı bir mutluluk, zevk veren bir mutluluk sonsuz gecede... "Konuş," diyordu adama, "ah biraz daha konuş, en iyisi konuşmak," diyordu bir yandan da kendini savunmaya çalışarak.

"Dizlerin sertleşmiş, Toba!.."

"Çok dua ederim de. Anne çok dua sever! Ben dizüstü dua ederim. Baba burada yatıyor, şurada."

"Ama bacakların güzel... Muz gövdeleri gibi. Hani henüz yeni çıkan, henüz taze olan muz ağaçları vardır ya."

Toba, yıllardan beri bacaklarının arasında sakladığı karanlığı adamın avuçladığını hissetti. Ellerini kaldırdı, iki yana açtı ve bir haç şeklinde toprağa uzanarak göğe bakmaya başladı.

"Neye bakıyorsun Toba, Tanrı'nın hazinesine mi bakıyorsun?" diyordu adam soluk soluğa ve onu okşayarak. "Neye bakıyorsun?"

"Bir miktar..."

Toba, göz kapaklarını kırpıştırıyordu gözlerinin üstünde. At kılı gibi sert kirpiklerinin arasında beyazdı, yakıcı kireç lekeleri gibiydi gözleri.

"Şu anda biz, milyonluk servete konanlardan daha mutluyuz. Bugün göğün hazinelerini kaybediyoruz ama yarın yeniden bulacağız onları, mutluluk hâlinde, umut hâlinde bulacağız, hem de başımızı şöyle bir kaldırıp göğe tekrar bakmak yetecek onları yeniden bulmamız için. Bu sonsuz zenginliklerle bizim aramızda akan bir şey var."

Melez kızın boğuk çığlığı küçük tepenin ağaççıkları arasında dolandı... Acı... Kan... Tek hüznü onun... Birbirine kenetlenmiş bedenler. Kasılmaları uyutmak, sakinleştirmek için öpücükler... Bir miktar, bir miktar, bir miktar... Bir miktar iki vücut, iki yaratığın miktarı, aşk girmiş iki sonsuz sayının miktarı.

• • •

Şirketin yöneticilerine ve yüksek memurlarına ait büyük salonda yargıcın, zabıt kâtibinin, belediye başkanının, Şirket başkan yardımcısı ve müdürlerinin huzurunda Lester Mead adıyla tanınan Lester Stoner'ın New York şehrinde Alfred ve Robert adlı avukatların önünde düzenlediği ve Dava Vekili Reginaldo Vidal Mota tarafından resmen onaylanmış olan vasiyetname okunuyordu. Tüm ışıklar yakılmış, pencereler açılmıştı. Yerler tıklım tıklım dolmuş, son anda gelen *bowling* oyuncuları masaların üstüne çıkmışlardı. İşsizler ve güleç yüzlü uşaklar kapı aralıklarına birikmişler, küçük memurlar koridorları doldurmuştu.

Lester Stoner, mallarının ve hisselerinin tek ve evrensel varisi olarak karısı Leland Foster da Stoner'ı gösteriyor, onun yokluğu hâlindeyse terekesini aşağıda adları yazılı kimselere bırakıyordu: Şimdi ölmüş bulunan Adelaido Lucero ile Rosalia de Leon de Lucero'nun üç oğlu Lino Lucero de Leon, Juan Lucero de Leon, Rosalio Candido Lucero de Leon; şimdi ölmüş bulunan Sebastian Cojubul ile Nicomeda San Juan de Cojubul'ün oğulları Sebastian Cojubul San Juan; bugün ölmüş bulunan Timoteo Ayuc Gaitan ile Josefa Gaitan de Ayus Gaitan'ın oğulları Macario Ayuc Gaitan ve Juan Sostenes Ayuc Gaitan.

"Susturun şu adamları!" diye bağırdı Maker Thompson, kapı ve pencerelere doluşmuş kalabalığın sessizliğini sağlamak için." Dün gelmişti Maker Thompson, Vidal Mota ve uşağı Juambo ile birlikte. Trenle. Fidanlıklarda, Pasifik plajlarında ve Stoner'ın mutluluğa ve karısının yanında ölüme rastladığı, bu arada bu

köylülerle hiçbir ilişki kurmadığı, adil bir dünya kurmayı da hiç aklına getirmediği yerlerde Doswell kardeşlere arkadaşlık edecekti.

İkiz Doswell'ler mırıltılar, gülüşmeler, şaklabanlıklar içinde itişip kakışarak kendilerini görmeye çalışan kalabalığın hayranlığını topluyordu. Bu iki bay Tropikaya geleli beri *guanabana* adlı serinletici içkiye abone olmuşlardı. ("*No more whisky*! Hayır! *Gua... na... ba... na.*") Sünger gibi ter çıkıyordu yüzlerinden, ter banyosu yapıyorlardı sanki ve aynı zamanda yelpaze olarak kullandıkları büyük beyaz mendilleriyle siliyorlardı yüzlerini. ("*Tropic*!.. *Tropic*!..")

Vasiyetname okunup bittikten sonra yargıç imza için sözü edilen mirasçıları huzuruna çağırdı, hepsi solgun, hepsi uzak, hepsi yabansı; gelip imzaladılar. Lino Lucero açıkta durarak imzalamaya gayret etti. Elleri titriyordu. Gözyaşlarını tutamayacağı korkusuyla fazla eğilmedi kâğıdın üstüne.

Lester ile Leland'ın ölüm belgesi de vasiyetnameye iğnelenmişti. Yassı bir sinek gibi yapışmıştı vasiyetnameye bu belge, damgalı kâğıttan karnına o iki hayatın kaderi kısaca yazılmış esrarlı bir sinek, ince ve oldukça saydam bir sinek; her şey bu sineğin başından çıkmıştı: Dökülen yapraklardan, dökülen ağaçlardan, köklerinden sökülmeden önce yılankavi uzayan dallardan, çılgın bir dünya ayrılmıştı ondan, kör edici toz bulutları, kasırganın sağır eden müziği, kulübeler, duru ve derin okyanus patlamaları gidip hep ona bağlanıyordu; her şey ondan, bu kâğıt sinekten, bu ölüm belgesi sinekten çıkıyordu; bu konuda bu sineğin Rito Perraj'ın varlığından da (*sagusan*, *sagusan*, *sagusan*) Hermenegildo Puac'ın ölü kafasının sessiz kahkahalarından da geri kalır yanı yoktu...

Artık ölmüştü dona Leland. Artık Lino Lucero ona karşı yüreğinde beslediği aşktan bahsedebilirdi. Testereyle biçilen ceviz dalından çıkan koku gibi bir kokusu vardı dona Leland'ın, testerenin ceviz dalından fışkırttığı zengin bir koku...

"Teşekkür ederim, Lino," demişti, attan inmesine yardım ettiği bir gün. Lino Lucero ellerini onun koltuk altlarına geçirmişti attan indirirken, parmakları memelerinin köklerini sıyıracak şekilde.

Acaba bir şey sezmiş miydi bundan?

Bildiği tek şey onun o gün sadece şöyle dediğiydi: "Teşekkür ederim Lino..."

"Bir şey değil, dona Leland, demişti hafif bir sesle. Göğüs boşluğu kalbinin ağırlığını çekemiyordu."

"Fakat bu yüzen bir köpekbalığı!.."

Bu da başka bir günün anısı. Dona Leland nehrin ağzında kocasıyla birlikte suya girmişti. Onun güzelliğiyle büyülenmiş olan Lino birden suya atlamıştı, tehlikeye karşı korumak bahanesiyle nesi var nesi yoksa yoklamıştı.

"Ey korkaklık! Ölüsü götürüldüğü zaman, nasıl olmuştu da o mavi yıkım sabahında cesaret edip cesetlerini örten örtünün kenarından dışarı sarkmış göz kamaştırıcı altın saçlarının ucundan öpememişti?.."

İmza işlemi bittikten sonra askerî birlik içeri girdi ve mirasçıları muhafazasına alarak memurlara ait yemek salonuna götürdü. Orada viskilerle, likörlerle, şaraplarla, sandviçlerle bir kutlama eğlencesi yapıldı. Şirketin yöneticileri yeni milyonerleri kucaklıyordu, iki ayağını yerden keserek iki ayaklı hâle gelen tayları okşar gibi.

Kutlama şöleni bitti, ışıklandırılmış meydanların aydınlığına çıktılar, oradan da yolların karanlığına girdiler. İnsanlar ve ateşböcekleri. Hava alanının pistinde duran uçağın parlak kâğıttan yapılmış iri bir kuşu andıran bir havası vardı.

XII

Kalabalık, gruplar hâlinde Semiramis'e gitti. Lucero'ların evi oradaydı. Babaları Adelaido bu evi Lino ve Juan'ın doğduğu yıllarda yapmıştı. Aradan geçen yıllara rağmen henüz yeni yapılmış gibi görünüyordu: Ayakta kalması için yapılan değişiklikler ve yenileştirmeler, biraz büyütülmesi ve bazı bölümlerinin yeniden yapılması, tüm bunlar yapının ihtiyarlamasından ötürü değildi; çünkü bu bölgede hiçbir şeyin ihtiyarlamaya zamanı yoktu; her şey çarçabuk yıpranır ve yaşsız bir şekilde, tıpkı insanlar gibi, gençlikten birdenbire ölüme geçerdi.

Adelaido Lucero'nun kendi elleriyle Semiramis'te inşa ettiği, duvarlarını pembeye, alt kısımlarını sarıya boyadığı –Rosalio de Leon'un vasiyetnamenin okunduğu günkü kıyafeti gibi; pembe bluz, sarı etek– evden artık pek eser kalmamıştı. Aile kalabalıklaştıkça büyütülmüş, yeni yeni çatılar çıkılmış, bir katı yukarı kaldırmak için yeni ana direkler dikilmiş, iki aileyi barındırabilmesi için iki kanat daha eklenmesi gerekmişti: Biri kendileri için, öbürü Lino'lar için –Rosalio Candido bekâr olduğundan onun işleri de onlarda görülüyordu– ancak evi sokağa atmak gibi bir şey olan bu son değişikliğin yapılabilmesi için çatılara, odalara, koridorlara, mutfağa her dokunuluşunda hüngür hüngür ağlayan annelerin ölmesi gerekmişti.

Vasiyetnamenin okunmasından sonra Semiramis'e gruplar hâlinde bir sürü adam gelmeye başlamıştı; kimilerinin ellerinde elektrikli cep lambaları, kimilerinin fenerler, kimilerininse güzel ve parlak reçine meşaleleri. Askerî birlik, mirasçıların yanı sıra

yürüyordu. Önden yürüyen Lino Lucero, kardeşleri ve öbürleri gibi kendilerini büyük dost kalabalığının beklediği kapıya gelir gelmez, kucaklaşma karışıklığı içinde, birdenbire ortadan kayboldu...

"Bu bay Yankee'ler kadar kaba ve gönül kıran adamlara rastlamadım," diyordu kumandan Toyana'ya. "Ben de bunun için yerimden kımıldamak istemedim zaten. Düşününüz ki vasiyetnamenin okunması işlemi daha bir gösterişli yapılabilirdi. Bununla birlikte bizim için oldukça iyi şekilde oldu..."

"Daha törenli bir toplantı olsun isterdiniz siz değil mi kumandanım?"

"Kumandanım... Kelimenin sonundaki 'ım' senin olsun, kendine saklarsın. Ne demek kumandanım? Ben kimsenin malı değilim."

"Peki!.. Senyör kumandan..."

"Bu da olmadı. Onu da kendine sakla. Çünkü şimdi 'senyör' göklerde Tanrı babanın sağ tarafında oturuyor."

"Öyleyse, kumandan diyeyim..."

"Bak bu güzel. Kısacık. Daha da hoşuma gidiyor, 'kumandanım'a da, 'senyör'e de lüzum yok. Ben aslında bir ayin ya da bir tören yapılsın istemiyordum. Ama onların yaptığını yapmak gerekiyorduysa, onu ben burada büromda yapardım. Herkes bilir bunu. Onlarla ilişkilerini iyi şekilde sürdürmeye çalışan o yargıç parçası, kendi evlerinde aynı iyi ilişki fikrini uygulamayı da öğretseydi ya. Hadi bunu bir tarafa bırakalım, mirası bırakan kimseler için bir dakikalık saygı duruşu istemek de akıl edilemez miydi?.."

Toyana rehin bıraktığı kolyesi hakkında kumandanlıkta konuşmuş olduğu Bastiancito'yu aramaya gidince, kumandan Lino Lucero'nun elini sıktı.

Samuel'lerin kitaraları, şehirden getirtilmiş bir *marimba** ve gezgin bir sirkin yarım orkestrası, sessizliğe yer bırakmayacak

* Guetemala'nın ulusal çalgısı, bir tür ksilofon.

şekilde nöbetleşiyordu. Biri bırakınca öbürü başlıyordu. Orkestrayla birlikte üç cambaz, iki de komik gelmişti: Cambazlar İspanyol taraklar ve başörtüleriyle ortaya çıkıyordu, bu cehennem sıcağında başka şey taşımaları imkânsızdı zaten ve komikler, Banano ile Bananito; yüzleri beyaz, başları kırmızı, dudakları mor, kulakları sarı...

"Belediye başkanına bak, sirkin kadınlarına abanmış," dedi, şölen gösterisini seyretmek için bir hindistancevizi ağacına tırmanmış yumurcak.

"Konuştuğu kadın amma da soyunmuş," dedi bir başkası.

"A! Hımhım ile Toba'ya bakın!" diye bağırdı daha yüksekten gelen ses. "Yukarıdan daha mı iyi görülüyor," dedi biri. "Ben çok aşağıda kaldım; tek başıma tırmanacağım başka bir ağaç bulsam..."

"Şuradaki aptal yellenip duruyor..."

Hindistancevizi ağaçlarının dallarında, gözden kaçmış iri cevizler gibi meraklıların başları sarkıyordu salkım salkım; ilkin karanlıkta kalarak, sonra evin çevresinde yakılmış ateşlerin aleviyle aydınlanarak, daha sonra da mavi gecenin derinliğine fırlatılan kestane fişekleriyle parlayarak.

Telgraf memuru Polo Camey, kendisinden daha büyük bir sigaranın ateşiyle havai fişekler yolluyordu göğe; bunlar patladığı anda da duruyor, patlamaların sonsuzluğa ilettiği şeyin telgraf dilince çözümünün ne olabileceğini anlamak için dinliyor, dinliyor, dinliyordu.

"Çevir bakalım mors alfabesine!" diye bağırıyordu elindeki yanan, tüten ve pis kokan havan parçasını yere bırakarak. "Böylece Mars'taki meslektaşlarımıza bu gençlerin milyoner olduklarını öğretmiş oluyoruz."

"Multi! Söylememe izin verirseniz Bay Polo, multimilyoner oldu onlar, multimilyoner," diye düzeltiyordu fişekleri getiren arkadaşı.

"*Thirteen*!" diye bağırdı Robert Doswell.

"*Yes! thirteen!*" diye onayladı Alfred, ikizlerin ötekisi.

"Fişekler," diye cevap verdi Maker Thompson. "Ben de sayıyordum atılan fişekleri!"

"Sizler nasıl *poker* oyuncularısınız aziz dostlarım, yeminle anlamadım gitti!" dedi Şirket müdürü. "Mesela ben oyundayken hiçbir şeyi ne duyarım, ne görürüm, ne de hissederim; iyice kapanırım ki dört yön arasında olayım... Niçin poker oynamak istiyorsunuz?"

"Eğer elinizde kâğıt varsa," diye mırıldandı ikizlerden biri, "aslarımıza karşılık onu istiyoruz."

Semiramis'teki eğlentinin yankıları müdürün evine kadar geliyordu. Ev yüksek yerde olduğundan sesler daha iyi işitiliyordu. Oyuncular zaman zaman ellerindeki kâğıtları masaya koyuyor, çevrelerinde dönüp duran tekerlekli bir masadan viski, buz ve soda alıyorlardı. İki vantilatör havayı karıştırıp durmaktaydı. Bu, oyunun tadını bozuyordu biraz, çünkü kâğıtlar masadan uçuyordu habire. Bununla birlikte kâğıtların havada dans ettiğini görmek, gecenin sıcaklığına göre daha çekilir bir şeydi. Ağır bir sıcaktı bu, tüm toprağın alevler içinde yandığı izlenimini veriyordu kişiye.

Kesik cümleler. Yer değiştirilirken sandalyelerin çıkardığı gürültü. Vantilatörlerin uyuyan dönüşü, tıpkı hiç durmayan uçak pervaneleri gibi. Kâğıt karılması, dağıtılması, toplanması. Otomatikman duran ve tekrar çalışmaya başlayan buzdolabı...

Gece yarısı *serenos** değişiyordu. Başka adımlar, başka adamlar... Tropical Platanera S. A.'nın her türlü girişi önleyen demir kapılarla örtülü binalarına bakıyorlardı bu adamlar.

Buz fabrikasında çalışan Jamaikalılar işlerinden dönüyorlardı. Gece bekçisi köpeklerden biri bunlardan en yaşlısının üstüne atıldı ve kolunu ısırdı. Adam tekrar işyerine döndü, kolundan kan damlıyordu. Öbürleri buz parçaları koydular yaranın üstüne. Ama kanın duracağı yoktu, boyuna akıyor, gitgide fazlalaşı-

* İspanyolca sükûnet.

yordu. Bu arada birinin gülmeye başladığını işittiler. Karanlıkta kalan evlerden birinden geliyordu bu gülüş. Evet, bir gülüştü bu. Ama aynı zamanda da bir gülüş değildi. Çünkü ağzını tamamıyla açarak gülmüyordu gülen. Yine de, ne de olsa, alay vardı bu gülüşte. Juambo'ydu gülen, kanın buz suyuna karıştığını görünce bir tuhaf olmuştu... Ahududu ya da nar şerbetine benzeyen bu renk... Bir zamanlar Bananera'da arkeolog gittikten sonra Matmazel Aurelia'ya kaç defa götürmüştü bu kanla dolu bardağı. O zamanlar gençti henüz Juambo. Patronun kızı da gencecikti. Patron da pek ihtiyar değildi.

Tam verimle çalışıyordu buz fabrikası. Sürekli bir sağanağın sesi duyuluyordu içinde ve bu sağanağın, bu sağır ve inatçı sağanağın altında dokuma tezgâhlarındaki gibi hareket eden plakalar vardı. Aslında buzlar buz tutturulmuyor da dokunuyordu. Yağmurun iplikleriyle dokunuyordu buz, öyle bir an oluyordu ki yağmurun ipliği billurlaşıyor, düşerken dönen moleküllere dönüşüyor, camdan gözyaşı şeklini alıyor, sonra bir gözyaşı daha, sonra bir daha, sonra bir daha... Sonunda buz yapmak için katılaşan küçük borulardan bir ızgara meydana geliyordu.

"Sen miydin gülen?" diye sordu Jamaikalılardan biri Juambo'ya.

"Evet! Ne olacak?.."

"Kötü kalpli bir adamsın sen. Gülüşün, cesur ihtiyara köpeğin ısırmasından daha fena tesir etti. Ağladı adamcağız senin güldüğünü işitince. Gülecek ne vardı bunda?"

"Bilmiyorum. Kendisinden af dilemezsem ağzıma lanet olsun bu gece."

"İyi öyleyse, işte şurada; haydi, şey dile bakalım..."

"Arkadaş," dedi Juambo ilerleyerek, "bağışla beni, senin kanın akarken güldüğüm için!.. Peki, ama siz nereye gidiyorsunuz?"

Yaşlı Jamaikalı gözlerini açıp kapadı, yorgunluktan, sıcaktan, yarasına konan buzun verdiği rahatlıktan hissizleşme gelmişti gözlerine. Cevap vermedi.

Yola koyuldular. Juambo tekrar nereye gittiklerini sordu.

"Uyumaya gidiyoruz," diye cevap verdi en gençleri, en yaşlılarının yerine.

"Niye gidip eğlentiye katılmıyoruz," diye açıldı Juambo. "Tam eğlenme havası. Ben oraya gidiyorum. Siz gelmiyor musunuz?"

"Hayır!"

Ayrıldılar. İhtiyar, geçtiği yerlerde kandan bir iz bırakarak yürüyordu. Hatta kanın damladığı bile işitiliyordu. Ağır sıvı, damlıyor ve etrafa sıçrıyordu...

Juambo ağzını yokladı. Bu uğursuz gülüşün ağzında bir iz bırakacağından korkmuştu. Ama hiç. Hiçbir şey yoktu ağzında, Amma da saçma ha! Niye bir şey olsun ağzına? Gülmüştü, ne vardı bunda? Gülmüştü, o kadar. Üstelik af da dilemişti. Bilinen bir şeydi bu. Bu fabrikadan işten sonra buz gibi çıkılırdı dışarıya. Ah; diye düşündü Juambo, bir kadın olmak ve burada çalışan adamlardan biriyle yatmak kim bilir ne kadar güzel bir şey olurdu. Yanan vücutlarla burada yatmak... Soğuğun okşayışını duymak, canlı etin soğukluğunu, tazeliğin soğukluğunu, yıkanmış tenin, foklarınki gibi bir tenin tadını tatmak! Zaten bunun için eğlentiye gelmek istememişlerdi. Herhâlde Yankee kadınlara para veriyorlardı şimdi kendileriyle yatsınlar diye. Bu buz tutmuş aşk lüksünü karşılayabilecek yalnız Yankee kadınlar vardı çünkü.

Semiramis'in önünde durdu. Şölen tam kıvamına ermişti. *Marimba*'nın ahengine uyarak dans eden çiftlerle doluydu aralıklar. Belediye başkanı Pascualito Diaz, akrobat kızlardan biriyle dans ediyor ve dizini kızın vücuduna sürmek için iyice sıkıyor, kendine çekiyordu onu. Şapkası geriye kaymıştı, bacağını iyice kadının bacaklarının arasına sokmuştu, öyle ki vücutların alt kısımları arasında bir sürtüşme ve darbe alışverişi başlamıştı.

"Burada iyice boğulacak sizin küçük ve kibar boğanız," diyordu kadın Pascualito Diaz'ın kulağına, gitgide onu daha çok uyarmak isteyerek.

"Yok canım, gösteriş yaptırıyorum ona ve bu da bir şeye yaramıyor."

"Öyleyse hadi daha kuvvetle kavrayın beni, bu küçük hayvancık belki de o zaman iyice boğalaşır."

"O hayvancık mı? O çok vahşidir aslında."

"Öyleyse evcilleştirin onu."

"Evet ama en iyisi hırıldayıp durması böyle."

"Öyleyse iyice yorun keratayı."

"O zaman uyarmaya devam edeceğiz demektir."

"Bunsuz da olur biliyorsunuz!"

Ve Pascualito Diaz küçük oyununu yeniden uyguladı... Ne kadar isterdi kadının bacakları arasındaki şu dizin yerinde olmayı...

"Sizi kesmek, iki parça etmek isterdim..."

"Aaa! Don Pascualito, beni öldürmek mi istiyorsunuz yoksa?"

"İkiye ayırmak istiyorum seni, orkideler gibi: bir erkek, bir dişi."

"Canım ne yaptı size orkideler, rahat bırakın orkideleri!"

"Sen bana şeyi söyle önce, Ayutla Fuarı için istediğim biletler bize gelecek mi gelmeyecek mi? Onu söyle sen!"

"Tekel kurmak yasaktır!" diye bağırdı yanından cambaz kızla geçen Pascualito'yu gören kumandan.

"Bu sözü söyleyene de maşallah," diye cevap verdi belediye başkanı. "Toyana'ya sülük gibi yapışmış olana da bakın! Hadi, hadi, dans edin kumandan, dans edin!"

"Ben böyle koşup tepinemeyecek kadar yaşlandım artık!"

"Yaşlılar böyle olursa, var sen bir de gençleri düşün," dedi Toyana ve tırnaklarını batırmak istermiş gibi kumandanın ensesine sarıldı, terli kollarını açarak, sıcak koltuk altlarını göstererek... "Şimdi dans etmeyi sevmeyen, karşı karşıya geçip konuşmayı tercih eden erkekler çoğaldı."

"Ben Toyana, ben kendisine dans etmenin değil de oturup gevezelik etmenin daha çok yakıştığı kimselerdenim..."

"Ne kadar kötüsünüz!"

Ve Toyana göğüslerinin meyvelerini, göğsünden fırlamış boynunu birer kor gibi gözlerini göstererek, şekilden şekle giriyordu.

"Ay! Tirana!.. Tirana!.. Tirana! Ay! Tirana!.. Tirana! Tirana!" Hep bir ağızdan şarkı söylüyorlar ve dans ediyorlardı. "Ay! Tirana!.. Tirana!.. Tirana!.."

Komiklerin yaşlısı, Banano, bir fare tutmuştu; onu bir kediye yaklaştırıyordu. İmparator bakışlı insafsız kedi, bu armağanı almak için pençesini uzatırken parmağını küçücük yüreğine dayayan ve ölüm korkusuyla artan çarpıntılarını hisseden soytarının elinden kurtulmak için inanılmaz hareketler yapıyordu fare. Kedi, gözleri, bıyıkları ve dışarı çıkmış tırnaklarıyla biraz yumuşama tavrı takındığı zaman, soytarı bu kez fareyi geri çekiyor, bırakıyordu ahmak bir gülüşle; kedi istekli istekli miyavlıyor, avının arkasından sıçrıyor ve oburluğunun derecesini göstermek ister gibi kuyruğunu sallıyordu.

"Ay! Tirana!.. Tirana!.. Tirana!.." Herkes devam ediyordu eğlencesine. "Ay! Tirana!.. Tirana!.. Tirana!.."

Juambo, askerî birliğin ve dansı seyrederek eğlenen kalabalığın ortasında durdu. Askerler artık seyretmeyi bırakmışlardı. İçlerinden çoğu yere oturmuş, yorulan ellerini dinlendirmek için silahlarını dizlerinin arasına sıkıştırmıştı. Yalnız subay, kumandanını gözden kaçırmamaya çabalıyordu. Mutfaktan *tafia** bardakları ve etli, peynirli, sebzeli sandviçler getirildi. Ne güzel şeydi şu *tafia*! Küçük ekmeklere gelince, çerez yerine geçiyordu onlar da.

Kedi, dikkatli bir şekilde dişlerinin arasına sıkıştırdığı fareyle birlikte kaçıp gitti; iki soytarının ağlar gibi hareketler yaparak onların arkasından koştukları görüldü.

"Ay! Tirana!.. Tirana!.. Tirana!.. Ay! Tirana!.. Tirana!.. Tirana!.."

Mirasçılar oradaydılar... Ve orada değildiler. Şölenin içinde doldurmaktan uzak bulundukları bir yer işgal ediyorlardı. Hatta

* Kamıştan çıkarılan bir içki.

denebilirse, bu kuşkulu, uzak, kayıtsız hâlleriyle, hayatlarını dolduran ve bu sabahtan itibaren artık önemi olmayan şeyleri boşaltmakla meşguldüler.

"Ne kaba adamlar bunlar," diye tekrarlıyordu davetlilerden biri Juancho Lucero'ya, oktruva resmi* için kapı kapı dolaşan adamları şikâyet ederek. Aradıkları şeyi mutlaka bulacaklarını söyleyerek kapımı zorladılar.

"Bu bir bahane canım," diye söze karıştı başka biri. "Çünkü artık gizli yerlerde imal edilen içki aramalarından vazgeçildi."

"Tabii, tabii. Bir bahane bu. Silah arıyorlar aslında. Hangi şeytan soktu bunların kafasına gizli silahlar olduğunu?"

"Ne? Kim mi?.. Aslında korkuyorlar da ondan silah arıyorlar. Bir kere bile bakmadan meyvelerimize düşük değerler biçmekle bize büyük haksızlık ettiklerini kendileri bilmiyorlar mı sanki? Evet, bir kere bile bakmadan meyvelerimize. Atıyorlar oraya, tamam. Köpek bunlar yahu! Bakın, ben Meryem Ana'nın hakkı için, öyle kolay kolay ağlayacak bir adam değilim ama bakın ne oldu geçen gün: En güzel ve küçük muz dizilerimi götürmüştüm geçende meyve trenine; kontrolör onları kendisine gösterme vaktini bile bırakmadı bana; bunu görünce yüzüme kurşun dökülmüş gibi oldum... Tüm meyvelerim berbat oldu o anda. Bunun için oğullarıma gidip bu işten vazgeçmelerini, geri almalarını söyledim... Ah! Juancho Lucero, siz artık çıkıp gidebilirsiniz buradan. Hayat size en güzel yolculuğun biletini sundu, göklerin kapılarını bile önünüzde açacak bir biletiniz var şimdi: Monsenyör Para!.."

"Bilmiyorum gidip gitmeyeceğimizi," dedi Juancho.

"Peki, siz gitmek istemiyorsanız biz gidelim bari. Bizim gitmemizi sağlayın hiç olmazsa."

"Mesele şu: Bu servetle burada kalırsak Yankee'ler ile mücadele edebiliriz."

* Osmanlı'da adı Duhuliye Resmi olan bir çeşit vergi.

"Serveti olan kimse artık mücadele edemez Juancho," diyerek yaklaştı yandaki bir grupta bulunan bir adam. "Savaş, yoksullar içindir: Zenginlerin, milyonerlerin savaşmayı gerektiren kaygıları yoktur ki. Onların yerine başkaları savaşır artık. Askerler daha şimdiden sizin yerinize savaşmaya başlamadı mı?.."

"Tüm bunları bir süre sonra konuşmak gerek," diye kesti Juancho. "Bugün buraya ciddi şeyler konuşmak için değil, biraz eğlenmek için geldik. Yeter bu kadar acı konuşmak!.."

İçki getirilmesini söylemek için ayağa kalktı.

Bastiancito Cojubul, telgraf memurunun yardımcısıyla oturmuş boyuna gelen telgrafları okuyordu. Bunlarda kendisine otomobiller, kasalar, fonograflar, yazı makineleri, mobilyalar, mülkler, köşkler, yolculuklar teklif ediliyordu...

"Bu adamlar da bizi ne sanıyor yani," dedi telgraf memurunun yardımcısına. "Bize her şeyi sunuyorlar da sabanlar, aletler, sıkma makineleri, tohumluk teklif etmek akıllarına gelmiyor... Ha. Ha!" (Kahkahalarla gülüyordu...) "Otomobilin içinde ben!.. Ya da kasaları olan bir şatodayım!.. Ha! Ha! Bilseler ki en sevdiğim şey gramofondur!.. Evet, bir tane gramofon alacağım. Şöyle kocaman, kocaman borulu bir gramofon alacağım!"

"Şimdi bırak palavrayı don Bastia," dedi telgraf memurunun yardımcısı.

"Onun adı artık Bastia değil, Bestia," diye söze karıştı Cojubul'ün en yakın dostlarından biri; kızıl saçlı, servi renkli, güzellik taslayan bir adam... "Başına da tabii bir 'don' eklemek lazım... Hadi, don Bestia desene ona..."

"Ben mi, hayır," dedi memur. "Saygısızlık olur bu."

"Ne zamandan beri saygı besliyorsun ona? Milyoner olduğunu öğrendikten sonra değil mi? Ey insanlık! Ne acınacak durumlara düşüyorsun sen! Demek artık dolarları varsa, sen de saygı beslemeye başlıyorsun adama... Değişmiş oluyor gözünde. Artık aynı adam olmaktan çıkıyor. Bir adam gidiyor, yerine bir başkası geliyor sanki... Kutsal bir vazo geliyor! Dokunulmaz bir yaratık!

Kutsal kilise eşyası! Bir kutsal kitap!.. Bak: Yine de dokunuyorum ona. Etten kemikten bir adam!.."

"Belli ki sen biraz fazla kaçırmışsın," dedi Bastiancito havuç tüylü arkadaşının tuttuğu kolunu çekerek.

"Ne dedin? Ne dedin?"

"Biraz fazla içmişsin dedim!"

Adam önce bir hıçkırdı sonra başka bir gruba katılarak açıklamaya koyuldu:

"Sevinçliyim evet! Ama çok sarhoş değilim. İki şeyi birbirinden ayırmak gerekir."

Ama Juan Sostenes'in, Ayuc Gaitan'ın, karısı Dominga'nın, Lino Lucero'nun karısı Luz'un ve başkalarının meydana getirdiği bu grupta kimse cevap vermedi ona. Bunun üzerine yeniden hıçkırdı adam, sendeliyordu.

"Eh, ne dersiniz siz buna," diye söze başladı Cojubul, yeniden karısı Gaudelia'nın ve büyük kızı Socorro'nun yanına yaklaşarak: "Güya bize yardım etmek için çekilmiş olan bu telgraflarda bir tırmığın, bir muz değirmeninin, bir tornavidanın bile adı geçmiyor. Yani şey için değil... Hiç değilse duygularımızı sıkıp gevşetirdik tornavidayla... Ama ben borulu bir gramofon istiyorum, şöyle kocaman borulu bir şey olsun, çaldığın zaman mahşer gününün borusu gibi çalsın ve duyanlar birdenbire kıç üstü otursun şaşkınlıklarından."

Kadınlar telgrafları okumaya başlamışlardı. O yine telgraf memurunun yardımcısına yaklaştı:

"Bak, listelerde bir saban bile yok, bir sıkma makinesi, bir küçük değirmen, bir tırmık bile yok. Bize yarayacak hiçbir..."

"Sizi küçük düşürecek hiçbir şey koymamışlar telgraflara," diye karşılık verdi artık bu uzun tıraştan bıkmış olan yardımcı. "Belki de yanılıyorum ama bence artık hiçbir işinize yaramayacak şeyleri size zaten teklif edemezlerdi. Çünkü size düşen bu mirastan sonra artık kıyıda mısır, fasulye, muz tarımıyla, hayvan yetiştirmekle uğraşmayacaksınız. Uğraşsanız bile bunu

Yankee'ler gibi yapacaksınız; onlar nasıl memurlarının çalıştıklarını görmeye gelip gidiyorsa sizinki de öyle olacak."

"İç sıkıntılarını burada bıraktıktan sonra gidiyorlar onlar," diyerek yeniden söze karıştı havuç tüylü sarhoş. Zorlukla ama dimdik duruyordu ayakta. "Zaten Yankee'ler buraya bunun için geliyorlar. Can sıkıntılarını, bütün sıkıntılarını bize bırakıp gidiyorlar. Yüce Tanrı bize zaman zaman bir kasırga göndermeseydi hepimiz sıkıntıdan ölürdük. Bağışla bu ufak kelimeyi kullandığım için ha? Ne demiştim? Sıkıntı!.."

"Sen her kardeşi ayrı partilere ait olup da sonra hep birlikte hareket eden bir ailenin çocuğusun. Mesela şimdi Yankee'lere karşı atıp tutuyorsun ama kuzenin olan yargıç, onları her zaman savunuyor. Bizim eğlentiye bile gelmedi. Herhâlde burada Tropicaltanera hakkında söylenebilecek bazı kötü sözleri duymak istemediğinden olacak."

"Sus Bastian, bana şu değersiz yardakçıdan bahsetme!"

Dona Gaudelia bunları duymamış gibi yaparak kızı Coquito ve telgraflarla (bir sürü telgraf ellerinde) sessizce uzaklaştı yanlarından. Kendilerini beklemekte olan bebeğe ufak bir gezinti yaptıracaklardı.

Macario Ayuc Gaitan, beyaz bıyıklı ve kafası kazınmış ihtiyar bir adamın kendisine anlattığı hikâyelere gülüyordu (biraz müstehcen). Macario'ya bakarsanız artık Kıyı'da çalışmayacaktı, hatta hiçbir yerde çalışmayacaktı. Kendisine hikâyeler anlatması ve güldürmesi için bu bıyıklı ihtiyarı kiralayacaktı.

"Kiralamak mı?" dedi ihtiyar, aşağılanmış görerek kendini. "Beni kiralamak ha! Beni, ihtiyar Larios Pinto'yu kiralayacaksın ha?.." (Göğsünü açıyor ve yaşlılıktan titreyen parmaklarıyla bıyıklarını çekiştiriyordu.) "Ben niçin geldim başkentten, o kadar tahsil terbiye gördükten sonra köyümü niçin terk ettim: kendimi kiralatmamak için. Memurluk etmedim, meslek edinmedim, çünkü yük hayvanı gibi çalışmak iğrendiriyordu beni... Kendimi kiralatmak... Bunun lafı bile yüreğimi hoplatmaya ye-

ter. Serbest, özgür insanların elbisesi, işte giyeceğim tek elbise budur benim. Ve ben buraya satılmış olarak geldim. Ah, ne rahat, keka. Yabancı, bir Şirkete sattım kendimi. Zaten bu Şirkete kendimizi satmadan önce memleketimizi satmış değil miydik? Bu da bana bir adaletsizlik gibi geliyordu. Larios Pinto yurdundan aşağı kalır mı hiç, işte tutup hemen kendini de sattı."

Bir grup meraklı halkalanmıştı çevrelerinde, ihtiyar anlatmaya devam ediyordu: "Hayır, Macario, hayır arkadaşım, hayır, dostum, kendimi kiralatmam ben. Hakaretmiş gibi gelir bu bana. Alacaksan satın almalısın beni. Yalnız orospular kendilerini kiraya verir, geri kalan insanlar sadece satın alınır."

Büyük bir kahkaha tufanı yükseldi bu sözlerin üzerine.

"Senin kölen olmak Macario, ne büyük mutluluk olurdu benim için! Çünkü artık o lanetli Yankee'lerin... Pardon kutsal efendilerimin hâkimiyeti biterdi üstümde. Çünkü onlar benim sorunlarımı da zayıf noktalarımı da sömürüyorlar: Sorunum yemektir benim, zayıf noktamsa uyumak! Macario Ayuc Gaitan değerimi ödeyip beni satın almadığı sürece onlarınım ben, hep onların malı olarak kalacağım. Esir pazarında damgalıyorlar beni, amma da iş ha! Niçin açık konuşmayalım, esirlerin damgalandığını söylemekten niçin çekinelim?"

Nüktedan gevezenin çevresindeki grup gitgide büyüyordu.

"Buraya geldiğimden beri, belki de inananınız olmayacak ama, mutluyum çünkü insanın mutluluğu *aşırı* ölçüde bulduğu yerde, kölelik de evlilik durumu kazanır. Ama kuşkusuz, oraya uyması, kendini sömürücülere karşı savunan yasaları unutması, bu yasaların kâğıt üstünde olmaktan başka bir şey olmadığını kabul etmesi ve onlara uyulmasını istememesi şartıyla tabii. Çünkü o zaman sadece köle olarak kalmayacak, aynı zamanda en sefil başbuğlar tarafından çarmıha gerilme tehlikesiyle de karşı karşıya olacaktır."

"Yaşasın özgür insanlar!" diye bağırdı Larios'un söylevinden hiç hoşlanmamış olan Polo Camey.

"Yaşasın özgür insanlar! Kölelerin olması, özgür insanlara yer kalmıyor demek değil. Onlara kötü gözüyle bakacaklardır, tıpkı bugün alkoliklere bakıldığı gibi. Mesela onları parmakla göstererek şöyle denecektir: 'İşte müzminleşmiş bir özgür adam.'"

Kahkahalar artmıştı. Asık suratlı ufak tefek biri olan Camey kalabalığın içinden sıyrılarak Larios'un önüne geldi.

"Utanmaz bunak," dedi ona. "Kendini Yankee'lere sattığın gibi yeni sahiplerin de Asyalılar olacak herhalde!"

"'Utanmaz' olmayı kabul ediyorum. 'Soytarı' olmaya tercih ederim."

Camey üstüne atıldı onun.

"Yapma Polo," diye araya girdi birkaç kişi, "bir kavga değil bu."

"Sarı tehlike mi?" diyordu Larios. "Çinli kuyruğumla gitmeyi tercih ederim!"

"Ama olmadı bu Polo. Bir hikâyeydi bu anlattığı. Kim ister sonra köle olmayı canım?"

"Şu adam istiyor işte," diye ağzında geveledi kollarına girilerek şoför deyimiyle "biraz geri aldırılan" Camey.

"Mesele bizim nasıl olduğumuzdan ibaret!" diye bağırıyordu Larios.

"Reddediyorum! Bırakın beni! Bırakın da köle olup olmadığımı biraz göstereyim şu bunak herife! Polo Camey bir köle değildir!"

Havuç tüylü sarhoş girdi araya:

"Sana bir karı veriyorum, bir köle değil."

Sonra özür diledi:

"Özür dilerim! Affedin beni eğer düğününüzü bozmuşsam!.. Ama gelin nereye gitti acaba?"

Larios'u bırakıp Camey'e koşuyordu. Gelini bulmak için. Gerçekten ikisi de damatlık elbiselerini giyinmişti. (Adam o kadar sarhoştu ki sadece buna dikkat etmişti, zorlukla görebiliyordu...)

Bu karışıklık ortalığa bir sükûnet verdi. İki kavgacı bile sakinleşmişti. Gülmeye başladılar.

"Unutulacak bu olanlar!" diye bağırdı Macario kucaklaştırarak ikisini... "Hey oradakiler! Yemek salonuna haber verin, bize yeni şeyler getirsinler!"

"Ben itiraz etmiyorum!" dedi sarhoş.

"Ama neye itiraz etmiyorsunuz?" diye sordu Larios.

"Unutulmasına!"

Geriye doğru ilerledi. Çünkü yürüdüğü zaman geriye doğru daha fazla adım atıyordu, ileriye doğruysa gidemiyordu: Buna gerilemek de denemezdi çünkü bir çeşit ileriye doğru geriliyordu... Ve bu hedefsiz gidişi sırasında şöyle konuşuyordu:

"Kadehi boşalttı... Annesini düşünerek, sonra ağlamaya başladı. Ama benim ne kadehim, ne annem, ne de çok acı bir hatıram var... Ağlamıyorum ben... Geceyi durdurmak da çok güç bir iş!.. Boşuna kaldırıyorum kollarımı, çaresi yok durdurmanın!.. Ama size kolay gelebilir, çok kolay gelebilir, bununla birlikte... Çare yok... Çıkacağım... Sabahın olmasını önleyeceğim... Saçma şeyler için kimse çaba göstermiyor... Peki niçin? Niçin kimse karşı koymuyor... demir iradeli gece saatlerinin bu gök yuvarlağına?.."

Geceye doğru bütün basamakları inerken şarkı söylemeye başlamıştı:

"Ay! Tirana!.. Tirana!.. Tirana!.."

"Semiramis'in etrafında yanmış meşalelerin küllerinden ve korlarından başka bir şey kalmamıştı artık. Ama memurlar, gençler ve çocuklar eğlencenin tadını çıkarmak için tırmandıkları hindistancevizi dallarından inmiş değillerdi hâlâ. Neydi hindistancevizleri, neydi bu kafalar?.. Neydi melekler, yıldızlar neydi? Sönmez gece. Sabahın yıldızı... Hasta hasta çalışmaya gitmiş erkeğini beklerken ayaklarını birbirine sürtüştüren gece besleyicisi kadınlar. Ateşler içinde yanıyordu. Soğuk iskeletin buruk solukları. Bir *sereno* gündüzleri bir cesettir daima. Niçin çalıştırıyorlar cesetleri? Ölümün çığlığı. Cesetleri niçin çalışmaya

gönderiyorlar?.. İstiyorum onları!.. Açlıktan kemikleri saydamlaşmıştır onların, süngerleşmiştir gözleri, sessizliği kızartacak ızgaralar gibi dişleri vardır ağızlarında... Bir dilim ekmeğin beklentisinde!.. Geri verin benim ölülerimi!..

Ve hayatın sınırsız bir sertlik ve aşırılık içinde bizzat kendi kendisinin aşırılığını meydana getirdiği fidanlıklar çevresinde, yankılar bile cevap vermez, kimse cevap vermez ölüme... Oradaki bazı makineleri saymazsak, *time-keeper*'ların ellerindeki ufak makineleri saymazsak tabii. Çünkü bu makineler bir numarayı, bir işgününü, bir rakamı temsil ediyor.

• • •

"Toba!"

Sessizliğin içinde çınladı bu ad. Ve yalnız kaldı. Yakıcı Tropika denizinin kayıp geçtiği kıyıların kumunda ısınmış, ılık bir sis içinde bir inci semti. Kumda, ısınmış sis. Rüzgârla aşılmış sis. Toba gibi kadınların, bedenlerini çevreleyen sis.

"Toba!.."

Hımhım'ın, avluya yayılan şölen aydınlığıyla bir *guarumo*'nun* gölgesi arasındaki -askerlere uzak olmayan- bir yerde hecelediği bu adı duyduğu zaman Juambo havanın hangi bölümünde, zamanın hangi saniyesinde, sonsuzluğunun hangi anındaydı?

"Toba!.."

Erkek kardeş ve kız kardeş olmanın esrarı. Juambo, kendisi olmadan önce, Toba'nın erkek kardeşiydi. Tanımıyordu onu, hatta bir kere bile yüzünü görmemişti ama ikisi de hafifçe tatlı olan aynı su dünyasından, küçük solucanlar gibi aynı et pamuğundan çıkmışlardı. Kız kardeşi Toba'nın adını işitince şimdi hatırladığı o acı... Kız kardeş ve erkek kardeş olmanın esrarı!

Krizi tutmuş gibi titredi Juambo. İşte Hımhım elinden tutmuştu onun; gözleri bembeyazdı, aceleyle omuzlarına atılmış bir manto dizlerinin altına kadar uzuyordu, ayaklarında kauçuk to-

* Geniş yapraklı bir tür bitki.

puklu ayakkabılar vardı ve uzun kolları, gövdesini okşayan karanlığın içinde uzayan kolları ve ona evin eski mahpushanesi gibi gelen bu karanlık. Tanımıyordu onu. Kendisi daha çok küçükken kaplanlar yesin diye ormana atılmış ve kaybolmuştu. Ailesi yapmıştı bunu ona!.. Acı bir köpük doldurdu Juambo'nun ağzını.

Ama Toba tanımıştı onu. Kardeşi Anastasia'nın yolladığı fotoğrafa benziyordu çünkü. O fotoğrafın altında da şöyle yazılıydı: "Kardeşin Juambo'dur bu. Çok gururludur. Benimle konuşmuyor. Ama artık ben de onunla konuşmuyorum." Siyah bebek gözleri, beyaz örtü beyazından gözleri, siyah göz bebekleri, melezin yüzüne dikilmişti. Hımhım'dan serbest kalan elini sevinçle uzattı ona. Hımhım araya girmek istedi. Ama Toba engel oldu. "Büyük kardeş, diye tanıttı ona. Büyük kardeş, öbür yakada doğdu." Ve elini iyice uzatarak bilgi verdi Juambo'ya:

"Anne yaşıyor. Baba burada gömülü."

Uzaktan köpek havlamaları geliyordu. Bu havlamalar iş alanlarına giden taşıtların tekerlek gürültülerine karışıyordu.

"Anne nerede? Bir soru soracağım ona."

"Orası, ev," diye geceyi gösterdi Toba... "Ev orada, bay, bir dost," diye Hımhım'ı takdim etti.

"Juventino Rodriguez hizmetinizdedir," dedi Hımhım elini Juambo'ya uzatarak.

"Zevkle sıkıyorum elinizi azizim. Eliniz yumuşak. Dostluğun eli öyledir. Ama ilk sıktığınızda kirli bir havası olan eller de vardır."

"Gözyaşı yoktur benim ellerimde. Kimsenin ağlamasına sebep olmamışımdır," dedi Juventino.

"Böylesi daha iyi değil mi Toba?"

"Ve bir kadın bir adamın avucunu gözyaşlarıyla doldurursa tuzun gitmesi ve o elin ebediyen yumuşak kalması için kadının onu öpmesi gerekir."

"Peki, kendi elleriyle yapayalnız şekilde ağlandığı zaman ne yapmak gerekir," diye söze karıştı Melez.

"Juambo, anne öpecek senin ellerini. Eller kamış balı gibi olacak."

"Kaplan yesin diye ormana bırakılmışım ben."

"Oh! Doğru değil, Juambo, değil! Sen hediyeydin. Seni bir Kuzey Amerikalı bay var, o baya hediye ettiler seni."

"Kaplandan daha kötü adam, Geo Maker Thompson kaplandan daha korkunç... Bugün ihtiyar artık... Ama önceleri..." İstavroz çıkardı melez, sözünün burasında. "Anne nerede, Toba? Ona, soracağım soru dudaklarımı yakıyor. Ben Juambo le Sambito'yum, bütün ömrümce bu soru yaktı beni."

"O zaman beraber gidelim Juambo, annem neredeyse gidelim. Ev orada. Bay Juventino eğlenceye gitsin... Bay Juventino boyalı kadınla dans yapsın... Biz oraya gidelim, buraya... Ve Bay Juventino sonra gelsin, Toba'yı arasın. Toba kucaklasın onu. Hiç istemesin ondan..."

Melezler gitti. Köpekler, başlarıyla arabaların tekerleklerini izledikleri ve onların ritmine uydukları için ulumalarını devam ettiriyorlardı: hızlı ve dolu dolu.

Hımhım, bu büyülü dil karşısında taş kesilmişti sanki hiçbir şey söylemeksizin onların uzaklaşmalarına baktı bir süre. Sonra içki bulabilmek için eğlentiye doğru yürüdü.

Bir duble değil, tam üç duble rom dikmişti. Çevresine selam veriyor, gülüyor ama Toba'nın hayalini bir türlü çıkaramıyordu aklından. Heykel Toba, baştan çıkarılmış Toba, zencefil kokusuyla, taş gibi memeleriyle, düz karnıyla Toba. Bacaklarını okşadığı sırada kollarını yıldızlara uzatan Toba, öfkeli erkek kolları arasında, öpüşlere cevap vermesi için yalvarılmış Toba. Kutsal heykeller önünde dua ede ede dizleri sertleşmiş Toba. Dişlerin arasında kurumuş bal gibi çatırdayan, köpüklenen saçlı Toba, saçları siyah kan buğusunu andıran Toba. Tırnakları, ölülerinki gibi kül içinde kalmış Toba.

"Bravo Pascualito Dia," dedi akrobat kızın yanından hiç ayrılmayan belediye başkanına.

"Sen nereden çıktın, Juventino?"

"Geceden..."

"Kim gönderdi seni?"

"Bir parça dans etmek izni verip vermeyeceğinizi sormam için gönderdiler beni..."

"Ama önce onun izin vermesi..."

"Pekâlâ," diyerek onun sözünü kesti Juventino. "Acaba matmazel evet diyecek mi, dans edebilecek miyiz matmazelle?.."

"Özür dilerim ama bayım, ben şu genç adamla dans edeceğim," dedi akrobat kız, kıskanç olan belediye başkanını kızdırmak için Juventino'ya işveli tavırlar takınarak. Ayutla Fuarı biletleri de böylece havaya gidiyordu belki.

Dansa başladıkları zaman, kız sordu:

"Adınız ne sizin?"

"Juventino Rodriguez."

"Güzel bir ad!.. Bayramda limana gelmemiş miydiniz?"

"Azul Blanco orkestrasının kasa memuruydum. Sonra bir süre hovardalık ettim, sürttüm. Şimdiyse burada ilkokul öğretmeniyim."

Bunu söyledi ve kızın adımlarını izledi. Ama kız birdenbire bırakmıştı onu. Öfkeden gözleri alevlenen ve kırmızı burnunun delikleri körük gibi işleyen belediye başkanı kıza doğru koştu. Ayakkabıda mı, ayağında mı, döşemede mi bir şey vardı? Hafif bir baş eğmesiyle Juventino'dan ayrılan kız topallayarak Pascualito'nun koluna asıldı.

"Ne oldu?" diye sordu belediye başkanı. "Sana saygısızlık mı etti? Pis mi kokuyordu?"

"İlkokul öğretmeni! Anlıyor musun dediğimi? Bunun için ayağım burkulmuş gibi yaptım. İlkokul öğretmeni! Sen kalk bir milyoner aramak için buralara kadar gel de karşına bir öğretmen çıksın, şanssızlık değil de nedir bu? Küçük çapkın! Sen de beni ona bıraktın değil mi? Hem de onun değersiz biri olduğunu bile bile."

Belediye başkanı sözü değiştirmek için sordu:

"Ne zaman gelecek bizim biletler?"

"Yarın: söz!"

"Sabah olmaya başladığına göre bugün."

"Ama önce, her şeyden önce, senin bana birkaç öpücük vermen gerekiyor."

"Tabii tabii. Ben de diyordum ki beni öpmeyi unuttu artık bu kız."

Bazen "sen" diye konuşurken, bazen "siz" demeye başlıyordu kız. Savunma hâlinde bulunurken "siz" diyor; sonra bilet meselesinde hücuma geçeceği zaman "sen" demeye başlıyordu.

"Kim bilir benden önce kaç kişi öpmüştür bu ufak ağzı."

"Eh! Az sayılmaz! Ama unutuluyor sayısı. Yalnız şunu söyleyeyim, öpüşürken gözlerinizi açık tutmanız kibar bir hareket değil. İnsan öpüşürken gizlenmeli, gözlerini yummalı."

"Ben de öyle yapıyordum ama bir gün dolmakalemimi aşırdılar. Ondan sonra bu hırsızlığın öpüşürken cereyan ettiği fikrini kimse silmedi benden."

"Söylediklerinize dikkat edin yalnız! Bana hırsız muamelesi yapıyorsunuz!"

"Hırsız mı? Evet, hırsızsınız. Çünkü kalbimi çaldınız! Bir öpücük?"

"Çabuk Pascualito, bize bakıyorlar. Üstelik belediye başkanısınız siz."

"Bir öpücük! Bir öpücük ne olur?"

"Önemsiz bir öpücük, değil mi? Bir kız değilim ben!"

"Öyleyse bir öpücük değil, ufak bir ö..."

"Öküz müyüm ben? Ne demek ö..?"

"Bir öpücük..."

"Peki. Ama alnımdan namuslu bir öpücük alacaksın bu sefer."

"Hayır. Namuslu öpücük istemem."

"Ona da peki! İstediğiniz gibi öpeceksiniz ama daha sonra. Şimdi dans edelim. Böyle bir şölen gününü bir köşede pinekleyerek geçirmek hiç hoşuma gitmez, hem de şey bir erkekle... Sevmi-

yor musunuz bu valsi?.. Kollarınızın arasında olmak, öpüşlerden ve... Henüz başlamamış Ayutla Fuarı biletleri meselesinden çok daha güzel..."

"Yarın."

Dansa kalktılar.

Telgraf memuru Polo Camey de bir süreden beri öbür akrobat kızla dans etmekteydi. Samuel'lerden birinin elinden kapmıştı kızı. Kitarayı çok seviyordu bu kız. Kendilerine aşk sözleri söyleyen kadınların rahatlığıyla yavaş yavaş köşelerinde karın üstüne asılmış kitara ipleri gibi bir havaları olan başka gençlerle ilgilenmeye başlamıştı.

Camey, birlikte iki kadeh içki içmek isteğiyle yanlarına yaklaşan kumandana terk etti kızı.

"Sizi onunla bırakıyorum," dedi. "Ama birazdan gelirim." Bu numarayı boşa çıkaracak bir plan düşünmüştü, bunun için de bulana kadar Juventino Rodriguez'i aradı. Juventino, Juancho Lucero'nun karısı dona Lupe ile konuşuyordu o sırada.

Polo Camey, akrobat kızı almak için geldiğinde kumandan önce bırakmak istemedi onu ama kızın vals bitince döneceğine söz vermesi üzerine kabul etmek zorunda kaldı. Ve orada Rosalio Candido Lucero, Samuel'lerden birinin söyleyeceği şarkıyı dinlemeye çağırdı kumandanı.

"Ah!" diyordu cambaz kız, bayağı ve aşağılanmış kadın yüzünde gözlerini parlatarak... "Evet, bu evin sahiplerini varis olarak bırakan milyonerin durumunda olduğu gibi."

"Çok güzel gıdık alıyorsunuz size..."

"Nereden biliyorsunuz? Çok hınzırsınız! Hoşuma gitmez bu!"

"Çünkü tüylü vücut iyi gıdıklanır. Sonra ne güzel ağzınız var sizin."

"Bana başka şeylerden bahsetseniz olmaz mı? Mesela şu baydan bahsedin. Kendini ilkokul öğretmeni olarak gösteren bir milyoner olmasın sakın?"

"Her şey mümkündür tabii!.. Cosi de fidanlıklarda dolaşırken, dikiş için gerekli kıvır zıvırlar satarken, uzaktan işitildiğinde köpek havlaması sanılan keskin ve kudurgan kahkahalar atarken daha parlak bir adam değildi."

"Siz işittiniz mi bu kahkahaları?"

"Ben işitmiş değilim ama bir sürü adam hatırlıyor."

"Ve aslında da hatırı sayılır bir milyonerdi değil mi?"

"İşte ben de bunun için demin bahsettiğimiz adam hakkında... Tam bir şey söyleyemesem de görevim dolayısıyla edindiğim bilgileri..."

"Söyleyin! Yoksa bana güvenmiyor musunuz?"

"Onunla ilgili çok ilginç telgraflar geçti elimizden... Bu telgraflarda sahip olduğu hisse senetleri ve değerleri satıp satmayacağı soruluyordu."

"Peki nereden geliyor bu telgraflar?"

"New York'tan. Sonra bu burnundan konuşması da..."

"Evet, harfleri yermiş gibi konuşuyor..."

"Söylediğine göre Kübalıymış ama birtakım varsayımlarla bir muammayı çözmeye imkân yok ki."

"Niçin benimle tanıştırmıyorsunuz onu?"

"Şu fokstrot bitsin de... Ne güzel yapıyorsunuz fokstrotu? Hoş, bütün dansları döktürüyorsunuz ya..."

"En iyisi şimdi tanıştırın beni. Hadi!.. Bakın, yemek salonunun kapısında duruyor. İçki almak bahanesiyle gideriz oraya, beni tanıştırırsınız, kadeh tokuştururuz onunla. Hem zaten benim de boğazım kurumuş."

Polo Camey, onu Juventino Rodriguez ile tanıştırırken o sırada belediye başkanının kolunda oradan geçmekte olan kız kardeşi vaktin çok geç olduğunu; gitme saatinin geldiğini söyledi.

"Çok mu geç? Yani çok erken demek istiyorsunuz," diye düzeltti telgraf memuru, kolundaki saate bakıp onunla eğlenerek.

"Ben bu bayla dans etmek istiyorum, ondan sonra gideriz..."

"Bu şeyle mi dans edeceksin?" dedi belediye başkanının kolundaki. İyice şaşırmıştı.

"Kız kardeşim sizin kim olduğunuzu bilmiyor olmalı," dedi Rodriguez ile dans eden meraklı akrobat... Cevap alamayınca biraz uzaklaştı kavalyesinden. Ama bütün bütüne de bırakmamıştı, kendisine yakıştırılan ilkokul öğretmenliği rolünden başka her şeye yatkın olan bu adamın çevresinde dolanan esrarı yüz çizgilerinden çözecekmiş gibi yüzünü incelemeye koyuldu.

"Bu sizsiniz değil mi?"

"Evet, benim..."

"Kim olduğunuzu söyleyin bana."

"Niçin kim olduğumu söyleyeyim istiyorsunuz?"

"Çünkü sizi gördüğüm andan beri ki o sırada telgrafçıyla dans ediyordum, göğsümün içinde tuhaf bir şekilde kıpırdadı kalbim. Sizin kim olduğunuzu anlar gibiyim; sirkteki işim iskambil falına bakmaktır. Annem çingenedir; insanların geçmişini, geleceğini bilirim... Mesela arkadaşınızın çok acıklı bir kader çizgisi var..."

"Hadi canım, Pascual, kız kardeşimi bıktıran bu adam mı? Söylememiş miydim sana onun okul kokan biri olduğunu?" dedi kız.

Dans eden Hımhım ile akrobatın yanından geçerlerken gülümser gibi yaparak S.O.S verdi.

"Gidiyoruz değil mi?.. Çok geç oldu..."

"Sen gidebilirsin," diye onun sözünü kesti kız kardeşi. "Ben arkadaşımla kalacağım burada."

Polo Camey, telgraf dairesinde her şeyi hazırladıktan, yola koyduktan sonra geldi: Plan cüretliydi ama kadın da cüretli kimselerin elindeydi doğrusu.

"İsterseniz dışarı çıkalım, çok sıcak burası, gerçi dışarısı da sıcaktır ama hiç değilse," diye kıza oradan gitmeleri teklifinde bulundu Camey'in kapıda göründüğünü fark eden Hımhım.

"Ama hiç değilse 'daha iyi soluk alınır' değil mi? Tenorio'da da böyle bir laf vardır; çok küçükken dona Ines rolünü oynamıştım,

ruhumun dona Ines'i. Şu İspanya'da da ne saçma adlar vardır ya! Ruhumun dona Ines'i: Ne biçim ad bu? Ne demek 'Ruhumun!'"

İçine nem ve şafak sinmiş yaprakların kokusunda, bir patikada yürüyorlardı. Dışarıdaki sıcak da içeridekinden az değildi hani.

"Doğru mu sizin esrarlı bir adam olduğunuz?.. Nereye götürüyorsunuz beni?.. Gizli bir kulübeniz mi var?.. Dikiş için gerekli şeylerin satışıyla uğraşır mısınız?"

"Bizi takip ediyorlar," dedi Rodriguez, kızı belinden kavrayıp.

"Evet," diye cevap verdi kız, onun kolları arasında iyice büzülerek.

"Telgraf dairesini görüyorum... Çabuk olalım biraz... Oraya sığınabiliriz..."

İki gölge gibi kaydılar telgraf dairesinin bir petrol lambasıyla aydınlatılmış ufak salonuna. Telgraf aletlerinin sinirli gürültüsü, durumdaki esrarı daha da derinleştiriyor gibiydi.

Birden sessizlik bıçağıyla kesildi şölenin neşesi. Sessizliğin ardından büyük gürültü. Bu gürültüyü duyunca bizim sahte milyonerle cambaz kız yeniden Semiramis'e dönmeye mecbur oldu.

Toba'nın oturduğu demiryolu işçileri semtinde yürüyen iki melez de *marimba*'nın sesi ve neşeli bağırtılar kesildikten sonra çıkan korkunç rezalete rağmen eğlentinin bitmekte olduğunu anlatıyorlardı. Zaten böyle biteceği belliydi, diye düşündü Juambo. Gereğinden fazla alkol ve bira akıtılmıştı çünkü.

Melezler evin kapısına gelmeden önce bir tarafı iki kere, başka bir yönüyse üç defa dolandı. Juambo toprağa, bitkilere, ayaklarının altında ufalanan bozuk yolun taşlarına bakıyordu. Toba'nın gözleriyse gökyüzüne dalıp gitmişti. "Kim kesti şeyleri?" diye soruyordu Tanrı'ya. "Dokunulmaz yapmıştınız siz onları; kim parçaladı?.."

Toba, elini ufak bir deliğe soktu, içeriden açtı sürgüyü. İkisi de içeri kaydılar. Toba önde, Juambo arkada. Odadaydılar şimdi. Siyah bir İsa tasvirinin önündeki gaz lambasını yaktı Toba. Işık o

kadar azdı ki hiçbir şey göremiyordu insan önce ama titrek alacakaranlığa gözleri alıştıktan sonra kımıldamaya başladılar. Toba iyi biliyordu evin içini. Şurada, şu köşede, üstüne küçücük küçücük kırmızı yılan resimleri yapılmış beyaz ağaçtan bir sandık. Şurada kamıştan duvara dayalı ufak bir duvarcı arabası. Kolalanmış ama henüz ütü geçilmemiş çamaşırla dolu iki sepet. Alçak bir konsol. Madalya biçiminde iri bir portre. Ve hemen hemen konsolu andıran canlı bir çamaşır yığını. Tüm çok yaşlı kadınların evlerinde olduğu gibi burada da diri olan tek şey işte bu çamaşır yığınıydı. Beyaz bluz, siyah kafatasının üstünde seyrelmiş saçlarıyla bir kafa, ağırlaşmış göz kapaklarının altında yarı kapanmış gözler. Kalkacak gücü artık iyice yitirmiş göz kapakları.

"Anne, oğlun..."

"Juambo mu?" diye sordu anne, bir sessizlik anından sonra. Elinde tespih.

"Evet, benim, ben, Juambo," dedi melez, yabancı ve sert adımlarla yaklaşarak.

"Anne, oğul geldi, tek bir şey soracak, onun için geldi..."

"Toba!" diye bağırdı Juambo, sıkıntılı bir tavırla kız kardeşinin gözlerini arayarak... "Gücüm yok... Yapamayacağım... Ben..."

"Anne, oğul geldi, oğul diyor: Anne ve baba beni ormana attı diyor, kaplan yesin diye diyor."

Juambo'nun alnını ter basmıştı. Ter içindeydi alnı ve avuçlarının içi, eğiliyordu, eğiliyordu, kız kardeşinin annesine söylediği son cümleden sonra gelen sessizlik süresi tak demişti canına. Koyu, kabarcıklarla dolu, kalın yağdan bir sessizlik.

Juambo'nun bu sessizlikle ve kabarcıklarla dolu kaba kaypaklığın değil, sevginin ince yağı üstünde kaymasını onca özlediği şu dakikaları kim değiştirmişti? Kim değiştiriyordu zamanın makinesinde bu yağı?

"Baba vuruldu, anne yaralandı, Juambo, Sambito o zaman daha çok küçük, *chos, chos, moyon, con*!.. Ben yaralandı, babaya çok vurdular... Mister Maker Thompson çok seviyor Sambito'yu...

İstiyor onu, hizmet etsin... Çok seviyor... Baba ve anne, biz kaçtık Anastasia'yı alıp... Öldürüyorlardı... Yakıyorlardı... Çok kötüydü öbür yaka... Burası daha iyi... Atlantik, büyük acı var Atlantik'te."

İnce yağ şimdi yürek çarpıntısının çarkları arasından akmaya başlamıştı. Neşeli bir oyuncak gibi kan boşluktan boşluğa sıçrıyordu. Yüreği sıkıştı sıkışacak! Durması, kalbinin duvarlarını bastırması gerekiyordu.

"Başını ver bana, seni kutsayayım, oğlum."

Diz çöktü Juambo...

"Baba adına *chos*! Oğul adına *chos*! Kutsal Ruh adına *moyon con*! Bu lanetli sapıklardan, Protestanlardan, İncilcilerden Tanrı'nın bizi kurtarması için şimdi istavroz çıkarmayı öğrendik, oğlum. Herkesi öldürdüler, her şeyi yaktılar onlar... Atlantik, çok büyük acı, çok büyük acı!.."

"Toba, anneme onu söylemek istemedim ama beni kaplan yesin diye ormana atsalardı daha iyi olurdu."

"Cahillik, Juambo..."

"Maker Thompson kaplandan daha kötü; yedi beni, en iyi tarafımı bitirdi ve ben ihanet ettim, Toba, ihanet ettim. Hain bir insan yaşıyor bile olsa, artık özünü kaybetmiştir, yoktur. Ona bir köpek bağlılığıyla hizmet ederken bizimkilere ihanet etmiş oldum. Kaç kere düşündüm, viskisinin içine zehir koymayı! Kanımı kamçılıyordu *chos*! *Chos*! *Moyon*! *Con*!"

"Bunun anlamı ne?"

"Vurulduğumuzu anlatıyor! Yabancı ellerin bize vurduğunu! Önlenmez savaşın çığlığıdır bu. Ve ben ihanet ettim buna."

Ter ve nem. Bir ara sessizlik. Sonra eğlentinin gürültüsü.

"Toba, bir gün bir oğlun olursa onu kaplan yesin," diye ormanda bırakma...

"Bırakmam Juambo!"

"Onu başka birine de verme sakın..."

"Hayır Juambo. Beni yesin çocuğum. Anne demek çocuğun besini demek."

Askerler fena bir gölge düşürmüştü eğlencenin üstüne. Tam herkesin gideceği sırada kumandan asteğmeni yanına çağırarak bitmez tükenmez bir söylev çekmişti ona: Buyruğundaki bu hazır kuvvetle nizamı korumaları, mutlu mirasçıların hayatlarını ve çıkarlarını güven altına almaları gerekiyordu.

"Teğmen, askerler, bizim görevimiz bu bayları savunmak ve korumaktır. Ben bir askerim ve biliyorum ki askerler, hayatları pahasına da olsa kutsal görevlerini yerine getirmekten asla geri kalmaz! Yurdun tek silahlı kolu olan asker, gönderildiği yerde kalmalıdır; milli toprağı savunmak için savaş cephesinde vücudunu bırakacağı zaman, en aziz varlıkları bir daha göremeyeceği zaman da öyle olmalıdır." (Bravo, bravo, diye bağırdı bazıları.) "Adamlarım, evlerinde bulunduğumuz bu bayları koruyacaklardır. Bizim yiğit, açık, net, karşılık beklemeyen desteğimize, kısaca bize ihtiyaçları var onların. Hiçbir şey bizi yıldıramaz, geriletemez. 'Dur orada' diye haykıracağız kalabalığa ve kimse önümüzden kaçıp kurtulamayacak çünkü silahımızın kurşunlarını çoktan üstlerine boşaltmış olacağız. Askerlerim ve asteğmenim, sayıları ne olursa olsun, maalesef son sıralarda bunların sayısı gitgide artıyor; bütün kanunsuz kimselere soluk aldırmadıkça, bu baylara karşı kimse bir şey yapmaya cesaret edemeyecektir. Herkes zengin olmak ister ama herkesin gücü yetmez buna. Karılarınızın ve sevgili çocuklarınızın yanında rahat uyuyun dostlar, askerlerim sizin bekçilerinizdir; hiçbir şey sizi korkutmasın; bizler, halkın ve yurdun savunmasını üstüne almış şerefle dolu askerleriz!"

Alkışlar henüz kesilmemişken, oradakiler henüz kumandanı kutlayıp kucaklarken Lino Lucero'nun bir iki söz söylemek için ona doğru ilerlediği görüldü. Herkes sustu. Kuşkusuz ki teşekkür edecekti.

"Bay Kumandan... Kendi adıma ve Lester Mead adıyla bilinen (hepimiz onu bu adla tanıyoruz) o büyük Kuzey Amerikalı ada-

mın ve akşam yıldızı çıkar çıkmaz her gün hatırladığımız karısı Leland Foster'ın mirasçıları adına konuşacağım... Bizi ve çıkarlarımızı korumakta gösterdiğiniz üstün çabadan dolayı hepimiz adına teşekkür ederiz Bay Kumandan. Ama bunca iyi niyet içinde didinerek bizi korumanızı istemeye hakkımız yok. Bir kere layık değiliz buna çünkü bu kadar servetin varisleri olmamıza rağmen pek önemli kişiler değiliz, öte yandan ihtiyacımız da yok bizi korumanıza."

Kumandan bıyığını öyle kuvvetli çekiştirdi ki kalkan üst dudağının altından bir sıra kirli ve nikotinli diş göründü.

"Evet ihtiyacımız yok Bay Kumandan çünkü biz çalışanları sömürenlerin yanında değiliz. Ve her bakımdan çok önemli bir servetin varisleri olmamız da silah ve bagajlarımızı toplayıp düşman kampına geçeceğimiz anlamını taşımaz. Devriyeler, askerler tekellerin çıkarlarını, plütokrasinin doymak bilmez ahtapot kollarını korusunlar, bizi değil. Biz ki Lester Mead ve Leland Foster'dan hiçbir zaman unutamayacağımız tek ders almışızdır: Hiç kimse bizim uykumuzu bozmayacaktır çünkü kimsenin malını çalmış değiliz, kimseden kan ya da terle temsil edilen bir hak almış değiliz..."

Kumandan güç tutuyordu kendini.

"Bizi kendisinden korumak istediğiniz o serserilerin yanındayız biz. Bunun için Bay Kumandan, bizi sömürücülere karşı korumanızı ve tüfeğinizin namlusunu yurdumuzda bulunan ve yurdumuzda bizimle savaşan düşmanlara karşı çevirmenizi isterdim..."

"Nankör, nankör!" diye bağırdı birkaç kişi... "Silahını kendilerine mal mülk bırakan, kendilerine her şeyi sağlamış olan Kuzey Amerikalılara çeviriyor!.. Nankör!.."

Ve tüylü Ayuc Gaitan kesti Lucero'nun sözünü:

"Öyle sanıyorum ki baylar, Lucero 'biz' diye konuşmamalıdır çünkü mesela ben hiçbir bakımdan onun gibi düşünmüyorum. Askerlerin himayesini kabul ediyoruz biz."

"Ben kabul etmiyorum," diye bağırdı Lucero; "kardeşlerim de kabul etmiyor!"

"Kıyı'da olduğumuz sürece," diye yeniden konuştu. "Tüylü, kumandanın ve birliğin bizi korumasını istiyoruz."

"Kime karşı?" diye sordu Lucero.

"Ne demek kime karşı?.. Tesadüfen mi hiç korumuyorlar Tropical Platanera'yı? Kime karşı koruyorlar onu?"

"Halka karşı ama halk biziz; bizi kendilerine karşı korumak istediklerini söyledikleri kimselerdeniz biz de."

"Ben hiç değilse buradan gidinceye kadar askerî birliğin bizi korumasını kabul ediyorum. Ailemi ve üniversiteye gitme yaşına gelmiş küçük Macario'mu alıp gitmeyi düşünüyorum."

"Benim ailem ve ben de," diye söze karıştı Bastiancito Cojubul.

Öbürleri de Ayuc Gaitan gibi düşünüyorlardı.

"Asteğmen," diye emir verdi kumandan: "Birlik Semiramis'i terk etsin! Öbür bayları kendi evlerinde himayemize alacağız. Size gelince Lino Lucero, sizi cezalandırmıyorum. Çünkü söylediklerinizi normal şeyler değil. Biz sizi sadece ayaktakımına karşı değil, aynı zamanda dolandırıcılara, borç isteyecek olanlara, dilencilere ve tüm sadaka isteyenlere karşı da koruyorduk."

"Beni dinleyiniz kumandan, beni dinleyiniz, beni dinlemenizi istiyorum!" diye bağırdı Lino Lucero. "Bizim hiç değilse içimizden Semiramis'te oturanların, askerî otoritenin sunduğu bu çeşit korunmaya ihtiyacımız yok artık. Lester Mead'in hayatında sofuca bir iyilikseverliğe yani yoksullara sadaka şeklinde para verilmesi gibi bir iyilikseverliğe hiç rastlanmamıştır. Halkımıza onurunu kazandırmak istiyorsak herkesin uyguladığı o öbür dünyayı kazanmak için sadaka vermek âdetini, bu âdeti ortadan kaldırmalı, silmeliyiz. Sadaka yok artık! Bize miras olarak kalan paradan ne ben ne de kardeşlerim Juan ve Rosalio Candido tek kuruş alacağız. Bize kalan paranın sadaka olarak dağıtıldığını da kimse görmeyecek. Çünkü bu para bizi sadaka

alır durumuna düşürmeyi, aşağılamayı hiçbir zaman düşünmemiş çok gönlü bol bir adamın ellerinden geliyor. Lester Mead'e göre insana durumu, elverişliliği, işlerinin genel gidişi göz önünde tutularak bir şeyler verilmeliydi. Nasıl açıklayacağımı bilmiyorum. Ama bizim bulduğumuz şekil de buna benzeyecek: Herkese durumuna, elverişliliğine, işlerinin genel gidişine göre para vereceğiz..."

Yorulmuştu, titriyordu. Dudaklarına kadar morarmıştı. Juan Lucero ve Rosalio Candido da yanında duruyorlardı.

Juan Sostenes Ayuc Gaitan, çatal bacakları üstünde doğrulmayı deneyerek konuşmak istedi ama ağzından sadece şu kelimeler dökülebildi:

"Şu Lino'da sağduyu denen şey hiç olmadı... Tahtalarından biri eksik... Şu Sirene, şu deniz kızına karşı aşkını hatırlarsınız elbet. Rüyadan bir uyanıyordu ki bir muz ağacının gövdesine sarılmış... Muz ağaçlarının kadın olduğunu söylüyordu..."

Bu sözler etrafı kahkahaya boğmuştu. Akacak kan yerine kahkaha ve bir parantez. Juan Sostenes'in bu ağır havaya neşeli bir yel koyuvermek için açtığı çatal bacaklarının parantezi.

"Her halükârda yargıcın buraya gelmesi gerekiyor..."

"Başka bir koruyucu," diye cevap verdi Juan Lucero gözlerini kumandanın yüzüne dikerek.

Ama beriki bu sözleri duymazdan gelerek, asteğmenin önünden, gittikçe biriken kalabalığın gözleri önünde aşağı indi. *Marimba*'cılar aletlerini dipteki kapının yanına koydu. Samuel'ler kitaralarını çıkardı. Henüz kan ter içinde olan sirk orkestrasında çalışanlarsa ellerinde akortsuz çalgıları, belediye başkanını arıyorlardı hesap görmek için. Ama belediye başkanı akrobatlarla birlikte ortadan kaybolmuştu. Çünkü çıkan rezalet telgraf memuru Polo Camey'in planını bozunca sahte milyoner Hımhım ile birlikte gitmiş olanı, kardeşine bir şey olabilir korkusuyla Semiramis'e dönmüştü.

"Hoşça kal, Juambo," diye mırıldandı Toba, konutların, büroların ve en alt derece memurlarına ait müştemilatın bulunduğu yarda kapısında.

"Hoşça kal Toba, kardeşim!.."

"Anne yaşıyor, baba burada gömülü," diyordu Anastasia. "Sen kaybolmadın. Kaplan yemedi seni. Mister'a bir hediye..."

Servis kapısından daldı içeri melez. Patronun ayakkabılarını aradı boyamak için. İyi bir saatindeydi. Annesiyle, kız kardeşiyle konuşmuştu, kendi kendisiyle konuşmuş oluyordu... Birinci ayakkabı hazır: ayna gibi. Öbürü de öyle olacak. Banyodan duş sesi geliyordu. Patron erken kalkmış. Çok erken. Acaba ne var ki böyle erken kalktı?

"Günaydın, Patron..."

"Günaydın, Juambo... Sen de gittin mi oraya?"

"Evet, Semiramis denen yerde dansları seyrettim... Neşeli sesler geliyordu. Çok da kestane fişeği atıldı..."

"Önce neşeliydi evet. Ama eğlentiler hep tatsız şekilde sonuçlanır."

"İçki kötü bir arkadaştır Juambo."

"Hayır. Bu yüzden olmadı... Adamın biri kumandana şey konusunda bir söylev çekti... Sonra biliyorsunuz ki orada..."

Ama Maker Thompson onun sözünü kesti. Telefonla, kahvaltısının getirilmesini istedi: bir bardak portakal suyu, çiğ yumurta, kahve ve tost.

Her şey yanıyordu. Evet, sabahın saat sekizi olmasına rağmen, her şey. İndiğiniz zaman merdivenlerin basamakları yanıyordu, görüyordunuz. Yanıyordu ağaç sekiler, evler arasında asılı plakaların çimentosu. Ve çimenlere dökülen su yelpazeleri. Ve beklenen yolcuları getirmiş olan uçak, göğün derin mavisinde profili çıkan dev kuş.

Bu sabah yargıç ve müdürlerle yapılan gizli oturumda henüz kendisine Yeşil Papa denen yaşlı Maker Thompson, Şirket müdür yardımcısının fikrine itiraz etmişti. Başkan yardımcısı hissedar-

ların özel hayatlarını ilgilendiren konulara Tropical Platanera S. A.'nın burnunu sokması fikrini doğru bulmamaktaydı. Bir kere miras yeni hissedarlara geçmişse artık bizim işimiz bitmiş demektir, gerisi kendilerinin bilecekleri iş diyordu.

"Bu çeşit işlerde ki kendimi sayın başkan yardımcısından daha tecrübeli sanıyorum, doğru bir çizgi üzerinde hareket etmek Orta Amerika ülkelerinde iyi sonuçlar vermiyor. Bilmiyorum coğrafyanın ya da manzaraların bunda etkisi var mıdır ama sizin de göreceğiniz gibi Orta Amerika'da her şeye eğri çizgiler hâkim olmaktadır. Ve doğru bir yönü tutturanlar daima başarısızlığa uğramaktadır. Doğru zihniyetimizin, yatay tavrımızın, teşebbüslerimizin düşey duruma uygulanmasıyla Şirketimiz en sağlam zaferlerinden birini kazanmıştır burada. İster ahlak açısından alın, ister fizik açıdan alın, Orta Amerika'da bir yol yaparken de bir yöneticiyi elde etmek isterken de birtakım dolambaçlar ya da kestirmelere başvurmaya mecbursunuz. Şimdi önümüzdeki olayı ele alalım: Madem ki mirasçılar arasında anlaşmazlık var, öyleyse bizim gibi düşünen tarafı destekleyerek bu anlaşmazlığı körükleyeceğiz."

"Bu anlaşmazlığı sizin körüklemeniz gerekmez," diye düzeltti yargıç. "Mirasçılar arasında gizli bir anlaşmazlık bu, belirsiz bir anlaşmazlık. Ancak bizler, hukuk adamları anlayabiliriz bunu... Şirketin yapacağı şey bundan yararlanmaktır. Federal cumhuriyeti meydana getiren beş ülke arasında çıkan anlaşmazlıklardan yüksek planda nasıl yararlanılıyor, tıpkı öyle olmalı. Ortada, olduğu gibi olan, nasılsa öyle olan bir miras var ve mirasçıların her biri bunu kendi yönünden görüyor."

"Meseleyi bana bırakın," diye araya girdi Pasifik Bölgesi Müdürü. "Ben sayın yargıçla birlikte Ayuc Gaitan ve Cojubul adlı mirasçıların Birleşik Devletler'e gitmelerini ve uzun zaman orada kalmalarını sağlayabilirim."

"Lucero'lara gelince, sayın başkan yardımcısı bu konuda buradan rahat bir yürekle ayrılabilir çünkü Lucero'lar meselesini

de ben üstüme alıyorum. Yani yasalar uğraşacak onlarla. Veraset yasaları var, toplu vergilendirme yasaları, yurt dışında oturanlar için vergi yükleyen yasalar var (yurt dışına çıkmasalar da biz çıkartırız onları). Nihayet senatodan her an geçirilebilecek vergi yasaları var. Bir zengin, zengin olarak kalmak istiyorsa bir zengin gibi hareket etmelidir. Ancak bu şekilde devlet tarafından korunur; sermayesini artırmak için gerekli yasal çareleri yetkili makamlardan ancak bu şekilde sağlayabilir ama zengin olmanın koşullarını bırakıp İsa'cılık oynamaya kalkanlar..."

"İşte Lester Mead'in durumu öyleydi," dedi Maker Thompson.

"Evet, Mead'in durumu," diye tekrarladı yargıç, "çünkü onu kasırga temizlememiş olsaydı sonunda mutlaka çarmıha gerilirdi."

"Siz mi gererdiniz çarmıha?" diye sordu müdür.

"Biz germişiz, başkası germiş, önemli olan o değil. Ama çarmıha gerilirdi Mead, asılırdı, kurşuna dizilirdi..."

"Hayır, azizim," diye söze karıştı başkan yardımcısı. "Stoner bir Kuzey Amerika vatandaşıydı... Oysa İsa Kuzey Amerika vatandaşı değildi... Onun için çarmıha gerdiler onu..."

"Eller hamura girdi artık!" diye bağırdı Maker Thompson. "Şimdi işleri en büyük özenle ayarlamak gerekir. Çünkü söz konusu olan aslında hamur değil, altındır ve altın çok ince şeylere, sonsuz ince şeylere dönüşür, sarışın bir bulut olur burada, yakıcı bir bulut olur; oysa aynı şey Potomac kıyılarına geldiği zaman Beyaz Saray'da ve senatoda artık serinletici bir esintiden ibarettir."

XIII

Süpürgeler, tüyden temizlik bezleri ve su, Sermiramis'in eğlenceden kalan kasvetli karışıklığını yok ederek ona eski temiz görünümünü kazandırdı yine. Temizlik çalışmasına daha davetliler gider gitmez başlanmıştı. Tozları pisliği bahçeye, sokağa, evin önüne akıtmak için daha önce su dökülmüş döşemelerde süpürgeler dans etmeye koyulmuştu; daha sonra mobilyaların, kapıların, aynaların, tabloların, çiçeklerin bezlerle sıkı sıkı ovulmasına geçilmişti; her şey yerine konmuş, her şey eski ve her günkü düzenine kavuşturulmuştu hizmetçiler ve yeni milyonerlerin karıları tarafından. Milyonerlerse daha yeni dışarı çıkmışlardı: Juancho öküz satın alacaktı, Lino ise büyük oğlu Adelaido ile birlikte sedir ağacı kesmeye gidecekti.

Sıcak bir meltem esiyordu, kelebek kokusu taşıyan bir meltem. Az da olsa konuşuyorlardı kadınlar: Juancho'nun karısı genç Lupe başını sarı-kırmızı bir fularla bağlamıştı. Kara Cruz ise – böyle deniyordu Lino'nun karısına– başına soluk yeşil bir örtü sarmıştı.

Kara Cruz bir karanfil fidesini gagalamak isteyen bir tavuğu süpürgesiyle kışlayarak şöyle diyordu:

"İşin kötüsü, Lupe, bir sürü adam yapraklarından tuttukları gibi turpları çıkarıyorlar topraktan. Hem de bilmediklerinden değil, kötü niyetli olduklarından yapıyorlar bunu. Gaudelia da bunlardan biri: hem aptal hem de cani ruhlu."

"O da kocası Bastiancito gibi ahmağın teki. Ama en çok onları aşağıladı herkes, sanki öteden beri güvenilmez kimselermiş gibi."

"Ya Juan Sostenes'e ne dersin, Lupe, ya o!"

"Ona hiç diyecek yoktu doğrusu. Kabalığa tüy dikti. Paralı bir Yerliden ne farkı var onun. Hele karısı, nerede olursa olsun sıcaktan bunalıyormuş gibi bir tavır takınıyor."

"Ve hiç soğumuyor... Bacak bacak üstüne atarak ve ayağını sallayarak oturan kadınlara ifrit olurum oldum bittim. Hepsi de bunalıyordu, sanki Lino onların mallarını ellerinden alacakmış gibi. En çok da Macario kızmıştı dikkat ettin mi? Boyuna kumandandan özür diliyordu."

"Sersem! Ne iğrenç şey gerçekten şu Macario. Buradan gidince ileride bir yabancı olmayacağına, çocuklarının birer mister olmayacaklarına inandırmak istiyor kendini... Ama şekerim, gençlerin kabahati oldu bu işte. Ne lüzum vardı bu kadar adamı bir araya getirmeye. Birkaç kişi çağırırdın olur biterdi..."

"Tabii Lupe, ben de tam senin gibi düşünüyordum ama bir çeşit söz verilmişti, adamların gelip bedava yiyip içmeleri gerekiyordu..."

"Asıl hazır bulunması gereken kimseler de yoktu ortada. Mesela son günlerde her an görmeye alıştığımız Lino'nun vaftiz anası gelmemişti..."

"Gerçekten de gelmemişti Sara Jobalda. Ben M. Higinio Piedrasanta'yı da göremedim."

"Haberi olmamıştır, haberi olsa da davetle gitmek gerektiğini düşünmüştür. İnsanlar da o kadar alıngan yaratıklar ki! Belediye başkanının ve düşman saydığı kimselerin geldiğini öğrenince şimdi gider, herkese Pascual Diaz'ı kendisine tercih ettiğimizi söyler."

"Şu Pascualito da ne serseri herifmiş hani, o sirk çalgıcılarını ne diye getirtti sanki, hele o fişekler?.. Hayır, bu konuda sana artık bir şey söylemek istemiyorum, işin zahmet tarafı... Hem her şey yeniden, tertemiz, eski hâline gelmiş bulunuyor şimdi... Oh! Görüyor musun, çiçek saksısını kırmışlar... Bari bu begonyayı

buradan çıkarıp bir petrol bidonuna dikeyim yeniden: Hiç değilse kırılmaz bidon."

"Bak! Şu sandalye de kırık... Şurada da bir sürü döküntü... Bardaklar desen ayrı... 'Başkasının evinde her şeyi yıkalım ve Troya'yı yakalım!..'"

Sabahleyin yüzünü yıkamamış olan Hımhım, gece de hiç uyumamıştı. Eğlentiden sonra Polo Camey ile birlikte kafa çekmek için telgraf dairesine gitmiş, daha sonra Lucero'lardan birini bulma ümidiyle Semiramis'e çıkmıştı; tabii en güzel ihtimal Lino'nun kendisiyle karşılaşmasıydı.

Yağlanmış testere, Pio Adelaido'nun elinin hareketiyle sedir ağacından açılmış yarığın içinde gidip geliyordu.

"Size söyleyecek bir iki sözüm vardı, don Lino."

Hımhım'ın borç istemek için gelmiş olabileceğini düşündü Lucero: İçki kokuyordu ağzı, gözleri kapalıydı, dünkü âlemden dolayı elleri titriyordu.

"Sen devam et yavrum," dedi babasının konuğuyla meşgul olması için çalışmayı bırakmış bulunan Pio Adelaido'ya. "Sen devam et, zaten pek fazla bir şey kalmadı, ben de bakayım, bayın ne derdi var, konuşunuz dostum, oğlumun yanında bana her şeyi anlatabilirsiniz, biz ikimiz tek ve aynı insanızdır."

Sıcak ve soğuk bir hava yaladı çocuğun terli yüzünü. Bir an nereye bakacağını şaşırdı, gurur duyduğu babasına mı, konuğa mı, testereye mi, yoksa sedir kokan ve toprakta küçük bir volkan gibi birikmiş talaşlara mı baksındı şimdi.

"Çok nazik bir meseleden bahsedeceğim size. Bunun için yalnız konuşmamız gerekir."

"Hayır, azizim, burada söyleyin. Ya da başka şeylerden bahsedelim... O cambaz kızla ne oldu dün gece? Belediye başkanı o orkestrayı, o komikleri, o kızları getirmeyi akıl etmekle iyi yaptı değil mi?"

"Bilin ki don Lino, size şimdi anlatacaklarımı bu akrobat kızlardan birinin aracılığıyla öğrendim. Telgraf memuru bu kızların

küçüğüne abayı yakmıştı ve onu eğlentiden çıkarıp kendi yalan yuvasına götürmek için benden yararlanmak istedi ve birtakım yalanlar uydurdu..."

"Açıkça konuşalım canım! Bir kadın meselesi söz konusuysa bizim oğlanın duymasında bir sakınca yok. O yaşa geldi artık."

"Ama mesele bu değil. Kadın çok daha karmaşık bir işe yaradı. Şimdi sizinle konuşmak için buraya gelmemin nedeni de dün gece verdiğiniz söylevi duymuş olmamdır... Anlattılar bana... Ben dansözle birlikte Camey'in bürosunda olduğum için duyamamıştım bu söylevinizi. Söylediklerinizi öğrendiğim zaman meseleyi bağladım ve anladım ki böyle konuşmanız..."

"Bakın dostum, şunu bilin ki ben iyice yalın olan şeyleri severim, açık olan şeyleri; siz de söyleyecekseniz açıkça söyleyin, şurada biz bizeyiz; demir testereden, tahta kalıplardan, benden ve oğlumdan başka tanığınız olmayacak..."

"Sabahın bir kısmını Camey ile birlikte geçirdik; birkaç kadeh içki içtik, söyleviniz üstüne konuştuk. Bu söyleviniz sadece eğlentiyi en kıvamlı zamanında bitirmekle kalmamış, aynı zamanda kızdan faydalanmak için Polo ile birlikte düzenlediğimiz planı da başarısızlığa uğratmıştı. Bu soytarı herif kıza benim ilkokul öğretmeni kıyafetine bürünmüş bir Lester Mead olduğumu, milyoner olduğumu, beni elde edebilirse kendisinin de bir dona Leland olabileceğini anlatmış; kızcağız da inanmış buna, 'öyleyse günah işlemiş sayılmam' diyerek eğlenceyi terk etti, benimle birlikte tur atmak için dışarı çıktı; tabii bu gezinti Polo'nun dairesinde son buldu; Polo da saklanmıştı içeride. Ama birden paldır küldür sizin söyleviniz başlayınca bizim mutluluk düşleri de havaya uçtu."

"Kadınlar parayı gördü mü tutamazlar kendilerini."

"Çok doğru. Neyse, şölen bittikten sonra Camey ile birlikte telgraf çekilen kısma çıktık. İşte ben de bunu anlatmak için geldim buraya. Bu arada sizin (Rodriguaz sesini alçaltarak iyice yaklaştı karşısındakine) durumunuzu bildirmek için çekilmiş

telgraflar gördüm. Bunlardaki en hafif söz sizin hükümet aleyhine çalıştığınız, hükümet düşmanı olduğunuzdu."

"Görüyorsunuz ki açık olan, yalın şeyleri seviyorum, değil mi?"

Önce biraz şaşırmış olan Hımhım sözüne devam etti:

"Sakın yalan söylediğimi sanmayın, don Lino. Sanmayın ki sizden bir şeyler koparmak için söylüyorum bunları. Bu geceki söylevinizle beni inandırdığınız için yapıyorum o kadar. Sizden rica edeceğim tek şey bu konuştuklarımı kimseye söylememeniz, ayrıca kimseye söylememesi için çocuğa da tembihte bulunmanız."

"Lüzum bile yok bu yumurcağa tembihte bulunmaya... Öyle değil mi Pio Adelaido?"

Testere elde, vahşi kamış vücuduyla sedir ağacının üstüne eğilmiş olan çocuk, babasının sorusuna cevap vermek için doğruldu:

"Elbette baba. Hiçbir şey duymadım ben."

"Eh! Şimdi dostumuzu dinlemek için bırakalım çalışmayı biraz. Bilemezsiniz Rodriguez, raporunuzdan dolayı size ne kadar minnettarım. Böyle durumlarda önceden haberi olmak daima iyidir. Ben de böyle bir şeyi tahmin ediyordum zaten. Başka bir durumda bana gelip bunları anlatsaydınız, ilk işim valizlerimi hazırlamak, ata eğer vurmak ve sınırı aşmak olurdu. Ama bugün hiç umurumda değil..."

Sonra, sigarasının ucundaki külü yere silkerek ağzında sönmüş olarak bekleyen sigarasını yakması için Hımhım'a uzattı.

"Evet, bugün paranız var, bu da sizin için çok şeyler ifade ediyor ama bence yine de başkente gitmeniz gerekir. Bilmem ama başkentte bu allahın kırlık yerinde olduğundan daha fazla önem verilir insana. Daha güvenli olur insan orada."

"Niye gideyim oraya? Tüm çıkarlarım, rahatım burada benim."

"Fikrimce fazla güveniyorsunuz kendinize. Ne zengin adamlar mahvolmuşlardır böyle. Hükümetin gücünü düşünsenize..."

"Bugünkü durumda... Hayır. Hükümet, yurdumuzun zenginlerine, zavallı zenginlerimize karşı gerçekten çok güçlü. Ama sermaye karşısında kolları bağlanıyor hükümetin; gemiler yüzdüren, uçaklar uçuran, kendini savunmak için asker besleyen, kendine omuz veren büyük güçler yaratan, yatırımlarını savunmak istediği zaman baskı yapan sermayenin karşısında kalakalıyor hükümet. Benim için küçük telgraflar çekiliyor!"

"Ama dün gece askerî birlik tarafından korunmayı reddettikten sonra sanmam ki bu duygusuz sermayenin yardımına diplomatların ya da ordunun koşacağını düşünesiniz."

"Bekleyelim bakalım aziz Rodriguez, Tanrı'ya bırakalım işi. Gönlüne göre yağmur da yağdırıyor, açık havalar da sunuyor Tanrı..."

• • •

Yeşil muz fidanlıklarının dalgalı çizgisi üstünde kanat çırpmak yerine kürek çeken bir deniz kuşu sürüsü, deniz bulutları, artık bulut değil gemi olan bulutlar ve yere gömülmüş gibi toprakta ilerleyenler. Onları düşünüyordu Juventino, melez kızın kollarında kaç kere görmüştü onları. Toba, insan değil, gölge olduklarını söylerdi onların. Yürüyen gölgeler, yürüyen, yürüyen... Pabuçları kuru yapraktan gölgeler. Gölgeler, akşam inerken, pabuçları ıslak yapraklardan gölgeler...

Toba!..

Hımhım, şimdi Toba'yı düşünerek başını ufku kapayan derin mavi karanlığa doğru kaldırıyordu. Toba, öbür yolcularla birlikte gümüş uçağa binerken de böyleydi gökyüzü. Yalnızdı Toba. Bagajı yoktu. Ve yarı yarıya çıplak hâldeydi. Bir tütün yaprağı gibi elini sallayarak hoşça kal demişti ona.

Yanlarında yaşlı Maker Thompson olduğu hâlde fidanlıkları at üstünde dolaşan Doswell kardeşler bu gezilerini deniz kıyısına kadar uzattı, Lester Leland'ın kıyıdaki bungalovunu da gördüler, kumsala doğru ilerlediler. Tam o sırada Robert elini uzatıp

kumlarda koşarak bir kayanın arkasına saklanmak isteyen kadını gösterdi. Alfred atını mahmuzladı bu görüntüye doğru.

Ve Güney denizi dalgalarının çarpıp çarpıp kırıldığı kayalıkların arkasından Toba belirdi. Giyinmişti bu kez. Atlıların daha önce örtüsüz gördükleri şeyi kapayan şu eski kumaş parçasına elbise denebilirse tabii. İndi aşağı kayalıkların üstünden, kollarını kaldırmış, saçlarını rüzgâra vermişti... Ayakları havanın bir parçası gibiydi sanki...

"Melez kız!"

Maker Thompson'ın haykırması daha da yaklaştırmıştı onu. Ama pek fazla değil. Bir ağaç gövdesinin yanında durdu. Doswell'lerin hâllerine gülmek için yüzünü ağacın arkasına sakladı. Sonra ağır bakışlarla onları incelemek için ortaya çıktığı zaman ciddiyetini ve ağırbaşlılığını takınmıştı yine.

"Dinle, melez kız, bu baylar senin adını öğrenmek istiyor."

"Toba..."

"Kimsen var mı senin?"

"Var!.. Annem var!"

"Şimdi şu söğüt ağacına tırmanabilir misin?"

"Canım isterse tırmanırım, istemezse tırmanmam!"

"Kimse sana buyruk veremez demek..."

"Anne. Baba öldü, burada gömülü... Juambo, kardeşim..."

Melez kızın dudaklarındaki bu Juambo kelimesi yaşlı Maker Thompson'ın bugün kuru güz yaprakları hâline gelmiş kahverengi gözlerinden bir altın çağ rüzgârı estirdi; Atlantik kıyısının uğultusu kulaklarını doldurdu, bir sarsıntı yarattı içinde, içi boş bir salyangoz kabuğu gibi kalbini ellerine almıştı, sanki onu kulağına akıtmak, başka bir çalkantıyı, başka bir denizi, başka bir zamanı, başka adları duymak istiyordu sanki... Mayari... Chipo Chipo... Mayari Palma... Flora Polanco... Trujillo'lu... Jinger Kind ve fikirleri, takma kolu ve fikirleri, takma ve geri kalmış Hristiyan fikirleri... Mayari! Mayari!.. Mayari'nin kendisini "sevgili korsanım," diye çağırdığı adacık... Evinden gitmiş ve kaybol-

muştu Mayari, hayattan gitmiş ve kaybolmuştu!.. Gelinlikleriyle nehrin suyuna mı atmıştı kendini? Chipo Chipo mu kaçırmıştı onu?.. Juambo'nun annesi hâlâ yaşıyordu... Agapita Luis... Babası Agapito Luisa ise ölmüştü. Bu adlar aklına geldiğine göre demek unutmamıştı onları... Agapito Luisa ile Agapita Luis'nin çocukları... Doswell kardeşler Lester ve Leland'ın oturdukları yerde rastladıkları bu kızı götürüp yetiştirmek istediklerini söylüyorlardı ama Maker Thompson güçlükle işitiyordu onların seslerini. Başka düşüncelerde, başka çağlardaydı şimdi o... Kapadı gözlerini... "Vuelta del Mico..." Charles Peifer... Ray Salcedo... Aurelia...

"Bak, Toba, Doswell kardeşler senin kendileriyle birlikte New York'a gidip gitmeyeceğini soruyor..."

"Annem evet derse, evet... Baba burada gömülü, baba evet diyemez, hayır da diyemez..."

"Babanın adı Agapito Luisa'ydı değil mi?"

"Evet. Agapito Luisa burada gömülü; annem Agapita Luis henüz yaşıyor, yaşıyor daha... Diyecek ki..."

Doswell kardeşler ve arkadaşları başka bir şey söylemedi. Kırbacı bastılar atlarına. Söğüt ağacının en yüksek dallarına tırmanan Toba, gözleri kızarmış, yüzünü meltemin esişine bırakmış, tatlı bakışlı bir hayvan gibi, onların uzaklaşışını seyretti. Bir tuz tadı dudaklarında.

"*Chos, chos, moyon, con*," diye bağırdı arkalarından. Ama duymadı onlar. Toba, kardeşi Juambo'dan bu çığlığın anlamını öğrenmişti.

Atlılar yargıcın evi önünde durdukları zaman Dava Vekili Vidal Mota göründü; vücudunun üst tarafı tamamen çıplaktı, pantolondan ve ayağına geçirdiği çoraplardan başka bir şey yoktu üstünde. Ayakkabılarını bile giymemişti. Şirket toplantılarına ve at gezintilerine ayaklarının şişmiş olmasını bahane ederek katılamadığı için özür dilemeye hazırlanıyordu ki Maker Thompson vakit bırakmadı buna.

"Sen kıyıya kadar gel de satranç oynamak için bir yere kapan, olur şey mi bu yani!.. İnsan denize girer, bir hava alır, at gezintisi yapar... Memleketini tanır, memleketini!.."

"Bunlar size özgü şeyler..."

"Öyle ya, çok haklısınız, memleketini tanımak bizlere özgü bir şey!.."

Evin içinde tıraş olan yargıcın sesi duyuldu bu sırada:

"Satranç ve büyücüler!"

• • •

Yargıç bu sözleriyle arkadaşı hakkında yalan söylemiş olmuyordu. Dava Vekili Vidal Mota, Sara Jobalda'yı görebilmek için iki üç kere yolculuk yapmıştı. Ne yazık ki Lino Lucero'nun vaftiz anası, vasiyetnamenin okunduğu günün gecesi kendisini zayıf düşürecek şiddetli bir heyecan geçirmişti Semiramis dönüşünde, kulübesine kendini dar atmış ve katılıp kalmıştı orada.

Eğlenceyi uykudan beter bir sarhoşluk içinde terk eden havuç tüylü genç, geceyi durdurmanın imkânsızlığını kavradığı zaman, bu kez sembolik bir jest yaptı: Gözlerini çıkaracak, ağzına atıp çiğneyecek, böylece kör olduğundan emin olacaktı. Kendi gözlerini yediğine göre parlak yer yuvarlağının dönüp durmasının artık ne önemi vardı? Yok muydu geceyi durdurmanın bir çaresi? Kendisi için işte durmuştu o. Elleri ve ayaklarıyla etrafı yoklayarak Sara Jobalda'nın evini aramaya başladı. Soracaktı ona: Gözlerini yutup geğirmeye başladığı şu durumda, hareketsizleşmiş bu gök hakkında acaba o ne düşünüyordu? Kusuyordu gözlerini, bakılmış şeyleri, hayal edilmiş şeyleri kusuyordu... Oh! içinde gözlerinin yüzdüğü şu sıvı! İlaçlı bir su gibi tıpkı. Bir gözyaşı suyu. İlaçlı bir sudur gözyaşı ve hayatın gerçeklerine, damla hesaplarına eklenir...

Ama kulübeye gelip de Sara Jobalda'nın yere uzanmış vücudunu hissedince gözlerinin eski yerlerine gelmesinin gereğine

inandırdı kendini: Parmaklarını boğazına sokuyor, kusmak istiyordu; böylece gözleri yeniden avuçlarına düşecekti. Rafadan yumurta beyazı ve billur küreler. Aldı gözlerini, yeniden burnunun çevresindeki yerlerine taktı. Bunu yapınca yere uzanmış külçenin etekli bir kumaşa bürünmüş olduğunu fark etti. Oysa gözlerini yerine takmadan önce, bir an, onun içki arkadaşı Rascon olabileceğini sanmıştı. Ama bu sönmüş yıldız, ötede kadının kinden daha derin bir uykuya, bir sarhoş uykusuna dalmış bulunuyordu.

Bir anda ayıldı Havuç Tüylü. Şimdi topraktan fışkıran bir aydınlık içinde yüzüyordu ihtiyar kadın: Küçük balina vücutlu bir balık, öküz ağızlı, ayakları kanatlaşmış, yüzgeçler yerine iki kısa ayak. Etrafında bir yarasa sürüsü uçuşuyor ve bunlardan bazılarının üstüne saldırdığı görülüyordu. Ve kadın kendini her tarafından çıkan kesik bacak ve ellerle savunmaya çalışıyordu yarasalara karşı. Yarasalar ise daha çok yarım ay biçimindeki ağzını kemiriyorlar, salyalı ağzını yiyorlardı.

Şimdi kendine gelmişti Havuç Tüylü. Bağırmak istedi kadına: "Sara Jobalda!.."

Ama yapamadı, beceremedi. Ağzı artık tek kemikten ibaretti. Kımıldaması da, kadının üstüne üşüşmüş yarasaları kovması da imkânsız gibiydi. Zavallı kadıncağız inek göz bebeklerini bir o yana, bir bu yana döndürüyor ve bu kara kanatlı, ihtiyar fare kafalı, çocuk viyaklaması gibi sesler çıkaran ve tarazlı bir duman bulutunu andıran şeylerin ne olduğunu anlamaya çalışıyordu. Kesiksiz dairelerinin içinde durdukları zaman da ateş vantuzlarıyla ağzını emiyorlardı.

Deli gibi sokağa fırladı Havuç Tüylü, bir yandan da bağırıyordu: "İmdat! İmdat! Cankurtaran yok mu?..." Rascon uyandı bu çığlığa; işlerine gitmekte olan birkaç işçi geri döndü; ellerinde dövüş için hazır değneklerle. İşçiler, sarhoşun anlattıklarını duyunca aldırmadı, yollarına devam ettiler yine. Bir çılgınlık krizi!..

Rascon hastayı yatağın üstüne uzatmaya yardım etti. İyice günün ağarmasını bekledikten beraberce. Bereket versin, bir *cundeamor** kümesinin arkasına yarım şişe içki saklamıştı.

"Hadi bakalım, Corunco, al şundan bir yudum," dedi Havuç Tüylü'ye. "Görüyorsun ki bunsuz olmayacak!"

Ve şişeyi uzattı.

"İyi ki saklamışım şu şişeyi. Çok korkuttun beni yahu!.."

"Benim tutulduğum korkuyu söylemek istiyorsun herhalde..."

İçkinin etkisiyle gözleri parlamaya başladı. Ter basmıştı, titriyordu. Şişenin ağzını kapamadan önce eliyle ağzını sildi.

"Ağzı köpükleniyor ihtiyar kadının!.."

"Neyse gün ağarıyor, bu saatte hâlâ yatıyor orada..." (içkiyi diktikten sonra sesi daha kuvvetlenmişti Corunco'nun.) "Kımıldayıp bir parça daha içmelisin dostum; içerken burnunu iki parmağınla sık ki yuttuğun şeyin kokusunu almayasın, bir şeyin kalmayacak, hadi..."

"Korkudan mı bahsediyorsun? Evet, bu hâlim korkudan oldu."

"Yeter bu kadarı! Sendeki korku ancak başka bir içki âlemiyle giderilebilecek korkulardan!"

"Burada oturmuş olanlar bilir, Sara Jobalda'nın evi bir esrar yuvasıdır. Bendeki korku da bundan doğdu herhalde. Bir gün de sayıkladığımı söylemişlerdi bana. Çünkü çok net şekilde evin içindeki havayı su olarak görüyordum, küçük zebraları andıran tatlı su balıkları yüzüyordu bu suda, asıl önemlisi, bu durumdan çıktığım zaman bütün tüylerim makasla kesilmişti. Kime sorsan anlatır sana bu olayı."

Vidal Mota, kümese bakan kapının eşiğinde göründüğü zaman ışık gecenin cesedini yalamaya başlamıştı. Vidal Mota Semiramis'teki eğlentide de, Yankee'lerin pokerinde de bulunmamış, vaktini meslektaşıyla birlikte satranç tahtasının başında geçirmişti. Bu arada yargıcın hiç kaçırmadığı gündüz uykularından

* Yasemini andıran yaprakları, sarı meyveleri olan bir cins sarmaşık.

yararlanarak Kıyı'nın en ünlü büyücüsü olan Sara Jobalda'nın evine doğru kaçamaklar yapmıştı. Corunco, vasiyetnamenin açılış gününde gördüğü için hemen tanıdı onu. "Girsenize içeri!" diye bağırdı. Sonra Rascon'u tanıştırdı:

"Arkadaşım Braulio Rascon."

"Memnun oldum. Siz de bu evde mi oturuyorsunuz?"

"Braulio, burada..."

"Evet," dedi Rascon... "Burada oturuyorum. Kadıncağız vaftiz oğlu Lino Lucero'nun milyonlarca lira mirasa konduğunu öğrenince bu gece çıkıp gitmiş... Sabahleyin de dostum onu burada toprağa uzanmış, cansız bir şekilde bulmuş."

"Görüyor musunuz bendeki şansı?.. Kendisine danışmaya gelmiştim güya!.. Sizin bu çevrede bildiğiniz başka bir büyücü vardır herhalde."

"Olmasına vardır, vardır ama biz bilmiyoruz," dedi Rascon.

"Şey... Evet, evet, Pochote Puac'ın adını öğütleyebiliriz size... Ama o da kocakarı ilaçlarıyla uğraşan biri, falcının, kâhinin biri. Ona bir hastalık konusunda danışacaksanız, işe yarayıp yarayamayacağını söyleyemem..." Corunco içkinin verdiği diri bir zihinle ateşli ateşli konuşuyordu. "... Pochote Puac ya da Rito Perraj bunu..."

Bu son adı duyan Sara Jobalda, yatağında dönerek inlemeye, hıçkırmaya başladı. Kadının bu durumundan ürken Rascon arkadaşını payladı:

"Aptallık etmesene sen! Niye böyle boyuna ad sayıyorsun!.."

"Senin gibi içki içmeyi reddederek burada kalan biri için doğaüstü gelebilir bu!.."

Sara Jobalda'dan umudunu kesen Vidal Mota (doktorlar Sara Jobalda'ya yarım felç teşhisini koymuşlardı), bu kez Corunco'nun öğüdüne uyarak kuru fidanlıkların arkasında Pochote Puac'ı aramaya başladı. Falcının kulübesi gökyüzüne bitişiyordu: Çatısının yarısı yoktu. Meyveleri pembe, küçük üzümleri andıran *corronc-*

hos'larla, incirlerle, frenküzümleriyle ve çeşit çeşit çalılarla çevrili bambudan bir barınak.

"Havuç Tüylü yolladı beni," dedi Vidal Mota falcıya. Corunco'nun öğütlerine uyarak özene bezene kurduğu cümlelerle. Ve Puac daha konuşmaya başlamadan selamladı onu, çifte ısıtılmış –havada ve toprakta– yeni bir yaygıya oturttu.

Yüzülmüş ve asılmış bir hayvan derisinin üstündeki iri sineklerin vızıltısından başka şey duyulmuyordu. Vızz... vızz... vızz... vızz...

Vidal Mota soludu, yüzüne ve boynuna hafif hafif vurdu elleriyle. Gömleğinin yakası hilal şeklindeydi, kolları dirseğine kadar kıvrılmış katlanmıştı. Yelpazeleniyor ve oturduğu bu rahatsız yerde bir türlü en uygun konumu alamıyordu.

Vızz, vızz, vız diye vızıldıyordu koca sinekler ve o konuşuyordu, cinsel güçsüzlüğünü anlatıyordu: Bu güçsüzlük, içinde kendisinden başka tek bir kimsenin, Sabina Gil'in oturduğu bir evde bir Araf hayatı, sürgün bekâr hayatı yaşamaya mecbur ediyordu onu.

Soğuk ve kahve özü gözlerini onun yüzüne dikti falcı.

Vızz, vız, vız diye kolan vuruyordu sinekler. Ve Vidal Mota kendisinin hiçbir zaman, hatta sarhoşken ya da rüyadayken bile söylemediği şeyleri söylüyordu. Evi Kare Ovası'nın karşısına düşüyor. Çocuklar beyzbol oynuyor. Çocukların bağırtıları. Pazar sabahları elleri bacaklarının arasına sıkışmış, gözleri yarı açık, ağzıyla ve burnuyla soluduğu sırada çocukların bağırtıları. Pazar sabahları elleri bacaklarının arasına sıkışmış, gözleri yarı açık, ağzıyla ve burnuyla soluduğu sırada çocukların bağırtılarını dinlemek zevki. Ama son sıralarda sadece dinlemek yetmemeye başlamıştı. Kapıda pusu kurup gözlüyordu onları, genç, küçük, hayvansı hareketlerini izliyordu. Bazı çocuklar oracıkta, açık havada çamaşır değiştirirler, pantolonlarını, gömleklerini giyerlerdi. İşte bu durum Vidal Mota'nın dudaklarında tarifsiz ve ani

bir gıcıklama yaratıyordu, titretiyordu onu. Vızz, vızz, diye kolan vuruyordu sinekler.

Bir avcı ateş etti bir güvercine,
Ama boşuna harcadı barutunu,
Üç el ateş etti tüfeğiyle
İki el havaya gitti
Üçüncüsü namludan çıkmadı bile...

Vidal Mota, sineklerin vızıltısıyla ve boş zamanlarında söyleyip durduğu bu şarkının ahengi içinde düşünce yeteneğini kaybettiğini hissetti. Bir berber aynasının soğuk yüzeyini hatırlıyordu. Çocuktu o sıralar ve berber dükkânının aynasına birden bir dilenci kadının cinsel organının yansıdığını görmüştü. İçyağı kokan bir kadındı bu. Bu pis kokulu korkuluk, berberi o kadar uyarmıştı ki az kalsın önünde tıraş etmekte olduğu müşterisinin kulağını kesecekti...

Avcıya bakıyordu güvercin
Alay ederek onun kederiyle
Uçuyor ve şöyle diyordu:
"Gerçekten tutmak istersen beni
Bırak ben kendim düşeyim yere..."

Vızz! vızz! vızz!.. vızz! vızz!..

Pochote Puac'ın kendisine söylediği şeylerden bir şey anlamamıştı ama bu anlamamanın üstünde onun kendisini sözlerine boğarak, renksiz bir alevi tüm dokularına sindirterek, billurlaşmış bir eksikliği bedeninden tüttürtüp attırarak neler dediğini biliyordu. Ve bundan beyaz bir pudra duyumu, aycıl balıkların pullarını andıran bir izlenim kalıyordu teninde Vidal Mota'nın.

Ve Puac, haşhaş kökü parmaklarının ucunu onun alnına değdirerek şöyle dedi:

"*Kara ceiba** kâbus verir. Balta vurarak yıkmak gerekir onu. Peki balta nerede? Ayda. Ay, kara *ceiba* düşlerini ve dallarına ası-

* Tropikal alanlarda yetişen bir ağaç.

lan kâbusları yere fırlatır..." Kulaklarının dibinde büyük bir aynanın kırıldığını işitti. "Kötü rüyaları silmek için falcı soluğumu saçlarının gecesinde gezdiriyorum... Falcı soluğumu saçlarının gecesinde gezdiriyorum..."

"*Beyaz ceiba* çocuk rüyaları verir. Kadın sütüyle beslemek gerekir onu. Peki, nerededir beyaz kadın memesi? Yanmış dağdadır, bulutlar altında. Güneşin dalları artık düşmeyi bıraktığı, alnına çocuklar gibi mutlu düşünceler geldiği ana kadar günle beslemek gerekir *ceiba*'yı. Falcı soluğumu alnında ve göz kapaklarında gezdiriyorum... Uykunun içine gömülmez göz kapakları, üstünde gezer. Nehir suyunun üstünde sünger taşlarıdır onlar..."

"*Kırmızı ceiba*, aşk savaşının rüyasını verir insana. Kanla beslemek gerekir onu. Zevk savaşının, içinde kaybolduktan sonra çoğalmış olarak çıkılan mücadelenin ateşini yakmak lazımdır... Kabilenin adına yapılır bu. Çiçeğe durmuş et ağacı. Bekâret şarabı sıvı bir taştır. Göbek bir felaket yuvasıdır. Karnın köpeği havlamasını tutar. Ve mercan et, memelerin ucuna ve kırmızı *ceiba*'nın köpüğünü almış bir kelebek olan kanatlı cinsel isteğe pembe rengini verir..."

Puac böyle diyerek ziyaretçisinin göğsüne, mantar renkli memelerinin çemberlerine üfledi. Sonra şöyle konuştu:

"*Yeşil ceiba*, hayat rüyası verir. Hayatın sürmesi için onu beslemek lazımdır. Batış yoktur onda. Güneş olarak yükselmek için her tarafta ortaya çıkar. Küçük dallarında yağmurun evi vardır. Dallarında yaprak yerine kuş bulunan bir ağaçtır. Müthiş bir kanat çarpışı. Bir umut şarkısı. Ölüler ve sağ kalanlar işbaşında. Gök gürültüsü onun sakin yuvarlaklığı üstünde kırar dişlerini. Rüyanın sert külçeleri kemikten ve sessizlikten örgüsünü ağırlaştırır. Yeryüzü gelmiş, onun, göğüslerinde sıktığı tüm çocuklarıyla, yirmi adam kolunun kucaklayamayacağı tahtının çevresine oturmuştur."

Falcı elleriyle Vidal Mota'nın omuzlarını sıvazlamak için konuşmasına ara verdi. Sıvazladı, sıvazladı, kuvvetle sıvazladı. Sonra buyruk verir gibi bir sesle yeniden söze başladı:

"Kırmızı *ceiba*, aşk mücadelesinin *ceiba*'sı, ben sarı taşaklı adam, senin kanına kırmızı koydum!"

"Yeşil *ceiba*, hayatın *ceiba*'sı, ben, karanlık kıçlı adam, senin kanına yeşil koydum!"

"Beyaz *ceiba*, ben pembe kafalı adam, senin kanına beyaz koydum. Senin dölünden çocuklar olsun diye, kadın sütüyle beslensinler diye ve süt, vücutlarında kendilerini yaratan beyaz sıvıya yani seni yaratan anne sütüne, yani senin babanı yaratan ecdat sütüne karışsın diye!.."

"Ve kara *ceiba*, kâbusun ve olumsuzluğun ayın baltası altında kalması için!.."

• • •

M. Bastian Cojubul, ağzı ve burun delikleriyle biber gibi kuvvetli en iyi tütünden yapılmış sigarasının dumanını üfledi. Yukarı çıkan dumanla birlikte kendisi de göğün beşinci katına yükselmiş gibi oluyor, yaşlı yüzündeki bütün çizgiler siliniyordu. Bunların yılları gösterdiğini niçin hatırlamalı? Sağ gözünde bir çeşit perde vardı: bir katarakt.

"Bak, Gaudelia," dedi karısına, "bunlar içtiğimiz son sigaralardır çünkü yabancı ülkelerde başka kokulu ve daha yumuşak tütünler göreceğiz."

"Daha bir sürü şeye elveda demen gerekecek Bastiancito."

"Sen hariç, Gaudelia. Çünkü içinde sizin oturacağınız evleri görmek için ilkin erkekler gidecekmiş."

"Çocukların okul meselesiyle de uğraşmak gerekecek..."

Bastian'ın mısır sigarasından çektiği uzun bir nefesten sonra devam etti Gaudelia:

"Soğuk topraklardan Kıyı'ya geldiğimiz zamanı hatırlıyor musun Bastiancito? O zamanlar her şey bugünküne göre ne kadar farklıydı!"

"O zamanlar genç olduğumuzdan mı bahsediyorsun?"

"Hayır. Her şeyden bahsediyorum, her şeyden. Gerçekten de her şeyin başı para... Sen de, ben de, çocuklar da ne kadar değiştik. İnsan şeytanla anlaşma yaptığı zaman da böyle olur herhalde. Tanrı korusun bizi! Bilmem düşündün mü hiç, bundan böyle şunu istiyorum dediğimiz anda o şey bizim olacak. Oysa eskiden öyle miydi? Eskiden en basit şeyleri bile sadece özlüyorduk, sadece hayal ediyorduk, rüyasını görüyorduk, acaba bizim de bir parça rahatımız olacak mı diyorduk, çocuklarımızın iyi cins muz ekili toprakları olduğunu görecek miyiz diyorduk."

"En iyisi hiçbir şeyi düşünmemek karıcığım."

"Bir de tersi düşünülebilseydi diyorum Bastian... Önceleri, annem –Tanrı rahmetini esirgemesin– şeytanla anlaşma yapmış kimselerden bahsettiği zaman saf ve efsanelere inanan kadıncağızın birtakım abartmaları, masalları diye karşılıyordum bunu... Ama gitgide ben de inanmaya başladım. Vücudunda şeytanı taşımanın saf ve mutlak gerçeği şudur: Hemen sahip olmak istediğin bir şey mi var, derhal, 'şunu istiyorum şeytan' diyorsun... Şu mutlu devlet kuşu başınıza konalı beri benim isteyip de sahip olamadığım çok az şey var. Çocuklar da öyle, bir şeye bu benim olsun diyorlar ve hemen o şey neyse onların oluyor. Sen de ne isteyeceğini şaşırmış durumdasın; fanteziler, hevesler... Zenginlerin en büyük mutsuzluğu ve felaketi, isteklerinin ölmüş olmasıdır..."

"İşte bunun için, Gaudelia, Lucero'ların davranışını bir türlü aklım almıyor, bir türlü açıklayamıyorum kendime... Sanki kendilerine hiç miras düşmemiş gibi yoksul bir hayat içinde işlerine devam etmek, sadaka kapılarını kapamak istiyorlar; yabancı ülkeye gidiyoruz, çocuklarımızı orada koleje vereceğiz diye bize ateş püskürüyorlar..."

"Gerçekten çok tuhaf onların böyle hareket etmeleri... Acaba ne gibi bir kuvvet... Dünyada büyü denen şeyden çok ne var? Hem sonra unutma ki Lino, Sara Jobalda'nin vaftiz oğludur. Uğursuz bir büyü olmasın bu işte; ister misin bize de tesir etsin ve tek kurbanları biz olalım."

"Büyü müyü yok karıcığım; gerçek şu ki bunlar iyice ahmak kimseler. Biz Kıyı'ya göç ettiğimiz zaman senin kardeşlerin de böyle ahmaklık etmemişler miydi? Üstünden çok zaman geçmiş ama hatırlıyorum. Genç olmak, hatıraları olmamak demektir; bizim yaşlanmış olmamız, çok yaşlanmış olmamız, hatıralardan dolayıdır. Gerçek şu ki bize Kıyı'ya inmemizi hasta sesiyle öğütleyen vaftiz babam M. Cucho'ya yeterince teşekkür edemedik. Umuyorum ki şimdi cennettedir. 'Aptallık etme Bastiancito' diyordu zavallı ihtiyar, 'burada kalma sakın, toprak bir şey vermiyor burada. Geleceğiniz Kıyı'dadır!..' İleriyi gören bir adammış. Veremlilerin bizden daha iyi düşündükleri söylenir, herhâlde çok keskin görüşleri var da ondan... Bir de şimdi milyoner olarak görseydi!.."

"Çok, çok haklısın! O sıralarda, babam, kardeşlerim ve tüm ailem senin vaftiz babanı şeytan gibi bir adam olarak tanıyorlardı. Bu yeşil topraklara da tehlikeli gözüyle bakıyorlardı."

"Hatta kardeşlerin benimle bu yüzden konuşmayı kesmişlerdi. Juan Sostenes, felaketimi hazırladığım bahanesiyle beni inkâr etmeyi bile düşünmüştü. Bir de şimdi bak onlara, Kıyı'ya geliyoruz diye bize demediklerini bırakmayan bu adamlara da bizimle birlikte milyonların nasıl vurduğunu gördün!"

"Böyle birdenbire milyonlar deme Bastian, o zaman aklıma hemen 'şeytanın milyonları' geliyor, tüylerim diken diken oluyor. Sonra, dinle bak Bastian, sana dün de söylemiştim, bugün de anlattım, para babası olduktan sonra bana önem vermemeye başladın. Çok zoruma gidiyor bu benim. Bir zengin kabalığı mı bu? Hayır. Zenginler kötü davranırlar karılarına. Çünkü pahalıya mal olmuşlardır bunlar kendilerine. Zevkleri için aldıkları kadınlardır. Ama bizim aramızda böyle bir şey söz konusu değil. Çünkü ben senin işlerine yardım ettim. Onun için bu aşağılama yolu daha uzaklara götüremez bizi. Seni tanıdığım zaman yoksuldun. Olduğun gibi sevmiştim seni: Büyük laflar etmeyen, gurursuz, hayvani yönleri olmayan bir adamdın. Kocaları kendile-

rine hediye üstüne hediye veriyor diye her şeye izin veren zengin karıları gibi değilim ben. Yaşlı da olsa ellerim var benim, çalışabilirim... Hiç kimse bana bu şekilde..."

"Bağışla beni, Gaudelia!.."

Bastian hıçkıran karısının yanına yaklaştı, okşadı onu.

"Çok sinirliyim. Kafamda yüzlerce mesele dönüp duruyor. Ama sen niçin bu kadar alıngan oldun, anlamadım gitti!"

"Alıngan mı? Onuru olan kimseler için söylenir bu. Sen önce beni aşağıla sonra da kalkıp de ki..."

"Yüksek sesle konuşun da biz de duyalım; hani sizi böyle fısfıs ederken gören de kiliseye dua etmeye ya da günah çıkarmaya gitmişsiniz diyecek," diyerek içeri girdi birden Macario Ayuc Gaitan sıtma görmemiş bir sesle.

"Biz böyle konuşmaya alışmışız, bağıralım mı istiyorsun yani?" diye cevap verdi Gaudelia çıplak ve tüylü koluyla gözyaşlarını silerek.

"Yine de öyle olması gerekir," diye söze karıştı Bastian. "Yüksek tabakadan insanlar, hatta bizim memleketin yüksek tabakadan insanları, kendi evlerinde yüksek sesle, bağıra çağıra konuşur."

"Öyle alçak sesle, sözleri ağzında geveliyormuş gibi konuşmalar bitti artık," dedi Macario. "Yankee'ler nasıl karşılarındaki herkes sağırmış gibi bağıra bağıra konuşurlar, biz de öyle konuşacağız... Yalnız aşağı ırklar konuşur bizim gibi böyle korku içinde ve köşede kalmış Pedro'lar gibi."

"Bilmem ama," diye itiraz etti kadın, "bence iyi terbiye görmüş kimseler konuşurlarken seslerini fazla yükseltmezler."

"O eskidendi. Artık küçük insanlar değiliz. Bugün artık bizim için konuşmak emretmektir Gaudelia. Kendini kabul ettirdiğin oranda..."

"Yolculuk ne zaman, Macario?"

"Tarihi belli değil daha Bastian. Bazı meseleler, özellikle toprak meselesi halledilir halledilmez gitmeyi düşünüyorum. Zaten

şimdi bunun için geldim buraya. İstersen bizim evde toplanalım. Yargıç ve belediye başkanının da muvafakatiyle eskiden bizim mülkiyetimizde olan topraklarla miras yoluyla mülkiyetimize geçen toprakları ne yapacağımızı kararlaştıralım."

"Saat kaçta bu toplantı?"

"Akşam saat altıda olsun dendi. Ama sen erken gelmeye çalış. Gaudelia'nın gelmesi de iyi olur, karıma biraz moral verir."

"Bir şey mi oldu Corona'ya?"

"Zavallının gözlerinden zoru var Bastian!.. Senin gibi, leke var gözünde. İyileşme çaresi yok."

"Yok canım, buna artık önemli bir mesele diye bakmamalısınız. Birleşik Devletler'de çok iyi göz doktorları var. Ben de eğer uygunsa gözümdeki kataraktı aldırmayı düşünüyorum."

"Oraya gitmek de istemiyor bizimki. Nasıl olsa siz de görüp konuşacaksınız. Gözlerinin ağrısından çok, ağlamaktan hasta düştü. Boyuna ağlıyor."

"Cidden ben gıpta ediyorum ona," dedi Gaudelia. "Çünkü biz ağlamadığımız zaman aramızda bir köpek dalaşıdır gider."

"Talihin bize sunduğu şeye iyi gözle bakmamak günahların en kötüsüdür!" diye bağırdı Macario.

"Ama bu, iyi gözle bakmamak değil. Ne de onun gibi bir şey..."

"Geleceğiz, Macario, saat altıda. Gaudelia da teselli eder seninkini. Aslında onun moralini bozan şey, oraların nasıl olduğunu öğrenmekten çıkıyor... Karıma söyledim ben; oralar nasılmış, hiç düşünmeyelim bunu. Hani insan ölürken ne yapar; gözlerini kapayacaksın ve kendini Tanrı'ya havale edeceksin!"

"İşin tek kötü tarafı," dedi Macario, "yaşlanmış olmamız ve biraz yıpranmış ol..."

"Amma da kaba adamlarsınız!" diye bağırdı Gaudelia.

Üçü birden gülmeye başladı ve Macario, bir testinin yanına yaklaşarak bir bardak aldı su içmek için. Son damlasına kadar içti suyu.

"Pekâlâ," dedi sonra, "bekliyorum sizi."

• • •

Bir tünel gibi uzundu Macario'ların yemek salonu ve yine onun kadar uzun, sonsuz ve beyaz ağaçtan yapılmış bir masanın ortasında toplanmışlardı toprak meselesini konuşmak için: belediye başkanı, yargıç, Ayuc Gaitan kardeşler ve en sonra gelen M. Bastian Cojubul.

Bastian, Macario'nun karısı Corona'nın yanından geliyordu. Gaudelia da onun yanında kalmıştı. Ayuc Gaitan'ların kız kardeşi olurdu Gaudelia, Corona'nın da görümcesi.

"Çok karanlık burası, Corona."

"Böylesini tercih ediyorum."

"Zavallı yavrum!.."

"Gözümün ağrısından soluk alacak vakit bulamıyorum, Gaudelia. Sanki ateşe atmışlar beni, öyle yanıyorum. Hele göz kapaklarımın kenarları, biber sürersin ya, ondan daha kötü."

"Ilık su banyosu yapmadığın için Corona. Belki ebegümeci suyu daha iyi gelir. Sonra, ağlamak çok fena tesir eder: Gözyaşındaki tuz çok yakıcıdır. Böyle ağlayıp durursan iyileşemezsin de sonra. Bir de hastalanırsan daha mı iyi olur sanıyorsun. Hem neye yarayacak ki ağlamak?"

"Tanrı'nın yüreği yumuşar," diye ağlıyorum Gaudelia. "Tanrı'nın yüreği!"

"Gözyaşlarıyla oynamaya gelmez. Ağlaya ağlaya, bakarsın ki yatağa düşmüşsün... Bazen ağlamayı anlarım ama böyle her saat, her dakika... Sonra bunun nasıl olduğunu biliyor musun?.. İnsanın acısı aslında yüreğindedir; bir fitil gibi yanar orada ve gözlerin ucundan çıkan şey o fitilin uçlarıdır, yanan bir kandilden damlıyor gibi akar gözyaşları...Yedi Acılar Anamız'ı görmedin mi şekerim? Onun gözyaşlarının da gözlerinden mum gibi damladığına dikkat etmedin mi?"

"Hele şu son günlerde iyice keder bastı beni Gaudelia! Ama nasıl bir keder, onu bana sor! Her şeye alınıyorum, her şey beni

perişan ediyor ve ağlıyorum... Ağlıyorum çünkü beni içinde bulunduğum sıkıntıdan bir o çekip götürüyor biraz."

Bir an sustu, sonra daha alçak sesle yeniden konuşmaya başladı:

"Macario'nun eski güzel alışkanlıklarını bırakarak her şeyimizi değiştirmek için çırpındığını görmek bana çok dokunuyor. Sadece maddi şeyleri değil, zaten her zaman söylediğim gibi insan onları ölünce mezara götürmüyor, önemli değil onlar ama her şeye yeni bir düzen vermek istiyor Macario, mütevazı yaşama tarzımızdan, çalışma zevkimizden tut da kutsal inançlarımıza kadar."

"Ben de kaç gündür, biraz başka türlü de olsa, aynı şeyi söylüyordum kocama. Sanki büyülenmiş gibi her şey değişti canım."

"İşin daha kötüsü –ama aramızda kalsın bu, söyleyeceklerimi kimseye duyurmanı istemem– evet, işin daha kötüsü Juan Sostenes ile Lisandro'nun karıları kendilerini de geçmiş durumda bu konuda. İyice şaşırdı bu kadınlar pusulayı. Şapka giymek istiyorlar."

"Neler söylüyorsun bana? Sanki ben onları hiç görmemişim, hiç tanımıyormuşum gibi... Bir şapka! Sombreron'un kadınlarına benzeyecekler gitgide... Bununla birlikte Lisandro'nun karısı Maria Ignacia sağduyu yönünden daha nasipli bir kadın galiba."

"Yok canım! O daha beter, o daha beter! Çünkü Juansos'un, Juansos deniyor ya ona, karısı Arsenia yalnız mecbur olduğu zaman, mesela başı açık girilmeyecek bir kiliseye gittiğinde şapka giyecekmiş gibi görünüyor."

"Arsenia... Ben dün ona Piedrasanta ile birlikte rastladım. Hancının karısı bir ağacın arkasına gizlendi. Arsenia tek bir şey söylemek için beni durdurdu: Lucero ona demiş ki kendimize yeni ve daha iyi adlar bulmalıymışız. Çünkü bizim adlarımız yoksul kişilerin, zavallı serserilerin adlarıymış. Hiç değilse kendimizi aşağılatmayan anlamsız adlar aramalıymışız. Arsenia bir köpek adı, Gaudelia bir kısrak adıymış çünkü."

"Peki, Corona için ne diyorlarmış, benim adımın iyi bir anlam taşıdığını biliyorlar mıymış?"

"Ekmek..." Ve ikisi de katılırcasına gülmeye başladı. "Taze ve has ekmek."

• • •

Yemek salonunda erkekler hem konuşuyor hem de *chesterfield* tüttürüyor, susuz viski içiyorlardı. Viskiyi suyla karıştırdın mı Yankee oluyor ve idrarına dokunuyordu. Üstelik uğursuzdu da suyla içkiyi karıştırmak, merhemle zehri bir arada içmeye benziyordu.

"Bu toprak meselesi epey şamata çıkaracağa benzer," dedi yaşlı ve yeşilimsi suratlı Macario.

Belediye başkanı alnındaki kırışıklıkları yok eden bir gülümsemeyle sordu:

"Niçin şamata çıksın?"

"Çünkü don Pascualito," dedi Macario, "sizin de belirtmiş olduğunuz gibi bir hiç için hazırlanıyoruz; asıl tatsızlık da kumandanla olacak, gürültü çıkaracak her şeye karşı bizi himaye ediyor kumandan."

"Ama," diye söze karıştı Juan Sostenes çatal bacakları ve iri kafasıyla, "ben bundan asteğmene bahsettiydim, o da bu toprakların açık artırma yoluyla en fazla pey sürene satılmasında bir sakınca görmediğini söylemişti."

"En adil yol budur," dedi yargıç. "Almak isteyenler sadece fiyat teklif eder ve sonra peşin öderler. Başka hiçbir imtiyaz tanınmaz."

"Ben bunun o kadar basit olacağı kanısında değilim," dedi Ayuc Gaitan'lardan bir başkası: "Bay Lisandro bunun için de satışın özel mahiyette yapılmasını düşünüyorum, M. Bastian'ın dediği gibi. Hem zaten bizim paylarımızdan bir toprak parçasını rahibe vermek istiyor karım. Rahip onu kendisi satacak, geliriyle kiliseyi tamamlayacak."

"Buna imkân yok hukuki açıdan," diye açıkladı yargıç. "Yasalar bu tip arazinin hibe olarak intikaline izin vermiyor."

"Peki, hediye edersek ne olacak?" diye laf soktu Juan Sostenes. "O zaman yasa masa kaynayacak arada."

"Bence herkes kendi mülkü üzerinde istediği gibi tasarruf edebilir."

"Ben de hayır demedim Lisandro ama biz burada meseleyi toptan inceliyoruz, sadece toprakların satışıyla uğraşmıyoruz. İş buna kaldı mı her şeyi düzenleyecek bir avukata başvurulur elbet ama iyi bir şey yaparak Lucero'ların ağızlarını kapatmak söz konusu burada..."

"Bırak da biraz konuşalım, Juan Sostenes," diye onun sözünü kesti Macario.

"Sabret biraz. Konuşmayı engellemek ya da konuşmaya izin vermek yok burada. Lisandro'ya toprakların gelirinden bir miktar ayrılarak kiliseye sadaka olarak verilebilir demek istiyordum."

"Burada tartışılan," diye noktaladı belediye başkanı: "Lütfen! Lütfen! Bir dakika! Burada kiliseye yapılacak bağışları değil, ama toprakların şehir meydanında pey sürülerek satılıp satılmayacağını görüşüyoruz. Satış bu şekilde mi yapılacak yani en fazla fiyat verenin elinde kalacak şekilde açık artırmayla mı satılacak bu topraklar? Mesele budur."

"Üstelik bu şekilde hareket edilmesi hiçbir kuşku gölgesi bırakmıyor," dedi Juan Sostenes. "Çünkü en adil yol budur. Öte yandan Lino'nun askerî birlik tarafından korunmayı reddeden söylevinin etkilerini de çürütüyor."

"Peki," diye kabul etti M. Bastian: "Lucero'ları da yola getirmek söz konusuysa peki! Kabul! Satış açık alanda ve ilgili yetkililer önünde yapılsın."

• • •

Işık azaldıkça ısı artıyordu; ölü parlaklığının içinde borayı gizleyen sünger rengi bir öğle sonrasının sıcağı; maviliklerde eri-

miş ve yağmurun koyu perdeleriyle düşen ışıksız bir ateş. Fırtınayı haber veren geçici tazelik.

"Yağmur yağıyor ve sonra duruyor bu... Ah! Gaudelia! Boğuluyor gibiyim! Neye döndüm şu son günlerde anlamıyorum... Bu sıkıntıyı taşıyamayacağım artık..."

"Bluzuna bak Corona! Bluzun! Bırak da güleyim biraz hâline... Bir de bizim titiz olmamız gerektiğinden bahsedilir."

Yağmurun kesildiği anlardan birinde iki eltinin geldiğini işittiler.

"İyice sırsıklam olduk," dedi Juan Sostenes'in karısı Arsenia kapıdan girer girmez. Hemen hemen aynı anda Lisandro'nun karısı Ignacia'nın gırtlaktan gelen sesi duyuldu:

"Nasılsın Corona?.. Yağmura ne dersin, su baskını sanki mübarek! En kötüsü tavuklar da sırılsıklam olmuş! Ooo! Bir mucize Gaudelia'yı buralarda görmek!"

"Bizimkiyle beraber geldim..."

"Evet. Gördüm onları, belediye başkanı ve yargıç da orada."

"Niçin kurulanmıyorsunuz?" dedi Corona. "Girsenize! Kızlara söyleyin de kurutsunlar sizi; saçlarınızı, üstünüzdekileri... Tanrı korusun zatürre falan olursunuz sonra."

Onların havlu, ateş bulup ayakkabılarını kurutmak için uzaklaştıklarını görünce Gaudelia fikrini söyledi:

"Görüyor musun bizim hısımları; kocalarından da kaçık olmuş bunlar."

"Hem kaçık hem aptallar!.."

"Ölü de tam götürmeye kalktığın zaman ağırlaşır, kurşun gibi olurmuş."

"Çok kaba insanlar! İyice kaba! Zengin olduklarını öğrendikleri andan itibaren yaşları küçüldü sanki haspaların. Kendilerini on beşinde körpe kız sanıyor, bebek gibi hareket ediyorlar."

"Resmi şeytana en çok benzeyen şey paradır. Hatta para şeytanın ta kendisidir; kuyruğuyla, boynuzlarıyla, her şeyiyle. Seninkiler de şeytanla anlaşma yapmışlar."

"Ey İsa! Ey Meryem! Tanrı bizimle beraber olsun!"

"Görsen, benim çocuklar da bozuldu!.."

"Benimkiler de öyle Gaudelia; ya Macario, kocam? Kalkmış bağıra çağıra konuşmak gerektiğini ileri sürüyor!.."

"Şu soytarılar gibi konuşan, terbiye görmemiş çocuklar gibi bağırıp çağıran Yankee'leri taklit etmek için yapıyorlar bunu canım."

"Bence konuşmuyorlar da havlıyorlar. Havlamayı öğrenmek de bizim ihtiyarlar için amma angarya ha!.."

"Ama peygamberlere göre başa her şeyin gelmesi lazım Corona."

"Ben Aziz Jude Thadee'ye dua etmeyi düşünüyorum, şekerim."

"Maşallah," diye alay etti içeri giren Bastian. "Bense ötekine yani Judas'a dua edeceğini sanıyordum."

"Bak yine öyle bağıra bağıra konuşuyorsun," diye kızgınlığını belli etti Gaudelia. "Hiç değilse kendi aramızda Yankee'ler gibi değil, herkes gibi konuş... Senin o ötekine, Judas'a gelince, biz dua etmeyiz ona; çünkü senin ve senin gibilerin patronudur o. Toprak yokken toprak satmak, efendimizi satmakla birdir. Bir servete konuyorsunuz, yine sefil kalıyorsunuz. Bunların yerinde ben olsaydım, Corona, toprakları işletsinler diye daha yoksul kimselere bırakırdım."

"Topraklar," dedi Bastian, "hiçbir ayrım gözetilmeksizin, halk meydanında en fazla fiyatı teklif edene satılacak, zenginler de yoksullar da pey sürebilecek..."

"Zenginler tabii, Bastian. Daha önce de söylemiştim sana. Yoksulların pey sürebileceğine nasıl inanabiliyorsunuz?"

"Ignacia ve Arsenia nerede?" diye sordu Bastian.

"Yağmurda ıslanmışlar," dedi Corona. "Şimdi mutfakta kurumaya çalışıyorlar."

"Gidiyoruz Bastian," dedi Bayan Gaudelia oturmakta olduğu yatağın kenarından kalkarak. "Yağmur bizi de kıstırmasın."

"Kopya bir otomobil çekmemiş olan ben," diye cevap verdi beriki. Bayan Corona anlamlı bir öksürükle bu cümlenin altını çizdi.

"Vay vay! Karıncayı bile incitemeyene bakın siz!"

"Terbiye noksanını mı anlatmak istiyorsunuz Corona?"

"Gidiyorsunuz demek... Teşekkür ederim birlikte geçirdiğimiz güzel vakit için... Gözlerimi tedavi ettirmek için Macario ile gideceğiz Kuzey Amerika'ya."

"Ilık ebegümeci suyunu unutma sakın. Göz kapakları üstünde kuruyup kabuk bağlayan gözyaşı fitilleri çapak yapar."

"Ooo! Ebegümeci suyu. Bakın ağlamamanız için ilacınız da elinizin altında. Başkaları sizin bu durumunuzun yarısına sahip olsalardı mutlu hissederlerdi şimdi kendilerini."

"Yazık ki Bastian, bu bir çıkar meselesi değil. Tüm dünyanın hazineleri benim olsaydı bile benim zavallı yavrularım bir kere orada eğitilip İncilci olarak bana geri geldikten sonra ne kazanmış olurdum sanki?.. Çünkü çocuklarım orada İncilci ya da Protestan ya da mason olurlarsa artık göğün kapıları kapanır onlar için ve bu durumda ölüm tam bir ayrılık olur, çünkü bir parça Katolik umudunu taşıyan kimse cehenneme gitmeme umudunu da muhafaza eder."

"Demek böyle düşünüyorsunuz Corona..."

"Benim işim böyle düşünmek Bastian. İster zengin, ister yoksul olsunlar, tüm çocuklarımı göğe yollamak istiyorum. Bunun için de her gün Tanrı'ya dua ediyorum, Tanrı'ya ve Bakire Meryem'e. Burada, yeryüzünde, birbirimizden ayrılabiliriz. Ama sonsuz mutluluğun hüküm sürdüğü gökte onların hiçbirinin yanımdan ayrılmamasını istiyorum, hiçbirinin..."

"Peki, nerede çocuklar şimdi? Seslerini hiç duymadım bugün?"

"İngilizce dersindeler, Gaudelia. Sizinkilerin de İngilizce dersi alması lazım."

"Evet! Bastian bizim de ders almamızı istiyordu. Ama bana kalırsa, insan ihtiyarlayınca başka bir dili öğrenemiyor artık."

Çıkarken, koridorda Macario ile karşılaştılar; bir elinde bir şişe viski vardı, öbür elinde üstünde bardaklar bulunan bir tepsi.

"Gidiyor musunuz?.. Ben de size içki getiriyordum. Ne kadar kötü. Hiç değilse böyle ayaküzeri biraz içeceksiniz."

"Kalbiniz kırılmasın diye bir parça alayım bari," dedi Bastian. "Ama Gaudelia hiç içmez."

"Sen viskini içerken ben de bir içeri bakayım, ne oluyor."

"Onlar mutfaktalar," dedi Bastian. "En iyisi hep birlikte gidip tutuldukları bu yağmur dolayısıyla biraz şaka edelim onlarla."

Bastian bardağı diktikten sonra, ıslananlara merhaba demek için ilerleyen Gaudelia'yı izledi ikisi de. Juan Sostenes ve Lisandro da oradaydı. Ama karılarından ötürü değil de ocakta pişmekte olan ve mideye iyi gelen işkembe çorbasından dolayı.

"Bakıyorum sizler pusulayı hiçbir zaman şaşırmıyorsunuz," dedi Gaudelia içeri girerken. "Ben de Maria Ignacia ve Arsenia'ya iyi kocalar olduğunuzu göstermek için buraya geldiğinizi sanıyordum. Yiyip içmeyi en çok seven de şu Juansos. Tabak hep gözünün önünde olmalıdır onun. Ben de severim ama midemde hazımsızlık var. Sizler de içmeliydiniz. Islanmışsınız, iyi gelir içki."

"Islanmalarına sebep de don gömlek dolaşmaları..."

"Aaa, ne demek don gömlek?" diye itiraz etti şaşırmış olan Arsenia.

"Evet, don gömlek.. Çünkü sizin giyindiğinize elbise denemez artık," dedi Macario şakayla. "Üstten her şey göbeğe kadar meydanda, alttan desen etekler dizlerin üstünde..."

"Yeter bu kadar mübalağa Macario!" diye bağırdı kızmış olan Bayan Ignacia. Sonra geçti bu öfkesi: "Sizin hoşunuza gitsin, gitmesin, böyle giyinmeye mecburuz, çünkü eski kılığımızla oraya gidersek herkes çingene sanacak bizi."

"Aranızdan bazılarının bir yüzüğün içinden geçebileceğinden kuşkuluyum, Gaudelia, ne sen, ne de Bayan Corona bunu yapamayacak gibi geliyor bana," dedi yarı şaka, yarı ciddi bir tavırla

Bastian. Gözlerini, başıyla bu sözlerini onaylayan Macario'nun yüzüne dikmişti.

"Karım, Corona... Corona için böyle dememelisiniz! Buhar banyolarına çırılçıplak dalan Yerliler gibidir ama şimdi gözünün ağrımasından ve bu bayanların donla dolaştıklarına inanmasından ötürü yapamıyor bunu."

"Biz yağmur dinlemek için kullanılan bir cihazla gelmişiz buraya," dedi Bayan Arsenia muzip bir tavırla. Böylece Macario'nun boyuna don sözü etmesinin kendilerine yağan yağmur gibi monoton geldiğini söylemek istiyordu. Devam etti sözüne: "Corona'ya bakarsanız, dua etmenin ve uyumanın dışında kalan her şey cehennemdir."

"Tabii herkesin kendisine göre bir inancı var," diye söze karıştı Juan Sostenes, kaynamakta olan işkembe ağzını öyle sulandırmıştı ki konuşmadan önce yere tükürmesi gerekti: "Evet ama orada moda böyleyse ne yapalım? Bu yüzden karım yüz defa haklı oluyor. Tüm kadınların kısa eteklerle dolaştıkları bir ülkede niçin korkuluk gibi görünsünler?"

Macario bardaklara yeniden içki doldururken Gaudelia, Arsenia'ya zavallı Corona'yı alay edilir duruma düşüren sözlerinden dolayı haddini bildirmek istedi:

"Yalnız eteklerin değil, saçların da kısaltılması gerekecek galiba... Dibinden kestirilmiş saçlar değil mi?.. Sonra adların değiştirilmesine ne dersiniz? Bizim adlarımıza kibar çevrelerde yer yokmuş... Mesela Arsenia'nın adı bundan böyle Sonia olacak, Maria Ignacia'yı da sadece Mary diye çağıracaksınız."

"Bununla bize sitem etmek mi istiyorsunuz yani?" diye cevabı yapıştırdı Ignacia. "Evet, ne olmuş, ben Mary olacağım, Arsenia da filmlerdeki gibi bir Rus adı alacak, Sonia olacak..."

• • •

Bulutlarla kaplı gökyüzünün şurasında burasında altın noktalar ve daha da artan ısı. Sağanaktan sonra hep böyle olur. Hiç-

bir zaman soğumayacak bir hayvanın derisini andıran topraktan bir buğu yükseliyor. Balastların üstünde trenlerin makine gürültüleri. Aydınlık pencereleri evlerin. Bir hamak ve bir uyku yakalamanın tadı... Ve müzik, sessizliğin müziği, insanların küçük müzikleri, plaklar, radyolar... Gürültüyle yaşayanların (gürültüyle yaşıyorlar, çünkü kanları, çünkü aşkları gidip bir yerde müzik oluyor) büyük ahengi ortasında bir anlamsızlık... Tüm bu sesler, bu seslerin karmaşası...

Topraklarla ilgili haber her tarafa yayılıyordu... Yayılıyordu boyuna ve çıldırtıyordu insanları bu haber... Toprakların onlara verileceği haberi... Yoksullar arasında paylaştırılacağı... Kira karşılığında kendilerine bırakılacağı... Uzun vadeli kiralar... Çünkü pek fazla bir miktar ödeyemezlerdi zaten... Toprakların kendilerine bedellerinin üçte biriyle, dörtte biriyle satılacağı... Cojubul'ların ve Ayuc Gaitan'ların hısımları, dostları, bunlarla uzaktan yakından ilişkileri olan kimseler, köşe bucak dolaşıyor, haberi yayıyorlardı: Toprakların dağıtımında en kârlı kendilerinin çıkacaklarından emindiler bunlar, satacaklardı sonra onlar da kendilerine düşen toprakları ve onlar da kapağı yabancı ülkelere atacaklardı... Zengin olacaklardı... Topraklar dağıtılacaktı... Topraklar onlara bırakılacaktı... Hem de hiçbir masraf yapmaya lüzum kalmadan... Noter ücretini ödedin mi tamam... Pek bir şey tutmazdı noter ücreti. Hem bu topraklar iyi topraklardı, verimli topraklardı, verimli fidanlıklardı.

"İlkokul öğretmeni o kadar anlattı ki ben de bu toprak satışı işinden tam emin olmak için buraya geldim," diyerek Piedrasanta'nın dükkânına girdi Chacho Dominguez. Yiyecek maddelerine kadar her şeyin satıldığı bir dükkândı burası. Bir çeşit kantin.

Kapıdan girerken yüzü gülüyordu Chacho Dominguez'in. Dudaklarında komiserlikten satın aldığı lüks bir sigara. Baca gibi duman tütüyordu ağzından.

"Biliyorsun ki dostum, böyle fular takmayınca boynundaki yara izi görünüyor," dedi tezgâhın arkasında doğrulan ve müşterisinin isteğini yerine getirmek için ortaya çıkan Piedrasanta.

"Elbette bana bir güzellik vermiyor bu küçük hatıra," diyerek elini boynundan yanağının ortasına doğru uzanan yara izinin üstünden geçirdi adam; bir sopa darbesinin iziydi bu, o yemeseydi aynı darbeyi muhakkak karşı tarafın yiyeceği bir hatıra.

"Ama bak sakallarının arkasında kalıyor, pek de görülüyor sayılmaz..."

"Ah! Piedrasanta, tek sıkıntım bundan olsun hayatta... Senin sıhhatine koca bir şişe devirmek istiyorum. Çerez olarak yeşil hintkirazı bulunur mu sende?"

"Sana sunacak bazı şeylerimiz var, Chacho. Peynir sevmez misin?"

"Zacapa peyniri mi acaba?.. Çünkü ben de oralıyım ve sen bana Zacapa peyniri verirsen sanki bir yudum da doğduğum topraktan vermiş gibi olacaksın..."

İçki şişesini aldı, yudumlamadan önce şöyle dedi:

"Kıyıda, canlanan şu kutsal *guaro*'ya kadar... Can veriyor insana bu!.."

"Peki, toprak meselesi halledilecek mi şimdi?" diye sordu Piedrasanta içkisini yudumlamakta olan müşterisine; bir yandan da bir fincan tabağına koyduğu iki dilim peynirle çerez hazırlıyordu.

"Öyle diyorlar. Ben de pey sürmeye hazırım. Başkaları çok yüksek fiyatlar teklif etmezse biraz toprak almak istiyorum."

Başka müşteriler geliyordu. Hepsi de Chacho kılığında. Mide tıka basa dolu, yerde bir tükürük, ikinci bir fişeği almak için kol kalçada serbest kalsın diye, tabanca ve fişekliği taşıyan kemeri elle tutarken hafif bir soluma... İkinci fişek birinciden önce, üçüncü dördüncüden, dördüncü beşinciden önce olacak.

"İş çok hızlı olduğu zaman bu hesabı şaşırıyorum," dedi Chacho. "Hepsi birbirinin aynı. Sonuncusu hangisi, belli olmuyor."

Güneşle ışıyordu meydan, katı güneşle, kolalı güneşle, keskin güneşle. Geniş kenarlı şapkalarıyla, pantolonları ve geniş yenli gömlekleriyle kırdan gelmiş gruplar; kalabalık içinde çıplak ayaklarıyla ya da deri sandallarla dolaşan ve toprak bölüştürülmesini bekleyen kimseleri ezmemek için atlarını dikkatle koşturan süvariler... Köylüler okuma bilmedikleri, belediye binasının kapısına asılı afişte "açık artırmayla toprak satışı" cümlesini anlayamadıkları için kendilerine söylendiği gibi bedava bir toprak dağıtımı yapılacağını sanmakta ve hep onu tekrarlamaktaydı. Zaten okuma bilseler de inanmazlardı afişteki yazıya, çünkü işlerine gelmezdi inanmak. Siz yazılı şeye inanmak istemedikten sonra orada ne yazarsa yazsın hiç olacaktır.

Ayuc Gaitan'lar atla geldi. Bastian Cojubul ise alçak körüklü, beyaz ve yer yer gümüşlenmiş tekerli, lokomotif gibi uzun bir otomobilin içinden çıktı. Yargıç ve belediye başkanı onları bekliyordu. Belediye başkanının elinde siyah sorguçlu, gümüş saplı bir baston vardı.

Yargıcın toprak bölüşümünün iyilikleriyle başlayıp *latifundia*'larla bitirmek istediği söylevi bir aygır tarafından kesildi... Hayvan, köpüklü ve fildişi parıltılı dişlerini gösterdikten sonra, bir kısrağın üstüne tüm şiddetiyle sıçramak için bir yıldırım gibi tortop oldu parlak derisinin içinde. Çığlıklar, haykırışlar, alkışlar ve çılgına dönmüş hayvanı durdurmak için uçan balıklar gibi sıçrayan çobanlar...

"İş kötü başlıyor," dedi Piedrasanta karısına, ikisi de belediyeye uzak olmayan meydana bakan dükkânlarının kapısında durmuşlardı. "Daha da kötüleşecek. Çünkü bağırdıklarını işittim."

"Toprakları bölüştürünüz! Toprakları bölüştürünüz! Bölüştürülsün topraklar! Bölünsün! Bölünsün!"

Köylülerin isteklerine karşı olan her şey ortadan siliniyordu. Yargıcı susturdular. Belediye başkanının hiçbir otoritesi kalmamıştı. İlk taşlar, içinde Cojubul ailesinin oturduğu siyah ve parlak otomobile yağmaya başladı...

"Bölünsün! Bölünsün! Bölüştürün toprakları! Bölün onları! Bölünsün! Bölünsün!"

Ufuk, meydan, evler, toprak, gök, kalabalık, çılgın kalabalık, her şey, her şey, tek ve büyük bir çığlık hâline gelmişti: "Bölünsün! Bölünsün! Bölünsün!"

Az sürdü dalaş. Hatta aygırla kısrağın işinden daha az. Ama kazandığı yaygınlık korkunçtu!.. Avuç avuç topraklar, barut bulutları gibi... Değnek darbeleri, taş atmalar, içi boş hindistancevizleri, bira şişeleri...

"Atta sadece iki tane olan şey bu heriflerin her birinde üç tane yahu," dedi yeniden Piedrasanta'nın tezgâhına dönen Chacho. Gözlerinde bir neşe vardı gördüğü şeylerden dolayı.

"Bereket versin, askerler işe karıştı," diye bağırdı meyhaneci.

"Bereket versin ya da ne yazık ki. Bu arada şu zavallı ahmak Cojubul'ün otomobili de nasibini aldı biraz."

"Ama dostum bu domuzdan kıl koparmak gibi bir şey..."

"Her şeye rağmen, daima böyle olur!.. Sen vermen gereken toprağı satmaya yelten... Hiçbir zaman görülmemiş bir kışkırtmadır bu!.. Sonsuz zengin adamlar, sonsuz yoksul olan kimseleri aşağılamaya geldiler sanki!.. Sömürme dediğin budur işte!.. Hadi! Sen ağzımdaki şu acılığı yok edecek bir şey ver de içeyim!.. Adaletsizliği silmek için içtiğin zaman tatlı gelir *guaro*. Ve azizim Piedra, adaletsizlikten daha acı hiçbir şey yoktur."

XIV

Kumandan hiçbir zaman bu geceki kadar anlaşılmaz ve lakabına uygun olmamıştı. Bay Esneme adı takılmıştı kendisine. Boyuna savaştan bahsediyordu belirsiz sözlerle. Ama bu kez -milyonlarca milyonlarca- mikroplar gibi dünyada sel gibi ilerleyen, gerektiğinde intihar eden fedai insan kitleleriyle baskınlar veren Asyalılarla olmayacaktı savaş. Hayır. Bu kez daha gerçek, daha ani. Daha içeriden bir savaştan bahsediyordu kumandan.

Hamağına uzanmış olan teğmen uyumaya çalışıyordu. Ama sıcak onu eziyor ve uyanık tutuyordu. Sadece uyumak... Kestirmek!.. Vücut için uygun bir durum bulmak.

Savaş. Ne zaman istifasını vermek istese bu savaş lafıyla karşılaşıyordu. Bu savaş hikâyesiyle cevap veriyordu ona Bay Esneme. Ama söylediklerinde ayrı bir şey vardı bu sefer. Bu gibi şartlarda ordudan ayrılmak isteyenleri kurşuna dizerlerdi. Gözlerini açıp kapıyordu teğmen. Sırtından yiyordu kurşunu. Fırtına yaklaşıyordu. Havanın sıcaklığı buna işaretti. Tabii aynı zamanda başlarında patlayacak savaşın da bir işareti olabilirdi bu sıcak. Sağanağın sımsıkı perdeleri. Çatıdan, duvarlardan yağmur akıyordu ince ince. Kaputunu çekti, iyice büründü ona. Asyalılar, yağmurda yüzebilir ve karaya çıkıyormuş gibi sizin üstünüze çullanabilirlerdi. İşlemelerinde ve süsleme sanatlarında görülen bu ejderler, bu savaşçılar -bıyıklarıyla, dişleriyle, bıçaklarıyla, bunların en büyüklerinin hangileri olduğu anlaşılmıyo- aynı şekilde yağmurun iplikleri içinde görünebilirlerdi. Uyudu. Çatının

tuğlalarına vuran yağmurun beşiği. Gürültülü, uzak bir savaş, savaşın rüyası hâline geldiği ölçüde uzak bir savaş. Uyandığını görüyordu rüyasında, uyanıyordu ve kötü saatlerde köylülerin, insanların ve topraksız köylülerin isteklerini savunuyor, onlarla beraber savaşıyordu. Ebedî saatlerin ahenginde acaba ne gibi bir değişiklik olmuştu da bugün o insanların cephesinde yer alıyordu. Eskiden otorite ilkesine uyarak askerlere silahlarını doldurmalarını emreder ve geri püskürtürdü o insanları. "Ateş!" diye bağırırdı askerlerine. "Bu deliler, silahların namluları önünde durmazlarsa ateş edeceksiniz, ateş!"

Oysa şimdi onlar için ve onlarla birlikte savaşıyordu işte. Kılıcı, bu yakıcı insan kitlesinden, kılıksız insanların o karşı konmaz itişinden, çalışan ve toprak isteyen halkın arasından çıkıyordu ve silahların dün savunduğu kimselere karşı çevrilmesi emrini veriyordu o.

Kolunu hamaktan dışarı çıkarıyor ve boş olmayan bir şeyler yakalamaya çalışıyordu.

Kollarının, yanık kalmış petrol lambasının ışığıyla çekiliyormuş gibi sallanışı. Alevin sıcaklığı sayesinde ışığı algılayan bir körün elleri gibi, iki defa, üç defa dokundu elleri lambaya. Lambanın duvara çarpmasıyla uyandı. Kelebek gibi uçuştuğunu gördü ellerinin. İki kelebek söndürmüştü ışığı sanki. Öyle hissetti ellerini ve geri çekti ama ellerinden biri, bir şey tutuyordu. Kılıç. Şimdi artık bozulmuş bir rüya olmayan bir kılıç.

Uykusu iyice kaçmıştı artık. Şehre indi. Ayakkabıları ayaklarını vuruyordu. Biraz da başı ağrıyordu. Piedrasanta, dükkânının kapısında durmuştu. Gömleği ve pantolonu beyaz, saçları bozulmuş. Burnu üst dudağını saklayan bıyığının üstüne düşmüştü.

"Sizi gözetlediğimi sanmayın. Geldiğinizi görünce bir bira içelim diye davet etmeyi düşündüm."

"Görev turu değil bu. Şöyle bir dolaşayım dedim."

"Ben de sizi sivil görünce öyle olduğunu düşünmüştüm."

"Durum nasıl burada?"

"İyi."

"Nasıl iyi yani? Şöyle böyle mi, yoksa hepten mi iyi?"

"Bay Kumandan nasıl? Her zamanki gibi romatizmadan mı şikâyetçi?"

"Evet, çok çekiyor romatizmadan."

"Bir zamanlar burada ağrılar konusunda çok bilgili bir şifacı vardı ama sonradan öbür yakaya gitti. Sırası gelmişken söyleyeyim teğmenim, görünüşe göre öbür yakada işler biraz karışık."

"Burada soğuk bira yalnız sizin dükkânda bulunuyor."

"Soğuk bira sunmak için daima hazırlıklıyımdır... Ha, ne diyordum, öyle görünüyor ki bir sınır meselesinden dolayı komşularımızla anlaşmazlık hâlindeyiz."

"Öyle söylüyorlar," diye cevap verdi teğmen. Kumandanın muammalı sözlerinin nedenini şimdi Piedrasanta'dan öğreniyordu.

"Bir de savaş çıkarsa yıkım olacak. Savaş yokken bile işler böyle kötü gittiğine göre... Para çok ama parayla neler yapacağını iyi bilmek gerekiyor... Benimki gibi bir dükkânın işlerinin çok iyi gittiği sanılır. Tropicaltanera kendi işyerlerinde çalıştırdığı kimselere binlerce dolar verir, sonra bakarsın, bunların önündeki paralar bir tırmıkla çekilip götürülmüş, hepsi de tek kuruşa muhtaç kalmış. Tıpkı böyle, bize de bakıyorsun bir taraftan öküz büyüklüğünde altın giriyor ama bakıyorsun öbür taraftan bir pompa bunun hepsini yutuyor."

"Japonya ile bir savaşa girmek de söz konusu olabilir," dedi Piedrasanta'yı konuşturmak isteyen subay.

"Japonya ile savaş mı? Bu o kadar tehlikeli olmazdı. Bugün asıl tehlike komşularımızla bir savaştadır. Daha şimdiden asker toplanıyor. Asker ve erzak toplanıyor. Ne aksilik!.. Buradan da adam götürmeye başlarlar yakında. İşte o zaman sen gör işlerin nasıl berbatlaştığını! Şimdilik gizli tutuluyor haberler! Adamlar saklanıyorlar. Hakları da var. Öldürtülmek için odlarından

ocaklarından kopartılmaktan korkuyorlar. Çünkü sonunda kabak zavallı askerlerin başına patlar, onlar ölür."

"Güçlükler hiçbir zaman eksik olmaz."

"Sınırlar meselesi. Gazetelere bakarsan öyle. Galiba iki ülke arasındaki sınır çizgisi dağın çok yüksek bir noktasından geçiyormuş da karşı taraf bunu geriye almak istiyormuş. İşin tuhaf tarafı bundan birdenbire bir savaş nedeni olarak bahsedilmeye başlanması. Bu mesele canımı sıkıyor benim. Kötü kötü öksürüyorum. Savaştan çifte şerit takarak, hiç değilse yüzbaşı rütbesiyle dönmeyeceğimi kim söyleyebilir?"

"Karşımızdakiler çok yılgın zavallı kimseler olmazsa kimse söyleyemez bunu; onlar meydan okursa biz de okuruz; hepimiz barut kokusunu özledik; böylece bir duble birayı daha hak ediyoruz değil mi? Yalnız bu benden olacak," dedi teğmen."

"Canım ilk defa davetimizi kabul etmiş bulunuyorsunuz. Üçüncüler askerlerin hakkıdır. Oysa biz henüz ikinci dubledeyiz."

"Peki, öyleyse, üçüncü duble benden."

"İnsanlar konuşa konuşa anlaşıyor. Evet, bu duruma göre üçüncüsü sizden. Sınırlar meselesini de savaşa karar vermeden gelip bizden danışması gerekirdi, değil mi ya?"

"Peki, benim terfi ne olurdu o zaman?"

"Canım barış sırasında yaptığınız savaşlar sayesinde de terfi edebiliyorsunuz ya!"

"Demeyin Tanrı aşkına... Ya sizlere ne diyelim, kıtlık zamanlarında çevirdiğiniz dolaplarla bir şey kazanmıyor musunuz? Sıhhatinize! Köpüğü gitmeden içeyim şunu."

"Bıyığınızı kesin bence. O zaman köpükten ikinci bir bıyık yapmaya ihtiyacınız kalmaz..."

"Kafamı kızdırmayın şimdi!.. Bıyıklı olayım, bıyıksız olayım, erkek adamım ben erkek! Kim çıksa dövüşürüm karşıma... Kim olursa olsun, bakmam gözünün yaşına!.."

"Anlaşılan bir duble daha istiyorsunuz!"

"Ben emrederim, istemem. Ama parası benden ha!"

Piedrasanta bardakları doldurdu. Amber kokulu, taze bira, köpükten bir yumak gibi taştı... Bardakları tezgâhın üstüne koyarak özür diledi:

"Milyonerlerinizden ötürü sizi kutlamadığım söylenebilir!.."

"Bırakın şunları! Ama ne gürültüydü! Neyse ki tüyüp gittiler; hani yeniden aynı şey olur mu diye korkuyorum!.. Felaket! Arkalarından en çok koşanlar da kadınlar. Çekirgeler gibi üstlerine hücum ediyorlar kaltaklar! Hem de kötü kadınlar değil bunların çoğu; para için orospuluk yapmak isteyen namuslu kadınlar. Ama en iyisi biz başka şeylerden bahsedelim, çünkü sinirime dokunuyor bu... Biliyor musun şu talihsiz herifler zengin olduktan sonra daha da talihsiz oldu!.. Toprak meselesi ürküttü onları. Yoksa ilk işarette yine dönerlerdi."

"Bu toprakların kime gideceğini biliyor musunuz?"

"En ufak fikrim yok."

"Eski ortakları Lino Lucero'ya."

"Bu adam hoşuma gidiyor benim," dedi subay fındık gözlerini düşüncesini anlamak için Piedrasanta'nın yüzüne dikerek.

"Benim de. Dürüst adam bir kere. En büyük sınır komşusu o olduğu için bu toprakların ona gitmesi en uygun yol olur. Büyük üretime geçmek istediği için satın alacak toprakları. Söylendiğine göre servetini dış ülkelerde pazarı olan tarım maddelerinin üretimine yatıracakmış. Önüne gelen fırsatı kullanacak tabii."

Tam bu sırada Lino atından yere atlamıştı. Hayvanı Piedrasanta'nın evinin balkonlarından birine bağladı. Kavurucu güneşten kurtulmak için acele acele girdi dükkândan içeri.

"Ateş yağıyor don Piedro! Yağmur yerine ateş yağıyor sizin memleketinizde!"

"Bu yüzden de yağmur için şemsiyeye rastlayamazsın burada dona Lino. Çinli'de satılan güneş şemsiyeleri başka tabii..."

"Bir bu eksikti benim için. Hükümet düşmanıyım, bir de güneş şemsiyesi taşırsam tamam: Adım sarı tehlikeye çıkar."

"Don Lino, size teğmeni tanıştırayım. Garnizondan."

"Pedro Domingo Salomé," diye tamamladı teğmen yeni gelenin elini sıkarak.

"Lino Lucero. Kabul buyurursanız her zaman emrinizdeyim. Şu ana kadar kendimin, şu andan itibaren sizin eviniz olan Semiramis'te oturuyorum."

"Bir duble ister misin, Lino?"

"Üstüne gazoz konmuş bir bira. Susuzluğumu yalnız onunla giderebiliyorum. Siz de içmez miydiniz teğmenim, bu kadar yorgunluktan sonra..."

"Hem de nasıl yorgunluk!"

"Oysa size bundan hediye etmelilerdi değil mi? Size ve tüm birliğe."

"Teşekkür bile eden olmadı."

"Hadi! Şerefinize teğmen! Şerefinize don Piedrasanta!"

"Günün haberini biliyor musunuz?" dedi Piedrasanta. "Bir savaş söylentisidir gidiyor..."

"Ben de bugünün akşam gazetelerinde okudum. Her biri kim bilir kaç altın pesoya mal olmuş iri manşetlerle birinci sayfaya oturtmuşlar haberi... Lester Mead'in dediği gibi... Bu adam, derdin nerede olduğunu çok iyi sezen biriydi... Ama teğmen Salomé'nin meseleyi bizden çok daha iyi bilmesi gerekmez mi?"

"Ben de sizin anlattığınızdan fazla bir şey biliyor değilim."

Lino Lucero, susuzluğunu gidermeye yetmeyen bira bardağını devirdikten sonra eski ortaklarının toprakları hakkında bilgi aldı Piedrasanta'dan. Araya adam koyarak izliyordu bu meseleyi. Bir kâğıdın üstüne notlar aldı. Teğmenden ayrıldı. Ve günün fırınına girmek için kapıya doğru ilerledi. Piedrasanta sokağa kadar geçirdi onu.

"Karışıklık çıkarsa işler daha çatallaşacak," dedi Piedrasanta. "Şimdilik ticaret uykuda."

"Eh! O zaman sizin için söylenen 'Piedrasanta sinek avlıyor' sözü doğrulanmış olacak."

"Tanrı layığını versin. Böyle mi teselli ediyorsun beni?"

Ayakta kalan Salomé dükkâncının adamına rafta duran bir sigara paketini ve kibriti işaret ediyor ve parasını ödemeye hazırlanıyordu ki geri dönen Piedrasanta, bunu kendisine hakaret sayarak, elini tuttu:

"Olmaz! Biliyorsunuz ki bu hareketiniz suçtur. Cezasız kalmayacak bir suç."

Salomé sigara ve kibriti hediye olarak kabul etmeyi şiddetle reddetti.

"Hiç hoşuma gitmiyor bu. Parasını almazsanız içmem ben de. Askerim diye başkalarından içki ve sigara alacağımı mı sanıyorsunuz? Böyle düşünüyorsanız, aldanıyorsunuz."

"Kızmayın canım. Şakaydı bu."

"Şaka da olsa kabul etmiyorum."

"İsterseniz zar atalım biraz ha?"

"Kabul. Ama bir şartla: Kazanan hepsini alır."

"Zarları ve zar kabını getir," diye buyruk verdi Piedrasanta adamına. "Yeniden iki duble de bira çek. Çünkü bu müstakbel general yeniden susattı beni."

• • •

Çoğu erkek olan bir grup insan fidanlıklara giden yolun köşesinden çıktı, binaya doğru ilerlemeye başladı. Kalabalığın başını mavi-beyaz bir bayrak taşıyan çocukların arasında yürüyen yargıç çekiyordu. Hızla belediye dairesinin önüne geldiler. Belediye başkanı dışarı çıktı. Yargıç ateşli bir söylev çekerek ona yüksek yetkililerin gözü önünde yurttaşların bugünkü şartlarda nasıl bir dayanışma içinde olduğunu göstermek için halka çağrıda bulunması gerektiğini söyledi.

"...Yurdumuz tehlikededir!.. Düşmanın kulağı tetikte! Hepimiz tek vücut gibi atalarımızdan kalan bu toprakları savunmalıyız!.."

Yargıcın sözlerinin sonu alkışlar, çığlıklar, yaşasın'larla kesildi.

"Bir bardak," diyerek içki istedi geceyi durdurmayı beceremediği andan beri aklını tamamıyla başına devşirememiş olan kızıl saçlı Corunco. "Aynı bardaktan olsun, değişmek için," diye tekrarlayarak içkisine, sigarasına ve kibritine zar atan teğmenle Piedrasanta'nın yanına yaklaştı.

"Rom mu istersiniz, gnol mü?"

"Hepsi bir."

Ve tezgâhın önünde ağzından uzun ve yapışkan bir salya aktı, bir kısmı yere kadar uzandı.

"Size bir şey söylememi ister misiniz?" diye sordu oyun oynayanlara daha çok yaklaşarak. İçkisini içti, titrek ve tırnakları uzamış eliyle göğsüne vurdu, tıkanıklığını gidermek için. "Evet! Kuzinim yargıç, barıştan bahsediyor... Oysa kendisi hep... Yankee'lerin uşağı olmuştu. Savaş kötü kokar, buralara kadar gelirse... Yankee kokar savaş..."

Bu sırada belediyede, hükümetten kutsal yurt toprağını silahla savunmasını isteyen ve cumhuriyetin tüm belediyelerini en kısa süre içinde aynı şekilde hareket etmeye çağıran heyecanlı bildiriye herkesin imza koyması için gerekli ilanlar yazılıyordu.

Toyana çiklet çiğneyerek girdi içeri, dimdik göğsü, güzel yüzü, gösterişçi ve sahte tavırlarıyla. Kızıl saçlıyı arıyordu.

"Dinle, Corunco," dedi onun elini tutarak, "savaşa gidersen yol hazırlığını ben yapmak istiyorum. Neye ihtiyacın var?"

Kızıl saçlı, elini hızla çekti ve yarı yarıya aşağılar bir tavırla şöyle dedi:

"Çok içtiğim için gidip askere yazılacağımı mı sanıyorsun? Hem sen, bu savaşın ne demek olduğunu biliyor musun bakalım? Sınırın bu tarafında bir kış, öbür tarafında da başka bir kış var ve bu kışların ikisi de Şirkete ait. Yalnız kış bırakıyorlar bize, solucanlar gibi çıkıp onların kendi savaşlarını yapalım diye. Bizim toprağımızla ilgisi yok. Kendileri dövüşsün, bize ne!.."

"Aaa, sen ne olmuşsun böyle! İşte içkinin sonu! Ben bile, pantolon giymediğim hâlde, silah tutmak için ellerimin kaşındığını hissediyorum. Alçak herif! Senin gibileri kurşuna dizmek lazım!"

"*Delirium** içinde," dedi Toyana'ya alçak sesle, tüm müşterilerine yetişmek için çırpınan Piedrasanta. O sırada karısı ve çırağı, savaş gevezelikleri etmeksizin erzak almaya gelen kadınlarla ilgileniyordu.

"Biliyor musunuz haberi?" diye sordu Hımhım içeri girerek. "Trenlerin rahat hareket etmesini sağlamak için Şirket kendi hatlarını bize verdi. Komiserlikte ise elbise dağıtılıyor. Savaş başladı."

"İmkânsız bir şey bu!" diye bağırdı subay.

Sonra ekledi:

"Neyse ki şu beş tane yek beni tüm borcumdan kurtarmaya yetiyor ve..." –Durdu, zarları bir kere daha sallayıp attı.– "Baylar, hepinize birer bardak! Beş tane yek!"

"Tanrı layığını versin, evlat!.. Peki teğmenim. Biliyorsunuz ki Hipolito Piedrasanta seferberlikten önce sizi rövanş karşılaşması için bekleyecek."

Pedro Domingo Salomé, izni bitmeden kışlaya döndü. Ama yeni hiçbir şey yoktu kışlada.

"Ne var teğmen?" diye sordu *Esneme*, odasından.

"Müsaade ederseniz kumandanım..."

"Giriniz!.."

Meydanda olup bitenleri anlattı kumandana: yargıcın ve belediye başkanının açık bir toplantı yapılması yolundaki çabalarını.

"Bu işte Şirketin parmağı var galiba," dedi kumandan iki esneme arasında.

Teğmen, Şirketin, demiryollarını, seferberlik hâlinde hükümetin emrine verdiğini ve komiserlikte elbise dağıtımı yapıldığını da anlattı.

"Şu ahmak telgraf memuru da intihara teşebbüs etmiş ama başaramamış, canını yakmakla kalmış, o kadar... İşten anlayan

* Delilik, kendini bilmezlik, şok hâli.

birini bulmamız gerekiyor... Ama Şirketin ya da demiryollarının teknisyenlerinden biri olmamalı bu."

"İhtiyaç yok buna, kumandanım. Ben bir zamanlar telgrafhanelerde çalışmıştım. Bu işi Polo Camey kadar bilirim."

"Siz mi?"

"Evet, ben."

"Yardımcısı hastaneye gitti, herifin durumunu öğrenmek için. Söylediğine göre hükümet büyüklerine verilmek üzere bir de mektup bırakmışmış. Bak Salomé şu yargıç denen herif şu anda söylediğiniz toplantının hazırlıkları dolayısıyla belediyede bulunuyor, bürosundaki masadan o mektubu kaldırmamız gerekiyor. Kapı kapalıysa pencereden girersiniz. Alın o mektubu, bana getirin. Hadi bakalım!"

Yerinde yarım döndü teğmen, sonra yargıçtan önce büroya varmak için koşar adımlarla uzaklaştı. Mektup oradaydı, sümenin altında. Üstünde kırmızı lekeler vardı ama bunlar kırmızı mürekkep lekeleri değil, kan lekeleriydi. Polo Camey'in kesik damarlarından sıçrayan kan, zarfın üstüne bir ölüm damgası atmıştı.

Kumandan içinde yazılı şeyi okumak için zarfı bürosuna girmeden yırttı. Sonra esnedi ve teğmene sivil giyinmiş olduğu için kendisini tutukladığını söyledi.

• • •

"Güzel armutlarım var!"

"Peynirli omlet!"

"Biber dolması!"

"Limon!"

"Mısır böreği!"

"*Loroco* böreği!"

"Frenkinciri!"

Duran trenin koridorlarında, Rio Bravo'nun fırın gibi havasında, yıkandıkları ırmaklar kadar temiz Yerliler, yolculara yiyecek maddeleri satıyordu.

"Pirinç mi? Pirinç ister misiniz?.. Tavuklu pilav!.."

"*Enchilada*!.. Bir enchilada alır mısınız?"

"Sütlaç!.."

"Kahve! Sütlü kahve! Sıcak kahve!"

Yolcuların trenin kapılarından sarkan elleri, demiryolunun iki kıyısı boyunca uzanan bu pazarda hoşlarına giden şeyleri satıcı kızlardan alıyordu.

"İyi bira!"

"Hindistancevizi!"

"Mısır ekmeği!"

Yürek biçiminde iri yapraklarla donanmış ağaçların parlak madenî saçaklarında, tropikal gökkuşağının renklerini giyinmiş *guacamaya*'lar, meyve ve yiyecek satan kızların çığlıklarını tekrarlar gibi gevezelik ediyorlardı; öyle ki satış için kimlerin bağırdığı ayırt edilemiyordu: papağanlar mı, yoksa koyu renkli ipekten jüponlarıyla Yerli kızlar mı?

"Badem şerbeti! Beş kuruşa bardağı!"

"Muz böreği!"

Ve sesler örülüyormuş gibi karışıyordu birbirine: Kavun! Hintarmudu! Ananas! Yabaneriği! *Guineo*! Çilli *guineo*! Güzel, küçük, altın *guineo*!

Ve başka şeyler, serinleticiler:

"Tiste*!"

"Adaçayı!.."

Bazı satıcılar, dönemeçli bir merdiven gibi kıyıdan zirvelere doğru tırmanan bu acayip yolun kıvrımlarına kuyruk darbeleri vurarak hareket etmeye hazır vagonlara çıkıp çıkıp iniyorlardı.

"Papağanlarım var!"

"Hepsini birlikte alırsanız!"

"Çağanoz!"

Yeşil sarmaşık dizileri, gözleri hareketsiz, kıskaçları diri yengeçlerden yapılmış tesbihler.

---

* Kakao, mısır, şeker ve baharattan yapılmış soğuk içecek.

Sıkıntılı öksürükler. Kuru öksürükler. Kahkahalar. Kaba sözler, sigara izmaritleri. Pahalı sigaralar ve hareket işaretini bekleyen tren.

Vaktinde kalkamazsa vaktinde ulaşamaz gideceği yere.

"Günaydın teğmenim," dedi yolculardan biri Salomé'ye.

"Günaydın," dedi Salomé trenin basamağına atlayarak.

"Çabuk olun! Çabuk! Tren kalkmak üzere."

"Vakit yok!"

"Birkaç dakika içinde binerseniz biniyorsunuz, yoksa..."

Vagonların altındaki borulardan su buharı geçtiği işitiliyordu.

Siz de mi bu tarafa gidiyorsunuz teğmenim?"

"Kısmet olursa!"

Tren, iki tarafında sonsuzluğun uzandığı bir yayladan geçiyordu. Beyaz, hafif bulutlar, yeşilliği silmek için alçalıyordu. Kataran ıslak tekerlekleri üstünde çok hızlı ama monoton gidişi bazen bir köprünün altından akan bir nehirle kesiliyordu.

Piyade teğmeni Pedro Domingo Salomé'nin üstünde kumandanlığın en büyük mührüyle damgalanmış bir zarf vardı: Polo Camey'in damarlarını kesmeden önce yazdığı mektup.

"Söylendiğine göre patırtı kopacakmış," dedi trene binerken kendisine selam veren adam. "Savaşın daha şimdiden başladığı dedikodusu var orada... Benim ailem öbür yakada oturduğu için gidiyorum. Böyle durumlarda insanın ailesinin yakınında olması iyidir. Yoksa uzak olduğunuz bir sırada olayların baskınına uğrayabilmeniz işten değildir. Siz de aynı fikirde değil misiniz? Karışıklık çıkınca ayrılık olacaksa bir defada olsun. Bu ördeklerin kanatlarını kesmek gerekiyor..."

Salomé, uzakta, kendi vagonunun sahanlığında Pio Adelaido Lucero'yu fark etti. Şapkasını eline almış, pencereden sarkmış ve saçlarını rüzgâra vermiş olan delikanlı subayın kendisini itmek için mi, yakalamak için mi yaklaştığını kavrayamamıştı birden.

"Erkek adam korkmaz."

"Öyle ama ben korkuyorum," dedi delikanlı. Yüzü solgundu. Kalbi güm güm atıyordu.

"Peki baban nerede?"

"İki vagon ileride şimdi."

"Selam söyle benden... Bir daha da pencereden fazla sarkma. Çok tehlikelidir. Bir kayaya ya da bir dala çarpabilirsin başını; hiç yoktan ölebilir insan."

Yerine döndü Salomé. Bir sigara yaktı, düşünmek için. Tren istasyona akşam saat altı buçukta varıyor. Gardan doğruca savunma bakanlığına. Mektubu yerine teslim ettikten sonra da otele. Koynuna sokmuş olduğu mektup ona üstünde bir kasırga taşıyormuş izlenimini veriyordu.

Lino Lucero oradaydı, oğluyla birlikte. Kalkmak ve onları selamlamak için yaklaşmalarını bekledi.

"Merhaba!"

Tam yerinden kalkıyordu ki Lino buna engel oldu; bir elini sımsıcak bir tavırla uzatırken ötekini omuzuna koydu.

"Nereye gidiyorsunuz?" diye sordu Lino, teğmen ona yanında yer açmak için kenara çekilirken.

"Başkente. Siz?"

"Görevle mi gidiyorsunuz?"

"Öyle gibi bir şey."

Onların konuşmalarını fırsat bilen Pio Adelaido yüzünü serin rüzgâra vermek için sahanlığa doğru sokuldu. Havacı olmak. İşte böyle hızlı gitmek ama iki kanadın arasında böyle kayıp gitmek. Yüzüne çarpan rüzgâra karşı gözlerini kapıyor ancak birkaç dakika sonra açıyordu. Rüzgâra, toza, dumana karşı göz bebeklerini açık tutmak için mücadele ediyordu. Trenin dümdüz ovadaki kokusuyla kayalık tünellerden geçerken duyulan kokusu arasında çok fark vardı. Uçağın yere inişi. Manzara siliniyordu. Pist. Ve giden tren katarı ve yeniden kır, raysız, tekersiz, dumandan bir kelebeğin küçük kanatlarına tutunarak uçan bir kurtçuğu andıran katar.

"Berberde biri söylemiş," diyordu Lino, Salomé'ye. "Kim söylemişti şimdi aklımda değil ama işte berberde söylediğini iyi hatırlıyorum. Birçok kişi vardı orada. Ama kimdi anlatan hatırlamıyorum şimdi. Tüm ayrıntılarıyla söylemişti hem de. Açık denizde denizaltılar görünmüş. Pazar günü. Sonra çarşamba günü bir kere daha görünmüş. Sonunda anlaşılmış ki Panama Kanalı'nın Pasifik üstündeki savunma durumu hakkında bilgiler ediniyor."

"Ağır bir suç," dedi teğmen. "Bana öyle geliyor ki Polo bunu yapmışsa..."

"İntihar etmesinin nedeni de budur belki..."

"Evet. Ben de onu diyordum, Polo bunu yapmışsa hükümetin izni dışında kendi hesabına çalışmış oluyor."

"Hükümetin izni olmaksızın hareket ettiği muhakkak, ama geri kalan noktalarda sizin fikrinizde değilim. Polo kendi hesabına yapmamıştır bunu."

"Peki, kimin hesabına yapmış olabilir?"

"İşin esrarlı tarafı işte burada..."

Polo'nun mektubu, kumandanlığın en büyük mührüyle damgalanmış zarfının içinde sanki taşıyıcısının kemikleri de varmış gibi kımıldıyordu.

"Özetlersek," diye tekrar söze başladı Lucero, "hükümetin büyük sıkıntı içinde olması gerekir şimdi. Sınırın öbür tarafındaki tehlike büyüyor, bu yüzden de Yankee'lere olan ihtiyacımız artıyor. Bizim Japon denizaltılarıyla işbirliği yaptığımızı sanarak bir gün bizi destekleyeceklerdir."

"Ne iş ama!.. Hani derler ya, yoksul, evinin çatısını yağmur yağdığı gün yıkarmış."

"Yine anlatılanlara bakılırsa Camey bir mektup bırakmış. Yargıcın kendi masasına koyduğu mektup sonradan ortadan kaybolmuş. Ahmak herif! 'Açık hava toplantısı' yaptığı için gününü görecek şimdi!"

"Peki, siz ne düşünüyorsunuz bu konuda Bay Lucero?"

"Herkesin düşündüğünü: Yani mektubun Tropicaltenara'nın yüksek memurlarından biri tarafından aşırıldığını ama bence bu açıklama da bazı itirazlara yol açıyor..."

Lucero bazen oğluna bakmak için yerinden kalkıyor sonra onun geldiğini görünce yeniden yerine kurularak konuşmasını tamamlıyordu. Konuşurken eliyle genç subayın dizine vurmaktaydı:

"Evet, bazı itirazlara yol açıyor çünkü yargıç eğer onların adamı idiyse bu belgeyi ortadan kaybetmenin bir gereği olamazdı. Sonra başka noktalar da var. Bu belge kendilerine uygun gelmiyorduysa, çalmalarına ne lüzum vardı. Pekâlâ yenisiyle değiştirerek de kurtulabilirlerdi ondan. Düşününüz bir, Polo Camey o mesajları verdiği için Tropicaltenara'dan yüklü paralar aldığını itiraf ediyor olabilirdi bu mektupta..."

"Ama Şirketin bu adamları da Kuzey Amerikalı değiller mi?"

"Hiçbir yerli değiller... Paranın yurdu yoktur... Mesajların sahte olduğunu da söyleyemeyiz çünkü o zaman bunun sırf devlet memurunu ağır bir hataya düşürmek için yapıldığını düşünmemiz gerekecek..."

Mektubu koynunda taşıyan teğmen Salomé, bu kadar önemli bir belgenin bazı Şirket memurlarının ve bizzat yargıcın eline düşmesine engel olduğu için büyük bir gurur duydu; dudakları tatlı yayla rüzgârının tadına varıyordu. Tren kıyının tuzlu ağırlığından çıkarak şekerli bir atmosfere girmek üzereydi.

Bu sırada Pio Adelaido geldi, babasının karşısına dikildi:

"Baba ben havacı olmak istiyorum."

Lino oğlunun elini tuttu, trenin ritmine uygun olarak okşar gibi vurmaya başladı. Ama cevap vermemişti.

"Baba ben..."

"Evet, göreceğiz..."

"İşler için mi gidiyorsunuz?" diye sordu teğmen.

"Evet, iş için. Ürünlerimin verimini artırmak için bazı tarım aletlerine ihtiyacım var da. Tabii ki Lester Mead'den bahsedildiğini duymuşsunuzdur."

"Fidanlıklarda ondan bahsediliyor Bay Lucero. Gerçekten büyük adam."

"Hayatımda gördüğüm en iyi kalpli insan. Bir muz yetiştiricileri grubu kurmayı düşünürdü hep; bir sermaye ve iş örgütü kurulacak ve bu yolla topraklarımız uygulanmakta olan uğursuz sömürü düzeninden kurtulacaktı."

"Sanırım siz de bu planı gerçekleştirmek istiyorsunuz..."

"Evet. Cojubul ve Ayuc Gaitan'lar gibi büyük şehirlere gitmeyi kabul etmeyişimin nedeni bu."

"Daha yüklü bir hayata hazırlanıyor onlar. Bu da onları çıldırtıyor."

"Herkesin fikri kendine."

"Arkanızdan gelecek çok kimse bulacaksınız. Beni serbest bıraksalardı gözü kapalı olarak gelir, sizinle çalışırdım."

"Bulurum ya da bulamam... Bana gösterdiğiniz güven için çok teşekkür ederim... Bu mirası alırken, ahlaki borcumun, Lester Mead ve dona Leland'a hayat veren madenî soğukluğu, ateşi ve yaşama tutkusunu aynı zamanda kabul etmek olduğuna inandım."

Leland adı kalakaldı dudaklarının üstünde... Tren yıkılmış bir muz fidanlığının mezarlarından sessizce geçerken dona Leland'ın yeşil altın kâküllerini görür gibi oluyordu... Şimdi ölü o...

"Baba, bu akşam sinemaya götürecek misin beni?"

"Vakit bulursak..."

"Sonra bana bisiklet alacaksın, paten alacaksın..."

Yolcular üşümeye başlamışlardı. Acıkmışlardı. Gözlerinden uyku akıyordu. Yorgunluktan iyice bitkin hissediyorlardı kendilerini. Daha çok yol vardı önlerinde.

"Sinemaya götüreceksin değil mi?.."

"Ne göreceksiniz sinemada?" diye sordu teğmen.

"Ne mi göreceğiz?.. Ne gösteriliyorsa. Manzaralar..."

Yolcuların yüzlerini yavaş yavaş silerek kısılıyordu ışık. Artık sıralar üstündeki biçimleri seçilmemeye başlamıştı... Hiçbir yere

gidilmemekte olduğu gibi bir duyum... Saatin şu anda tam tamına kaç olduğunu bilmek ihtiyacı...

"Beni sinemaya götüreceksin değil mi baba?"

"Niçin sinemaya gitmek istiyorsun? Şimdi burdan sonra ışıklandırılmış sokakların, insanların, arabaların tıpkı sinemadaymış gibi gözlerinin önünden geçtiğini göreceksin..."

Doğruydu bu söz: Tren şehrin bir sinema manzarası önünden hızla geçiyordu.

• • •

Şehri yalayan kuzey rüzgârı, en karanlık çizgilerle dolu soğuk deniz... Sessizliğe ve soğuğa gömülmüş bomboş şehir, alçak damlarının ve derin uykusunun içinde büzülmüştü. Ve leylaki bir gökyüzü. Yetim yıldızlarla sonsuzluğun daha da büyüdüğü leylak gecelerden biri. Ve batı yakasına doğru insanlar arasında geçen şeylere kayıtsız bakan, bulutların yüceliğine değen volkanlar.

Teğmen Salomé, savunma bakanlığına gitmek için bir otomobile bindi. Müsteşar onu bürosunda beklemekteydi. Selam bile vermeye lüzum görmeden bakanın huzuruna çıkardı Salomé'yi. Salomé intihar eden adamın mektubunu çıkarıp verdi. Bakan, hiçbir söz söylemeden, hatta onun yüzüne bile bakmadan çıkıp gitti, küçük ve kara eline alınca mektubu –kolundaki general şeridinin altından çıkarken daha küçük ve daha kara görünüyordu eli– beyaz fok bıyıkları ve kısa Yerli adımlarıyla aydınlık ve parlak koridorlar boyunca yürüyüp gitti; kırmızı yol halısının üstünde uzaklaştı, arkasında *hamaili** yardımcılar, koşar gibi yürüyen kapıcılar...

Müsteşar, Salomé'ye geceyi geçirecek otel bulmasını ve orada verilecek emirleri beklemesini söyledi. Küçük ve öylesine bir otel buldu Salomé. Kim bilir kendisini ne zaman ararlardı?

"On dört numaralı oda," dedi Tren Oteli'nin patronu, bir yandan da kâğıtlar ve muhasebe defterleri arasında gözlüğünü araya-

* Omuzdan çapraz olarak bağlanıp bele inen bağ.

rak ve katran gibi yeşilimsi siyah derili bir uşak, valizini ve öbür yol eşyasını aldı koluna.

"Savaşa mı gidiyorsun sen," dedi uşak çok alçak bir sesle.

Bu "sen" kelimesi hiç hoşuna gitmemişti teğmenin, cevap vermedi. Uşaksa gülümsemekle yetindi.

On dört numaralı oda... Işığı bile yakmadı. Odanın içine, treni kaçırmamaları için kapıya vurulan yumruk darbeleriyle uyanmış yüzlerce, binlerce yolcunun delik deşik uykusu sinmişti. Yaralanmış, kesik, kimseye ait olmayan ve gözlerini kapamak, artık hiç uyanmamak, şafağın söktüğünü hiçbir zaman görmemek isteğiyle dolup taşan bir uyku...

Karanlıkta el yordamıyla hareket ederek uşağın kolundaki eşyayı yatağın yanına bırakmasını bekledi, ayakkabılarını çıkardığı için hiç gürültü yapmayan uşağın arkasından o da dışarı çıktı, nizamnameye ve geçici mülkiyet hakkına uygun olarak kapının dışında bulunan anahtarı aldı.

Biraz önce gözlüğünü arayan ihtiyar, sonunda telefon rehberinin içinde bulmuştu onu, bu yüzden kendini dünyanın en mutlu adamı hissediyordu. Salomé'yi çağırdı.

"Bakın teğmenim, bu kâğıda adınızı, soyadınızı, yaşınızı, uyruğunuzu, mesleğinizi, doğum yerinizi, konutunuzu yazmak ve üstünüzdeki kimlik kâğıdını kaydetmek gerekiyor."

"Ne lüzum var tüm bunlara?"

"Her zaman böyle yapmamız usuldendir, ama şimdi şu sınır meselesi dolayısıyla savaş çıkacağı haberleri üstüne daha önem veriliyor..."

Kuzey rüzgârı bazen kasırga hâlini alarak esmeye devam ediyordu. Subay, bazen kendisini durduran, bazen de dans eder gibi geri geri götüren rüzgârın şiddetini azaltmak için ancak yan yan yürüyebiliyordu.

"Güle güle teğmen, uçmak üzeresiniz galiba!" diye bağıran bir kadın sesi yükseldi bir kapının ardından.

Rüzgârın yönünde yürüyen insanlar buhar gibi uçup gidiyorlardı. Tozdan etrafı görmek de zorlaşmıştı. Toz, uçuşan kâğıtlar ve daha birçok şey, köşe başlarındaki elektrik fenerlerinin titrek sallantısında çatılara doğru yükseliyordu. Yol ağızlarını geçmek için biriken sokak köpeklerinin hırlayarak kaçışları...

Rüzgârın giremediği yerlerde, evlerde, duvarların, kapıların ve pencerelerin arkasındaysa başka bir kasırga, savaşın kasırgası dönüp duruyordu haberler hâlinde. Hiç eskimeden dönüp duruyordu haberler. Susmak bazen konuşmaktan daha kötüdür. Savaş da ölümcül bir sessizlik içinde susuyordu. Aileler uyumak için yatağa yattıkları zaman kuzey rüzgârının insan sesini andıran ulumasını işitiyorlardı sadece; sabahlarıysa gazete parçaları getiriyordu aynı rüzgâr (topraklarda sürükleyerek, duvarlara çarparak, kendi dev ve sıvı öfkesinin derin çukurlarına gömerek gazete parçaları getiriyordu) ve sanki onlarda yazılı hiçbir şeye inanılmamasını anlatır gibi esiyordu aynı rüzgâr. Kuzeyden, anlaşmazlık olduğu söylenen o topraklardan geliyordu ve bu kin, bu kavga masallarının hiçbiri doğru değildi. Tersine toprakla göğün, toprakla insanın saf aşkı sürüp gitmekteydi oralarda, hayatın tadı sürüp gitmekteydi oralarda, şeker fabrikalarında; barış dumanı tütüyordu barınakların bacalarından; her şey, her şey, hamaklar ve yük hayvanları, kitaralar, aygırlar ve kısraklar, ölü evlerinde hıçkırıklar, bayramlarda çılgın sözler ve her yerde düzen vardı, her şey hayatın tadındaydı... Bir bildiri gibi esiyordu kuzeyden. Ama kimseye kendini dinletememiş olduğu için yorgundu, kızgındı, her şeyi yıkıyordu öfkeyle! Yapabilse, duvarları gibi sağır, geceleri gibi kör olan bu şehri söküp atacaktı.

Bir saniye durdu teğmen Salomé... Bir sigara!.. Ama cebinde tütün kırıntılarından başka şey yok. Her yer de kapalı. Ancak ileride, şehrin merkezinde sigara satan bir dükkân bulabilecekti. Amma da can sıkıcı şeydi burada olmak. Bir sigara bile tüttüremiyorsun! Hızlı yürüyünce ısınıyor insan, onun için en iyisi adımları sıklaştırmak. Sen Kıyı'dan çıkıp gel buraya, böyle bir

geceyle karşılaş! Kaputu olmasaydı, hele yargıcın masasından Polo Camey'in mektubunu kaldırmış olmanın verdiği gurur olmasaydı donar kalırdı bu soğukta. İşlediğin bir suçtan ötürü gurur mu duyulur? Duyulur bayım, bu suçu vatan için işlemişsen duyulur elbet. Maksat vatan kurtulsun! Savaşırken adam öldürmüyor musun? Pekâlâ öldürüyor ve bununla da övünüyorsun. Bu da suç aslında, adam öldürmek de suç, hem de bir mektubu aşırmaktan çok daha ağır ama övünç duyuyorsun.

Biraz daha ileride, yan sokaklardan birinde, açık bir kantinin ışığı. *Cantine Dichosofui**.

"Sigara bulunur mu?" diye sordu eşikten.

"Ne marka istiyorsunuz?" dedi kırklık patron kadın; iki elindeki iki sürahiden sessiz bir müşteri grubu için içki dolduruyordu üst üste bardaklara.

"*Chapin* ve kibrit istiyorum."

"Kibrit de mi istiyorsunuz?"

"Evet kibrit de istiyorum."

"Şu küçük ağzınla mı içeceksin?" dedi kadın boğuk sesle.

Canlı ve gülümseyen bir tavırla iki elinde birer sürahi, içki dağıtmaya devam ediyordu.

"Yaklaştırın bardağınızı," dedi sinirli bir çeşit tikle elini cebinden çıkardıktan sonra bardağını uzatan müşteriye. Sonra yeniden teğmene döndü:

"İki sürahiye dayanacak sarhoş yoktur teğmenim," dedi.

Tezgâhın üstündeki cibinliğin altında görünüşleri kokularından daha nefis yiyecekler vardı. İştahını kabartmıştı bunlar Salomé'nin, küçük avlunun ortasındaki kerevete doğru yürüdü, masalar, sandalyeler vardı orada, oturdu. Sigara ve kibritten başka bir bardak bira, ekmek ve sardalye istedi.

"Başka bir şey istemiyor musunuz?" diye sordu hizmetine bakmak için yerinden kalkan ve gözlerinden uyku akan bir kız;

* Dichosofiu, mutlu oldum anlamına gelen bir kelime oyunu.

esmer, iri memeli at gibi bir kız. Ismarladığı şeyleri salınarak getirdi masasına.

"Bu kadar yakından hissettiğim şu kâfir kokuyla bir de kalkmış başka bir şey isteyip istemediğimi mi soruyorsunuz?"

"Hadi oradan," diye cevabı yapıştırdı kız. "Şu anda ağzınıza bir şaplak atmıyorsam burada hata yapmamak zorunda olmamdandır bu."

"Peki, güzelim, öyle olsun ama bana ne getireceğinizi bildiğiniz hâlde niçin soru soruyorsunuz? Ben ekmeğimi ve sardalyemi yerken ayrıca sorduğunuz için söyledim bunu."

"Serseri!"

"Yaklaşır mısınız biraz! Bu müessesenin adı aklımda kalsın istiyorum. *Dichosofui*! *Dichosofui*!"

"Nereye yolculuk?"

"Mutlu olmaya gidiyorum, mutlu olmaya!"

"Nereye gidiyorsunuz? Vakit çok geç... Biranızı da içmediniz daha."

"Sen içmek ister misin onu?"

"Daha şimdiden bana sen demeye başladınız... Yarısını içerim... Şuraya kadar... Sizi iğrendirmesin ama? Ben hastalık kumkumasıyımdır da..."

"Adın ne?"

"Siz bulun bakalım, sonra söylerim."

Boşalttı bardağı. Teğmen saatine bakmak için kaputunun düğmelerini çözdü. Erkendi henüz. Ekmek ve bir bardak bira daha isteyebilirdi.

"Ekmek ve sosis. Nihayet size uygun bir şey yiyebileceksiniz."

"Sosis belki sizin için uygundur ama benim için değil."

Siyah kâküllerinin üstündeki kepiyle salına salına uzaklaştı. Teğmen, "bir değil, iki bardak bira" diye bağırmak ve kıç kıvırışını seyretmek için kalktı sandalyesinden. "Ne yılan ama!"

"Ama daha adını söylemedin bana..."

"Önce biraz kur yap."

"Pekâlâ! Şerefine!"

"Daha tatlı kur yaptığınız zaman adımı söyleyeceğim size... Sıhhatinize teğmenim! İyi şanslar!"

"Ne yapalım, ben de 'mutlu oldum' diye giderim buradan."

"Bu kelimeyi kullanmak için iki bardak yetmez. Daha doğrusu iki buçuk bardak çünkü yarım bardağı da ben çaldım sizden. Ama bir dahaki gelişinizde yirmi duble içersiniz ve inanın sözüme, dört ayaküstünde, buradan, küçük kuş gibi '*dichosofui*, mutlu oldum' diye şakıya şakıya gidersiniz."

• • •

Dışişleri bakanlığında, elektriklenmiş on parmak bir yazı makinesinin tuşlarına vuruyor. Polo Camey'in mektubunun ve İngilizce çevirilerinin kopyaları. Yarın bunların fotokopilerinin çıkarılması da gerekecek. Bakanlık makamında, şansölye (ölü bir ülkenin iskeleti), Amerikalı bakan (*carpetbagger*'in* prototipi), ve savunma bakanı (yaşının ilerlemesinden dolayı beli bükülmüş, sessiz, kedi gibi hırıltılı bir adam) oturmuş sohbet ediyorlardı.

Birleşik Devletler'in bakanı, Polo Camey'in mektubunu ve İngilizce çevirisini okuyunca gömleği gibi sapsarı oldu. Resmî işlemlere geçmeden önce mektubun içindeki bilgiler hakkında Birleşik Devletler'e dostça ve mahrem şekilde bilgi vermek söz konusuydu.

Dışişleri bakanı söz aldı... Konuşurken çenesini öyle açıyordu ki derisinin altındaki tüm kaslar görülüyordu. Tıpkı anatomik incelemeler yapmaya yarayan resimlerde olduğu gibi.

"Telgraf memuruna ödenen yüksek meblağlara gelince bu konudaki ifadenin gerçeğe uyup uymadığını tespit etmek kolay olacak. Banknotlar elimizde, bunların o günlerde Şirket tarafından

* *Carpetbagger*, ABD tarihinde Amerikan İç Savaşı'nın 1865 yılında sona ermesiyle beraber yeniden yapılanma dönemi süresince güney eyaletlerine gelen beyaz kuzeyliler için kullanılan aşağılayıcı terimdir.

yapılan başka ödemelerde verilen banknotların serilerine uyup uymadığı pekâlâ araştırılabilir."

Anayollardaki binaların üstlerinde yanıp sönen reklamların yalnız havai fişeklerde görülen alacalı bulacalı renkleri teğmen Pedro Salomé'yi giydirip soyuyordu. Bu ışıkların kaputunun üstüne düşerek onu kırmızıya, mora, yeşile, söndükleri anlarda da siyaha boyayan pırıl pırıl gidiş gelişlerini, çarpışmalarını, kavgalarını, yarışlarını seyretmek için durdu. Işıklar söndüğü zaman kendisi ve her şey siliniyordu. Tıpkı sonsuz bir karanlığa bir boşalım yapılmış gibi. Silahlar meydanından çıkmak ve savunma bakanlığına gitmek için yeniden yürümeye başladı.

Bu kez Müsteşar daha yakın davrandı ona, hatta bir şeyler söylemiş olmak için Kıyı'ya yağmur düşüp düşmediğini sordu.

"Sık sık sağanak yapıyor. Ama kış gelmedi henüz. Yağmur yağması türlü dertler getirir orada."

"Bu konuda benim de biraz bilgim var teğmenim. Ben de gençliğimi o iklimlerde yanarak geçirdim. Ne pis iklimdir gerçekten! Hatırlamak yalnız üşüme veriyor bana, neyse ki hafif cinsinden bir sıtmaya tutulmuştum. Ama şimdi şartlar çok değişti. Asıl eskiden görecektiniz oraları..."

Sönmüş sigarını yeniden yakmak için hemen hemen bir kutu kibrit harcadığı bir sessizlik süresinden sonra devam etti: "Sayın bakan henüz gelmediler... Yarın gidemezsiniz... Size gidin denene kadar burada beklemeniz gerekiyor..."

Arada sırada Müsteşar'ın sigarından çektiği nefeslerle bozulan saat tik-takları, teğmenin düşüncesiyle birlikte işliyordu: "*Dichosofui*! Mutlu oldum." Kantindeki kızı düşünüyordu. O tombul parçayı. Rahatça ilişki kurabilecekti o kızla. Keşke hemen geri yollamasalardı kendisini, zaman bıraksalardı biraz... Oteli değiştirmeye karar verdi. Daha uygun bir yer aramalıydı, -amma da iştah açıcı memeleri vardı şu tombul kızın- merkezî bir yer aramalıydı. Çünkü inmiş olduğu otel herkesin trene bindiği bir yerdi. Otelin bu adı taşıması boşuna değildi. Ve kadıncağızı Tren

Oteli'ne götürmek istemezdi çünkü her kapısı sokağa açılan bu binaya onu sürüklemesi biraz ilkel bir şey olacaktı. Her kapıda bir harf ve her harf için bir giren, bir çıkan bir aşk...

Sayın bakanın gelişi dakikaları hesaplayan ya da zamanın dışına çıktıkları için hesaplamayan iki adamın uyanık düşlerini bozdu: Müsteşar, salyayla ucu ıslanmış sigarından ayrılmak zorunda kaldı; teğmense kantindeki kızla birlikte geçireceği güzel anları düşünmekten oldu... "*Dichosofui*..." Yaverlerin kılıç ve mahmuz sesleri, kapıcıların bağırtıları ve ayak sesleri sessiz bakanın gelişini haber veriyordu. Müsteşar, bakanın odasına açılan ara kapıdan içeri girmeden önce elindeki izmariti bir tükürük hokkasına atacak zamanı ancak bulabilmişti.

Biraz sonra geri döndü Müsteşar, bu kez yavaş yavaş, bir hasta odasından çıkar gibi.

"Biraz sonra içeri çağrılacaksınız," dedi teğmene. "Burada, kapının yanında bekleyin... Şurada durun, kapının yanında... Şurada. Şurada..."

Savunma bakanı unvanını taşıyan yaşlı general, Camey'in mektubunu elde ettiği için kutladı onu. Yurdun çıkarlarına karşı işlediği suçtan sonra bu mektubu yazdığı ve kendi hayatına son verdiği hâlde Camey'den "iğrenç uşak" diye bahsetti.

Sonra teğmenin yüzbaşı rütbesine yükseltildiğini, adli soruşturmaları beklemek için bir süre başkentte kalması gerektiğini söyledi. Yurdu için savaş sırasında gördüğü fevkalade hizmet, günlük emirde belirtilecekti.

Yeni yüzbaşı tüm bu gözle görünmeyen şeylerle yüreğinin kabardığını duydu: Onur, şeref, gurur ve duvara asılı haritaların sessizliği içinde el sıkışırlarken bakanın eli yaşlılıktan, onunki coşkudan titriyordu. Büyük esnemelerin dilleri gibi duruyordu haritalar. Esneme... Niçin tam bu anda kumandanı düşünmüştü? Evet, kumandana nasıl teşekkür edeceğini düşünüyordu. Hem kim bilir kumandan da terfi edecekti belki.

Müsteşar da aynı şekilde kutladı onu. Ama kendi odasında ve eski silah arkadaşları gibi: Sayın bakanın kapısı yine kapanmıştı.

Tren Oteli'nde sabahı zor etti. Çünkü çok erken saatlerden itibaren yeni bir yer aramaya başlamıştı kendisine.

"On dört numara boşaldı," dedi ihtiyar adam ve eşyayı alması için garsonu çağırdıktan sonra bir günlük oda ücretini almayı reddetti: "Hayır, efendim, hiçbir şekilde... Keşke ben de genç olsaydım da savaşa katılsaydım... Nasıl olur da sizden para alırız."

Uşak da bahşiş almamak için diretti.

"Ben de bu hafta orduya başvuracağım. Umarım sizin yanınıza verirler. O zaman benim bahşişim, sizinle birlikte dövüşmek olacak."

Ve elini uzattı ona, topraktan sökülmüş zavallı bir kök olan elini.

XV

"Selâm versene; hadi, *mish** olma böyle," diye tekrarlıyordu oğluna.

"Fareler dilini yedi de bir günaydın diyecek kadar ufak bir parça bırakmadılar mı ağzında?" dedi Maker Thompson elini uzatıp Pio Adelaido'ya doğru yürüyerek.

"Nasılsınız Mister Thompson?"

"Siz hissedar olmadığınız zamanki gibi azizim... Neler söylüyor bu delikanlı? Boby şimdi sokakta olmalı. Roller değişti burada. Köpekler evde, çocuklar dışarıda. Senin gibi değil Boby, bir sokak çocuğu. Çünkü sen öyle hareket etmiyorsun galiba."

"Şu ana kadar evet, Mister Thompson..."

"Hadi, baban burada kalsın, biz gidip Boby'yi arayalım. Tanışın onunla."

"Rahatsız olmayın Mister Thompson, çünkü zaten çok az kalmak üzere uğramıştık..."

"Bu ev sizindir, azizim Lucero ve bu eve ne doktorlar, ne de doktor ziyareti kabul edilir!"

Ve Pïo Adelaido ile birlikte boş olması dolayısıyla daha büyük görünen salonun ucunda kayboldu Maker Thompson, hemen hemen hiç mobilya yoktu salonda: Bir sofa, bir köşede iki koltuk ve bahçeye bakan kısımda üstünde gazeteler, dergiler, kitaplar, sigara paketleri ve Mayari'nin, dona Flora'nın, Aurelia'nın gümüş çerçeveli portreleri bulunan uzun bir masa. Fidanlıklardaki portrelerdi bunlar, daima bürosunda tutmuş olduğu ve mucize ka-

* İngiliz argosunda, misyoner pozisyonunun porno film sektöründe kullanılan kısaltılmış adı.

bilinden sağlam kalan portreler. Mucize kabilinden çünkü Boby toplarıyla kırılabilir ne varsa kırmıştı, duvarlarda bile mermi izlerini andıran atış izleri vardı.

Sabahın aydınlığı odayı derin bir berrak su parıltısıyla, yalnız uçurumun berraklığını muhafaza edebilen bir parıltıyla yıkıyordu... Güneş yükselir yükselmez gök genişliğinden en ufak odaya kadar her şeyi dolduran Kıyı aydınlığından ne kadar farklıydı bu; her şey, nesneler bile, kendisi bile, parlak her parçacığın ışıklı titreşimine mahkûm olur, hareket edebilmek için kendi yoğunluğunu yenmek zorunda kalırdı Kıyı'da. Burada öyle değildi, burada, deniz düzeyinden yaklaşık olarak iki bin metre yüksekte bulunan şehirde, güneş ufuktan çıkıyor ve hiçbir şeyi doldurmuyordu; parıltısıyla yıkadığı oyuk uzay bir ayna gibi kalıyor, doğrudan doğruya değil de yansımış şekilde gelen bu ışığın içinde her şey bir düş gibi, bir düşün boşluğundaki başka bir düş gibi kalıyordu; hiçbir şey dokunulur değil, hiçbir şey gerçek değil ve her şey varlıksız...

"Boby ile bıraktım onu, dost olsunlar diye," dedi Maker Thompson. "Yalnız sizin oğlunuz elini bile vermedi Boby'ye... Ne haber dona Lino? Oturalım... Bir sandalye çeksenize... Bilmem sigara içiyor musunuz?"

Lucero ve Maker Tompson oturmadan önce sigaralarını yakarlarken, daha doğrusu Maker Thompson parlak altın çakmağıyla konuğunun ağzındaki sigarayı yakmaya hazırlanırken Boby ile Pio Adelaido göründü.

Boby, Lino'yu selamladı ve gelip büyükbabasının kulağına bir şeyler fısıldadı; berikiyse bir toplantıda gizli şeyler söylemenin kötü eğitimin işareti olduğunu belirtmek istermiş gibi duyduğu kadarını tekrarlıyordu.

"Oğlunuzu gezmeye götürmek için sizden izin almamı rica ediyor," dedi sonunda Maker Thompson. Ama bu açıklamanın bir gereği kalmamıştı çünkü torununun kulağına söylediklerini tekrar ederken Lino zaten hepsini duymuş bulunuyordu.

"Tek güçlük burada fazla kalamayacağımdan doğacak," diye itiraz etti Lucero. "Yapacak başka işlerim var."

"Bu yönden kaygınız olmasın. Çocuklar birlikte gezmeye gitsin, döndükleri zaman ben sizinkini otele gönderirim."

"Sizin için rahatsızlık olacak..."

"Yok, canım, katiyen... Şoför tüm gün bomboş oturuyor. Ama Boby, gözeteceksin onu ha!"

"Mendilin var mı?" diye sordu Lucero oğluna. Yanına yaklaşarak bir mendil verdi ona. Birkaç da peso.

"Mutlu çağ!" diye bağırdı Maker Thompson onlar çıkınca. "Onlar için de, bizim için de. Aziz dostum, şu torunum olmasa hayatın hiçbir değeri kalmaz benim için. Neyse şimdi duygusal şeyleri bırakalım da benim sizi buraya çağırmamı gerektiren iş meselesine gelelim."

Yaşlı Maker'ın başında, sarı kızıl saçlarının arasında, birkaç beyaz lüle ateş böceği gibi parlıyordu. Alnının eğimi üstünde parmaklarını kapalı göz kapaklarına gömmek, gözlerini ovuşturmak ve onları burnunun üstünde birleştirmek için sağ elini kaldırdı; baş ve işaret parmaklarını kıskaç gibi açmıştı.

Sonra kararlı şekilde kaldırdı başını. Donuk ve zamanla aşınmış gibi görünen göz bebeklerini konuğunun yanık yüzüne dikti sevgiyle. Artık don Lucero demiyordu ona, Bay Lucero diyordu. Bay Lucero hemen hemen Mister Lucero demekti, oysa don Lucero'da mahalli ve köylülük kokan bir şeyler vardı.

"Stoner'larin ya da Mead'lerin eserini sürdürme tasarınız herkesçe biliniyor Bay Lucero, bu noktada sizin ve kardeşlerinizin hareket tarzınızda beliren ölçü, gerçekten saygıdeğerdir... Üretim kooperatifleri kurmak..."

Lino ihtiyar hakkındaki en derin güvensizliği ve söyleyebileceği her şeyi kendine saklayarak bir kabul jesti yaptı.

"Ne yazık ki Bay Lucero, bir servet, bir tutku düşleri yumağından, iğrenç ve sefil bir yumaktan ibarettir. Saçın içinde bir tarakla ayrılabilen birkaç tel gibidir. Dıştan bakıldığında ayrılmış gibi

görünür o birkaç tel, ama temelde daima kalan saç kısmına bağlıdır; kafanın derisinde kendisini besleyen her şeye, köklerinde bulunan iyi ve kötü her şeye bağlı kalmayı sürdürür. Bay Lucero, Lester Mead'in eserini devam ettirmek için cömert bir atılımla Tropical Platanera'da size ve kardeşlerinize ait hisseleri ayırmak istiyordunuz ama bu görünüşteydi, çünkü bu hisseler bütün öbür hisseleri besleyen şeyle beslenmeye devam etmişti temelde."

Bir hareket yaptı burada. Sonra ekledi:

"Ve onların altında, şu sıralarda, Bay Lucero, ülkenizle komşu ülke arasında çıkmak üzere olan bir ölüm kalım savaşı var; soğuk bir şekilde silahlı çatışmaya girilecek belki de."

"Ama siz anlaşmazlığın bundan doğduğuna mı inanıyorsunuz Mister Maker Thompson? Bu sabah avukatlarımla görüştüm, onlar sınır olaylarının Washington'ın hakemliğiyle barışçı yoldan çözülebileceği kanısında."

"Ben de bundan korkuyorum işte; olayların gidişi sonunda davada partiyi kaybeden taraf ya siz olursanız diye. Kaybeden taraf siz olduğunuz anda biz de Tropical Platanera olarak, Karayipler'de en vahşi ve en korkunç şirket grubu olan Frutamiel Company'nin hükmü altına girmiş olacağız. Bu sınır meselesini tahrikleriyle ortaya çıkaran yine bu Frutamiel Company'dir. Hem de komşu ülkenin toprak bütünlüğünü hiç gözetmeksizin. Onun fikri tamamen başka: Şirketin kaderine tamamıyla hâkim olmak amacıyla Tropical Platanera'ya karşı bir zafer kazanmak, onu yıkmak istiyor."

Lucero'nun yüzünde sözlerinin etkisini okudukça yaşlı muz yetiştiricisinin gözleri eski parlaklığını ve alevini yeniden kazanıyordu. Devam etti sözüne:

"Kuvvetli bir hissedar grubu, en kötü ihtimali önlemek için teşebbüse geçiyor şimdi. Kızım Aurelia aracılığıyla benden de Şikago'ya dönmemi istedi. Hakeme havale edilen davada bu ülkenin önemli bir toprak şeridini kaybetmek tehlikesiyle karşı karşıya kalmaması, bizim de Frutamiel Company'nin egemenliği

altına girmememiz için durumu ustalıkla yönetmem gerekiyor. Tüm mesele bu."

"Öyleyse Şikago'ya döneceksiniz..."

"Duruma bağlı... Duruma bağlı..."

Topladı ve gerdi yüzünün kaslarını, çünkü doğduğu şehirden bahsedildiğini duymak hüzünlü bir yurtsama duygusu veriyordu ona. Bu duyguya karşı da kendini savunmak istiyordu: Yüzü her zaman olduğu gibi olmalı, bir enerji kaynağı gibi kalmalıydı.

"Bay Lucero," diyerek yeniden hücuma geçti. "Sizden acele olarak gelmenizi istemeye cesaret ettim. Çünkü Şirket başkanlığına seçilmem için hissedar olarak sizlerin de oylarınıza ihtiyacımız var; başkan seçilirsem kesin bir şekilde savaşı önlemeye, her şeyden önce savaşı önlemeye, sonra da hakem kararının yurdunuz için elverişli bir şekilde çıkmasına çalışacağım."

Lucero ona elini uzatmak için yerinden kalktı: Bir anda bütün güvensizliği silinmişti, büyük bir coşku içindeydi şimdi.

"Zamanı gelmedikçe zaferden konuşmayın, hele avukatlarınıza bundan henüz bahsetmeyin," dedi kocamış Maker Thompson onun elini avucuna alarak. "Yapacağınız her boşboğazlık oyunumuza uğursuzluk getirebilir, yurdunuza toprak kaybettirebilir, bizi Frutamiel'in egemenliği altına sokabilir..."

"Bugünden itibaren bizim oylarımıza güvenin. Neler oluyormuş da bizim haberimiz yokmuş! Kıyı'ya gider gitmez kardeşlerime anlatayım, her şeyden haberleri olsun onların da."

"Evet, onlara şahsen ve ihtiyatla anlatmanız uygun olacaktır; asıl amacı söylersiniz: Mesele hakem yoluyla çözülecekse sınırlara ilişkin davayı Frutamiel'e karşı kazanmak ve her ne pahasına olursa olsun savaşı önlemek. Avukatlarınıza gelince, eğer sorarlarsa buraya hisse senetlerinizi satın almayı teklif etmek için çağırdığımı söyleyin."

"Onlar da böyle sanıyorlardı zaten..."

"O zaman, mükemmel."

"Şikago'ya ne zaman gidiyorsunuz?"

"Gitmek için sadece bir telefon çağrısı bekliyorum artık; şimdi bende uyandırdığınız güven duygusundan sonra, açık eliniz gibi dürüst bir insan olduğunuz görülüyor, Şirketin şimdiki başkanının amacımız açısından tehlikeli olduğunu da söyleyeyim size. Frutamiel grubuyla yakın ilişkileri var. Bu bakımdan bize kötü bir oyun oynamasından korkulur. Siz de benimle birlikte Şikago'ya gelseydiniz ne şahane olurdu. Ama kim sökebilir ki sizi Kıyı'dan?.."

"Zamanım yok Mister Maker ama kısmet olursa, davayı kazandıktan sonra görmeye geleceğim oraları. Sizinle birlikte karınca yuvası gibi kaynaşan kalabalıklara karışacağım: Bu şehirler, karıncaların kaynaştığı kara bir toprak gibi..."

"Kıyı'dan ne haberler var?"

"Kıyı'da anlatmaya değecek tek şey intihar eden telgraf memurunun hikâyesi. Japon denizaltılarıyla işbirliği yaptığı söyleniyor. Hiç değilse böyle bir dedikodunun yayılması isteniyor. Bir de mektup bırakmış intihar etmeden önce: Bu ihanete sürüklemek için Tropical Platanera'nın kendisini satın aldığını söylüyor. Şirketi suçluyormuş bu mektubunda."

"Onu satın almış biri varsa bu mutlaka Frutamiel Company'dir."

"Ama başka bir devlette o..."

"O her yerdedir... Her şeye kudretleri vardır bu şirketlerin ve akla en az gelen yerlerde iş görürler. Göreceksiniz, sonunda bu işin de Frutamiel'in adamları tarafından yapıldığı ortaya çıkacak."

"En iyisi, siz beni kovmadan kaçayım... Bir ziyarette bulunmaktan çok bir sayfiye günü yaşadım evinizde. Yalnız bana söylemeniz gereken bir şey kaldı: Nasıl vereceğiz oylarımızı?"

"Küçücük bir telefon size bildirecek bunu... Oğlunuz için de sakın kaygılanmayasınız. Boby ile gezmeden döner dönmez benim arabamla şoförüm getirecek onu size... Binlerce teşekkür... Yine görüşelim..."

Maker Thompson'ın bu sabah beklediği öteki konuk bahçede göründü. Beyaz kumdan bir yolda, süs bitkileri, çiçekler, çimen halılar arasında parıl parıl ilerliyordu. Yaklaştıkça daha iyi görünmeye başladı. Şapkasız, uzun boylu, toplu bir adam; elbisesi açık gri, ayakkabıları kahverengi, göğüslüğünün üstüne yatay çizgili mavi bir gömlek giymiş, beyaz kolalı yakası aşırı derecede yüksek, neredeyse kulaklarına varıyor. Ayağındaki nasırdan ötürü tekerlekli paten üstündeymiş gibi yürüyor.

"Acele etmeyin, don Herbert, acele etmeyin!" diye bağırdı şakayla, muhteşem altın çakmağıyla sigarasını yaktıktan sonra onu uzaktan selamlayan Maker Thompson.

"Haberler iyi," dedi konuk içeri girerken. Sadece tabanlarına basmaya çalıştığı ve dengesini bozmamak için büyük kol hareketleri yaptığı için emekler gibi yürüyordu. "Oğlum İsidoro, Çin denizlerindeki uzun yat yolculuğundan dönmüş bulunuyor, sadece o değil, dostları, dostlarının dostları, kısaca söylemek gerekirse Kaliforniya'nın belli başlı tüm hissedarları size oy verecek."

"Fevkalade, don Herbert!.. Otursanıza."

"Sevmiyorum oturmuş olmayı."

Gerçekten de daima ağzında bir şeyler çiğnerken ve daima ayakta görürdünüz onu: Briç oynarken işaret parmağının üstünde salladığı saat zincirinin ahengine dalarak düşünür ya da çenesini boyuna çalıştırmaya yarayan kurumuş sakız tanelerini ufak ufak parçalara bölerdi.

"Frutamiel Company'nin hücumlarına karşı çıkardığımız adam sizsiniz Geo Maker Thompson. Şirketin yönetiminden ayağımızın kaydırılmasına engel olmalıyız. Geçen sefer, başkanlıktan vazgeçmenizle bu fırsatı kaçırmıştık..."

"Yıllar geçti üstünden, don Herbert, hatırlamak zahmetine değmez şimdi..."

"Benim için daha dün gibi. Bunun için de aradan o kadar zaman geçtiği hâlde, kendi kendime niçin vazgeçtiğinizi sorar dururum. Bunun sizin açınızdan birçok nedeni olabileceğini bi-

liyorum. Ama neylersiniz ki acaba başka bir neden daha mı vardı diye düşünmekten de kendimi alamıyorum. Onur duygusu, böyle bir kararı açıklamaya yetmiyor. Belki de bizim için böyle bir duygu olmadığı için böyle düşünüyorum. Aramızda o duyguyu taşıyan biri olunca 'çarmıha gerin' diye bağırıyoruz ve hemen geriyoruz çarmıha..."

"Tek neden, yine de..."

"Bana bunu söylemeyin Maker Thompson. Baş döndürücü müteşebbis yeteneğinizin ödülünü alacaktınız, taçlandıracaktınız onu. Karayiplerin korsanı olmayı bir köşeye bırakmıştınız. Muz yetiştiricisi olmayı tercih etmiştiniz ve doğduğunuz şehrin sokaklarında gazete satıcılarının ağızlarında yeni adınız çınlıyordu o günlerde... Yeşil Papa!.. Onur duygusuyla her şeyi yüzüstü bırakmanıza ne lüzum vardı? Ben o sıralarda Borneo'lu bazı mücevhercilerin, sıcak boynuz ve kesilmiş cam kokan adamların yanında çalışıyordum. Bugünmüş gibi aklımdadır. '*Banana's King*!..' '*Green Pope*!..' '*Banana's King*!..' '*Green Pope*!..'* diye bağırıyorlardı gazete satıcıları. Çok defa uykum gelene kadar bu *Banana's King*!'in hikâyesini okumak için eve, buz gibi yatağıma dönerdim. Kuşkusuz bir şekilde talihin bana bu kelimeyle seslendiğine inanıyordum. Biriktirdiğim ufak parayla ilk hisse senetlerini almıştım. Ama Tropika'nın o efsanevi senyörünün özel hayatına çekileceği haberini okuduğum zaman ne büyük bir umutsuzluk duygusunu tattığımı bilemezsiniz. Lanetledim onu, fotoğrafına tükürdüm ve bu işin nedenini bulmak için boyuna kafa patlattım..."

"Vazgeçmemin asıl nedeni bu ülkeyi ilhak konusundaki planının başarısızlığa uğramasıydı. Başka bir şey yapamazdım. Ama don Herbert, şimdi anısı bile kalmamış bu kadar şeyi nasıl oluyor da hatırlıyorsunuz?"

"Alçakgönüllülüğün temeli unutmaktır değil mi? Nasıl sessizlikle geçiştirebiliriz bu olayı? Atlantik kıyısına ayağınızı basar

---

* Muz Kralı, Yeşil Papa!

basmaz bu vahşi topraklardan emporyumlar, gerçek emporyumlar fışkırmıştı. Nasıl unutulabilir bu?"

Yaşlı Maker Thompson sigarasından yükselen dumana bakıyordu. Alnının üstünde, havada, bir damar çiziyordu duman... Jinger Kind'in, sakat Kind'in zamanla silinmiş tüysüz yüzü geldi aklına... Kukla gibi biriydi Jinger Kind ve aralanan dudaklarında bir yarım gülümseme belirdi, hemen hemen yok gibi bir gülümseme... Kind ile olan tartışmalarını hatırladı. Bir kelime oyunu yapmış "emperyalistler" yerine "emporyalistler" sözünü kullanarak tartışmayı kesmişti.

"Unutun diyorsunuz. Nasıl unutabiliriz Maker Thompson, bu ülkelerin baş belaları yerlilerle mücadelenizde gösterdiğiniz gücü? Meyve yüklemede bizimle rekabet etmeye çalışıyordu onlar. Siz tek başınıza yendiniz onları, İngilizceyi konuşulan dil olarak yerleştirdiniz, kendi paralarını yürürlükten kaldırarak yerine doları koydunuz, milli bayraklarını kullanılmaz ve battal hâle getirdiniz."

Don Herbert Krill, burnunu silmek için cebinden İtalyan bezinden mendilini çıkardı, iri ve sarkık burnunu sıktı onunla ve o kadar kuvvetli bir şekilde sümkürdü ki çiğnemekte olduğu maddenin parçaları dışarı fırladı ağzından. Devam etti konuşmasına:

"Nasıl unutulabilir uyguladığınız o emici mali politika, cüretini alabildiğine, sınırsız, uzattığınız o politika? Hatırlamayan var mı ki bunu? Evet, emici, öylesine emici ki... Ülkenin demiryollarını tek kuruş gider yapmanıza lüzum kalmadan size verdiler. Doksan dokuz yıl süreyle muz servetimizi en hızlı ulaştırma araçlarıyla fidanlıklardan yükleme limanlarına götürme hakkını tanıdılar size. Dünyada eşi görülmemiş bir özel mukavele hükmüyle sağlanan başka bir şey daha var ki bunun yanında demiryollarının bize verilmiş olması hiç kalır: Doksan dokuz yıl kullandıktan sonra hükümet demiryollarını bizden satın alacaktı... Şey fiyatına... Ne fiyatına? Bize hiçbir şey, hatta bir teşekkür fiyatına bile mal olmadı ki. Bunun için de biz demiryollarını verme-

dik onlara, vermeyeceğiz de... Kısaca özetlersek bize armağanda bulunanlara, sonradan aynı armağanı satacaktık bu özel hükme göre... İnanılmaz bir hikâyedir bu."

Herbert Krill söylev vermeye, ağzındakini çiğnemeye, kalın altın zinciri işaret parmağının etrafında sallamaya öyle dalmıştı ki Maker Thompson'ın kendisini keyifsizlikle, can sıkıntısıyla dinlediğini fark edemiyordu.

Fark etse de aldırmazdı zaten. Bu gevezeliği, dostunun anıları içinde yaptığı bu gezintiyi kesmektense bir tekme "tahsil" etmeye hazırdı. Çünkü gözlerinde, hareket erinde, soluğunda, can sıkıntısında, yıllarca önce kendisi Borneo mücevhercilerinin yanında basit bir memur olarak çalışırken onu Şirket başkanlığından vazgeçiren şeyi okumak istiyordu. "*Banana's King*!.." "*Green Pope*!.." "*Banana's King*!.." "*Green Pope*!.."

"İşsizlikten mi bu soru sorma merakı?.. Doğuştan gevezelik mi yoksa?.. Yoksa bunaklığın kazandırdığı bir dikkafalılık mı?"

Hayır. Sadece soğukkanlı bir hesapçı. Piyasada kote edilmiş ve Geo Maker Thompson'ın kişiliği kadar akıcılığı olan bir değere bel bağlamak... Tüm mesele bu. Suçun hisse senetlerinin inip yükseldiği borsada (en iyi hisse senetleri en iğrenç suçların işlendiği savaş hisse senetleridir, intiharlarla ilgili olanlarsa değerini yitirmiş basit paralar gibi düşüp durur, tıpkı şu son telgrafçı olayında görüldüğü gibi), evet, torununa âşık bu büyükbaba, borsada kendi yerini almalı, bu arada başkalarının yerini de vermeliydi. Adı, mavi balinalara yem olan küçük balıkları hatırlatan Herbert Krill, bunu kendi de biliyordu, işte bu yolu izliyordu.

Ama hayır, basit suç olamazdı bu... Korsan ve muz yetiştiricisi, bir eksik... Bir fazla... Aynı şeydi bunlar. Eski soru meraklısının sezdiğine göre daha gizemli, daha derin bir şey (çiğniyorum işte, çiğniyorum ağzımdakini, çeviriyorum işte zincirimi, çeviriyorum, çeviriyorum; dilimin bütün hünerlerini kullanarak şu küçük piyano tuşuna bastırıyorum senin parmaklarını) daha derin bir şey olmalıydı özel hayatına çekilme ve torunuyla gelip her

şeyin uyuyor göründüğü şu sakin evde yaşama kararını verirken bu adamı etkileyen daha derin bir şey olmalıydı.

Ama öfkelenmişti Maker Thompson. Patladı:

"Yük hayvanı angaryamızı sürüklüyoruz hayatta, onu geri çağırmaya mecbur değiliz... Hiçbir şey hatırlamıyorum, hatırlanacak hiçbir şey de görmüyorum. Hatıralarda, toprağı altından, onuru alçaklıktan, büyük olanı sefil olandan ayırabilecek bir süzgeç yoktur; vaktiyle kaçınamadığım şeyi hatırlamaya mecbur tutulmam da hiç hoşuma gitmiyor."

Krill, mavi balinaların yemi, ağzındaki şeyi hızlı hızlı çiğnemeye başladı. Öyle ki salyasını yutmaya bile vakit bulamıyordu. Ağzının hareketi kâfur* gibi soğuk gözlerindeki sükûnetle büyük bir çelişki yaratıyordu.

"Peki, o kaçınamadığınız şey nedir?" diye sordu, sorusunu önemli gibi göstermemek için bir an çiğnemeyi durdurarak.

"Çok şey vardır insanın kaçınamayacağı!" Gevşemişti kocamış Maker Thompson; evet, çok şey vardır insanın kaçınamayacağı diye düşünüyordu ama bunların en kötü gelenleri, hayatı ve kim bilir ölümü berbat edenleri, bir zamanlar kendisi gibi en güçlü anlarında ölümlü kişioğullarının kader tarafından alaya alınmasıyla gelenleridir. Nasıl gitmişti Şikago'da ayak seslerini duyura duyura Şirket binasına. Ve sessizce nasıl kaçmıştı oradan; her şeyden vazgeçtiği o andan sonra doğduğu şehrin sokaklarında nasıl kaybolmak istemişti.

Elleri ceplerinde, daha doğrusu pantolon cepleri çaresiz, hiçbir şeye, hatta körü körüne bağlandığı kaderin düğümlerini çözmeye bile yaramayan elleriyle dolu olarak serseri serseri dolaşmıştı günlerce, gecelerce. Sakalının uzaması umurunda değildi; son sigaralarını içerek, ayakkabılarının ökçelerini eskiterek dolaşıyordu. Artık ne açlık ne uyku. Ne uyku ne susuzluk. Pislik yığınları, yüzler, iğrenç sokaklar. Yürümek, yürümek daima.

* Kâfur ağacından elde edilen, hekimlikte kullanılan, kolaylıkla parçalanan, çok ıtırlı bir madde.

Richard Wotton... "Vuelta del Mico..." Kusursuz suç... Kusursuz suç işlemeyi başardığı için Şikago'ya bir heykelinin dikilmesini hak etmişti. Taklit ettiği korsan Francis Drake'nin İngiltere'de nasıl bir heykeli varsa onun da Şikago'da heykeli olmalıydı. Ama işe bakın ki kusursuz cinayeti işledim diye gururlanırken kader daha çok bir ısırık olan kahkahasıyla kurbanını değiştirmiş, Richard Wotton'un yerine Charles Peifer'i koymuştu... Neden çıldırır insan?.. Ama iş bununla da kalmamıştı... Kaderin alayı devam edecekti... Öldüremediği adam bu kez değişiyor, kızının karnında taşıdığı meyvenin babası oluyordu... Mahpus yengeçler gibi kımıldıyor elleri ceplerinde; uzun adımlarla yürüyor pislik yığınlarının, yıkık evlerin arasından; sönmüş, ıslak, sarkık sigarasının yüküyle ağırlaşmış alt dudağının salyası diyebileceğimiz bir gülüşle ıslanarak, yürüyor... Bir yandan, her şeye gücü yetmek, dağ gibi dolar yığmak, sokaklarda "*Banana's King*", "*Green Pope*" diye zaferinin yankısını işitmek ve sonra mezarlığın kapısına yaklaşmak gücünü görmemek kendinde ve sonra ölüme istediği parayı ödeyip Charles Peifer'i hayata kavuşturamamak!.. Bana diri olarak versin onu, çok para veririm ölüme, para kabul etmezse, bu aptal fiyatı çok artırabilir de, ona gidip Peifer'inkiyle değiştirmek üzere Richard Wotton'un cesedini getirmeyi üstlenebilirim.

Kurulduğu zaman hep aynı havayı çalan bir müzik kutusu gibi Şikago sokaklarında geçirdiği bu hedefsiz serseriliği hatırlıyordu. Kimdi, ama kimdi kendisiyle alay eden? Richard Wotton mu? Hayır. Arkeolog kılığına girip Ray Salcedo adını alan bu adamın Vuelta del Mico'da geçen olaydan hiç haberi yoktu.

Zaten Peifer'in kafatasında bir ezilmeyle sonuçlanan o kazayı öğrense de hiç önemsemeyecekti. Kendi işine öylesine dalmıştı ki onun, Maker'ın, ilhak planlarını başarısızlığa uğratacak raporunu hazırlıyordu. Daha sonra Aürelia'nın gebe kalması bilmecesi.

Ve bütün bunlar bir kerede, tek darbeyle olmuştu. Kimse durduramazdı onu. Asfalta dönmüştü, ayaklarını sürüyerek, yorgunluktan yaşlanmış, bir hamam böceği gibi, küçücük,

gökdelenler arasında, taşıtların tekerlekleri ve Grand Lac'ın, şehrin büyük gürültüsünden ürkmüş kıyılarına dönen dalgaları arasında.

Sert şekilde fırladı hatırasının derinliklerinden. Nice sokaklar bırakmıştı ardında ve daha niceleri vardı önünde, yolunu yitirmiş bir köpek gibi durmak mı, devam etmek mi gerektiğine bir türlü karar veremiyordu. Demir, kömür, ürünler, kürkler, et ve o, kendisi, uzamış sakalıyla...

Kaybolmak ve artık bir daha bulunmamak için tek darbe yetiyor.

Çıktı hatırasından... Bir iç çekişin çevresini dolanarak sordu Herbert Krill'e:

"Ne çiğniyorsunuz böyle, Mister Krill?"

"Fıstık... A, geç kalmışım... Bir randevum vardı kulüpte... Dikkat etmişsinizdir, Frutamiel'e borçlu kalmamak için gazetelerde savaş lehindeki kampanyayı destekliyoruz..."

Giderken hâlâ bir şeyler çiğniyor ve konuşuyordu:

"Dünya artık eski düzeninde değil aziz dostum, gazetelere saban, dikiş makinesi, hidrolik pompaları, biberon, bebek ilanları veriyoruz. Bunların hepsi de insan hayatı için yararlı şeyler. Ayrıca hayatı çekici ve hoş kılan şeyler için de ilanlar veriyoruz: piyano, akordeon, kitara ilanları. Bunlar için hep para ödüyoruz. Ayrıca gazetelerde savaş lehinde propagandamızı destekleyen haber, yorum, karikatür şeklindeki yazı ve resim hâlinde doldurulan sütunların bedelini de üstleniyoruz."

Dışarı çıktı. Bahçede nasırları üstünde patinaj yaparken kendisine selam veren Boby ve Pio Adelaido ile karşılaştı.

"Babam bu adam için serseri Yahudi diyor," diye fısıldadı Boby dostunun kulağına.

Eve girdikleri zaman da şöyle dedi Boby:

"Ne yazık ki bugün öğleden sonra bizimle birlikte Tepe'ye gelemiyorsun. Baba bir savaş yapılacak orada. Bu büyük oyun için tüm halk iki kampa ayrılıyor. Ama benim asıl sevdiğim şey şu

iyice yuvarlak toplar, sımsıkı, şu büyüklükte, bak!" Baş ve işaret parmaklarıyla açık bir daire çizdi... "Çok kuvvetlidir bunlar, attığın zaman, zum zum diye ses çıkarırlar. Eline aldığın zaman da öyle şaşmaz atışlar yaparsın ki ağzın sulanır..."

Gezinti, her köşeyi hızlı hızlı dolanmak şeklinde olmuştu. Boby arkadaşlarıyla tanıştırmak istiyordu, onu. "Bunlar benim dostlarım," diyordu adım başında. Ve onların dostları olması önemli bir şeydi. Kendi dostları oldukları gibi, Adelaido'nun da dostları olmalıydı. O zaman Pio Adelaido onlara Kıyı'nın nasıl bir yer olduğunu anlatırdı. Bir sürü soru sorarlardı ona. Biliyorsa cevap verirdi, bilmiyorsa uygun bir şekilde uydurabilirdi. Yalnız kısa kesmekten kaçınmalıydı anlattıklarını. "Sustun mu öldün demek arkadaşım. Bizim yasalarımıza göre bu böyledir. Küçük çetenin yasasıdır bu. Birisi bilmediği bir konuda kafadan bir şeyler atma yeteneğine sahip değilse sol yumruk çakılır çenesine, uyuşturulur. Yere düşerse öldü sayılır. Diyelim sana Kıyı'da yılan bulunup bulunmadığını sordular; bir sürü yılan olduğunu söyleyeceksin. Uzunluklarını sorduklarındaysa dikkat et, sakın kısa deme! Çünkü yirmi metreden kısaysa yılanların solucan sanılabilir..."

Ama bir türlü bir araya gelemedi dostlar. Hepsi okullarında, kolejlerindeydi. Kapının önünde Mancilla'yı buldular. Bir müshil almıştı ve canı konuşmak istemiyordu. Öğleden sonra farklı olacaktı tabii, savaş için randevulaşmışlardı. Boby, söylediği gibi hiçbir koleje devam etmiyordu çünkü yakında Birleşik Devletler'e gidecekti. Havacı olmak istiyordu. Sivil havacı.

"Babanın kaç tane danası var?" diye sordu Boby.

"Aşağı yukarı üç yüz," dedi Pio Adelaido.

Şaştı buna Boby:

"Ah! Olmadı bu! Uydur dedik ama bize karşı da aynı şeyi yap demedik... Üç yüz kardeşin olmasına imkân var mı?"

"Ha, kardeşlerimi soruyorsun!"

"Tabii ki kardeşlerini. Biz kendi aramızda erkek kardeşlere dana deriz. Anneler inek, babalar öküzdür dilimizde."

"Ama öküzler dana yapamaz ki," diye düzeltti Pio Adelaido. "Asıl uyduran sensin."

"Kıyı'da boğalar olduğu için belki öyle değildir. Ama biz burada babalara öküz diyoruz, danaları doğurtan da onlardır... Kaç erkek kardeşin var?"

"Dört... Kuzenlerim de var, bir sürü... Kardeşlerimin içinde en büyüğü benim. Kuzenlerimin arasında daha büyük olanlar da var, Jean amcamın oğulları..."

Su içtiler. İkisi de üçer bardak. Billur bir tambur gibi ötüyordu karınları.

"Bizimle birlikte Kıyı'ya sen de gelseydin ne kadar güzel olurdu. Bilirsin bambaşkadır Kıyı."

"Korkunç sıcak var orada."

"Evet korkunç ama burası gibi de daracık, soğuk ve hüzünlü değildir!.."

"Senin baban bizim ihtiyardan izin isterse belki de bırakır beni. Çok isterdim oraları tanımak; sonra kuzenlerin ve başka arkadaşlarla bir beyzbol takımı kurardık."

"Savaş oyunu da oynardık..."

"Bu akşam Tepe'deki oyunu da görürsün belki... Bildiğin gibi değil... Müthiş bir oyun... Ama Kıyı'da da bir savaş düzenlemek güzel olurdu."

Ve otomobil otelin önünde durduğu zaman, bağırdı Boby:

"Hayat güzel!"

Pio Adelaido'nun babası holde bir ziyaretçisiyle oturuyordu. Kapıcı söyledi bunu onlara. Ziyaretçi de kim? Tanıdıkları teğmen.

"Bu bir ziyaret," dedi Bay Lucero'yu selamlamak ve dostunun davet işini ayarlamak için içeri giren Boby. "Bu bir ziyaret ama oraya, Kıyı'ya."

"Ne de olsa bir ziyaret," dedi Adelaido iri ot sepetleri ve insanlarla dolu holü geçmek cesaretini bulmak için elini kolunu sallayarak.

Boby, teğmen Pedro Domingo Salomé ile konuşmakta olan don Lino'ya selam vermek için ilerledi. Öğle yemeğinden sonra Pio Adelaido ile beraber dışarı çıkmak için izin isteyecekti.

"Kendisi istiyorsa peki," dedi Lucero.

"Teşekkür ederim," dedi genç adam. "Benim için bunu yaptığınıza teşekkür ederim. Çıkıyoruz."

Boby ayrılmak için izin istedi. Tam bu sırada içeri girerken kasketini çıkarmamış olduğunu fark etti. Bir beyzbol şapkası vardı başında, iri bir kara böcek gibi sipsivri ve uzun siperliğiyle.

"Kalınız, yemeği birlikte yiyelim," diye üsteledi Lino Lucero teğmenin gitmek isteyişi üzerine. "Biz yeni birer viski çekerken Pio Adelaido da odasına çıkacak... Yavrum, sen, anahtarı alıp benim odama git, hani aldığım haplar var ya onları getir bana."

Oğlu yukarı çıkarken ve kendine cesaret vermek için elini kolunu sallarken, şu tıklım tıklım insan dolu hol amma da bitmez tükenmez şeydi ha, Lucero eliyle subayın dizine hafifçe vuruyor ve şöyle diyordu:

"Aman ne güzel oldu! Ne güzel oldu terfi etmeniz! Böyle olur zaten azizim, böyle olur!"

"Bir de, don Lino, istifa etmek istediğimi bilseydiniz..."

"Böyle bir dereceye yükseldiğiniz zaman istifa ha? Hadi yemek salonuna geçelim."

Ayağa kalkan Lucero'yu görünce konuk da ayağa kalktı.

"Şimdi terfi edişinizi iyi bir şarapla kutlayalım!.. Bira mı dediniz? Yo! Böyle önemli durumlarda bira asla! Bugün yüzbaşılığa geçiyorsunuz ya."

"Demin de söylediğim gibi emekliye ayrılmak istiyorum tüm bu sıkıntılardan sonra. Yalnız bunu savaştan kaçmak için yaptığımı sanmayın; emekliye ayrılıp biraz toprak satın alayım, muz yetiştiriciliğiyle uğraşayım diyorum."

"Bunlar mümkün şeyler tabii ama yine de askerliği bırakmayı hiç düşünmeyin. Taktığınız şeritler muz ağacı dikmekten çok

daha iyidir. Tükürsen, tükürüğüne bile para veriyorlar askerlikte. Hem sonra sizin yıldızınız artık parlamak yoluna girmiş bulunuyor."

"Ne yapıyor şu küçük delikanlı?" diye sordu yeni yüzbaşı, holü bir kez daha aşmak zorunda kaldıktan sonra babasının ilacını getiren yumurcağı görünce.

"Boby Thompson'laydık. Onun dostlarını ziyarete gittik. Ama bulamadık onları. Sadece evlerinin önünden geçmiş olduk."

"Sizin bu yaptığınız postacıların gezintilerine benzemiş yavrum. İşte yüzbaşım, çocuk olmak budur. Dostlarının evinin önünden geçmekle yetiniyorlar. Bu çağdaki çocuklar arasında artık dostluk değil de bir çeşit aşk var sanki. Siz de dikkat etmişsinizdir."

"Hayır, söylediğiniz gibi değil baba. Evlerinin önünde epey durduk, bekledik. Boby ıslık çaldı, onlar duysun diye."

Yemekten sonra, Pio Adelaido babasının kardeşlerine, annesine, kuzenlerine, amcalarına aldığı hediyelere göz atmak için yukarı odasına çıktı. Lucero ile yüzbaşı holdeki koltuklara kurulmuş, keyif çatmaktaydılar. Aklını iyice Tepe'deki savaşa takmış bulunan koca kafalı sıska yumurcak, büyük salonu bir kere daha geçmek zorunda kaldı. Yalnız bu sefer bomboştu salon.

Salomé, lütfedilen küçük bir bardak sütlü kakaoyu içmeyi kabul etti. Lucero konyak istedi. Birer sigara yaktılar.

Lucero, sigaranın ucunu konyak bardağına daldırmıştı yakmadan önce. Sonra onu yarı kapalı dişlerinin arasında döndürerek sordu: "Şu Japon denizaltısıyla telgraf memuru olayından kesin bir şey çıktı mı?"

"Zavallı çocuk!"

"Bilmem sizin de haberiniz var mı, ben bir şey duydum bugün: Güya Polo Camey bıraktığı mektupta o baş belası mesajları vermek karşılığında Şirketin yüksek memurlarından birinden büyük paralar aldığını itiraf ediyormuş."

"Monsenyör Para namuslu bir adamdan bir hain çıkarabilir."

"Yine söylendiğine göre ortada Japon denizaltıları falan yokmuş. Polo Camey'e sırf hükümetin prestijini yıkmak için para ödeniyormuş; hani şu anda sınır olayları dolayısıyla güçlükler içindeyiz ya."

"Peki ama telgraf memuru hükümetin prestijini nasıl yıkabilirmiş?"

"Pekâlâ Japonya'nın adamı gibi gösterebilirler onu. Polo Camey tesadüfen mesajlar gönderebilir... Bu mesajları alan hiç kimse de yoktur aslında... Ama sonuçta tüm bunlar neyin delili olur?"

"Peki ya mektup? Adam mektup bırakmış..."

"Evet, mektup; adam mektup bırakmış ama o mektubun yetkili kimselerin eline geçmesi de şans eseri değil mi? Mektup ortaya çıkmasaydı var sen düşün gerisini! Başka şeyler de var yüzbaşım: Camey'in aldığı paraların seri numaraları bu işte Tropicaltanera'nın biraz parmağı olduğunu gösterecek galiba."

Konyağın ve kremalı kakaonun tadı, sigaraların dumanı, öğleden sonra saat ikinin beyaz, göz karartıcı, uykulu ışığı, hemen hemen hiç kımıldamaması ortamın (bardaki bardak şıkırtıları ve bomboş yemek salonundaki sineklerin vızıltıları güçlükle duyuluyordu), tüm bunlar, onlara öyle hoş bir uyuşukluk vermişti ki bir öğle uykusu çekmek yerine başlarını koltukların yanlarına devirerek karşı karşıya ve hiç konuşmadan uyanık kalmayı tercih etmişlerdi.

Üst üste attığı bacaklarının sallantısı gitgide yavaşlayan yüzbaşı, gözleri yarı kapalı, o küçük sokaktaki kantinde tanıdığı kadının çizgilerini düşünüyordu... Hep unutuyordu bu küçük sokağın adını... Şimdi otelden çıkınca oraya gidecekti... Yalnız kantinin o ahmakça konulmuş adı kalmıştı aklında: "*Dichosofui...*"

Dirseklerini koltuğun kenarlarına dayamış olan Lucero ise Rito Perraj'ın kehanetini düşünüyordu; Riro Perraj'a göre insan kitlelerinden meydana gelmiş bir kasırga silip süpürecekti Tropicaltanera'yı... İnsan kitlelerinden yüzlerce, binlerce, mil-

yonlarca el meydana gelecek, kasırganın şiddetiyle bu eller silkinecek, hareketsiz omuzlarından kopacak ve atılacaktı şeye karşı, şeye karşı, karşı, karşı, karşı...

• • •

Pio Adelaido uyumuştu. Maça gitmemişti (Boby otelde olunca), sonra odasından çağırdılar ama cevap vermedi, uyumuştu. Kardeşlerinin oyuncakları (tabancalar, kılıçlar, toplar, hiçbir şey eksik değildi) ve büyüklere alınan hediyeler arasında kıvrılıp yatmıştı. Babası içeri girdiği zaman horluyordu. Lucero, onun başının altına yastık koydu, ayakkabılarını çıkardı, üstünü örttü ve yine dışarı çıktı.

Epey uyudu yumurcak, öğle sonuna kadar. Boby ikinci defa onu aramaya geldi. Odasına kadar çıktı, uyandırdı onu kuvvetli darbelerle. Uyanınca küçük çetenin sokakta, otelin yanında onu beklediğini, tüm arkadaşların kendisiyle tanışmak istediklerini, tepedeki maçta kendi taraflarının kazandığı zaferi anlatmak istediklerini söyledi. Karşı taraf sadece taş yağmuruyla mevzilerinden çıkmış ve bozguna uğramıştı. Kaplumbağa Juarez, aslanlar gibi dövüşmüştü. Atılan bir taş kulağına gelmiş ve kan içinde bırakmıştı onu. Artık duymuyor ve boyuna kan kaybediyordu. Neyse ki taş önden gelmemişti. Yoksa onun savunduğu gözcü kolu çökmüş olurdu. Ah! Görülecek şeydi doğrusu! Yardımcı kuvvet gelene kadar tek başına karşı koymuştu düşmana, zenci Lemus da şaşkınlık verici şeyler yapmıştı... Küçük çetenin kendilerini beklediği sokağa indikleri sırada Pio Adelaido tam "peki sen Boby" diye soracaktı ki Boby ona Yankee olduğu için böyle mahalli rekabetlere katılamadığını açıkladı. Boby, ellerini dürbün gibi gözlerinin önünde tutarak izlemişti savaşı ama yarın dövüşmek sırası ona da gelecekti çünkü yarın öğleden sonra tam dersten çıkıldığı sırada Japonlarla savaşacaklardı.

"Beyzbol oynamayı biliyor mu?" diye sordu Çapaklı.

"Kendisine sor," dedi Boby.

"Öyle ya ben de ne kadar aptalım yahu! Sanki İspanyolca bilmiyormuş gibi... Hiç oynadınız mı?"

"Hayır. Ama Boby öğretecek bana," diye cevap verdi Pio Adelaido.

"Çocuklar," dedi Fluvio, "ben arkadaşın şerefine bir maç yapmamızı teklif ediyorum, mesela yarın Japonlarla savaşacağımıza bunu yapabilirdik."

"İstersen sen gelme!.. Korkuyorsun aslında... Zaten bugün hep titreyip durdun. Bir erkek hâli yoktu üstünde..."

"Asıl kendisi katılamaz savaşa. Kötü bir dayak yemek için o kadar uzaktan gelemez. *Bruto** olarak ikimiz de aynıyız."

"*Bruto.* Ama Brutus önemli bir adamdı."

"Pekâlâ! Dostumuzun şerefine yarın büyük bir karşılaşma düzenlemeyi kabul etmem gerekiyor," dedi Boby.

Ne var ki vakit ilerliyordu... Otele dönme zamanı gelmişti. Acele etmezse geç kalabilirdi Pio Adelaido... Babasıyla birlikte dışarı çıkacaklardı. Akşam saat sekizde. Giyinmek. Çıkmak. Macario Ayuc Gaitan'ın hısımı bir dişçiye gideceklerdi. Adamın adı sokak kapısına çivilenmiş sarı bir plaka üstüne koyu kabartma bronz harflerle yazılmıştı: Doktor Silvano Larios.

Doktor Larios'un evinin eşiğinden adım atar atmaz her şey değişiyor ve ziyaretçiler sanki bir büyüyle, New York'a gitmiş oluyorlardı. Parlak yüzeylerden (duvarlar, tavandan, döşemeden, koltuklardan) hafifçe gönderilmiş dolaylı bir aydınlatma. Tıpkı yere vurduktan sonra daha hafifçe sıçrayan bir tenis topu gibi. Bu ışıkta sanki her şey aynı şekilde yavaş hareket ediyordu. Ziyaretçiler, hizmetçiler, art arda valslar, Hawaii ezgileri çalan müzisyenler.

Bir sürü çocuk aldı Pio Adelaido'nun çevresini. Bahçeye götürmek istiyorlardı onu. *Stearin* kokan yeni bir elbise giymişti Pio Adelaido. Babasının başına sürdüğü briyantinle saçları iyice yapışmıştı kafasına. İlk defa kravat ve saat takmıştı.

---

* Ham.

"Buraya gelir misiniz Bay Lucero?" dedi Doktor Larios. "Sizinle çok nazik bir meseleyi konuşmam gerekiyor."

Lino, doktorun işaret parmağını dudaklarına götürüp susmasını işaret ederek kendisini içeri aldığı çalışma odasının girişindeki sandalyelerden birine oturdu. Ev sahibinin uzattığı sigarayı aldı.

"Burada oturun, Bay Lucero ve şu mektubu okuyun. Ben biraz sonra geliyorum."

Doktorun kendisine uzattığı zarfı açtı. Sonuna kadar okuyunca baştan ayağa taş kesildi, hareketsiz kaldı. Ne yapacağını, ne diyeceğini bilemez hâlde. Bir daha okumayı denedi. Ama çekti gözlerinin önünden. Bir kere okumak yetmişti.

Macario Ayuc Gaitan, Şirket başkanlığı seçimlerinde -kendisi ve kardeşleri kabul ettiklerine dair şeref sözü verdikleri takdirde- oyunu Doktor Larios'un adını açıklayacağı kimseye vermesini istiyor ve bu kişinin Frutamiel Company hissedarlarının başında olup onları desteklediğini ekliyordu.

• • •

Larios, viski-soda bardaklarıyla döndü. Anlamlı ve sessiz bir şekilde kolunu kaldırarak kadeh tokuşturmak istedi. Uzaktan işitilen müzik ve davetlilerin neşeli kahkahaları... Dilini şaklatarak tadına baktığı viskiyi yudumladıktan sonra Lucero'ya Mac'in mektubu hakkında ne düşündüğünü sordu.

"Mac'in mektubu," diye tekrarladı Lino, bir makine gibi.

"Evet, Mac'in."

"Macario'nun."

"Aziz dostum, sözünü ettiğimiz adam mali çevrelerde, borsa çevrelerinde, yalnız Mac Heitan adıyla tanınır."

"Ama..." Macario demeye hazırlanıyordu, sonra bu yeni adın başka birine ait olabileceğini düşündü. "Ama bu Bay Frutamiel Company'nin yurdumuza düşman olduğunu bilmiyor mu? Kendisi buralı, burada doğmuş, burada yetişmiş olduğuna göre."

"Aziz dostum, bu konuşma tarzı eskidi artık!" diye bağırdı Doktor Larios, elinde tuttuğu değersiz ve faydasız bir şeyin yere düşmesine aldırmıyormuş gibi bir jest yaparak. "Modası geçti bu yurt hikâyelerinin."

"Ama eğer Macario için yurt..."

"Dikkat edin. Mac'tir adı. Mac Heitan."

"Pardon, Macario. Adı Macario'dur onun. Macario için yurt kavramının modası geçmiş de olsa sayesinde bir bay olduğu serveti, kendisine bırakan kimsenin öğütlerini unutmasına imkân yoktur... Şeytanın işine bak!"

"O bahsettiğiniz kimse mi? O bu dünyada yaşamış en büyük kaçıktı."

"Doktor Larios, evinizde değil de başka bir yerde olsaydık Lester Mead hakkında böyle konuşmanıza pek imkân vermezdim."

"Özür dilerim. Mac'in, kardeşlerinin ve Cojubul'ün yaptığı gibi sizin de onu aşağıladığınızı sanıyordum."

"Onu aşağılıyorlar mı dediniz?"

"Eh! Evet. Onun ve karısının dengesiz, işleri karıştıran tahrikçi kimseler olduklarını söylüyorlar. Neyse, bu eski bir hikâye. Mac'in, Cojubul'ün ve hepimizin istediği şey şu: Frutamiel Company, artık ihtiyarlamış ve hareket gücünü yitirmiş olan Tropical Platanera'nın hisse senetlerini eline geçirsin ve buraya bizimle çalışmaya gelsin, anlatabiliyor muyum? Frutamiel, zaten Şirketin bir kolu, öte yandan Tropical Platanera'dan daha kuvvetli, anlatabiliyor muyum? Biz burada ağır vergiler altında ezilirken ötede Frutamiel yılda dokuz milyon dolarlık bir vergi muafiyeti elde etmeyi başarmış; bu muafiyet on yıllık süre için geçerli olduğuna göre oturup kolayca hesabını yapabilirsiniz. Bu, hissedarlar arasında paylaşılacak yüz milyon dolar demektir aşağı yukarı, anlatabiliyor muyum? Bir ülkede yapılması gereken şey budur işte!.. Bitirin viskinizi. Burada, Tropical Platanera ile işe iyi başlamıştık: Demiryolları hediye edilmişti bize, doksan dokuz yıl sonra aynı demiryolları bizden satın alınacaktı, aynı şekilde rıhtımlar

verilmişti ama şimdi işler berbat. Bunun için Şirket başkanlığına Frutamiel'in adamlarından birinin getirilmesi, iyi kötü, savaş ya da hakem kurulu sayesinde sınırın bu yanında kalan anlaşmazlık konusu toprak parçasını elde ederek burada bizim elimizde bulunan fidanlıklara Frutamiel'in sahip olması en iyi yol olarak görülüyor. O zaman aynı ayrıcalıklara biz de sahip olacağız... Ne oldu? Yorgun musunuz?"

"Biraz. Kıyı'dan her çıkışında yoruluyor insan."

"Yüksekliktendir."

"Evet. Doğrusunu isterseniz kendimi iyi hissetmiyorum."

"Mektup konusunda neye karar veriyorsunuz? Sizin oyunuza güvenip güvenmeyeceğimizi Mac'e bildirmem için bir karar vermeniz gerekiyor. O zaman ben de kulağınıza bizim adayımızın adını söyleyebilirim."

"Bay Maker Thompson değil mi bu?" diye sordu Lucero. Bu adamın iki ata birden oynayabileceğinden kuşkulanıyor ve sorusunu sorarken kalbi güm güm atıyordu.

"Katiyen... Zavallı Yeşil Papa! O daha şimdiden vahşilere adanmış! Bizim adayımız bileği kuvvetli bir adam."

Rahat bir soluk aldı Lucero, ama bardağını hafifçe ağzına götürürken başını geriye atarak bu sevincini gizledi. Viski kokulu buz parçacığı hafifçe dokundu dudaklarına.

"Önce kabul edeceğiniz konusunda şeref sözü verirseniz hemen söylerim onun adını."

"Hayır doktor."

"Öyleyse bu kez bu konuşmamızın gizli kalacağı konusunda şeref sözü vermeniz gerekiyor."

"Yemin etmiş olayım olmayayım, bundan emin olabilirsiniz doktor. Zaten bu mektupta yazılı şeyleri ve sizin ağzınızdan duyduğum sözleri birine anlatmaya utanırım. Bu ne biçim bir adam ki derlerdi bana bu olanları anlattığım kimseler, bu ne biçim adam ki kendi yurduna ihanet eden, kendi önünde Lester Mead ve Leland Foster çiftini lekeleyen birini cezasız bırakmış."

"Bu susma garantisi konusunda içiniz tamamen rahat olsun Bay Lucero. Ama yurda ihanetten bahsediyorsunuz, yok öyle bir şey. İhanet falan yok ortada... Durun da anlatayım, sözümün sonunu getireyim. İki ülkenin anlaşmazlığa düştüğü sınır toprakları iki yurda da ait değil. Ne bizim bu topraklar ne de komşu ülkenin, Şirkete ait topraklardır bunlar yani bugüne kadar Tropical Platanera'ya ait, davamızı kazanırsak ileride Frutamiel'in olacak. Yoksa aslında ne yurt meselesi, ne de sınır meselesi var. Gördüğünüz gibi kolay cinsinden bir iş değil bu. Bu topraklar, sınır anlaşmazlığını yaratan bu yeryüzü parçası, Şirketin mülkiyeti altındadır ve aslında iki yurt arasında değil, güçlü iki kapitalist grup arasında bir çatışma vardır."

"Öyleyse niçin boyuna savaş sözü ediliyor?"

"O da ayrı hikâye... Silah satışıyla uğraşan birtakım adamlar var, bunu fırsat bilerek işi kızıştırıyorlar. Bulanık suda balık avlıyor, ortalığı karıştırıyorlar... Gazetelere bakıyorsun, her gün her türlü dilden konuşarak aynı şeyi söylüyor gazeteler. Ama ticarettir söz konusu olan, başka şey değil. Yurt için ölmekten, son nefesini bayrağın altında vermekten, kanının son damlasına kadar kutsal toprağı savunmaktan bahsederek işi trajikleştiren ahmaklardır bunlar. Aptallıktır bu... Aptallığın ta kendisi; savaş çıksa da bir şeyi savunmak için değil öldürmek için öldürecekler çünkü kendilerinin olan bir şey yok ortada. Biz kazanalım ya da öbür taraf kazansın savaşı, toprakların sahibi değişmeyecek. Diyelim ki savaşı karşı taraf kazandı, o topraklar Frutamiel'in eliyle bizim olacak; tersini düşünelim, diyelim ki zaferi buranın ordusu kazandı, o zaman aynı topraklar bu kez Tropical Platanera eliyle bize kalacak."

"Çok kötü bir kanıt kullanarak beni inandırmak istiyorsunuz, Doktor Lucero. Bundan çıkacak tek şey fena bir sonuçtan başka bir şey değil."

"Çünkü Bay Lucero, dava değil, iş var burada. Bir kapitalist, kâr, temettü getiren, kendi refahını sağlayacak olan şeylere kar-

şı kayıtsız kalamaz... Bir sigara?... Yankee'lerin bu çağı anlatmak için kullandıkları bir kelime var: *Prosperity. Prosperity*, benim için şu demek: Refah içindeki insanlar yine refah içinde kalsın, geriye kalanlar da ne cehenneme giderlerse gitsin! Modern adamın *prosperity*'den başka yurdu yoktur. Ben göller ülkesinde doğdum ama huzur denen, refah denen ülkenin yurttaşıyım... Yazık ki karıştırıyoruz her şeyi. Oysa iyi tanımlamak gerekir olayları."

"Tanımlanacak bir şey yok doktor. Benim cevabım apaçık: Frutamiel'in planlarının gerçekleşmesine yardım edebilecek hiçbir şeye oy vermeyeceğiz."

"Ama hiç değilse oylamada çekimser kalmanız mümkün değil mi? Boş oy pusulası kullanmanız?"

Cevap vermedi Lucero. Çalışma odasını evin öbür bölümüne bağlayan kapıya doğru yürüdü. Yeterli bir cevaptı sırtı. Larios alıkoymaya çalıştı onu.

"Hayır, doktor, yanlış kapı çaldınız."

Ve iğreniyormuş gibi bir tavırla doktorun yapıştığı kolunu çekerek kurtardı. O sırada kendisini görerek yanına gelmek için yürüyen kadın, karısının yaşlı bir dostu, kurtardı onu.

"Ne zamandan beri buradasınız? Büyük zevk sizinle yeniden karşılaşmak! Gelin de sizi birkaç dostla tanıştırayım. Kocamı daha önceden tanıyorsunuz. Baylar, Kıyı'daki ünlü mirasçılardan birini, yabancıların tuzağına düşürülememiş milyonerlerden birini takdim ediyorum... Artık sizden bahsetmiyoruz. Herhâlde kızıyorsunuzdur buna..."

"İmkânlı kimseler burada nasıl yaşayabiliyor, anlayamıyorum," diye içini çekiyordu bir kadın, bitkin bir sesle. Beyaz tenli, siyahlar giymiş bir kadındı bu. Ağzının hemen kenarında bir çeşit matem *momotombito*'su* hâline gelmek için üstünde ressamca oynayarak daha da koyulaştırdığı bir ben taşıyordu. Yurdunun bir şairi kışkırtıcı bir tavırla şöyle demişti bir zamanlar: "Senin şu yüzündeki ben, şu matem *momotombito*'su..."

* Nikaragua gölündeki küçük volkan.

"Dona Margarita, Doktor Larios'un memleketlisi," dedi tanıştıran kadın. "Bir diplomattan dul kaldı."

"Büyük bir diplomattan," diye içini çekti dona Margarita, işlemeli mendilini güzel Grek heykeli burnundan ve sol yanağındaki benin üstünden geçirerek.

"Anlatsanıza Lucero. Cruz ne yapıyor? Ne zamandan beri görmedim onu!.. Hiç değilse başkente taşınırlar diye düşünüyordum, çünkü biliyorsunuz yoksullar gibi Kıyı'da yaşamaya devam etmek..."

"Yoksullar yaşamayı istemez," diye söze karıştı kocası. Bağa gözlüklü bir adamdı bu, kel kafası iyice kolalı yakasının içine gömülmüştü, geriye kalan ufacık kısımdaysa seyrek saçları bir örümcek ağı gibi gerilmişti kafatasının üstüne. Ama bir bakıma övünüyordu bu durumuyla; örümcek ağından korkan sineklere karşı böyle bir kafası olan kimselerin korunmuş olduğunu söylüyordu.

"Asıl kendisinin sık sık başkente gelmesi lazım," dedi dona Margarita.

Kelimeleri ağzından düşsün diye bırakıyordu sanki uzun kirpikli göz kapaklarının arkasında kararsız, karışık, gülen gözleriyle itekliyor gibiydi kelimeleri.

"İşlerim gerektirdikçe geliyorum ama işte şöyle bir gelip gidiyorum. İyi bir şey değil evinden uzakta olmak."

"Peki, bugün yalnız mı geldiniz? Sizi böyle tek başınıza buralara bırakmasının anlamını soracağım Cruz'e. Sizin gibi milyonlara sahip bir adam için çok tuzak kurulur. Neyse Tanrı'ya şükür, biz buradaki kadınlar hep evliyiz... Ha! Sahi, dona Margarita var, dul... Hem de ne küçücük, ne güzel bir dul!.."

"Hiçbir zaman yalnız gelmem. Bugün de benim büyük oğlan var yanımda."

"Hiç değilse onu yabancı ülkelere yollayabilirsiniz," dedi dul kadın hınzırca. "Orada, gerçek hayatın bulunduğu yerde yaşamak gerekir yoksa burada, bu küçük şehirlerde çürüyüp, ku-

ruyup gitmek değil. Ben de, kocam gibi, bu sefaleti görmemeye alıştırmıştım kendimi artık... Washington'da oturuyorduk. Elçiliğin, badem ağaçlarıyla çevrelenmiş bir evi vardı... Ve rüyada bile görülemeyecek çiçekler!"

"Evet! Ama ben rüyayı gördüm ve uyandım," dedi kel kafa. Hizmetçiler bu sırada davetlileri bekleyen yemeğin girişi olarak soğuk et suyu taslarını dağıtmaya başlamıştı.

"Ben yeniden o uykuya dalma, yeniden yabancı ülkelere gitme umudumu yitirmedim. İnsan kendi yurdunun dışındayken tatlı bir rüya görüyormuş, hoş şeyleri tadıyormuş gibi oluyor."

"Kısaca, gerçek harikalar," dedi kel kafanın karısı önündeki tabağa hiç dokunmadan.

"Niçin içmiyorsunuz et suyunuzu?" diye sordu Lucero.

"Severim et suyunu ama kocamın içmesini tercih ediyorum. O daha düşkün midesine. Oysa bir tas yeter insana. Ben soğuk et suyunu sevmiyorum. Yeni çıktı bu. Sıcak olanı tercih ederim. Hayattır ısı."

"Öyleyse gelin Kıyı'ya birlikte gidelim..."

"Ama orası sıcak değil de sanki cehennem..."

"Cehennem, cennetten daha neşeli bir yer," dedi kel kafa. Dişlerinin arasında ısırdığı zeytinin yeşil parçaları parlıyordu.

"Benim sorumu cevaplandırmadınız Bay Lucero. Genç oğlunuzu öğrenimi için yurt dışına göndermeyi düşünüp düşünmediğinizi sormuştum. Sormuştum çünkü delikanlıyı okullara, enstitülere, üniversitelere devam eden çocuklarla mürebbiye gibi uğraşan bir hanıma teslim etmek konusunda size yardımcı olabilirim."

"İleride olabilir. Şimdilik hayır. Önce bir kendi toprağına kök salsın. Çok genç yaşta dışarı gidenler ne kendi memleketlerinde ne de dış ülkelerde köklenebiliyor. Cansız ve süs olsun diye yaprakları yaldızlanmış bitkilere benziyor. Ben oğlumun birçok zengin çocuğu gibi bir süs bitkisi olmasını istemiyorum. İşte kendisi de geldi. Pio Adelaido Lucero'yu size takdim ederim."

"Aman, bu tıpkı Cruz! İki su damlası bile daha çok benzemez birbirine."

Kel kafa, meşru karısının Pio Adelaido ile Cruz arasında kurduğu benzerlik fikrine en ufak dikkat çabası göstermeden önündeki yemeği bitirmiş ve kahve -uzaktan kahve kokusu geliyordu-, içki, sigara dolaştıran hizmetçilere bakmak için başını çevirmişti.

"Peki, siz, delikanlı, neyiniz var sizin?" dedi Pio Adelaido'nun elini sevgiyle elinin içine alan dona Margarita.

"Babam gitmek istemiyor, oysa ben gitmek istiyorum."

"Kim sana dedi gitmek istemiyorum diye? Birazdan bu iyi dostlardan izin isteyeceğiz. Santiago de los Caballeros'ta kalıyoruz. Bir gün kahvaltıya ya da yemeğe gelirlerse onları yeniden görmekle çok memnun olacağım. Ayın yirmisine kadar burada olacağımızı sanıyorum. Hangi gün sizin için elverişliyse o gün gelin ama mutlaka bekleriz. Yalnız daha önceden haberim olsun ki özel bir şeyler hazırlatabileyim."

"İnanılmaz bir şey, böyle barbar adamların yaşıyor olması!" diye bağırdı dul Bayan, Lucero ve oğlu dışarı çıkınca.

"Zavallı Cruz! Böyle bir adamla evlendi! İspanyol tipine rağmen safkan bir Yerli bu canım. Bizimkiler gibi işlemiyor kafası."

"Bence o nedir, biliyor musunuz? bence şeydir o: görmemişin oğlu..."

"Nereden buldunuz şimdi bu kelimeyi Tanrı aşkına?.."

Dona Margarita gözleriyle (bir de yanağındaki beni hesaba katalım, iki göz artı bir ben, hepsi üç) öbür davetlilerle konuşmak için durmuş olan Lucero'yu süzüyordu.

"Büyük bir sapıklık buluyorum ben sizin Kıyı'ya çakılıp yaşamanızda. Bu kadar açık konuştuğum için özür dilerim ama benim amacım sizin gözlerinizi önünüzdeki imkânlara çevirmek: Sizinki kadar sağlam temel üstüne dayanıldığı zaman neler yapılmaz ki."

Böyle konuşan Ayuc Gaitan'ların hısımlarından biriydi. En tanınmış otomobil markalarından birinin temsilcisi.

"Macario size yazdı mı?.. Dur oğlum, şimdi gideceğiz. Bırak da biraz konuşalım."

"Macario değil, Mac diyeceksiniz. Görüyorsunuz ki adına varıncaya kadar her şeyini düzeltti. O kaba Macario'dan kibar bir Mac çıkardı kendine. Şimdi artık o muz yetiştiricisi, hastalıklı Kıyı sakini değil, Mister Mac oldu, New York'ta River Side'ın sade yurttaşı Mister Mac. İşte Mac benden sizinle görüşmemi rica etti. Artık para kaybetmeye devam etmesin diyor. Sizi ve henüz yetiştirilmesi gereken çocuklarınızı düşünüyor."

"Komşu devletle çıkacak savaş ona terk ettirecektir Kıyı'yı nasıl olsa, böyle gitmez bu," dedi mavi gözlü ve Germen şiveli bir kahve yetiştiricisi.

"Hayır çünkü savaş Atlantik kıyısında, Bay Lucero ise Pasifik kıyısında oturuyor," diye fikrini açıkladı otomobil temsilcisi.

"Şöyle bir ufak yolculuk yapmanız ne kadar iyi olurdu," dedi Alman. "Ama yalnız Birleşik Devletler'e değil bence Almanya'ya da gitmelisiniz. Buralardaki kasırga dinene kadar."

"İlkin Birleşik Devletler'e gidin, Almanya'ya asla. Yankee'ler ile iyi geçinmek gerekir," dedi Ayuc Gaitan'ların hısımı.

"Baba ben gitmek istiyorum," diye söze karıştı Pio Adelaido.

"Fakat," diye cevap verdi Lucero, oğlunun sesini bastırmak için kendisininkini yükselterek "fakat biriyle iyi geçinmek demek, onunla dost olmak demektir ve bu önemli şeydir. Bir hizmetçi, bir korkuluk gibi bu adamlara bağlanmaksa çok daha başka şey."

"Baba hadi gidelim!"

"Bu noktaya kadar dostluk mesele değil. Dünya kurulalı beri eşit güçler içinde yaşayan dostlar hep dost kalmıştır: paraları güçleri birbirine uygunsa. Ama bir fil, bir pirenin nasıl dostu olabilir? Çünkü sadece zarar görüyor ondan. Bu bizim durumumuza çok uyuyor Mister Lucero, biz sanıyoruz ki fil yalnız pire

tarafından kanı emilmek için yaratılmıştır. Çünkü bizim zihniyetimiz pire zihniyeti, evet pire, iyi dinleyin beni, pire zihniyeti."

"Öyleyse fil kendi savaşını kendisi yapsın, bizleri, pireleri rahat bıraksın!.."

"Evet çünkü bu savaş sizin savaşınız, bir pire savaşı olacak."

"Baba hadi gidelim! Ben gitmek istiyorum baba!"

"Evet gidiyoruz. Hoşça kalın baylar!"

Bu sırada dona Margarita yaklaştı:

"Durun, size bir soru soracaktım! Ama mutlaka cevap vereceksiniz bana, söz verin cevap vereceğinize... Mead'lerin durumlarını öğrenmek isteğiyle ölüyorum. Böyle Yankee'lere çok ender rastlanır. Çünkü kendi yurtlarının çocukları için canla başla ve parayla çalışırlar. Parayla dedim çünkü Bay Lucero, para olmasa can ve baş neye yarayabilir ki? Siz dünyanın en erdemli ve en yetenekli adamı olabilirsiniz, bedenimin çizgileriyle ben dünyanın en güzel kadını olabilirim ama ne önemi var bunu kimsecikler bilmezse, ne önemi var bunu propaganda yoluyla kimse öğrenemezse... Propaganda ise para demektir."

"Hadi gidelim baba!"

"Bana kalırsa Mead'ler (söylendiğine göre bir adları da Stoner'miş) her şeyi reklam için yapmıştı. Sizin lehinize bir vasiyetname düzenlemişlerse bunu ün kazanmak amacıyla düzenlemişlerdi. Tabii yakın zamanda ölebilecekleri de hiç akıllarına gelmemişti. Herhâlde şöyle konuşmuşlardı aralarında: 'İlkin bu vasiyetnameyi düzenleyelim, ora gazetelerinde (buradaki gazetelerde değil tabii, birer lahana yaprağından ibaret buranınkiler) çıkan yazılarla ünlendikten sonra yine iptal ederiz.' Tarihe geçmek için yeni bir biçim getirmek isteyen iki kişiydi bunlar. Sizce de böyle değil mi?"

"Hayır, Madam..."

"Benim adım Margarita."

"Hayır, dona Margarita."

"Beni ihtiyarlatıyorsunuz 'dona' diyerek. Yanınıza kalır mı bu. 'Dona'sız söyleyin adımı."

"Hayır, Margarita."

"Hep hayır, hayır, hayır!.. Ama Margarita'dır adım, ben de hep evet, evet, evet," diyerek size misillemede bulunabilirim.

"Ben gitmek istiyorum baba! Hadi gidelim!"

"Anlaşılan bu küçük delikanlıyı uyku bastırmış."

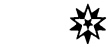
Ve dul kadın yüzüklerle dolu, bileği şıkırdayan bileziklerle dolu elini Pio Adelaido'nun zayıf omzuna koydu.

"Evet, gidiyoruz..."

"Ama bana açıklamada bulunmanız gerektiği için otelinize geleceğim. Adı Santiago de los Caballeros'tu aklımda kaldığına göre. Mead'lerin durumunu anlatmanız için arayacağım sizi. Bu Mead'ler başka bir gezegenin insanları!.."

Üstünde yıldızların altın kalburu uzanan koyu mavi bazalttan yekpare bir parça hâlinde gök kubbe, insani sinekler Tanrı'nın uykusunu bozmasınlar diye gerilmiş o madenî örtü bir uçağın sarsıntısıyla titredi. Hava gemileri başka iklimler için kalkmaya başlamıştı, sabahın pistinden kalkarak yolcularını başka rüyalara doğru götürmek için. Başka rüyalara doğru.

XVI

Emniyet genel müdürü, -yeşil bir zehre batırılmış tek ve koyu bir madalyonda yuvarlak bir yüz, kazınmış bir kafa- Lino Lucero'yu huzuruna kabul etmek için imzaladığı kâğıt yığınını (günlük kurye) bir kenara itti; bugün huzura kabul işleri sabah saat sekizde çanın beşinci ve yedinci vuruşları arasında başlamıştı; sarkacın gidiş gelişi arkasındaki hareketinin kıvranılmasına imkân olmaksızın, ağırlığını zamandan halkalanarak uzayan sonsuzluğa indiren yüksek bir saatin çanıydı bu.

Masanın üstünde, en üstte salıverme buyruklarının bulunduğu kâğıt kümesinden başka altı telefon, bir sürü zil düğmesi, yeşil ve büyük abajurlu bir lamba ve gözleri bağlı (görmeyen gözler, duymayan kalp), bir adalet heykeliyle birlikte anıtsal bir mürekkep hokkası vardı; heykelin elindeki terazinin bir kefesine dokunan emniyet genel müdürü, ziyaretçisi yaklaşınca mürekkep kalemini terazisinin kefelerine vurarak daha önce bozduğu dengeyi yeniden kurmak istedi. Sonra kalemi hokkaya koydu.

Adaletin inen ve çıkan kefeleri, duvarlar ve mavi kadife perdeler arasında yavaş yavaş işleyen saatin çanı ve Lucero'nun eline doğru uzatılan sırmalı, geniş bir kol yeni.

Koltukla arasında sıkışıp oturduğu masadan kalktı, çıkmak için koltuğu çevirmenin güçlüğünü düşünerek telefonların arasından sıyrılırken kemerini bir daha sıktı, uzun süre oturmuş olmanın uyuşukluğunu gidermek istermiş gibi birkaç adım attı, kemerini, tabancasını düzelttikten sonra şarap tortusu renginde-

ki hal. ın üstünde ilerledi ve sofanın ortasında bacakları ayrık şekilde çöktü: Sonra oturması için koltuklardan birini gösterdi ziyaretçisine.

"En kısa süre içinde görüşmek istediğim için böyle erkenden kaldırdım sizi. Ayrıca başkentte olduğunuz için de kendimi kutluyorum; aksi hâlde sizi çağırtmam ve Kıyı'dan gelişin can sıkıntısı içinde görüşmemiz gerekecekti. Oturmaz mısınız? İki dost gibi gevezelik edeceğiz. Bu bakımdan, beni bir memur olarak görmeyin karşınızda, Tropical Platanera şirketinin adamlarının hükümetin yüksek katına sundukları bilgilere göre siz Kıyı'da zihinleri kışkırtma yoluna girmişsiniz. Bunlar yapılmaması gereken şeylerdir. Hele sınır olayları dolayısıyla onlara ihtiyacımız olduğu şu günlerde."

Lino Lucero konuşmak istedi.

"Bana açıklayacağınız hiçbir şey yok, ben bunun için gece gündüz yirmi dört saat masamın önünde duran şu koltukta bile rahatça oturamıyorum. Aşırı konuşmuyorum. Bir kahve içer miydiniz? Getirsinler ikimize de. Gördüğünüz gibi sabahın saat beşinden beri burada çalışıyorum."

Ağır ağır yerinden kalktı, mahmuzları şıkırdadı; cilalı botları koyu yeşil üniformasının pantolonunun paçalarını sıkıyordu; zile bastı.

Kahvaltı tepsisiyle içeri giren odacıya:

"Sütlü kahve!" diye bağırdı. "Görüyorsunuz bendeki kibarlığı ve inceliği! Konuğumu unutarak yalnız kendim için kahvaltı söylemişim, işte bu, aziz dostum Lucero, daima tek başına kahvaltı etme alışkanlığının bir sonucu! Nasıl istersiniz? Koyu mu açık mı olsun? Ben açık yerine koyu olmasını tercih ederim, içine fazla kahve konmalı. Kır kokuyor bu azizim. Ne güzel zamanlardı. Bazen nasıl süt sağıldığını hatırlamak için parmaklarımı kımıldatıyorum."

"Herhalde epey toprağınız vardır?" diye sordu Lucero boş bulunarak.

"Birkaç parça... Hemen hemen hiç sayılır... Şimdi almak isterdim."

"Kıyı'yı düşündünüz mü hiç?"

"Düşünmek? Düşünmek? Ah evet! Çok zaman düşündüm bunu."

"Mülk değerlidir Kıyı'da."

"Peki, aziz dostum Lucero, sizi görevlendireyim bunun için. Şöyle pek pahalı olmayan bir çiftlik..."

"Bulunur. Aramayı bilmek lazım."

"Peki. Sizi görevlendiriyorum bunun için... Hepsi bu kadar değil... Bir fikir başka birini doğuruyor: Ortak olarak da alabilirdik..."

Güzel ve kehribar gibi kara bıyığına bulaştırmamaya dikkat ederek sütlü kahvenin son damlasını da içti.

"Bir şirket kurar ve çiftliği satın alırız. Sizin de böyle düşünmenizi isterdim."

"Fidanlıklarım ve oradaki işlerimle öylesine doluyum ki vaktim olup olmayacağını bilmiyorum..."

"Büyükbabalarımdan biri şöyle derdi: 'Odun kesmenin hayvan beslemeye zararı yoktur.' Bu budalaca sözlerle dağda odun kesilebileceğini ve ovada hayvan semirtilebileceğini anlatmak istiyordu."

Kahvaltı bitince, genel müdür bir kürdanla dişlerini askerî şekilde temizledi: Önce birinci takım, sonra ikinci takım, daha sonra ağır topçular, nihayet geri hizmetteki azılar. Sonra Lucero'ya dönerek:

"İkimiz için de uygun olacak bir şey yaparız," dedi.

Ve hizmet için içeri girmiş olan odacıya buyurdu:

"Sigaram ve çakmağım baştaki masanın üstünde..." Adam çıktı ve bitişik odadan hemen onun istedikleriyle döndü... "Sonra buraya gelinecek, şu kasket güzelce temizlenecek, anlaşıldı mı? Kimse artık buyruklara göre hareket etmiyor burada."

Nihayet yeniden misafirine döndü bir sigara sunmak için:

"Görüyorsunuz, bir kasketi fırçalatmak için dövüşmek gerekiyor!.. İkimiz için güzel bir çiftlik almayı planlardık ve onunla daha çok siz ilgilenirdiniz."

"Söz veremem. Çünkü biz, ben ve kardeşlerim, fidanlıklar dışında başka tarım işlerine de girişiyoruz: "*Sitronel*! Limonlu çay... Muz unu üretimi ama fikir fena değil: Kıyı'daki topraklardan birinde hayvan yetiştirsen, bu artık hayvan olmaktan çıkar, bunu anlatıyor o söz."

"Sizin paranızla benim nüfuzumun birleşmesi ne demektir biliyor musunuz? Hem sonra Şirketin şikâyetlerine gelince kardeşlerinizin aleyhinde söylenen her şeye bir sessizlik süngeri çekmeye çalışacağım. Şehirde mahpus kalmanızı gerektiriyor bu konuşma."

"Tropicaltanera'ya bu ülkenin yasalarına göre kendisini ayarlamasını ihtar etmek lazım. Hepsi bu."

"Söz, dudakları olan dişlerdir, azizim Lucero ama zorunluluk, küçükdil gibi dişlerdir! Konuşmak, salyasını akıtmak kolaydır ama işkembesini doldurmak daha az kolaydır. Tanrı, şu söz denen güzel şeyi hediye ettikten sonra insanı zorunluluktan yoksun bırakmasaydı o havlamayacaktı, konuşacaktı. Esini konuşmaktır onun ama içgüdüsü buna imkân vermez: Bu yüzden de havlar, kendisine sahip olanlar, güçlüler, günlük ekmeğini önüne atsınlar diye havlar."

"Ama bir gün havlamak yerine ısıracaktır."

"Yerine mi? Herhâlde ayrıca demek istiyorsunuz. Diyelim, günün birinde havlamaktan memnun olmayarak ısırdı, mümkündür fakat bu, atasözünün etkisini azaltmaktan başka bir şey olmayacaktır: Havlayan köpek ısırmaz."

"Yani herkes kutsal patronuna boyun eğsin, öyle mi?.."

"Aziz dostum, müstakbel ortağım, en iyisi hiçbir şey görmemiş gibi davranmaktır... Siz sanıyor musunuz ki biz memurlar hiçbir şeyden haberli değiliz? Yapılan tüm çılgınlıkları bilmiyoruz... Uzaklara gitmeden söyleyeyim, can çekişen bir ihtiyar ka-

dının elinden aldığım şu... Buraya gelin, göstereceğim size, daha iyi görmek için yaklaşın: Görüyorsunuz para tomarlarını, burada, bu çekmecede muhafaza ediyorum; Kıyı'da kendini öldüren telgraf memurunun denizaltılara vereceği bilmem ne mesajları için ödenen banknotlar. Yaşlı annesini hayatla ölüm arasında tutan korkunç bir tümörü aldırmak için Kuzey Amerika'ya göndermek uğruna kendini satmıştı bu adam. Sanıyor musunuz ki aziz dostum Lucero, telgraf memurunun ayartılmasından önce bu hayattaki tek oğlun annesini aşk derecesinde bir tutkunlukla sevdiğini öğrenmek için hiçbir şey yapılmadı? Onun ricaları üzerine yaşlı kadın Kıyı'ya inmiş ve kendini Şirketin doktorlarının ellerine teslim etmişti. Annesi şu içler acısı iki şıkla başkente döndüğü zaman talihsiz adamın yapacağı ne kalmıştı: Annesi ya Birleşik Devletler'de ameliyat olacak ya da ölecek."

Bağırarak, bir palanga parçası kadar ağır banknot tomarını havaya kaldırdı:

"Dünya bununla çevriliyor ve ne mutlu size ki bir milyon dolardan fazla bir mirasa kondunuz!"

"Ve bir milyon fikir! Bizler, Lucero'lar, eski ortaklarımız gibi mirası incelemeden sonra kabul şartıyla almış değiliz."

"İyi becerdiler onlar. Bu mister'ın kendilerine gösterdiği İncil'i kapadılar, gelirleriyle yaşadılar. Kehanet denen şey yoksullar için ve sizin gibi dünyayı değiştireceklerine inanan saf, bu lafımı bağışlayın, kimseler içindir. Bereket versin, kasırga sizin için kâhini ve karısını silip götürdü."

"Ama kasırga yüreklerimizde kaldı, Tropicaltanera'yı ve adaletsiz olan her şeyi silip götürecek olan kasırga yüreklerimizde..."

"Şehirde hapsolmanızı istemem ama aziz dostum, susunuz! Hiç değilse bizi savaşın eşiğinde tutan şu sınır meselesi çözülene kadar susmayı deneyin!"

"Ayrı bir durum var burada. Onun için şimdilik susalım. Bu konuda söz veriyorum size. Ama ileride mücadeleden yüz çevireceğiz demek değil bu. Mücadele dedim, sert ve kaba kuvvete

dayanan bir mücadeleden bahsetmiyorum. Lester Mead ile karısının zaferi de bütün güçlerle donatılmış dev Şirkete karşı barışçı bir dayatmayla gerçekleşmişti."

"Tıpkı kuzeydeki küçük kuzenlerimizin ülkesinde olduğu gibi."

"Şunu da belirtmek isterim ki bunu başkentte mahpus kalmak korkusuyla değil iki şirket hakkında beslediğim kanıdan ötürü yapıyorum: Gerçi Tropical Platanera ve Frutamiel'in ikisi de çok kötü ama Frutamiel daha berbat. Sınır anlaşmazlığı basit bir muz anlaşmazlığından ibaret ama biz Tropicaltanera'yı desteklemezsek, anlaşmazlık konusu topraklardaki fidanlıklar Frutamiel'in kontrolünde kalabilir... Ve kafese girmiş oluruz!.."

Lucero vedalaşmak ister gibi bir hareket yapınca öteki onu kolundan tutarak şöyle dedi:

"İyi oldu görüşmemiz, ben kendi yönümden sizinle görüştüğümü, sınır meselesi çözülmediği sürece Şirkete karşı her hareketten kaçınacağınız konusunda bana şeref sözü verdiğinizi söyleyeceğim. Ama ben Frutamiel'in o kadar berbat olduğunu sanmıyorum, Dişçimin fikrine göre o daha da iyiymiş... Herhâlde tanıyorsunuzdur kendisini: Doktor Larios."

"Dün gece onun evindeydim, bir şölen veriyordu."

"Sınırlar konusunda konuşuldu mu?"

"Dolaylı olarak."

Lucero, polis şefinin elini sıktı. Doktor Larios hakkındaki düşüncelerini kendine sakladı.

• • •

"Kare Ovası'nın ne olduğunu öğrenmek için bizimle gelmek istiyorsundur diye geçerken seni de alalım dedik; bizim beyzbol sahamızdır orası," dedi Boby Thompson otelden çıkarken Pio Adelaido'ya. "Bu da okulu astı bizimle gelmek için."

"Sus. Yankee, yüksek sesle konuşma," diye itiraz etti Pio Adelaido'nun kolunda yürüyen Fluvio Lima. Gömleğinin altına

kemeriyle midesinin arasına iki defter ve bir aritmetik kitabı saklamıştı. "İşin kötüsü şu ki şimdi Kare'ye gidersek dayım Reginaldo beni enseleyip niçin şey yaptığımı soracak," dedi Boby'den akıl danışır gibi.

"Bu saatte bürosuna gitmiştir. Merkezî sokaklarda dolaşman daha tehlikeli olur."

"En iyisi, gelin Kare'ye gitmeyelim. Buradan uzak olan bir yerlerde dolaşalım. Kızma, sevgili Boby, diyelim ki dayım evde yok, bürosuna gitmiş ama Sabina var: o daha da kötü."

"En iyisi," dedi Boby, başını kaşımak için şapkasını çıkararak. Ama adımlarını yavaşlatmamıştı. "En iyisi, her şeye rağmen Kare'ye gitmek, Sabina'dan saklanmamak. İstersen oraya gider, onu selamlarız açıkça."

"Tam da buldun!"

"Niçin 'tam da buldun'muş? Gizlenmeye çalışırsan okulu astığını anlar. Ama onun yanına gidip hiçbir şey yokmuş gibi selam verdiğimiz zaman dayından izin aldığını sanır ve bir şey demez."

"Boby'nin hakkı var," diye söze karıştı şimdiye kadar sessizliğiyle bütün meydanı, başkenti arkadaşlarına bırakmış olan Pio Adelaido.

"Elbet bir şeyler yapacağız çocuklar," dedi cesaretini toplayan Lima. "Sabina bizi görürse, koleji astığımdan kuşkulanmaması için hiçbir şey yokmuş gibi yanına yaklaşırız, ama bizi görmezse çok daha iyi tabii."

Şimdi beyaz, mavi, pembe evlerle; kırmızı, sarıçiçek çitleriyle çevrili yeşil düzlüğün genişliği içindeydiler. Evlerin ve çitlerin bulunmadığı yerlerdeyse art arda zincirlenmiş And dağlarıyla birlikte ufuk görünüyordu. Bu mavimtırak dağların rengi biraz mutfaklarda tüten dumanı andırıyordu. Birkaç Zopilot, gözleri yeni çıkmış, dişlerinde kurumuş kan lekeleri bulunan bir beygir kafasını didikliyordu.

Karşılarına çıkan Çapaklı Mancilla beygir kafasını gösterdi onlara:

"Size Fluvio'nun dayısını takdim ederim..."

"Şimdi sabah sabah bu şakalara başlama Çapaklı; üşütüyorsun bizi!.."

"Şaka değil bu, gerçek."

"Sabina!" diye bağırdı Boby.

Yer yarılsa içine girecekti Fluvio. İhtiyar kadın kapının önünde durmuş, elini alnına siper ederek bir işgününün ortasında bu kadar rahatça sahaya gelenleri gözlüyordu,

"Aptal, niçin saklanıyorsun?" diye fısıldadı Boby Fluvio'ya. "Bir bardak su istemek bahanesiyle eve yaklaşacaktım ben."

"Belki de görmemiştir beni; kılık değiştirmek için vaktim var demektir."

"Kendini kendi kılığına mı sokacaksın?" diye bağırdı Boby.

"Öyleyse hepiniz benimle birlikte gelin, onunla konuşun. Kiliselerdeki kutsal heykellerden, ilahilerden bahsetmek lazımdır ona..."

Giriş kapısına dayanmış olan Sabina selamladı onları. Yani yalnız Boby'yi selamladı:

"Nasılsınız?.. Bugün okul yok herhâlde!.. Annenize şikâyet edeceğim sizi, böyle bir sürü serseriyle düşüp kalktığınızı söyleyeceğim..."

"İzin verildi..."

Fluvio, Boby'nin ve Çapaklı'nın ufaktan ufaktan gülmesine rağmen bir çeşit metanetle açıklamada bulunuyordu.

"Niçin izin verildi peki?.. Bu öğretmenler de ne biçim şeyler... Her işin başında hemen izin veriyorlar... Öyleyse onlar kendileri çalışmak istemiyorlar artık... Utanmaları lazım!.."

"İzin verildi, çünkü kutsal..."

"Aziz Patrice," diye tamamladı Boby.

"Patrick... Pat-rickkk diyeceksiniz... Evet, aferin çocuğum."

Hepsi kahkahalarla gülmeye başladı. Pio Adelaido da katılmıştı bu koroya. Yüzü pancardan daha kırmızı olan Boby büyük ayakkabılarını saklamaya çalışıyordu.

"Peki, bu domates renkli nereden geliyor?" diye sordu Sabina. "Nihayet Lucero'nun kim olduğunu öğrenmek istemişti."

"Kıyı'dan geliyor Sabina'cık," dedi Mancilla.

"Hangi kıyıdan?.. Bu kadar soru sorduğum için özür dilerim ama beni ilgilendiriyor bu."

"Güney Kıyısı'ndan," dedi Pio Adelaido.

"Uzak, değil mi?"

"Trenle gidiliyor."

"Bilmem ama ne kadar ilerlersen her şey daha uzak bulunmaya başlıyor. İlgileniyorum çünkü bizim Bayan Venancia Güney Kıyısı'nda intihar eden oğlanın annesidir."

"Ah! Evet, biliyorum," dedi telgrafçının ölümü hakkında Sabina'ya bilgi verebileceğinden emin bir tavırla Pio Adelaido. Böyle bir anda ortada belirişi arkadaşlarını hayran bırakmıştı kendisine.

"Olaylar böyle öğreniliyor," diye söylenerek kuru ve tahta gibi ellerini eteğinin altında şişmiş bakire karnına koydu ihtiyar kadın.

"Adı Polo Camey'di. Küçük, sevimli bir adamdı, evinde çılgın bir sincap gibi hâller takındığı söyleniyordu. Telgraf memuruydu kendisi. Parmağını makineye koyup ne zaman çalışmaya başlasa ağzında da mutlaka sakız bulunurdu ve telgraf cihazının tak, tak, takları ağzının şak, şak, şaklarına karışırdı."

"Peki neden kendini öldürmüş?"

"Pişmanlıktan ötürü olduğunu söylüyor Juan amcam."

"Biraz saygılı olun!.. Tanrı tarafından yargılanmış biri hakkında böyle konuşmak için çok kötü terbiye almış olmak gerekir!"

Bu sözlerden etkilenen Pio Adelaido sustu. Ama Boby elini omuzuna koyarak ona eski gücünü yeniden kazandırdı ve: "Hadi savuşuyoruz," diye buyruk verdi.

"Durun," dedi Sabina: "Artık bu çayırda şimdiki gibi oynamaya vakit bulamayacaksınız, yalnız gitmeden önce bu küçüğe bir

şey sormak istiyordum: "Bayan Venancia'nın oğlunun Japonlara casusluk yaptığı söyleniyor. Bu doğru mu, yalan mı?"

"Japonlara mı?" diye sordu Pio Adelaido, duraklamıştı.

"Evet, öyle sanıyorum ben de. Görünüşe göre sırları satıyordu onlara."

"Ah! Zavallı annesi!.. Çok söylenmişti bu biçim şeyler. İşte bunun için iyi yolda yürümeniz lazım. Kötü yola girenin sonu da kötü oluyor. Hani derler ya: Söyle bana dostunu..."

Fluvio için söylüyordu bunu, çocuklar sahanın ortasına doğru uzaklaşırken... Kapıyı kapamış, daha güvenli olmak için sürmesini takmıştı. Boyuna tekrarlamaktan kendini alamıyordu bu sözü:

"Söyle bana dostunu... Zavallı Bayan Venancia! Zavallı Bayan Venancia! Oysa ne huzur içindeydi!.. Oğlunun kazancı fena sayılmazdı... Kendisi kira vermediği gibi ayrıca biraz kira da alıyordu evinden. Ama her şey o tümörden, o habis tümörden gelmişti. Keşke ölseydi daha iyi olurdu! Öyle ağrılar vardır ki bunların geçmesini istememek gerekir, ölüm ağrılarınız, kendi ölümünüzün ağrıları da bunlardandır. Bırakacaksınız bu ağrıları yürüsün, size acı çektirsin, sizi alıp götürsün. Zaten hastalıklar ne diye çıkıyor, içimizde fazla gelen herkesi alıp götürmek için değil mi? Ya doktorlar? Doktorlar artık eskisi gibi değil... Doktorlar bugün her şeyi Tanrı'nın yardımı olmaksızın iyileştirmek istiyor, tahsilli oldukları ve para kazandıkları için. Hepsi de cimri adamlar... Oysa tahsil başka şeydir, Tanrı başka. Ameliyatlar ilerledi! Yılan zehri, elektrik ışınları, radyum: Bütün bunlar ölümlülerin hayatını lüzumlu olandan fazla uzatmak için şeytanın icat ettiği şeylerdir; insanlar yürümek yerine koşsun, cehenneme ilk onların başları girsin diye uydurulmuş şeyler bunlar... Yalnız bu olayda Bayan Venancia'nın oğlu cezaya uğradı; onun en sevdiği varlığın üstüne düştü yıldırım... Zavallı arkadaşım benim!.. Ah! Nasıl iş bu... Ölmek istemeyen bir ihtiyar düşmesin elime. Ah! Bu en kötü felakettir aileler içinde... Mezarlık hâline geldiğini anla-

dığın zaman ağzını duvara doğru çevirip 'İsa beni koru' diyerek gözlerini kapamaktan başka çare yok."

Çocukluğundan kalma gri-beyaz bir şala bürünerek dışarı çıktı. Çocuklar bağrışıyordu uzakta, çayırda. Ve güneş uykulu bir şekilde ayakları altına düşürmek için öğle öncesinin bulutlarını kovmaya başlıyordu.

"Japonlar," diye mırıldanıyordu kendi kendine ve adımlarını sıklaştırıyordu. "Ama şu Doktor Larios'tan daha Japon biri olabilir miydi? O değil miydi gelip Bayan Venancia'nın dışarıda bakılması gerektiğini ancak orada iyileşebileceğini, her şeyin pespembe olması için sadece bir gidiş dönüşün yeteceğini söyleyen?.. Oğlunun Bayan Venancia'ya bıraktığı banknotları, sahte mi değil mi diye karşılaştırmak bahanesiyle elinden aldılar. Sonra da geri verdiler. Ama sanki tesadüfmüş gibi sonra verdikleri banknotlar birinciler gibi değildi. Çünkü birinciler Yankee'lerin parasıydı... Yerine sonradan buranın parasından verdiler... Miktar aynı, banknotların sayısı aynı ama memleket... Tek geçerli olan Yankee parası yerine buranın parasını verdiler... Ötekini alıp götürdüler. Polis müdürü bizzat gelmişti bu Doktor Larios ile birlikte paraları almak için. Zaten o doktor da değil, dişçinin biri. Plakasında öyle yazıyor. Berber plakası gibi bir şey. Zavallı Bayan Venancia!.. O adamın adını bile anmak istemezdim, paralar için geldiği zaman zavallı kadıncağızın içler acısı durumuna dikkat bile etmediydi! Oğlu ölünce yolculuk da bitti! Ne güzel demişler: Köpek öldü, kuduz bitti! Acaba oğlanın bıraktığı memleket parası tabut, mezar ve kilise ayini için gerekli giderleri karşılayabildi mi? Neyse ki onun için dualar edildi! Babasının söylediğine göre bileklerini kestiği zaman tövbe edecek zamanı olmuş... Bunu duyunca Bayan Venancia biraz teselli olmuştu... Tövbe ettiyse, oğlu göğe yükseldi demekti; taşıdığı tümör dolayısıyla dünyada cehennem hayatı süren kendisi de gökte kavuşurdu ona."

Madam Venancia'nın evine gidiyordu. Hastanın odasında yakmak ve tümörü dolayısıyla çekilmez hâle gelen kötü kokuyu biraz kovmak için bir paket buhur vardı yanan elinde.

• • •

"*Dichosofui*..." Yüzbaşı Salomé'nin aklına her yerde ve her zaman bu hınzır yazı takılıyordu. Yazıyı okuyup "*Dichosofui*" diyor ve bunu birçok kereler tekrarlıyordu içeri girerken. O ilk geçtiği gece kendisine hizmet eden kadını arıyordu hep. Adını bile öğrenememişti. Bir ad yakıştıramadan onu hatırlıyordu. Hayali de gitgide silikleşiyordu bu kadının. İri, esmer, ateşli...

"Bu kuşlar da çok canımı sıkmaya başladı," dedi dükkânın sahibi kadın kalabalık bir müşteri grubu içeri girerken. "İçeri giriyorlar, mobilyayı hırpalıyorlar, sonra da çıkıp gidiyorlar. Hani içeri girdinse, otur. Ya da gittin, gelme artık bir daha. Oturdun bir şeyler içiyorsun, o zaman da rahat dur! Buranın hela olmadığını anlatmak lazım bunlara! Boyuna girip çıkıyorlar, kapıyı şiddetle açıp kapatırken hasara uğrattılar..."

Bu uzun söylevden bıkmış olan yüzbaşı patladı:

"Kapının üstüne 'girip çıkmak hasar yapıyor' diye bir tabela asın, bana da bir çift porsiyon verin."

"Ne dediniz bayım?"

"Ne duydunuzsa onu."

"Servis istiyorsunuz. Ne yemek istersiniz? Turp sever misiniz?.. Sucuğumuz var... Kıkırdak... Ne isterseniz..."

Ve turp getirildikten sonra kadın çocuk İsa'nın kalçaları kadar iri, çıplak kollarını tezgâha dayayarak sordu:

"Burada mı görevlisiniz?"

Salomé evet anlamına da çekilebilecek belirsiz bir jest yaptı. Ve boğazını yakan içkiden sonra keskin turptan da yiyebilecekmiş gibi bir tavırla bardağını dikip boşalttı. Gezici bir işkence gibi boğazından indi içki.

"Doldurun şunu!"

"Yine duble mi olacak?"

"Aynı."

"Ne deli adamsınız! Şu girip çıkan haylazlar için söylediklerimi ciddiye aldınız galiba... Ben onları sizin için değil, şu boyuna girip çıkan, birini arayan ve artık selam bile vermeyen adam için söyledim... Üstelik çok iyi biliyorum kimi aradığını. Oysa kuş uçtu azizim, kuş uçtu..."

"Nereye uçtu peki?"

"Nereye mi? Ne bileyim ben... Uçtu... Gitti buradan..."

"Adam bunu biliyor mu, bilmiyor mu?"

"Elbette ki bilmiyor."

"Ama ne güzel kızdı değil mi?"

"Kibardı da..."

"Pekâlâ! Onun şerefine bir duble daha içeceğim. Getirin. Ayrıca siz de bir şeyler içmek isterseniz, ben ısmarlıyorum."

"Bir *anizet** çok makbule geçecek."

"Neydi adı onun?"

"Kimin?"

"Kızın..."

"Ha! Şu kadıncağız?.. Clara Maria... Gerçek şu ki onu ben defettim buradan çünkü tehlikeliydi. Bu tip kızlardan biri iyi gibi görünüyorsa bir 'fakat' ile beklemek gerekir... Çünkü ne arasan vardır onlarda... Bilseniz ne hikâyeler!.. Bakın anlatayım ilgi duyarsanız... Onun buralı olmadığını kendisini ziyarete gelen memleketlisi bir öğretmenden anlamıştım; herifin her gelişinde, kaltak sanki tesadüfen gibi alevleniyor ve benden saçını başını düzeltmek için izin istiyordu, buna dikkat edince iyice neşem kaçmıştı... Tabii yol verdim kendisine. Bu kadar subayın devam ettiği müessesemde onu tutmak uygun olmayacaktı... Siz erkekler çok aptalsınız, bu kadınlar da ne lanet şeyler!"

"Başkentten gittiğinden emin misiniz?"

---

* Alkol, su, şeker ve yeşil anason esansının karışımıyla elde edilen bir tür likör.

"Kıyı'da olduğu söyleniyor. Öğretmen geçen gün buraya geldi, bir bardak bira içti. Sonra bir daha göremedim. Ben size bir öğüt vereyim mi, bu kadını silin kafanızdan."

"Hayır. Kendisini sadece bir kere gördüm ama çok ilgilendirdi beni..."

"Öyleyse mutlaka içtiğiniz şeyin içine bir şeyler atmıştır... Kapıya güzel sözler yazılı tabelayı astıran da oydu, bana aylığını peşin verdirten de... Müşterilerin bardaklarına tükürmeyi âdet hâline getirmişti. Bir gün böyle yaparken yakalamıştım da sürtük bana şöyle cevap vermişti: 'Böylece sıvı bir öpücük yollamış oluyorum müşterilere...' Belki sizi buraya getirten de odur yüzbaşım... Clara Maria'nın sıvı öpücüğünü taşıyorsunuz kanınızda. Çamur tozdan olur, demişler ama aşkta tersi oluyor. Toz çamurdan çıkıyor aşkta..."

"Ben de Kıyı'ya gidiyorum."

"Ama o Honduras kıyısına gitti."

"Biz de oraya gidiyoruz."

"Bak, bak, bak! İşte yine geldiler... Bu saatte... Ve şimdi ben ısmarlıyorum. Bir duble ister misiniz?"

"Rahatsız olmazsanız iki defa, evet, iki duble... Kızla birlikte olan öğretmenin adı neydi?"

"Kızla?.. Bunu da siz çıkarıyorsunuz! Onunla olup olmadığını bilmiyorum. Belli olan tek şey gelip onu ziyaret etmesiydi... Clara, ben yakında değilsem Moy diyordu ona, ben yaklaştığım zamanlarda ise don Moisés diye hitap ediyordu. Aile adı da Guaspar'dı. Moisés Guaspar. Bir defa gazetelerde resmi çıkmıştı. Güya arşivlerde tarih için çok değerli bilmem ne kâğıtları bulmuşmuş."

"Sıhhatinize!"

"Sıhhatinize yüzbaşım! Yüzbaşı ne?"

"Yüzbaşı Pedro Domingo Salomé."

"Salomé'ler!.. Hangi Salomé'lerden? Salomé adlı bir dostum vardı kurşuna dizdiler..."

"Benim amcamdı o..."

"İyi! Siz de onun gibi –ama yiğitler yiğidi bir adamdı– onun gibi uzaklara gidiyorsunuz. O ne kaybetmişse dostlarını dinlemekten kaybetmişti... Oysa büyük bir cumhurbaşkanı olabilirdi... Hoşuma gidiyor böyle söylemek... Biraz dağınıktır Salomé'ler. Kadınların peşinden gider, atlarının peşinden gider, dostlarının peşinden gider, onların keyiflerine göre hareket eder ve kendi rüyalarının gölgeleri olurlar; görüyorsunuz ki siz de aynı şeyleri yapıyorsunuz mesela imkânsız bir kadına tutuluyorsunuz."

"O kadar değil..."

"İyi bir erkek için, bir yurttaş için, seçkin bir subay için bu kadın imkânsızdan da fazla bir şeydir!"

Meyhaneci kadın sahtelik dolu bu sözleri söylerken kakao ispirtosu rengindeki gözlerini ne düşündüğünü anlamak için Salomé'nin yüzüne dikmişti ve taktığı yüzüklerinde, kolyelerinde, küpelerindeki birkaç taş ayrı ayrı gözler gibi parlamaktaydı. Zavallı ihtiyar ten, bunca mücevher içinde mahvolmanın, yok olmanın arife gününü yaşayan zavallı ten!.. Şu ahmak yüzbaşı parçasının kurşuna dizilmiş amcasını çileden çıkaran o dipdiri et kim bilir ne kadar güzeldi, o kusursuz oval yüzün mat altın teni, o eski zaman testileri gibi boyun, o heykel omuz, göğüslerin o olmuş meyvesi, yakıcı güzelliğiyle o karın, o parlak zambak rengi kalçalar...

Bir dikişte boşalttı *anizet* kadehini kadın; başka müşterilerin hizmetine koşmak için hazırdı şimdi.

"İster misiniz size anlatayım?.. Amcanızı..." (İçini çekti.) "Amcanız büyük tutkumdu benim. Onun için kaçmıştım evimden... Hısımlarımı terk etmiştim... Bir böcek gibi sefalet içinde yaşadım. Erkek kardeşlerimin hıncından da kurtulamıyordum. Yaşadığım o hayat içinde beni diri göreceğine ölü görmenin daha iyi olduğunu söyleyen bir kardeşim ateş etti üstüme. Saçlarımın altında hâlâ taşırım o kurşunun izini... Sadece yaralamıştı beni. Durumumu söylemeye mecburdum... Nihayet intihar etmek istediğimi uydurmak zorunda kaldım... Ama ben nasıl intihar

ederim... Çok zayıf, naif biriydim o sıralarda... Kendimi değil, bir başkasını intihar edecektim... Neyse, uzun sözün kısası, bütün bunlar olup bittikten sonra ve sizin amcanız başka kadınla evlenip onu hanımı yapmak için beni bıraktıktan sonra ben de kendime başka beyler buldum, ama şimdi bunları niçin size anlatıyorum?.. Onu kurşuna dizdiler ama bu benim erkek denen insani şeytanın etinden vazgeçmemden daha iyi olmadı... Oh! Elbette ki tamamıyla vazgeçmiş olmadım erkeklerden. Çünkü kalbin cevap verdiği çağrılar oluyor bazen... Yatağımın başında, Sacre-Coeur'ümün* hemen yanı başında amcanızın resmi vardı. Hâlâ da vardır. Ve söyleyebilirim size, idamından beri bir başkasıyla kendisini aldattığım her zaman bu resim bana kafa tutmuş, kızgın gözlerle bakmış, öbür adam kokuyormuş gibi burnunu buruşturmuştur; hep vücudumun üstünde hissetmişimdir onu... Üstlerinde tanınmış ve sevilmiş insan başları bulunan bu karton parçalarının sahipleri öldükten sonra yaşamadıklarına inananlar zavallı birtakım kimselerdir!.. Onlar yaşıyorlar beyim! İstekleri var, acı çekiyorlar... Dahası var, kim bilir belki inanmayacaksınız, ama portrede kaşlarını çatan öfkeli yüzü görememeye başlayınca ben de erkeklerle yatmaya paydos dedim... Ha!.. ha!.. Bu şeylerden bahsetmek için ihtiyar olmak gerekir!"

Meyhaneci kadının sözleri dilinden salyasına, salyasından dudaklarına kayıyordu; daha önce güzel olan gözlerinden salyalar hâlinde gözyaşları damlıyordu.

"Dükkânınıza niçin *Dichosofui* adını koydunuz? Büyük bir yanlış bu. Kendinizi aldattığınız gibi bizi de aldatmış oluyorsunuz böylece. *Dichososoy* diye yazdırmalıydınız. Geçmiş zaman yerine şimdiki zaman."

"*Dichososoy* mu?.. Hayır, yüzbaşım, kimse mutlu olduğunu sanmaz. Dükkânımın adını *Dichososoy* koysaydım kimse bir yudum içmeye gelmezdi buraya. Biz insanlar için mutluluk daima

---

* Paris'te bir kilise. Fakat burada yazar mecaz yapıyor. Deyim aynı zamanda gizli kalp, kalbin gizli köşesi demek.

geçmişte kalmış bir şeydir, bunun için de hiç bahsedilmez ondan. Alkol, kaybolmuş güzel anların ruhta bıraktığı özlem duygusunu uyarır."

Kalkıp döşemede bir adım atmadan önce birkaç kere geğirdi; gözleri ağırlaşmış, elleri yavaşlamıştı... biber ve tuzdan perukasının altında artık korkudan başka bir şey değildi... Gülme korkusu, ağlama korkusu...

"Clara Maria Suay..." –Yüzbaşı hesabı ödemek için para çantasını çıkarırken mırıldanıyordu.– "Clara bir gün muhafız kıtasının subaylarıyla birlikte kapıdan tabelayı sökmek istemişti, çok sarhoştu, sizin demin söylediğiniz gibi bağırıyordu: 'Bu pis yerin *Dichosofui* adını taşımaya hakkı yok'," diyordu.

Sonra ton değiştirerek:

"Ender olan şey paradır," dedi.

Gözlerini para çekmecesine dikmiş, Salomé'nin uzattığı yüzlük banknottan, bahşiş almaksızın, geriye ne kadar para vermesi gerektiğini hesaplıyordu.

"Ender olan paradır. Bir de müşteriler. Şurada geçirdiğiniz zaman içinde sadece sigara ve kibrit almak için bile bir kedi girmedi içeri... En iyi satılan şey onlar olduğu hâlde. İnsanlar yemekten vazgeçer tütünden vazgeçmez."

"Mutlu oldum Clara Maria Suay!" diye bağırdı Salomé. "Kalsın madam, bu kirli banknot sizin olsun ve bana daha *guaro* getirin, çok pahalı olsun ve unutuşa mahkûm bir aşkın kederini taşısın!"

"Topçu birliğinden değil misiniz siz?.."

"Sadece piyade!"

• • •

İlkokul öğretmeni Moisés Guaspar, bir kitaplık faresi gibi tüm günü kâğıt tomarlarını incelemekle, kopya etmekle ya da kendini ilgilendiren bazı parçaları almakla geçirdikten sonra her zamanki gibi kâğıtlar, gazeteler, kitaplar, defterlerle yüklü

olarak milli arşivden çıkardı. Bu kadar zaman içeri kapanarak -denebilirse- kendi kişisel çalışmalarını yaptığı sırada onun tek kaygısı bu güve, bu örümcek ağı ve parmaklıklar arasından süzülen bir rüya (kışın bir de yağmur süzülürdü oradan) mezarlığından bir an önce kurtulmak için saate bakıp durmak olurdu.

Arşivden çıktıktan sonra öğretmen Guaspar, günün o geç saatinde güçlükle aydınlanabilen bir dükkâna uğrar, hep aynı şekilde üç tatsız ekmek, iki parça taze peynir ve varsa bir mum, bir paket sigara ve bir kutu kibrit alır ve bunları dizlerine kadar uzayan kirli bir ceketin derin ceplerine yerleştirirdi.

Capuchinas Mahallesi'nde bir evin bodrum katında kiracı olarak oturuyordu. Bir kilitle kapanan kapının hemen karşısında merdiven başlıyordu. Hepsi de namuslu işçiler olan ev sakinleri her gün aynı saatte don Moisés'nin basamak basamak merdivenleri çıktığını işitirlerdi. Sonra akşamları, içeri girmek, yemek ve yatmak, gerçek bir saatti bu adam.

Sabahları milli enstitüdeki dersler için aşağı iniyor, öğleden sonraları da arşivdeki araştırma işlerine dönüyordu.

Ne olmuştu? O gün kendisini ekmek, peynir, mum, kibrit ve sigara almaktan, akşamın saat sekizinde evinin merdivenlerinden inmekten alıkoyan neydi?

Öğle sonrasının çılgın aydınlığında, yüzlerce kâğıdın ölü sessizliğinden, arşivden, kendisini kaçırtan, sokakların humması içine atan, bir uyurgezer gibi tüm köşeleri dolaştıran, yıldızların görünmesini, yıldızların göğün karatahtası üstüne yazılmasını bekleten neydi?

Kalbini dinlemek için durdu. Mıknatıs gibi hissediyordu kalbini, çekme gücünü kaybeden ve yeniden bulan bir mıknatıs gibi: Kirli kanı, atar ve toplardamarları boyunca parmaklarının ucundaki en ince dokulara kadar büyük kolaylıkla dağıtıyordu kalbi. Titreme almıştı Moisés Guaspar'ı; gözleri yaşarmıştı; bir düşünceden öbürüne geçerken zevkten boğulmamak için salyasıyla ağzını ıslatıyordu. Bu yüzden de bir kuru, bir ıslak oluyordu ağzı.

Tüylü göğsüyle kaba kumaştan gömleği arasında ıslak ve yağlı bir parşömen...

Kapadı gözlerini... Hayır, imkânsızdı bu... Büyük ve karanlık bir tutku içindeydi... Durmak, onu oraya bırakmak, fotoğrafını almakla yetinmek ve haber vermek, o zaman daha güçlü bir belge olurdu. Geri dönse daha iyi olacaktı belki ama o zaman da verirken ne diyecekti memurlara? Gömleğinin yakasını çözdü sonra yine düğmeledi hemen... Ama bu meseleyi çözecek kimse kendisi değil Larios'tu. Bu büyük keşfini ona gösterecekti. Belge arşiv için, hükümet için olduğundan daha değerliyse eh! O zaman da aldığı yere koyardı yine.

Larios'un muayenehanesine yaklaşınca binanın ışık durumuna ve yükselen seslere bakılırsa bekleme odasında birçok müşterisi var diye düşündü. Yanağına dayamak için hemen bir mendil çıkardı cebinden ve inleyerek, dişinin ağrısından bir gözünü kapayarak ve titriyormuş gibi yaparak girdi içeri. Ama yalnız oturacak zaman bulabilmişti çünkü bu sızlanmaları duyarak kapıyı açan Doktor Larios öbür müşterilerden özür dileyerek çok acı çektiği anlaşılan ve acele müdahale edilmesi gereken bu hastayı içeri soktu.

Sıra bekleyen hastalar sadece bunu kabul etmekle kalmadı, Kuzey Amerika'da yetişmiş bu büyük dişçinin tavrını alkışladı da. Ne incelik! Tavırları! Jesti! Açıklığı! İyimserliği!

Zavallı hastanın iniltisi kısa bir süre içinde dinmişti. Bekleme salonundakilerin her biri içerideki aletlerin en hüzünlüsünü hayal ederek hastanın şimdi bir dişçi sandalyesine değil bir elektrikli sandalyede oturmak üzere olduğunu (çünkü ağrı çok fazlaysa uyuşturulma yoluna gidilirdi) düşündü. Feryatların kesilmesi sanki her birine dağıtılan huzur gibi olmuştu; kâğıt bardak içinde dezenfektan kokulu, ılık bir su gibi her birini sardı bu huzur duygusu.

Larios yalandan feryatlar çıkaran adamın elinden kaptı zarfı. Beriki sanki azı dişinin çekilme anındaymış gibi inlemeye de-

vam ederken o, kâğıdın cinsinden eskimişliğin lekelerine kadar elindeki mercekle çizgi çizgi, nokta nokta inceliyordu. Kucaklamadı onu. Bağrına bastı. Koltuktan kaldırıp öptü!.. ("*Ben Kral...*" Valladolid'deki o çok ünlü belge). Ne büyük keşif! Telefon edildiği duyuldu ve Guaspar, sızıltılarını kesmeksizin, heyecandan solmuş yüzünü ve kederli biberler gibi ufak gözlerini mendille saklayarak çıktı dışarı.

"Sıra kimdeyse," dediği duyuldu o zaman Doktor Larios'un, en güzel gülümsemesiyle ve bir İspanyol kemik gürültüsü hâlinde kalktı yerinden. İngiliz kumaşından elbise giymişti bu adam; mavi çenesi, kuvvetli dişleri ve gaga burnu vardı.

Doktor koltuğa oturttu onu, beyaz önlük geçirdi üstüne ve çalmakta olan telefona cevap vermek için uzaklaştı. Sonra geldi:

"Ne var ne yok don Saturno," dedi koltuğa yaklaşarak ve arkadan ona doğru sarkarak. Sonra muslukları açık bir küvette çok köpük yapan yeşilimsi ve sıvı bir sabunla ellerini yıkadı.

"Bir de, ne var ne yok diyorsunuz... Hiçbir şey yok çünkü bu koltukta elektrik sandalyesinde oturuyormuş gibi duruyorum. Sizler, dişçiler, cellatlarsınız! Hiç utanma yok mu sizde! Bence buraya gelmekle köyümün en talihsiz askeri olmayı istemek arasında hiçbir şey yok. Beni böyle..."

"Ben de sizi burada görmekten ve benim için dünyada İspanya krallarından daha büyük hiçbir şey olmadığını size söyleyebilmekten dolayı memnunum!.."

"Bunu niçin söylüyorsunuz bana?"

"Çünkü size bahsettiğim sınır meselesinde İspanya kralları tamamıyla bize hak veriyor."

"Tabii öyle olacak," diye mırıldandı dalgın şekilde oturduğu koltukta. Rahatsızdı yerinde; lambanın ışıltısına tutulmuş bir kelebeği andıran mavi ışığa ve Larios'un kule adını verdiği küçük makinenin maymun derisi kayışına bakmak için başını kaldırıp duruyordu.

Dişçi, keçe gibi su emen bir kâğıttan yapılmış peçetelerle kurutmak için bileklerini yukarı kaldırdı, kurutma işlemi bittikten sonra kırmızı cilalı ayakkabısının ucuyla kapağını açtığı bir çöp kutusuna attı kâğıtları.

Don Saturnino, sandalyesinde küfrederek ve terleyerek debeleniyordu.

"Azizim, bu rezalete tahammül edeyim diye bana kraldan bahsediyorsanız yanılıyorsunuz... Dişlerim söz konusu olduğu zaman kralın da geçmişini bilmem ne ettiysem lanet olsun bana!"

Guaspar, mendili yanağından hiç ayırmaksızın ve dişini çektirdiği için acı duyuyormuş hâlini hiç bozmadan adımlarını Jocotenango Mahallesi'ne doğru sıklaştırdı. Yolda Clara Maria'ya rastlayacağından emindi. Altın yıldızlarla işlenmiş göğün altında gümüş tas gibi tertemiz şehre, kaldırımlardaki çocuklar, köpekler ve iri birtakım herifler biraz bayağı bir hava veriyordu.

"Clara Maria," diye bağırdı bol yapraklı birkaç ağacın gölgelediği bir sokak köşesinde onun belirdiğini görünce: "Kızım, şimdi artık dönebiliriz. Belgeyi buldum nihayet ve Larios'a götürdüm... Fotoğrafını aldırsak daha iyi olur diye düşünüyordum, o zaman onu yine yerine koyar, sonra da resmen araştırılmasını isteyebilirdik ama doktor aksi fikirde: Ona göre belge o kadar değer taşıyor ki onu kaybolabileceği ya da kaybolmuş gösterilebileceği arşive koymaktansa kendimiz muhafaza etmeliyiz, fırsat çıkınca da Washington'a sunmalıyız."

Bir yarım ay aydınlatıyordu sokağı. Kokularla dolup taşan bir parkın alaca karanlığına daldılar hemen. Havuzlarda şakıyan su. Ve büyük bir *ceiba*, düşmesini önlemek için çimento dökülmüştü. Ve rüzgâr, asırlık bir ağacın yaprakları arasında, belki de arşivlerde olduğu gibi, yerin ve göğün sınırlarını tespit etmek için başka kanıtlar arıyordu.

"Ne hayvanlarız biz insanlar!" diye bağırdı Guaspar, göğün saf gümüşüne karşı, ayın altında külrengi yeşil kubbe gibi duran

büyük ağaca doğru başını kaldırarak. "Hayvanlarız biz! Karıncalar gibi küçük hayvanlarız biz insanlar! Sen ve ben, bu anıtsal *ceiba*'nın yanında neyiz ki? Ne ifade ediyoruz?.. Ama insanın kocaman büyüklüğü de bundan geliyor işte: Bir hiç olmak, ufacık bir şey olmak ve her şeye hâkim olmak için uğraşmak. Şu kafatası içindeki belirsiz kitlenin neler yapabileceğini düşünmek şaşırtıyor insanı!.."

"Baba, belgeden bahset bana."

"Gölgeler, ağaçlar, ağaçlar, heykeller, su, banklar, dinleyebilir bizi. Hele bir Manabigue Burnu'nu aşalım, sana insanların bu ahmaklığından bahsederim. Ahmaklık, çünkü eski bir belge dolayısıyla yarın bize bir kâğıt parçası verecekler, tek kâğıt parçası: Üstünde bir tane bir, birkaç tane de sıfır olan. Belki bir değil de iki, belki üç, belki dört, belki beş... Comayagua'da bir ev hayali kurmuşum hep... Dünyanın en güzel yeridir orası... Balkonları yeşile boyanmış iki katlı pembe bir ev... Ve bir sürü horoz, ikisi siyah, bir kısmı alacalı, bir kısmı sepya renginde."

"Savaş çıkınca bizi öldürmesinler orada?"

"Niçin bu soruyu soruyorsun? Bu ihtiyar askeri seviyordun hani?"

"Hayır bayım. Sordum çünkü bu herkesin sorduğu bir sorudur da."

"Savaş çıkarsa bizi orada yakalamaları daha iyi. Ben 1911'den beri peşindeyim bu belgenin... Epey bir zaman... Ama şimdi Manabigue Burnu'nu mutlulukla dolanacağız... Asıl şunu demek istiyorum sana: Bu kâğıda imza koyan İspanya kralının, baştan ayağa siyahlar giymiş, ballı pasta renkli o tanrısal kralın yeri gökler olsun... Hemen anlamanı isterim ki..." İki yanına bakmak için sesini alçalttı: "Bu gerçek belgeyle, hiçbir mahkeme önünde gerçekliğinden kuşkulanılmayacak bu belgeyle Frutamiel, kendi tarım alanını şimdi Tropical Platanera'nın kontrolünde bulunan alanların ötesine genişletecektir... Bir tane bir

ve bir sürü sıfır... Şu saatte gökyüzünde ne kadar yıldız varsa o kadar sıfır... Yıldızları dolara çevirdiği zaman ne kadar güzel olacaktır Tanrı!.."

• • •

Dona Margarita, geldiğini haber vermeden Santiago de los Caballeros Oteli'nin 17 numaralı odasının zilini çaldı. Yanağında, yerinden kaymış üçüncü bir göz gibi duran ve kendisini daha sevimli gösteren siyah beninden daha siyah ve çekici dul elbisesinin içinde bembeyaz bir ten ve pudra...

Lucero kapıyı açtı: Gömleğinin geniş yenleri, ayağında terlik, pantolonu boyunca düşen askıları... Selam vermekten başka şeye zaman bulamamıştı. Kadının yatağın bir ucuna oturmasına ses çıkarmamak zorunda kaldı. Dona Margarita, dudaklarında sigara, bacak bacak üstünde, konuşmaya başladı: "Sanmayın ki ben buraya Lester Mead ile karısının nasıl olduklarını bana anlatasınız diye gelmiş bulunuyorum. Bu tip hikâyelerle eğlenecek kadar genç değilim. Sizin için çok önemli olan bir belgeyi gösterirsem bana ne kadar vereceğinizi öğrenmek için geldim. Fazla bir şey istemeyeceğim sizden. Sadece dostluğunuzu."

Ve elini uzattı ona, çok tatlı köpük beyazlığında parmakları olan bir el; uzayın belli bir noktasında Lucero'nunkinin içinde uzun bir an mahpus kalan bir el. Sigarasını bitirmesine ve hâkim, derin bakışının hançerini onun ruhuna dikmesine yetecek kadar sürmüştü bu an.

"İşte... O belgenin fotostatik kopyasıdır bu."

Lino, üstündeki gri çerçeve içinde bir yazı ve eski mühürler bulunan kalın kâğıdı aldı.

"Okumanız için size bırakıyorum bunu, daha sonra konuşuruz. Bu öğleden sonra sizi telefonla arayacağım."

Kalktı ve elini yeniden ev sahibine uzattı.

"Küçük oğlunuzu göremiyorum. Nerede?"

"Bu küçük şeytanın sürtmediği yer kalsaydı o zaman sorunuza belki cevap verebilirdim."

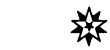
Lucero'ya bakmak ve koridorun loşluğunda manolya ve yasemin kokusuyla uzaklaşırken onun gözleriyle kendisini izlediğinden emin olmak için bir an kapıda durdu dona Margarita.

Lucero birçok defa okuduğu bu belgeden pek bir şey anlayamamıştı. Başucundaki masanın üstüne koydu onu. Düşündü, avukatını mı yoksa ihtiyar Maker Thompson'ın (ki şimdi kendisi Frutamiel Company'ye karşı mücadeleye girişmek için Birleşik Devletler'e gitmişti) danışmak gerektiği takdirde yerine bıraktığı M. Herbert Krill'i mi aramalıydı? Krill'i aramaya karar verdi ama Krill evinde yoktu. Bu sırada kapının zili yeniden çalmıştı. Askılarını düzeltti, gömleğinin kollarını indirdi, düğmeledi ve kapıyı açtı, gelen duldu yine.

"Size söylemeyi unutmuşum," dedi girmeden. "Bu belgeyi okuduktan sonra sahip olduğunuz Tropical Platanera S. A. hisse senetlerini satmak isterseniz alıcıyım. Yeter ki durumlara uygun ve adil fiyat biçin; çünkü şu anda pek büyük değer ifade etmiyor onlar. Ve binlerce teşekkür! Sizi rahatsız ettiğim için özür dilerim. Telefonda arayacağım."

Oğlunun içeri girişini görmek için başını kaldırdı. Krill evine dönmemişti daha. Fotostatik kâğıt, durduğu yerde zararsızca yatıyordu. Evet, bu şekliyle, bilinmez neden, daha da zararsızmış gibi görünüyordu belge. Lucero çekmecenin içine koymak için aldı onu... Küçük haylaz, beyzbolun nasıl oynandığını bir kere daha ona anlatmaya hazırlanıyordu.

XVII

Şirket Başkanı, bir hesap makinesinin sesini andıran tonla (çeneleri de makinenin kolu gibi işleyerek), rahat, derin bir alacakaranlıkta yarım ay şeklinde oturmuş direktör, büyük hissedarların küçük grubu önünde raporunu okumaktaydı. Onlardan biri tarafından işgal edilmiş her koltuktan sigara dumanı ve bir telgraf titreşimi yükseliyordu.

"... kırk dört milyon, yedi yüz on iki bin, beş yüz seksen iki muz dizisi!.."

"Tekrarlıyorum: kırk dört milyon, yedi yüz on iki bin, beş yüz seksen iki muz dizisi!.."

"Ekliyorum: kırk dört milyon, yedi yüz on iki bin, beş yüz muz dizisi, dizi başına beş dolar fiyattan! Ne kâr..."

Sigara dumanlarının, sessizliği deldiği işitiliyordu.

"Yılın net kârı: elli milyon dolar. Beş milyon dolar vergi olarak indirilmiş ve Amerikan federal hazinesine ödenmiştir."

Bir ses. Yakasına karanfil takmış bir hissedarın sesi.

"Peki, küçük cumhuriyetlere ödenen miktar ne kadar?"

"Yaklaşık olarak kırk yedi bin dolar."

"Çok fazla!"

"Tekrarlıyorum: Bu meyveyi topraklarında yetiştirdiğimiz üç ülkeye toptan dört yüz kırk yedi bin dolar vergi ödemiş bulunuyoruz. Bunlardan iki ülkede, ihraç edilen dizi başına ödediğimiz vergi sadece bir santim, diğerinde iki santimdir... Raporun ileri bölümlerinde... Tekrarlıyorum." Bu kelimeleri mekanik ve sağır bir anlaşılmazlık içinde söyledi. "Raporun devamı!.."

İnsanların ve mobilyanın, bir iyot ışığı içinde yüzdüğü bulutsu, soğuk, selüloit bir hava.

A harfiyle gösterilen cumhuriyet.

(Acele acele açılan sayfaların hışırtısı... Sigara dumanından küçük sütunlar, yetkiler gibi ayrılıp birleşiyor...)

"Tekrarlıyorum... A harfiyle gösterilen cumhuriyet, toprakları üstünde açıkça faaliyet göstermemize izin veren bazı ayrıcalıkları bize tanımayı reddediyor ayrıca Atlantik kıyısı üstünde nüfuzumuzu kullanmakta büyük zorluklarla karşılaşıyoruz. Sayın hissedarlara teklif edilen çözüm yolu. Topraklarında fidanlıklarımız bulunan A harfiyle gösterilen cumhuriyetle..." (sayfalar, sayfalar çevriliyor) "... B harfiyle gösterilen cumhuriyet komşudur: Aralarında bir sınır anlaşmazlığı vardır."

İnsanların ve mobilyanın bir iyot ışığı içinde yüzdüğü bulutsu, soğuk, selüloit bir hava; sigara dumanıyla birlikte içe çekilen insanlar ve mobilya.

"Çözüm. Daha şimdiden savaş ortamına girmiş iki cumhuriyet arasında beliren ve yurtseverlik tamtamlarıyla tarafımızdan yeniden canlandırılmış olan bu anlaşmazlıktan faydalanmak. Ajanlarımız ustaca çalışıyor. A harfiyle gösterilen cumhuriyetin aleyhinde önemli derecede rol oynayabilecek bir telgraf metni var elimizde. İhtiyacımız olan ayrıcalıkların bize tanınması yolunda bu mesaj, bu ülkeye uygulayacağımız bir baskı aracı olarak işimize yarayacak. Elimizdeki mesaj gösteriyor ki sözü geçen cumhuriyet, Asyalı bir kuvvetle ilişki kurmuştur. İstediğimiz ayrıcalıklar konusunda anlaşamazsak sınır anlaşmazlığında B harfiyle gösterilen cumhuriyeti desteklemesi için bu mesajı devlet bakanlığına bildirmekle tehdit edeceğiz."

Artık kâğıtların değil kılıçların oynadığı derin sessizlik içinde kül tenli bir ihtiyarın sesi duyuldu. Adam söz aldıktan sonra bu renk hemen hemen mavileşmişti. Alnında mavi cenin damarları uzuyordu.

"Silah satışı konusunda bize bilgi verilmesini istiyorum."

"İki cumhuriyetin," diye konuştu Şirket Başkanı, "silah almak için Kuzey Amerika'ya gelen ajanları avucumuza düştü; bir kısmı Şikago'da, öbürleri New York'ta teşhis edildi ve izleri sürülmeye başlandı."

Telefon çaldı memedeki çocuk hırıltısıyla...

Başkan, zümrüt yeşili dinleyiciyi kaldırıp iri, etli ve kırmızı kulağına götürdü. Bir kadın sesi. Dinlerken, kadını, sarı göz kapaklarının altındaki mor zift gözleriyle görüyordu. İrkildi, daha çok da bir şey yutuyormuş gibi hareket etti, boynunun yutulmaz kırışıkları gibi bir şey.

"Protesto ediyorum baylar, protesto ediyorum..." Bu, maviye çalan kül rengi ihtiyardı, büyük cenin damarlarıyla alnı çatlama tehlikesi içinde olan adam. "Protesto ediyorum, biz burada direktör toplantısındayken telefon konuşması yapılmasını!"

"Direkt hat," diye açıkladı Başkan, sarı göz kapaklarının altındaki mor gözlerini kırpıştırarak... "Silah... silah... silah! İstiyorlar..."

Sonra telefonu ağzına götürdü: "Alo! Alo! New Orleans!.. Alo, alo! New Orleans!.. Kesiyorum. Direktör toplantısındayım."

Ama kapar kapamaz, yine telefon çaldı.

"New York," diye açıkladı Başkan. "Silah!.. Silah!.. silah!.."

Ve kendisini New York'tan arayan ajanla konuşurken sarkan kırışıklıkları ve kırpışan gözleriyle şöyle dedi yavaşça: "Fakat bu iki ülke haritadan silinmek istiyor!.. O kadar silah mı? O kadar?.. İmkânsız bu!.. Hayır hayır!.. Avrupa'ya bile bu kadar silah yollanmadı!.. Ağaçlar mı?.. Ağaçlardan başka hiçbir şey kalmaz mı?.. Şirket için kötü bu, bizim için çok kötü, fidanlıklara ihtiyacımız var!.. Alo!.. Alo!.. Evet, evet, öbürleriyle işi bitirmek için bir fırsat olurdu bu, yani kendi aralarında birbirlerini yesinler, o zaman biz de melezleri göndeririz fidanlıklara... Kesiyorum... kesiyorum... Direktör toplantısındayım!"

Tekrar düştü yerine telefonun dinleyicisi, uzak ve havadan gelen o sesi ezerek... Hissedarlar, eller, kâğıtlar, sigara dumanları

içinde hareket ederken bir insan hayatına son verilmiş gibi bir şeydi bu.

"Susun, susun," diye yeniden söze başladı Başkan, yavaş yavaş azalan gürültünün ortasında. Raporu bitirmek gerekiyor. Fidanlıklarda Mead adıyla tanınan Lester Stoner'ın varisleriyle ilgili kısımlar eksiktir. Aldığımız ilk bilgiler memnun ediciydi... Varislerin hepsi hisseleriyle birlikte kalıyor: Sebastian Cojubul, Macario Ayuc Gaitan, Juan Sostenes Ayuc Gaitan ve Lisandra Ayuc Gaitan, şu anda Kuzey Amerika'ya yerleşmiş bulunmaktadır. Çocukları en iyi kolejlere yazılmış, kendileriyse seyahat acentelerinin avı olmuştur. Öbür varisler: Lino, Juan ve Candido Rosalio Lucero, Birleşik Devletler'e gelmeyi reddetmiştir... Şimdi Mead Lucero ve halefleri şirketinin sosyal amaçları içinde Tropika'da faaliyet göstermektedirler."

Memedeki çocuk hırıltısı gibi yine telefon: "Naa... Naa... Naaa!.."

"Washington," dedi Başkan alçak sesle.

Ve mümkün olan en hızlı şekilde konuşmak üzere aygıtı kulağına götürdü: "Ha!... Hakem mi?.. Sınır meselesi bir hakem kuruluna mı götürülecek?.. Bekleyiniz! Ben burada direktör toplantısındayım."

Umut rengi telefonu açık bıraktı. Aygıtın içinde, işitilmeden uzayda yiten bir sesin uzay uğultusu duyuluyordu. Tıpkı bir şişenin mantarını atmadan önce içindeki suyun kaynaması gibi.

"Sayın hissedarlar, izin verirseniz raporun okunmasını burada keselim. Şimdi Washington'dan bildirildi, iki ülke arasındaki sınır anlaşmazlığı hakem kuruluna götürülecekmiş. Savaş çıksaydı onlar zarar görürdü ama meselenin hakem kuruluna götürülmesi bize zarar verir. Bununla birlikte silah satışı kesilmezse ki kesilmemesine çalışalım, kararın çıkarlarımıza uygun olması konusunda hakem kurulu üyelerine ödeme yapabilmemiz için elimizde yeterli bir marj olacaktır."

Açık telefonun alıcısı madenî duyarlığı içinde titreşimlerini yaymaya devam ediyordu. İki Amerika cumhuriyeti arasındaki diplomatik anlaşmazlığı bildiren kelimelerin karmaşık çırpınışı.

Kül suratlı ve şakakları kalın mavi damarlı ihtiyar, telefondakinin konuşmaya devam ettiğini anlatmak için Başkan'a aygıtı gösteriyordu ama beriki onun bu işaretlerini hesaba almayarak oturumu kapadı. Hissedarlar, en yaşlıları ayaklarını cilalı döşemenin değerli tahtası üstünde sürüyerek, daha az yaşlıları çevik yürüyerek, kimileri modaya uygun flanellere bürünmüş, kimileri koyu elbiseler içinde, bazılarının başlarında ağır gelen fötrlerle salonu terk ederlerken telefondaki ses bazen anlamsız, bazen net şekilde ve sanki soyut sesmiş gibi yitip gidiyordu.

"Konuş konuş, pis hayvan," dedi yalnız kalan Başkan, telefondaki kısılmış sese... "Nihayet seni duymamak zevkini tattım. Ha! ha! ha! ha!.. Gra, gra, gre, gri... Tehdit edici gevezeliğini şimdi kıstın değil mi? Gre, gre, gri, gra, gra, gru... Blöfçü sen de!.. Papağan... papağan... papağan!.."

Gerçekten de yeşil aygıt, kendi kendine konuşan bir papağanı andırıyordu.

Sarı göz kapakları altındaki mor zift gözleri kapıya döndü. Bir gelen vardı. Sekreterden başka kim olabilir ki? Tanrı'yla konuşmak için asasını yukarı tutan bir kralın jestiyle dinleyici aygıtı kaldırdı. Ama kulağına götürmedi, ağzının önüne getirerek tükürür gibi yaptı. Telefonun ağzı kendisinden daha kaç kere hastaların sağlıksız salyalar hâline dönüşmüş dertlerini içine fırlattıkları bir tükürük hokkası izlenimini uyandırmıştı şimdiye kadar! Bu kez karşısındaki, ses titreşimlerine dönüşmüş adsız bir alçaklıktan ibaretti. Elektrik akımının dilinden, meçhul bir sıvının oynamasından başka hiçbir şey duyulmuyordu artık.

Yüzündeki kırışıklık kolyesi şimdi aptallaşmış olan gülüşünün parçasıymış gibi görünüyordu; dikkati, dolaşan ve bir türlü kapıya kadar gelemeyen sekreterin ayak sesleriyle "çıkarsız" dostun sesinin boşlukta kaybolduğu elektrik akımının mırıltısı ara-

sında bölünmüştü; bu "çıkarsız" dost her gün telefon ediyor ve Frutamiel Company üstüne oynamasının kendi durumu için yaratacağı tehlikeyi haber veriyordu. Şimdi hakem meselesini bildirirken de aynı sözleri tekrarlamıştı. Önceden bilinen bir şeydi bu. Kuşkusuz öyleydi ama bunun birden Washington'da toplanan ve kesin karar verecek bir mahkeme şeklinde olacağı da kestirilememişti. Çok güzel. Geriye yalnız Frutamiel'in yıldırım hızıyla işe girişecek hakem kurulu için gereken parayı akıtması kalıyordu. Silah alımı için yaptığı borçlar da Frutamiel'in hakem kurulunu kendi lehine çevirebilmek için yapacağı giderler konusunda nereye kadar gidebileceğini gösteriyordu.

Sekreter gelip bir hizmetçinin iki kafes getirdiğini söyledi. İçeri aldırdı adamı ama yaklaşmasına da izin vermedi.

Bu sıçanlar temiz, diye bağırdı öfkeli sesle hemen hemen kendinden geçerek. "Ben iki tane pis sıçan istemiştim. Koskoca Şikago'da iki tane pis sıçan bulunmamasına imkân var mı?"

Delikleri çıngıraklı bir kovanın suyu gibi bir kadın gülüşü, sahibi Aurelia Maker Thompson'dan önce girdi içeri ve Aurelia gelişini sadece bu gülüşle haber vererek kapının eşiğinden adımını attı.

"Mümkün mü, Aurelia, bütün Şikago'da iki pis sıçanın bulunmaması? Bu kafeslerin içindekiler kuaförden, masörden, daha bilmem nelerden geçmiş değil mi, siz söyleyin? Mücevher gözleri, pembe küçük kulaklarıyla iki beyaz sıçan... Hani kanaryalar da bu kadar değerlidir... Oysa tüyleri cüzamlı, gözleri öfke saçan, kuyruğu ıslak, kulakları kemirilmiş bir çift siyah sıçan istemiştim ben... Ama gerçekten mi bu şehirde tek bir iğrenç sıçan yok, tek?.. Ya da iki... İki tane istemiştim... Bunlar babanıza yapmak istediğim şakaya yaramaz... Ooo! İşte o da burada!.. Ne büyük zevk!.. Aurelia! Birlikte geleceğinizi söylememiştiniz bana!.."

"Bırakmadınız ki konuşayım..."

"Bu küçük hayvanlar da ne?" diye sordu kocamış Maker Thompson, el sıkma ve Şirket Başkanı ile kucaklaşma işlemi bit-

tikten sonra. Bu muz prensinin masasının üstünde sıçan kafesi hâline getirilmiş yaldızlı iki kuş kafesini görünce şaşırmıştı.

"Bir bahse girmek istiyordum: Peynirden bir sınır çizgisiyle ayırmayı düşündüğüm bu iki kafesin ne olduğunu bakalım bilecek miydiniz, bilmeyecek miydiniz? Tabii bu sıçanlarla değil... Bunun için de iğrenç, kederli, pis, bizim yaldızlı kafeslerimize tıkılmış ve bir peynir parçası için dövüşen halkların en iyi sembolü olabilecek iki hayvancık ısmarlamıştım."

Kocamış Maker Thompson, elini eski görkemini yitirmiş geniş alnından geçirdikten sonra içten içten gülmeye başladı! Sonra kahverengi gözlerinde beliren bir ışıltıyla cevap verdi: "Güzel! Öyleyse ben sorayım bilmeceyi. Neyi temsil ediyor bu iki hayvancık?.. Aralarına peynirden bir sınır çekmeyi düşündüğünüz bu hayvancıkların kafeslerine yaklaşalım... Görün onları nasıl kımıldıyorlar, nasıl birer koku alma organı hâline geliyorlar, peynir parçasını yakalamak isteğiyle yüzlerini kafes telleri arasına sokarak, vücutlarını titreterek nasıl inliyorlar? Düşünün bakalım, neleri temsil ediyor bunlar? Bulamazsanız yenildiğinizi itiraf edin, o zaman bu geceki tüm içki ve yemek paraları sizden olacak... Aslında buldunuz ama söylemek istemiyorsunuz: Anlaşmazlık konusu toprak parçasının egemenliği için savaş hâlindeki iki şirketi temsil ediyor bunlar."

"Son haberi biliyor musunuz? Savaş olmayacak. Anlaşmazlık bir hakem kuruluna götürülecek."

"Tropical Platanera'nın durumu nasıl? Ben birkaç hisse senedim olduğu için geldim, bunların çoğu da Aurelia'nın ama topraklar konusunda size danışmak istiyordum."

"Aurelia bana danıştı, ben de ona hisse senetlerini satmasını, yerine Frutamiel'in hisse senetlerini almasını öğütledim gizlice. Birçok hissedar böyle yaptı. Tabii, Frutamiel'in daha güçlü olması için değil ama sınır meselesi ona bütün zafer imkânlarını sağladığı için bu yola gidiliyor. Daha dinamik bir kuruluş o, ayrıca daha da fazla para dağıtıyor. Sonra suçlamalar ve Lester Stoner'ın

acayip vasiyetnamesi dolayısıyla Tropical Platanera prestij kaybetti. Bereket versin varisleri kendimize çekmeyi başardık. Yalnız Lucero'lar kaldı: Lina, Juan ve öteki... Ama başka zaman bunları konuşmaya bol bol zamanımız olacak. Bugün Yeşil Papa'nın kendini belli etmeden gelişini kutlayacağız."

"Şikago'da beni bu adla çağırmaları hoşuma gidiyor. En cüretli işlere girişecek kadar genç buluyorum kendimi. Mesela, Frutamiel'in karşısına dikilmek için Platanera'yı elime geçirmeye yetecek bütün hisse senetlerini satın almak istiyorum."

"Bir çılgınlık olur bu."

"Evet evet, bunun kocamış korsanın bir çılgınlığı olacağını biliyorum. Ama doğduğu ülkeye dönen ihtiyar bir adamın kendini genç hissetmek için çılgın düşler kurmaktan başka ne yapmasını istiyorsunuz?"

İki ihtiyarın ortasında, ikisinin de koluna girmiş olan Aurelia yürüyüşü başlattı. Nouvelle Orleans gemicilerinin şarkılarından birini mırıldanıyordu. Yaldızlı kafesler, inleyen ve tüm güçleriyle peynire yaklaşmaya çabalayan farelerle birlikte odada, masanın üstünde kalmıştı. Telefon hareketsiz kıldı onları. Sonu gelmeyen kelimeler?.. O garip gürültü?.. Na... Na... Naaa!.. Telefon aralıklarla çalıyor, ve o durur durmaz aç kemirgenler yeniden harekete geçiyordu. Na!.. Na!.. Naaa! Sessizlik. Bir şey kımıldamıyor. Yeşil telefon çalarken ortada sadece sıçanların gözleri, dört parlak taş kalıyordu canlı olarak. Kafeslerden biri kaydı, kafesle birlikte içinde depreşen ve öbüründen daha büyük olan sıçan da; telefon düştü ve telefondan o ses, hep o aynı ses, hep o aynı ses, adsız habercinin uzayda kaybolan sesi; yalnız sıçanların işittiği, dinleyicinin hemen yanına düşüp kalan ve karşı taraftan konuşan kimseye cevap vermeden, soluk almadan dinleyen birinin aygıta iyice yapışmış kulağı izlenimini veren en büyük farenin işittiği o ses.

"... Cevap vermek lütfunda bulunmamanız o kadar önemli değil. Beni dinlemeniz yeter. İyice işitiyorum solumanızı. Sanki

benim üstümde soluyorsunuz. Kulağınızın dinleyiciye sürtündüğünü işitiyorum, siz benim şu sözlerimi işittiğiniz sırada: BEN, KRAL..."

(Burada artık yalnız arkası gelmeyen kelimeler işitilmeye başlıyordu. Öbür sıçan masanın üstünde kalmıştı ve peynire yaklaşmıştı...)

"... Kurulumuzca görülen bu... Sözü edilen coğrafya haritalarıyla da karşılaştırılıp... Bin altı yüz kırk altı yılının mayıs ayının dokuzuncu günü Valladolid şehrinde düzenlenmiş bu senet... İşitiyor musunuz, krallık senedinde aynı krallığın uzantısı üzerindeki yer ve bölümleri içine almayan topraklar üzerinde, kesin tespitler yapılmadan nasıl sınır çizildiğini? 'Herkese buyururuz ki senedimizin metnine aykırı olarak kimse oraya gitmeyecek, oradan geçmeyecek, gidilmesini ya da geçilmesini kabul etmeyecektir...' Ama kim geliyor, kim geçiyor bugün? Tam yetkili temsilciler, adalete uygun bir şekilde geliyorlar, ellerinde en sağlam senetlerle geliyorlar, birinciler ve onların arkasındakiler, ikinciler ve onların arkasındakiler ama hiçbiri Valladolid senedi gibi değil."

Güzel... Ama cevap verin, cevap versenize! Soluğunuz işitiliyor buradan, yoksa canınız konuşmak istemiyor mu? Adsız bir ses size bilgiler veriyor. Bu bilgilerle ülkemizin en yetkili temsilcileri sınır meselesinde kendi haklarını savunmak için hakem kurulunun huzuruna çıktı. Karar bugünlerde açıklanacak. Dikkat! İşte kırmızı ceketli bir adam! Beyaz eldivenli ellerinde Britanya Deniz Kuvvetleri'nin mührünü taşıyan bir parşömen tomarı tutuyor. Tomarı açarsa güvercinler köpüklü dalgadan havalanacak ve hakemlerin gözlerinin altında zamanın aşındırdığı çizgilerin katı geometrisi titreyecek. Daha uzakta, yüksek dereceli bir papaz, cüppesi ve eldivenleri mor, göğsüne astığı ateşten bir haçın üstündeki ametist başının parıltısı içinde kalan ruhani bir plan gösteriyor. Buhur ve çuhaçiçeği kokuları, Yerlilerden çalınmış toprakların pis tapularıyla beraber girdi mahkeme salonuna...

Ki. veriyordu bu haberleri? İçinde zavallı bir sıçanın deprenip durduğu bir kafesin yanına düşmüş, bu yeşil, bu umut renkli telefon aracılığıyla kim veriyordu bu haberleri?

Soğuk ve iri kulağıyla, beyaz saçlı kemirgen soluğuyla Şirket Başkanı'nın kendisini dinlediğini sanarak, gerçekteyse sadece yaldızlı bir kafese atılmış bir sıçan tarafından işitilmek için hangi ağız anlatıyordu Washington'da olup bitenleri, rüyadaymış gibi.

"BEN, KRAL," diye devam ediyordu adsız haberci, "milli arşivde bir öğretmen tarafından bulunmuş ve Frutamiel Company için üstünde incelemeler yapılmış olan BEN, KRAL, en geçerli belgedir; yüce hükümdar, sanki ileride bir meyve şirketinin kendi haklarına sahip olmak için yeşil altının ağırlığını ortaya koyacağını üç yüz yıl önce Valladolid'de sezmiş gibi bu krallık senedi yorumlara hazır bir şekilde kaleme alınmıştır."

"Peki, Tropical Platanera ne yapıyor? O da kendi milyonlarıyla bu belgeye kefil olmayı mı kolluyor?"

"Yeşil Papa ne oldu?"

Adsız haberci garip sesler işitiyor... Düşmüş telefonu yerden kaldırmaya gelen sekreterdir bu... Ve anlamsız bir ses bağırıyor: "Vay canına!.. Hepsi yere düşmüş!.."

Hizmetçi gizlice sokağa atıyor sıçanları (şu eski Şikago'da iki sıçan fazla olmuş, ne çıkar, kim tınlar bunu) ve bir dilenci sıçanların pembe küçük kafalarının o kadar uzağına ve o kadar yakınına konmuş peyniri atıyor ağzına, parçalıyor.

Maker Thompson, eğimli balkonun üstünde, şehrin gürültüsüne, şehrin seller gibi gürültüsüne sırtını dönmüş, don Herbert Krill'in konuşurken ağzından saçılan tükürüklerle oyalanıyordu. Don Herbert'te yükseklik alerjisi vardı, bu yüzden balkonun kenarına yaklaşmamak ihtiyatını gösteriyordu. Ağzındaki fıstık tanelerini çiğneyerek Maker Thompson'ın Tropical Platanera'nın hisse senetlerini alma kararına şiddetle karşı olduğunu belirtiyordu. Ona göre, Tropical Platanera'nın sınır meselesindeki kayıtsız ve pasif tutumu Frutamiel Company için tam bir zafer

olmuştu. Kendisi, arşivde bulunan o ünlü belgenin fotoğrafını Geo'ya şahsen göstermek için, doktorlarıyla bozuşma pahasına gelmişti Şikago'ya. Dona Margarita'nın Lucero'ya verdiği fotoğrafın aynıydı bu. Uzmanların fikrine göre Tropical Platanera kötü kaybediyordu oyunu. Ama Maker Thompson konuşmanın yönünü değiştirdi: "Ne mutlusunuz, don Herbert, işte miam-miamların ülkesindesiniz... Burada herkes sizi anlıyor, herkes sizin dilinizi konuşuyor. Her an ve her yerde bir şeyler çiğniyorlar, çiğniyorlar, çiğniyorlar burada. Yamyamlığın soğuk bir biçimi bu. Büyükbabalar Kızılderilileri yiyordu, torunlarsa şimdi sakız çiğniyor, ekonomik planda ülkeleri, kıtaları parçalayarak çiğniyor."

Krill baş dönme hastalığını unuttu. İçinde bulunduğumuz zamanın artık sertliğin ve felaketin ritminden başka hiçbir şeye boyun eğmediğini şu ihtiyar müteşebbise hemen anlatmak istiyordu. Önünde durduğu duvardan ayrıldı, sokağın üstünde, serbest ve havada kalmak için boşluğa sıçradı ve olduğu gibi dostunun üstüne çullandı; her tarafını yoklamaya, ceplerini karıştırmaya, şurasını burasını çekiştirmeye başladı; burnunu onun yanağına dayamıştı; sanki böylesine bir vücut yakınlaşmasıyla dostunu girdiği bu tehlikeli, bu kendisinin ve herkesin yıkımıyla sonuçlanacak yoldan, Tropical Platanera'nın hisse senetlerini almaktan daha kolay vazgeçirecekti.

Gerçi bunlar artık boşlukta değil yerde olmuştu ama don Herbert gazete satıcılarının seslerinin sokaktan yükseldiğini dinlediği sıralarda daima havada asılı gibi kalırdı: "*Green Pope*!" "*Green Pope*!.." "*Green Pope*!.." "*Banana's King*!.." "*Banana's King*!.."

Evet, ihtiyarlığın balkonundan, gençlik çağının rüyasını, sabahları uykusunu delik deşik ederek uyandığı ve diş fırçasından, sabunundan ve havlusundan başka hiçbir şeyi olmadığı o onarılmaz hayatın derin ve karanlık dehşetini seyrediyordu şimdi. Bugün en ünlü Borneo mücevhercilerinin taşlarıyla birtakım işler çevirebilir isterse.

"*Green Pope*! *Green Pope*!.."

Neydi bunun anlamı? Cevabını öğrenmek için gözlerini açtı, kocamış Maker Thompson'ın yüzüne koskocaman açtı gözlerini... Neydi bunun taşıdığı anlam?

Ah! Akmak sularda... Gemiyle ve mürettebatla akmak...

Evet, Geo Maker güçlü ve yeteneklidir... Ama o aklını yitirdiyse başkaları yitirmemişti. Aurelia elinde bir gazeteyle girdi.

"Bomba patladı!"

Başka şey söylemedi. Gerisi gazetede yazılıydı... Krill, bir miyop açgözlülüğüyle kaptı gazeteyi onun elinden; katlanmış sayfada sütunlar hâlinde sıralanmış harfleri okumak için; karınca ordusu, baruttan daha tehlikeli bazı silahlarla hücuma geçmiş...

Her şey... Baştan olacağını sezinlediği her şey. Gurur, basit gurur. İhtiyar ahmağın gururu. Oysa gururun bu çeşidi berbere gittiğin zaman söker. Çünkü orada kel kafanın üstünü mahrem şekilde kaplayan saçlarla ve yüzüne sürüp sürüştürülen şeylerle genç sanırsın kendini. Berbere gitmiş ihtiyarın gururu... (Aslında umutsuz bir çene hareketi olan bir kahkaha attı...) Evet, berbere gidersin ve orada ayna yerine rakamlarla dolu bir karatahta asarlar karşına. Wall Street'tir bu berberin adı...

Mahvoluyorlardı... Saat akşamın on biri... Bütün günü sigara içmekle geçirmişlerdi. Bira da serinleticiler de dokunulmamış olarak duruyordu tepsilerde. Birkaç sinek tarafından ziyaret edilmiş ılık bardaklar. Mister Mac Ayuc Gaitan (Macario) ve Cojubul kardeşlerden biri, telaşla içeri girdi. Hisse senetlerini satmaları gerekir miydi acaba? Geo Maker'a akıl danışıyorlardı. Hiç duraklamadı Geo Maker, satmalarını öğütledi.

"Ama siz, siz satın alıyorsunuz..."

"Ben, evet. Ama sizin satmanız gerekir."

"Satıyoruz öyleyse."

"Sanmam ki onları bana üstlerindeki değerlerle versinler. Yıkım bu."

"Ama muhafaza etmemiz daha kötü. Değerleri gitgide kaybolacak."

"Evet! İleride yükselseler bile eski değerlerini bulamayacaklar."

Kaynaşıyordu Şikago sokakları. Geo Maker Thompson'ın balkonundan büyük gazetelerin harfleri gibi görünen adamlarla kaynaşıyordu sokaklar. Geo Maker Thompson, balkonda oturmuştu. Savaşa giriyordu; elinde kâğıt, kalem. Kızı da, dostu da yoktu. Yalnızdı.

Gaitan ve Cojubul'e hisse senetleri karşılığında vermek istediği fiyatı söyledikten ve iki adam gittikten sonra Aurelia ve don Herbert dehşete düşmüş ve kaçmışlardı oradan. Delirmişti Maker. O ki bu adamların hisse senetlerini alıyordu, öyleyse Lucero kardeşlerinkileri almayı niçin reddetmişti? Oysa bu alım işleminde Krill'in Lucero'ların üstündeki özel etkisinden de yararlanılabilirdi.

Frutamiel'in hisse senetleri yükselmeye devam ediyordu. Gelecek onundu. Sınır meselesinde verilecek kararın şeklinden kimsenin kuşkusu yoktu. New York borsasından anlayabilirdiniz bunu. Frutamiel Company'nin hisse senetleri (Alıyorum, alıyorum, alıyorum... Bu sözlerden başka şey işitilmemeye başlamıştı artık) hep yukarıdaydı. Astronomik temettüler verileceği ilan ediliyordu. Tropical Platanera S. A.'nın çöküşüneyse gün meselesi olarak bakılıyordu. Maker Thompson'dan başka inanan kalmamıştı bu müesseseye. Onun sakat tavrı da açıklanabilirdi: Sularda birlikte akmak için eski gemici gemisine dönmüştü. Onun ellerinden çıkan servetle bugün para ve borsa oyunları oynanıyordu. Hüzünlü şeydir yaşlanmak. Genç olsa gider, Şirketinin lehinde bir karar çıkarmaları için hakem kurulu üyelerinden her birinin boğazını sıkardı. Ama şeytan, yaşlandığı için ellerinin daha uzun olduğunu ve elleri yerine, yaratışın en güçlü yaratıklarının korkunç kudretinin harekete geçtiğini biliyordu.

Kotalar... Hakem kurulu... Silahlandırma...

Aurelia ile Krill, Stevens Oteli'nden çıkmışlardı (otelin üç bin odasından birinde sayıklayan bir adam vardı, vaktiyle korsanlık yapan bir deli) ama büsbütün de çıkmamışlardı çünkü burası öy-

lesine büyük bir yerdi ki dışarıda bile bir içerisi vardı; yüzlerce benzerinin arasında kaybolmuş bir kahvede, kahve içen binlerce kişinin arasında oturacak yer aradılar.

Krill, ağzındaki fıstığı çiğniyor ve konuşuyordu: "Sadece mermi olsa neyse; ama kendisinden silah istendiğini de söylüyor."

"Frutamiel'in ajanlarıdır," dedi Aurelia, fincanındaki şekeri çalkayarak.

"Güzel bir bağıntı bu, değil mi?"

"Fevkalade."

"Baban için şöyle bir kurtuluş yolu olabilirdi: Tropical Platanera'nın hisse senetlerine oynamak (ama istemiyor, ne yapalım her koyun kendi bacağından asılır) ve Frutamiel Company'nin silahlarını satın almak. Çok kazanma şansı var bunda. Savaş çıksa bile yaptığın giderler karşılanıyor ve sen silahlandırmaya devam ediyorsun."

"Babam bunun sözünü bile duymak istemedi."

"Evet, çünkü çok kararlı şekilde gelmiştiniz."

"Önce saklambaç oynadı gözlerimle, sonra da oturmamı söyledi. Tıpkı küçüklüğündeki gibisin dedi bana. Uysal bir şekilde, çok zayıf bir bebek gibi ayaklarına kıvrıldım, o an sanki ikimiz, o ve ben, fidanlıklara dönmüşüz gibi bir duygu içindeydim. Islak toprak kokusu, sıcaklığın içinde muz ağaçları. Derin, çıldırtıcı sesler; Tropika geceleri."

İçti kahvesini. Dudaklarının izi çıktı porselenin üstüne: fincanın kenarıyla bölünmüş iki yapraklı bir yonca.

"İşte dediğim gibi oturduktan sonra bir hikâye anlatmaya başladı."

"İnanılmaz şey!.. İçine düştüğümüz şu işkencenin ortasında sen kalk da..."

"Piposunu yaktı... Hep de o tayfa kokan iğrenç tütünü içer sonra bana geceleri kurt hâline gelen adamların hikâyesini bilip bilmediğimi sordu."

"İnsan insanın kurdudur mevzusu mu?.. Çok eski hikâyedir."

"Onu anlattı sanıyorum. Ama yok yok. Kurt adamlardan bahsediyordu, ayışığını görünce kurtlaşan ve bu biçim içinde her çeşit vahşeti gösteren adamlardan. Bir halk inancı. Batıl bir itikat. Var olmaması gereken ama yine de var olan bu şeye yalnız köylerde değil, Washington'ın, Capitole'ün orta yerinde de rastlanmaktadır. Buralarda da altının ışığını görünce kurt adam hâline gelen kimseler vardır."

"Şarlo için güzel bir konu..."

"Lafımı ağzımdan aldınız. Kurt hâline, kurt adam hâline gelmiş Şarlo'nun senatonun koridorlarında uluduğunu görürsünüz!.."

"Ama Aurelia..."

Krill durdu. Cebinden fıstık çıkarmanın zamanı. Çünkü ağzındaki bu "hammadde" bitmişti. Sonra konuştu: "Söylemek istediğinizi tam kavrayamadım yani orada bu silah ticaretiyle ilgilenen bazı 'vaşak-adamlar'ın olabileceğinden mi bahsediyorsunuz?"

"Bilmiyorum. Yalnız bana mermilerden bahseden kimse, bizim Şirketin şimdiki başkanı. Ve öyle görünüyor ki bu silah talebi gelip ona dayanıyor."

"On bin sarhoşun içine kustuğu bir kovanın renginde bu adamın gözleri! Aurelia, Capitole'deki kurt-adamlar hikâyesi bana çok şey düşündürmeye başladı. Ben odama gidiyorum."

"Ben de bunu fırsat bilir, oğlumun mektubunu okurum. Nihayet fotoğrafını yolladı bana. Fevkalade bir çocuk. İlgisizlik içinde büyüdü gitti. Kendisini görmeye gittiğimde, bende küçücük bir adam etkisini bırakıyor."

Krill aynı zamanda dostça olan öfkeli bir jest yaptı, Boby'nin fotoğrafını görmemek için başını çevirerek: "Bana dedikoducu muamelesi yapıyor," dedi.

"Kusuruna bakmayın. Papağanın sorumluluğu olmaz! Büyükbabasından duyduklarını tekrarlıyor sadece. Büyükbabasına gelince o da çok haklı. Mesela şimdi bire iki bahse girerim ki odanıza çıkınca, şu konuştuğumuz Capitole'deki kurt adamlar hak-

kında ben ne söylemişsem telefonla birine yetiştirmenin yolunu arayacaksınız."

"Vaktim yok! Tropical Platanera'nın hisse senetlerini almak için ajanlarıma emir vereceğim."

"Siz de babam gibi delisiniz!"

"Evet evet, babanız gibi deliyim!" diye bağırdı kâfur gözlerindeki soğuk bakışın balgamıyla ve büyük adımlarla uzaklaştı; yakasına krizantem taktığı tarafına doğru topallayarak yürüyordu; sol bacağıyla topallayarak ama ayağındaki krampa hiç aldırmadan.

"He! He! He!.. Kral belgeleri... Majestelerinin Valladolid'de düzenlediği senet... Hö! Hö! Hö!.. 1821'de belirlenmiş sınır çizgisine Frutamiel'in lehinde yeni bir şekil vermek için bu hükümetin Japonlarla işbirliği... Hö! hö! hö!.. Dikkatli olmak lazım... Spekülasyonun inişlerine ve çıkışlarına..."

Odasına çıkmıyor. Oğlunun resmine bakmakta olan Aurelia'dan ayrıldıktan sonra bir telefon kabinesine kapanıyor, arıyor, arıyor; nihayet ajanlarından birini buluyor. Soluğu yetmiyor. Tek bir yerde, ayaklarını deprenir gibi bas bas duruyor. Kesiyor konuşmayı. Of! Çabuk! Çabuk!.. Aurelia gitmiş. Nerede bulmalı onu?.. Otelde mi?.. Ha! ha! ha!.. Bir kramp daha. Krizantemin tarafına topallıyor. Bir aynada yaşlı bir kadının belirdiğini görmüştü. Bir genç kızın kaybolduğunu görmüştü başka bir aynadan. Yaşlar! Bütün bu yıllar!.. Kota. İnsanların yaşları basit bir kotadır borsada. Şurası muhakkak ki Yeşil Papa. Tropical Platanera S. A.'nın hisse senetlerine düşük oynadı; elinde tutmak istiyor onları yani en büyük kısmını elinde bulundurmak istiyor çünkü geri kalanı para, bono, çek, kupon hâlinde Capitole'ün vaşaklarına, hakemlere avukatlara, gazete zinciri sahiplerine (güzel ad) özgürlük adına özgürlüğü zincire vuran gazete sahiplerine... Aurelia!.. Aurelia!.. Bulmak istiyorum Aurelia'yı, teşekkür edeceğim ona. Onun sayesinde kurtuldum. Onun sayesinde. Herbert Krill, kurtuldu, şimdi geminin güvertesinde; bu gemi tanrısal Karayip

Denizi'nde kralları, devrilmez cumhurbaşkanlarını, geçici başkanları, askerî işlemler ustası stratejileri, aynı şekilde borsa işlemlerinde usta stratejileri ve şu güç sınır meselesinde hakem kurulunu meydana getiren yargıçları ve büyük Müsteşar Öküz Yürek'i taşıyor... Denizdeler... Denizdeler... Denizdeler... Denizdeler... Hiçbir tehlike yok, çünkü biz bütün eski avcılar, geminin içindeyiz... Ah! Mavi muz denizi ve altın fırtına denizi, sirenlerden daha uyku verici hamaklar denizi, sizi vurdukları zaman kanınızın damarlarınızdan bir müzikle boşaldığı adaların denizi...

Çiğnemeyi durdurdu. Yeniden başladı çiğnemeye. Durdu...

"Krill, sen şu ayışığında kurt hâline gelen adamlar hikâyesi sayesinde kurtuldun. Şimdi artık tehlike kalmadı. Tüm kurtlar gemide. Kurtlar ve eski avcılar. Alkışlamak için, çalışmak için dışarıda yalnız halklar kaldı artık. Hiçbir şey çalışmaktan fazla onur vermiyor. En yüksek direğe Yeşil Papa'nın bayrağı gerildi... (*Green Pope!.. Green Pope!*) Düşünmeli ki burada, Şikago'da gençtim ben ve şu büyülü çığlığı duyana kadar çalışmıştım: *Green Pope*!.. *Green Pope*!.. Borneo'lu mücevhercilerin yanında çalışmıştım ama düşünmemiştim o tasların, muz işçilerinin alınlarında tanelenen elmaslardan, elmas değeri ve ağırlığında olan terden çok az, çok daha az değerde olduğunu. Büyük direğin ucundan açılan bayrak, korsan bayrağı: Klasik kemik yerine muz var bayrağımızda. Ve çalışan, alkışlayan halk yığınlarının umudunu söndüren ölü kafası, özel olarak hiçbir ülkeye karşı değildir; henüz umudunu kesmemiş insanların umuduna karşıdır o. Umudu öldürmek... Oh! Evet, söndürmek umudu. Her insan, umut yanan ufak bir makine olduğu için büyük teşebbüs bizimki, dev teşebbüs."

"Konuşuyor, tükürüyor, çiğniyor... Ne yapıyorsunuz orada don Herbert?"

"Aurelia'nın sesini işitince şaşırmıştı."

"Konuşmuyorum, tükürmüyorum. Çiğnemiyorum da. Düş kuruyorum!"

"Ya!"

"Sizi arıyordum," dedi don Herbert mendiliyle alnındaki teri alırken. "Beni cehennem ateşinden kurtardınız Aurelia! Capitole'deki vaşak adam hikâyenizden sonra gidip bizim Tropical'in hisse senetlerini satın almaya karar verdim. Ayrıca bilin ki şu anda değerleri yeniden kote* edilmiş bulunuyor. Siz olmasaydınız mahvolurdum, intihar ederdim ve cehennemde!"

Ama Aurelia çoktan gitmişti. Yine kaybolmuştu ortadan. Telefon kabinesine diri diri gömülmüş, bağırıyordu: "Satın!.. Satın!.. Frutamiel Company'ninkileri ne yapıp yapıp satmaya çalışın!.. Evet, benim bütün Frutamiel hisse senetlerimi, evet onları, satın onları!.. Aurelia... Aurelia Maker Thompson... Evet, Maker Thompson. Adım Aurelia Maker Thompson. Au... re... lia... Ma...k... Thompson..."

• • •

İlkel topraklar. Dağlar, içlerinde denizin henüz çınlamakta olduğu sedefler gibi dağlar. Madenler, hızar yerleri, sürüler, balıklar için set kurulmuş nehirler, sancı yalnızlığı mavi göğün, çamlar üstünde gök, sedir ağaçları üstünde gök, günbatımıyla kanamış sivriliklerde gök. Yıldızlara gölgeden daha alışık olan bu kasabacığın girişinde, telgraf telleri üstünde uyuyan tükenmez bir kuş dizisi. Ne oluyor? Kuşlar niçin havalandı? Ateş ede ede kim yürüyor böyle? Nedir bu kurşuna dizme? "Yaktım, yaktım ışığı," dedi ihtiyar kadın. Ölüme alışmak için avuçlarını sımsıkı kapayarak uyuyor. Hoşuna gittiği için değil. Aslında ona kalsa hiçbir zaman uyumayacak ama sonsuz uykuya alışmak lazım, bunu da uzun uykularla gelenekselleştirmek iyidir... Tabancadan ve tüfekten sonra şimdi de canlar. Nesneleri karıştırmaktı bu. Noel gecesini düşündürmekti bu. Horoz ayini, küçük büyükanne! Hangi horoz ayini için (muhterem peder yoksa daha az kutsal olacak) çan çalarak halkı çağırıyorlar? Sokağa çıkınca serinlik, kaldırım-

* Borsa, hisse senetlerinin ticaretinin yapıldığı piyasa.

sız toprağın ıslak serinliği. Şose sokaklar, yalnız şehirlerde vardır. Buradaysa hiçbiri öyle değil. Topraktandır burada. Çıplak halkın ayaklarına uysun diye topraktandır. Dört duvar arasında tatlı ısı. Sönmüş lambanın kokusu. Sürmesi sürülmüş kapı. Ve çanlar. Ve silah atılması. Kışlanın önünde meşaleler. Adamlarının ortasında içki içen buralı kumandan. Biraz sonra bildirinin okunması gerekiyor. Askerler şimdiden hazır. Ve bildiriyi okuyacak olan, üstündeki uyuşukluğu atıyor. Kesilsin çan sesi. Bu ses hiçbir şeyi sonuçlandıramaz. Böylesi daha iyi, herkesin ayılması için. Fenerli adam. O da atıyor üstündeki uyuşukluğu. Öbürünün bildiriyi okuması için fener tutacak. Camların ardında, ışık. Gecenin dışında. Ve onların hepsi gecenin içinde. Bereket versin savaş olmayacak. Sınır çizgisi, bir keçi gibi dağların üstünden atlayacak. Ne buranın vadisine dokunacak, ne de oranın. Ne şiş ne kebap. Her şey iyi ayarlandı doğrusu. Yoksa çok kötü şeyler olabilirdi. Şehirlerde sirenler ötüyordu. Atlantik kıyısının Karayip Denizi üstündeki limanları tıklım tıklım insan doluydu. Hepsi de teslim bayrağını çekmiş. Zenciler, melezler, Asyalılar, Avrupalılar, herkes, herkes beyazlara bürünmüş. Aksıran para veriyor. Aksırın öyleyse, aksırsın belediye orkestrası bütün gün, bütün gece. Haber ne kadar geç geldi! Ama sonra, aniden T.S.F. ile geldi. Ah! Uykunun rezilliği! Uyumuş gibi değilsin de sanki ölmüş gibisin. Açın gözlerinizi aptallar, sınır davası kazanıldı. Kazanıldı mı? Kayıp mı edildi yoksa? Barış kazanıldı. Çok güzel! Yaşasın yurt! Atalarımızın yurdu. Öğretmen henüz sarhoş. Onun her geçişinde ben bağıracağım: "Yaşasın anayurt!" Ve toprakla anlaşmak gerekecektir şu sözleri ağlar gibi söylemek için demir atmadan önce: "Yaşasın Amerika ve onu doğuran kraliçe!..." Başka şey bu. Kimse bir şey bilmiyor, ortaklaşa olarak. Yabancı bir hava var herkesin üstünde, tarihin en yüce mahkemesinin verdiği karar gibi. Büyük laflarla atıp tutuyor o karar. Herkes atıp tutuyor. En zor şey frengiye yakalandıktan sonra çişini etmektir. Yalnız Araf'taki ruhlar, çişlerini ederken duyabilirler bu acıyı. Basit tıp öğrencisi doktor-

luk yapıyor ve "frenginin renginde nirengi" konulu konferanslar veriyor. Kalabalığın arasında, iki büyük muz konsorsiyumunun mali mücadelesinin bir sonucu diye çözümlüyor hakem kurulunun kararını. Ama dinleyen kim. Hatta biri çıkıp başına bir sardalye kutusu atıyor. Bir hiç yüzünden yaralıyor onu. Ama neşesini yitirmiyor ve şöyle bağırıyor meçhul adama: "Senin otopsini bedava yapmak umudunu kaybetmiş değilim!" Uyanan kurbağalar, olanla olacak olan arasında bir "bekle, bekle, bekle"yi vıraklamaya başlıyor. Anlıyor musunuz? İspritizmacı olan ve yeryüzünde görülmüş en sıska medyumla birleşen Bay Nimbo'nun sözlerini kim yalanlayabilir? Ona göre, o daha Eski Mısır'da da, Babil'de de, Galile'de de böyle sıskaymış; buradan da şu sonuç çıkarılabilir: Şişkoların şişkolukları bugün çok yemek yediklerinden değil, vaktiyle Nabukadnezar'ın sofrasında tıka basa karınlarını doldurmuş olmalarından ileri gelmektedir. Nimbo'nun bilgi edinemediği tek sofra buymuş demek. Ama bizi meşgul eden konuya dönmek için yılan, kurbağaların evinde konuştu ve gözlerinin kibritiyle balıkların göğün ılık ve kabarcıklar titreşen sularındaki gezintisini aydınlattı. Çünkü yılan bu konuya böyle davranır, bulut da öyledir, çaylak da, göğün tam tamına Tanrı'nın başıdır diyebileceğimiz noktasında parlayan yıldızlar da. İngiliz natüralisti Sir Brakpan fikrini açıklamıştır. İngilizlerin, evlat edindikleri yurtlara verdikleri tek hediye fikirleridir. Geri kalan her şeyi de Britanya Müzesi'ne doldururlar... Gülüyor... Katolik altını bir gülüşle gülüyor. Ona kuru ekmek vermediler, yutsun diye şaraplı kap içinde verdiler ekmeği, o da dişlerini muhafaza etti. Gösteriler gürültüler, gazeteleri didikleyen bir insan anaforu. Haber! Haber! Hakem kurulunun sınır meselesindeki kararı. Telgrafhanelerin ulaştırdığı kısa bilgiyi öğreniyorsun sadece. Resmi bir açıklama yok. Kapıları açık devlet dairelerinde yerleri doldurulmaz memurlar. Son an. Hükümetler hakem kurulu kararını ilk yirmi dört saat içinde açıklayacak. Karar kesindir, temyizi yok. Delegeler avukatlarıyla görüştü. Temyizi yok... Ve Birleşik Devletler, verilecek kararın il-

gili hükümetlerce derhal uygulanacağı konusunda garanti vermiş. Kamu görevlileri her an bekliyorlar haberi. Ve her yer tatil o gün.

Tatil! Kararın kesin olmasının ne önemi var, tatil olacaksa o gün!.. Daha şimdiden sokaklar tıklım tıklım, evlerin cephelerine milli bayraklar asılmış; bayraklarla, çiçeklerle, kitaplarla, şişelerle süslenmiş otomobillerde ve başka taşıtlarda La Marseillaise'i* söyleyen oğlanlar, küçük kızlar geçiyor ve onların arkalarında havai fişekleri söndürmek, sönmemiş olanları toplamak için değneklerle silahlandırılmış bir serseri güruhu.. Sevinç!.. atlısında sevinç, yayasında sevinç, tekerleklilerde sevinç!.. Her yerde sevinç!.. Meydanlarda balolar!.. Katedralde te deum**.

• • •

Frutamiel işindeki politikasının yıkıldığı haberini alınca taş kesilmişti Şirket Başkanı. Şimdi en dev meyve konsorsiyumunun en büyük hissedarı George Maker Thompson kendi yerine atanmıştı. Ayak seslerini işitiyordu onun. Muz yetiştiricisi adımlarını. Yeşil Papa'nın hayali değerli ağaçlardan yapılmış pırıl pırıl döşemede aşağıdan yukarı yansıyordu. Aurelia'nın kolunda, içeri giriyordu... Dostlar ve düşmanlar arkasından yürüyordu. Herbert Krill de aralarındaydı. Krill, mavi balinaların besini olan küçük balıkların sonuncusu...

Buenos Aires, 10 Aralık 1952

* Fransız Milli Marşı
** Kimi dinsel müzik eserlerine de verilen isim.

Latin Amerika edebiyatının Nobel ödüllü yazarlarından ve "büyülü gerçekçilik" akımının kurucularından Miguel Angel Asturias, ülkesi Guatemala'nın ve yerli halkın toplumsal sorunları özelinde, dünyaya, doğaya, emperyalist sömürüye ve kurtuluş olanaklarına bakmaya, kendine has edebî diliyle okurları mest etmeye *Yeşil Papa*'da da devam ediyor.

Asturias'ın "Muz Trilojisi" olarak da bilinen üçlemesinin ikinci kitabının odağında, Chicago'daki büyük muz tröstünün başkanı, "Yeşil Papa" lakaplı Geo Maker Thompson var.

Toprakları, çaresizliklerinden ya da zorla ellerinden alınan köylüler ve Yerliler, birleştirilerek büyük muz tarlaları hâline getirilmiş kendi eski arazilerinde, çok ağır sömürü şartları altında çalıştırılırken; Yeşil Papa da, güçsüz, örgütsüz, saf insanları sömürmekteki dehası sayesinde, büyük bir servet biriktirmektedir. Peki, Yeşil Papa'ya karşı bir direniş mümkün müdür? Mümkünse, kimlerle, nasıl, ne zaman?..

Muz hevenklerini tarlalardan vagonlara, vagonlardan gemilere yük hayvanları gibi sırtlarında taşıyan köylülerin çetin hayatı bir yanda, Yeşil Papa'nın zalimliği ve hükümetteki adamların alçaklığı diğer yanda… Bu kavganın kazananı kim olacak sonunda?

Yazar, edebiyat tarihçisi ve folklor araştırmacısı Tahir Alangu, Asturias'ın bu büyük kavgayı anlatırken geliştirdiği özgün dili şu sözlerle anlatıyor: *"O, ele aldığı temalara ve yurdunun gerçeklerine uygun düşen, canlı, Avrupa roman geleneğini aşan bir anlatım tekniğine ulaşmıştır. Dünya romanında başka öncüleri de olan bu yeni ve güçlü roman anlayışında, gündelik gerçekleri, olağanüstü bir söz gücü ve canlı bir lirizmle aktaran, iklimin, tropikal bitkilerin, eski inançların, büyücülüğün, geleneklerin, kültür çatışmalarının, iktisadi savaşların birleşerek ortaya konduğu, okuyanları sarsan bir etkileme gücü var."*

yordam edebiyat
YordamEdebiyat
YordamEdebiyat

22 TL. KDV DAHİL